

ЗЛАТНИ ДЕТСКИ КНИГИ

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПРИКАЗКИ

Ангел
Каралийчев

АНГЕЛ КАРАЛИЙЧЕВ
БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ
ПРИКАЗКИ

chitanka.info

В тази книга са събрани едни от най-добрите приказки от ненадминатия български разказвач Ангел Каралийчев, създал един истински вълшебен свят. В него славни момци спасяват прекрасни девойки, юначни петлета побеждават без страх свирепи вълци, врабченца мечтаят за пъстри премени, гущерчета и змии притежават несметни богатства, в реките текат разноцветни води и ако си с добро сърце, като се окъпеш в тях, ставаш златен.

ЦАРЯТ С МАГАРЕШКИТЕ УШИ

Цар Траян имал магарешки уши, но ги криел под короната си. Никой не знаел, че негово величество е клепоух. След всяко бръснене тоз час влизал царският палач и погубвал злополучния бръснар, за да не разкаже никому за магарешките уши на царя. Два пъти седмично в двореца падали бръснарски глави. Намалял броят на бръснарите в Траяновото царство. Дошъл редът и на едно голобрадо бръснарче. То влязло в двореца разтреперано. Като обръснало царя и видяло ушите, момчето захванало плахо да се озърта. Царят го попитал:

— Ти, момче, имаш ли други братя?

— Нямам — отвърнало бръснарчето, — едничък съм на мама.

— Щом си едничък, ще те пощадя, но ми дай дума, че на никого няма да казваш какво си видял на главата ми. Кажеш ли някому — загубен си!

Момчето се врекло, че ще мълчи, и си отишло. Прибрало се в къщи живо и здраво, но оттогава насетне захванало да линее. Заприличало на суха вейка. Да го духнеш, ще падне. Тайната го мъчела. Затъжила се неговата майка, като го гледала как се топи, и му рекла:

— Кажи ми, сине, каква болка имаш на сърцето си.

— Не мога, майко, ти каза, защото съм дал дума да мълча пред хората. Проговоря ли — свършено е с мене.

Тогава умната майка научила момчето си да иде в гората, да изкопае един дълбок трап, да се наведе и три пъти да изговори онова, що му тежи на сърцето.

Както го научила майката — тъй сторило бръснарчето. Като изкопало трапа, то коленичило и до три пъти извикало:

— Цар Траян има магарешки уши!

— Царските уши са магарешки!

— Нашият цар е клепоух! И заринало трапа.

Изведнъж му олекнало. Тръгнало си весело към дома.

Минало, що минало, и на мястото, където копало момчето, поникнала свирчовина. Веднъж селските воловарчета видели свирчовината, отсекли си пръчки, направили си свирки и ги надули. Тогава свирките заговорили с човешки гласове:

— Цар Траян има магарешки уши!

— Царските уши са магарешки!

— Нашият цар е клепоух!

Бре! До вечерта новината се разнесла по цялата страна. Узнал самият цар и заповядал да му доведат бръснарчето. То му разправило какво се е случило. Тогава клепоухият сам си издялал една свирка, надул я, чул думите ѝ, па си рекъл:

— Няма вече полза от криене. И си открил магарешките уши.

ЕДНООКАТА

Имало някога една несвястна жена. Мъжът ѝ се трудел от сутрин до вечер, а тя се щурала насам-натам из двора без работа.

— Жено — казал веднъж мъжът, — вземи да ми ушиеш риза, че оголях.

— Не една, а пет ще имаш — отвърнала жената.

Грабнала цял топ платно, дето го била тъкала майка ѝ, излязла към гората, метнала платното върху една шипка и поръчала:

— Шипке, да ушиеш до утре на мъжа ми пет ризи!

Вятърът подухнал, вейките на шипката се навели надолу и изшумолели, като че отвърнали: „Хуубаво!“

Като се прибрала жената, по пътя край шипката минал пътник, видял бялото платно, взел го и си отишъл. На другия ден жената се изправила пред шипката:

— Шипко, готови ли са ризите?

Шипката мълчала.

— Къде ми дяна платното? — повторно попитала жената.

Шипката пак нищо не отговорила.

— Ще те науча аз тебе! — заканила се жената, грабнала една тояга и почнала да бие шипката.

Била я, каквото я била, след туй се затекла към къщи за търнокоп, че да я изкопае. Почнала да копае и както копала, попаднала на заровено гърне, пълно с жълтици. Навела се над гърнето, бръкнала, нагребала една шепа жълтици и си рекла:

— Брей, какво едро просо намерих!

Отнесла гърнето вкъщи и отдалече се провикнала:

— Мъжо, излез да видиш какво просо намерих — напролет ще храня с него пиленцата.

Мъжът излязъл и що да види — жълтици. Мигом решил да ги потули някъде, но не искал жена му да знае къде, защото се боял да не ги раздаде на съседите.

— Жено — рекъл ѝ той, — виждаш ли оня облак? Той ще донесе град. Като почне градушката, може да те утрепе, затуй най-добре ще бъде да те скрия.

— Скрый ме, мъжо, защото много ме е страх от градушка — уплашила се жената. — Къде ще ме скриеш?

— Ще изкопая един трап. Ти ще влезеш вътре, а отгоре аз ще метна рогозката. Там ще стоиш, додето мине градушката.

— Хайде — съгласила се жената.

Изкопал мъжът един трап. Настанил вътре жена си, метнал рогозката отгоре, насипал половин кринче ечемик и прикъткал кокошките. Те захванали да кълват ечемичните зърна, затракали с човките си, а на жената ѝ се струвало, че вали градушка.

— Брей, че силен град пада! — рекла си тя и надзърнала през една дупка да види колко едри са зърната.

Една от кокошките, като видяла лъскавото око, проточила шия и го клъвнала. Жената под рогозката останала с едно око. В туй време мъжът скрил гърнето с жълтиците в житницата.

Щом излязла от трапа, еднооката отишла на улицата и се похвалила:

— Изкопала съм едно просо — зърната му като колелца!

Съседите се досетили, че несвястната жена е намерила жълтици, отишли при съдията и му обадили. Съдията повикал мъжа и жената. Попитал най-напред жената:

— Какво е просото, дето си го намерила?

— А че жълто, зърната му като колелца.

Съдията извадил от кесията си една жълтица.

— Такива ли са?

— Същите.

— Ами кога ги намери?

— Когато падна големият град и изби твоето око и моето (съдията бил сляп с едното око).

— Видиш ли, съднико, колко ѝ стига умът, никакви жълтици не е намерила — обадил се мъжът.

Съдията повярвал на мъжа и ги пуснал да си ходят.

На другия ден, когато мъжът отишъл на нивата, в селото влязъл грънчар с кола грънци и почнал да вика:

— Грънци продавам, грънци!

Излязла еднооката и попитала:

— Как ги даваш?

— Пълно за пълно.

Жената грабнала едно кринче и влязла в житницата да го напълни със зърно. Като гребяла, тя напипала заровеното гърне и си рекла:

— Ех, че съм късметлийка! Намерих си просото. Ще дам на грънчаря просо наместо жито.

Напълнила кринчето с жълтици и го отнесла. Като видял парите, на грънчаря му светнали очите, той поел кринчето, изсипал всичките жълтици в торбата си и побягнал, като оставил и колата, и биволите, и грънците.

— Брей, че глупав грънчар! — засмяла се еднооката и смъкнала от колата всичките грънци. Наредила ги по колците на плета. За всичките грънци имало място, само за едно пукнато гърне нямало.

— Сторете му място! — провикнала се жената към наредените грънци.

Грънците не мръднали.

— Сместете се да му сторите място — ядосала се еднооката — или ще ви изпотроша!

Но тъй като грънците пак не мръднали, тя грабнала една тояга и ги изпотрошила всичките. След туй набучила пукнатото гърне на най-високия кол, седнала на двора и запяла.

ХИТРИЯТ КРЪЧМАР

Един хитрец отворил кръчма в някакъв град отвъд морето. От всички страни пристигали морни пътници и се отбивали в кръчмата да отпочинат и да сръбнат по едно вино. Отначало кръчмарят поднасял на своите гости вино, разрежено с малко вода, а по-късно, когато разбрал, че пътниците не са много придирчиви, започнал да им поднася вода, зачервена с малко вино. За една-две години той събрал цяла торбичка жълтици, затворил кръчмата и тръгнал да си ходи. В близкия пристанищен град богатият кръчмар си купил една маймунка — да му весели децата, качил се на кораб и потеглил. На обед се разположил в корабната гостилница и се нахранил хубаво, а на маймунката хвърлил два-три лешника. След като свършил яденето, ситият човек се изтегнал на палубата да подремне малко. Преди да заспи, си спомнил за жълтиците, извадил торбичката от пазвата си и я мушна под главата си — на сигурно място. Маймунката стояла клекнала край него и го следяла с умните си очи. Тя била гладна и щом видяла, че господарят ѝ скрил торбичката под главата си, с нетърпение зачакала, додето заспи.

Щом кръчмарят заспал, маймунката посегнала тихичко, измъкнала торбичката изпод главата му, бръкнала вътре и изкарала една жълтица. Почнала да я разглежда, ухапала я, но като разбрала, че не е за ядене, се ядосала, грабнала торбичката, завъртяла я над главата си и я хвърлила в морето.

Заспалият кръчмар се стреснал, скочил на крака и погледнал втрещен торбичката, която бавно потъвала във водата. Захванал да се удря с юмруци по главата.

— Защо ми трябваше тая проклета маймуна!

— Приятелю, не унивай — обадил се зад гърба му един селянин, който често пъти се бил отбивал в кръчмата на хитреца, — тия жълтици водата ти ги донесе и пак водата ги отнесе.

СЪРНАТА И ЛОЗАТА

Цял ден ловците преследвали една сърна. Надвечер подгоненото животно изскочило от гората и се мушнало в едно зашумено лозе. Скрило се под най-кичестата лоза и там притихнало. Ловците минали покрай лозето, дълго се озъртали насам-нататък и като не видели нищо, преметнали пушките си през рамо и си тръгнали. Но преди да отминат, нетърпеливата сърна се изправила на задните си крака и захванала стръвно да хрупа ягоридите и ластарите на лозата.

Единият от ловците дочул шумолене, обърнал се назад и видял, че връхчетата на лозата се клатят. Мигом смъкнал пушката си, прицелил се, гръмнал и повалил лакомата сърна.

— Тъй ти се пада! — проговорила старата праскова, която стояла над лозето като квачка с разперени криле. — Наместо да благодариш на лозата, задето ти спаси живота, ти се нахвърли да кършиш ластарите и плодовете ѝ.

НА ЛЪЖАТА КРАКАТА СА КЪСИ

Един старец на име Делю имал трима синове. Те били яки мъже, хубавичко си похапвали, но работа не пипали никаква. Излежавали се под дебелите сенки и очите им били все в самуните. Всяка сутрин, като тръгвал на нивата, дядо Делю им оставял по един самун и казвал:

— Яжте, момчета, додето съм жив!

Но когато старецът хвърлил топа, тримата братя объркали конците.

— Ами сега накъде? — рекъл най-големият.

— Хайде пък да идем на нивата! — обмълвил се най-малкият.

— Коя нива? — попитал средният.

— А че оная, дето я работеше баща ни.

— Какво ще правим там?

— Ще язорем, ще посеем жито и ще чакаме да узрее.

— Сетне? — нетърпеливо го пресякъл най-големият.

— Ще пожънем нивата, ще вържем житото на снопи, ще го овършеем, ще откараме зърното на воденица, ще го смелим на брашно, а от брашното ще умесиме ей такива големи самуни.

— Ех, кутре недорасло — поклатил глава най-големият, — додето стигнем до самуните, ще изпукаме от глад.

— Ами как ще си изкарваме прехраната? — попитал най-малкият.

— С хитрина, момчето ми. Ние сме три умни глави, а светът е пълен с глупци. Тогова ще излъжем, оногова ще метнем, додето напълним коремите.

— А на другия ден?

— На другия ден ще намерим други глупци.

Напуснали дядовите Делюви синове бащината си къща, зарязали хлебородната нива и потеглили на път. Цял ден вървели и замръкнали в едно село. Почукали на първата вратня. Излязъл стопанинът.

— Какво търсите? — попитал той.

— Ние сме хора пътници. Приемаш ли ни да пренощуваме в твоя дом? — рекъл най-големият.

— Влезте! — поканил ги стопанинът. — Моят дом е тесничък, но за вас ще намеря място, само че вечеря нямаме и не зная с какво да ви нагостя.

— Ние не сме от ония, дето много придирят — обадил се средният, брат, — по едно печено яйце ни стига.

Домакинята изпекла на бърза ръка три яйца и търколила пред гостите една погача. Братята обелили яйцата, налапали ги на един залък, облизали се и захванали да се озъртат.

— Какво има? — попитал ги домакинът.

— Много ти са дребни яйцата! — рекъл най-големият.

— Дребни са, защото ги снасят кокошки, а не биволи. А вашите?

— Нашите са като дини. Петима души не могат да изядат едно яйце — излъгал средният.

— А кокошките колчави са? — слисала се домакинята.

— Те са като крави.

— Свят широк — кокошки всякакви! — поклатил глава домакинът, като разбрал с какви хора има работа, и подканил жена си да постели на гостите, защото са уморени от път.

— Че сме уморени, уморени сме — казал вторият брат, — но как ще заспим гладни? Да бяхте ни изпекли по една наденица.

— Ех, да имаше наденици, и ние щяхме да похапнем! — въздъхнала домакинята и се заловила да постила чергата.

— Чудно нещо, у нас селяните заплитат плетищата си с наденици наместо с пръти — пак излъгал средният.

— Аз като станах отзарана — донадил най-малкият — и погледнах през прозореца, видях, едно куче яде и ръмжи — половината плет на градината беше излапало през нощта. Ако щеш, вярвай!

— Как да не вярвам — усмихнал се под мустак домакинът, — хайде сега лека ви нощ!

На заранта братята се дигнали рано и се измъкнали, без да се простят с домакина.

— Тука няма хляб за нас! — рекли те и ударили по нивите. Вървели, що вървели, приближили до един орач, който орял нивата си с два вола.

— Искате ли да му откраднем единия вол? — рекъл най-големият.

— Как? — попитал най-малкият.

— Много лесно. Аз ще се потуля в оная ливада и ще почна да викам: „Чудооо! Чудооо!“ Орачът, като ме чуе, ще остави воловете си и ще дойде при мене да разбере какво е чудото, а в туй време вие вземете по-хубавия му вол и го отмъкнете в она дълбок дол!

Подир малко гласът на най-големия брат се понесъл над ливадата:

— Чудооо! Чудооо!

Орачът спрял ралото, оставил воловете си и закрачил към ливадата.

— А бе, брате — попитал смаяният човек, — какво си се развикал и на що се чудиш?

— На тебе! — отвърнал най-големият брат.

— Че кое ми е чудното?

— Дето ореш само с един вол!

— Как тъй с един? Аз си ора с два вола!

— Не са два, ами един. Откак съм захванал да викам, ти ореш само с един вол. Иди да видиш, ако не вярваш!

Додето най-големият брат и орачът се разправяли, другите двама отмъкнали единия вол.

Тръгнал орачът към нивата си, а най-големият брат се смъкнал в дълбокия дол. На едно потулено място лъжците заклали вола и го одрали. Най-големият поръчал на най-малкия:

— Ти ще изпечеш вола, а ние с батя ти ще идем да намерим хляб и вино. Като се върнем, ще си направим богато угощение.

И двамата се упътили към близкия град. Средният се отбил в една хлебарница, където вадели хляб за войниците.

— Аз съм — рекъл — новият доставчик на войниците. Стариият доставчик ме проводи да прибера хлябовете.

— Вземай ги! — отвърнал хлебарят. — Онзи чувал, пълният, е за войниците. Дигай го, защото ми пречи.

Лъжецът грабясал чувала и го отнесъл към дола. В туй време най-големият купил на пазара една стомна, която събирала десет оки, напълнил я до половината с вода и се вмъкнал в първата механа.

— Имаш ли хубаво винце? — попитал той механджията.

— Виното ми е незнайно — отвърнал оня.

— Налей ми, като е тъй, пет оки. Механджията отмерил пет оки и рекъл:

— Плащай!

— Сега не мога — заусуквал се най-големият брат, — но на връщане ще ти платя. Аз съм търговец. Нямах ли ми доверие?

— Никакво доверие! — извикал механджията. — Щом нямаш пари, връщай виното!

— Да ти го върна — съгласил се лъжецът. И отлял половината от разводненото вино.

Сетне отишъл в други механи. Повторил същата история. Наливал и отливал, додето водата в стомната се превърнала на искрящо вино, и се върнал при братята си. Цяла неделя дядовите Делюви синове прекарвали в дола, додето най-сетне изяли вола.

— Сега пък ми се прияде кокошчица! — прозял се най-големият и пак се обърнал към най-малкия: — Ти — рекъл — наклади огъня, батю ти ще иде за вино, а пък аз ще намина към пазара за кокошчици.

Най-малкият се заловил да събира сухи дърва, а двамата по-големи се упътили пак за града. Средният се отбил в една механа със стомната, а най-големият отишъл на пазара. Озърнал се и видял един селянин, който носел пет кокошки, вързани за краката.

— Тези кокошки са тъкмо за дядо владика! — рекъл най-големият. — Тръгвай подире ми!

— Къде? — попитал селянинът.

— В митрополията. Там дядо владика ще ти ги плати.

— Ти какъв си му на владиката? — попитал продавачът.

— Прислужник — отвърнал лъжецът.

Стигнали до митрополията. Пред вратата лъжецът рекъл на селянина:

— Почакай малко, додето кажа на — дядо владика, че си донесъл кокошките.

И влязъл вътре. Почукал на владишката врата.

— Какво има? — показала се една брадата глава.

— Дядо владико, довел съм ти един голям грешник да се изповяда. Може ли да влезе?

— Може! — отвърнал владиката.

Лъжецът изскочил навън и бутнал селянина:

— Влизай вътре — рекъл, — владиката да ти брои парите, а кокошките дай на мене, да ги заколя, защото на обед ще ни дойдат гости деветима попове.

Селянинът подал кокошките и тихо пристъпил към владишката стая. Почукал и влязъл.

Владиката го измерил строго с очи и попитал:

— Колко са?

— Пет — отвърнал селянинът.

— Само пет ли? Малко ми се виждат.

— Малко, дядо владико, но са големи и струват скъпичко.

— Не е хубаво да правиш големи грехове — почнал да нарежда владиката, но селянинът го пресякъл:

— За какви грехове ми опяваш, аз ти приказвам за кокошките.

Додето двамата се разберат — оня с кокошките офейкал. В дълбокия дол лесугерите изяли кокошките, изпили виното, но им се видяло малко, затуй най-малкият въздъхнал:

— Ех, да можем тази вечер да се вмъкнем в някоя изба, където има пълни бъчви!

— Защо да не можем — отвърнал най-големият. — Щом свечери, ще идем в най-голямата винарница. Ще кажем, че сме търговци на вино. Додето ние с батя ти залъгваме стопанина, ти ще се вмъкнеш в някоя празна каца и ще останеш там. Настане ли нощта, стопанинът ще иде да спи, а ти ще ни отключиш вратата отвътре и ние ще се намърдаме. Цяла нощ ще смучим!

Както го скроили — тъй направили. През нощта, когато всичко живо заспало, нац-малкият, дето бил скрит в кацата, отключил вратата на винарницата и по-големите се вмъкнали. Всеки надигнал по един медник. Пили, пили, додето се натряскали. Като се нагласили хубаво, най-малкият изломотил: — Хайде сега пък да си попеем!

И почнали да реват, колкото им глас държи.

Но винаринът чул тупурдията, повикал съседите на помощ и заловил умните глави.

На другия ден тримата безделници били отведени с вързани ръце, където им е мястото.

ОВЧАРЯТ И НЕГОВАТА ЖЕНА

Върху една стара круша паднал гръм и запалил синора. Пламнали лозините, къпините и трънаците. Разбягали се зайците, които се криели в трънаците, отлетели птичките от гнездата си, в пламъците останала само една отровна змия — пепелянка. Тя се гърчела в огъня и жаловито съскала. Наблизо минал един овчар. Змията, като го видяла, почнала да писка:

— Моля ти се, овчарко, направи ми една добрина: спаси ме от пламъците на огъня!

— Защо да не помогна на тази змия? — си рекъл овчарят. — И тя душа носи.

И като мушнал дългата си тояга в огъня, викнал на змията:

— Мини по този мост!

Змията бързо се усукала около овчарската тояга и се измъкнала от пламъците, но щом наближила ръката на овчаря, наместо да тупне на земята, запълзяла нагоре по ръкава му и се увила около шията му.

— Ах! — извикал уплашен овчарят. — Тъй ли се отплащаш за доброто, което ти сторих? Право казват хората: на зла круша — зъл прът.

Но змията допряла главата си до ухото му и рекла:

— Аз съм тежко обгорена и не мога да пълзя. Отнеси ме в планинската пещера, където живее моят баща — старият синорник. Той е господар на всичките змии в тая земя. Като му разкажа какво добро си ми направил — ще те награди богато. Хайде!

— Ами кой ще ми пази стадото? — попитал овчарят.

— Не бой се за стадото. Там, където има огън, вълци не смеят да наближат. Докато гори синорът — вълци няма да дойдат.

Тръгнал овчарят към планинската пещера. Помъкнал змията. Когато наближил усойната пещера, змията му рекла:

— Баща ми има много злато и скъпоценни камъни. Той ще иска да ти напълни торбичката с имане, но ти му кажи, че не ламтиш за

съкровища, а искаш само едно: да разбираш езика на птиците и животните. Послушай ме, няма да сбъркаш.

Стигнали пещерата. Входът ѝ бил затворен с вратник, изплетен от змии. Пепелянката захванала да съска и змиите, щом я видели, почнали бързо да се разплитат. Сторили ѝ път.

Старият синорник, с коронка на главата, като видял дъщеря си, пролял сълзи от умиление.

— Къде се губиш, дъще? — попитал той.

Пепелянката му разказала всичко за гърма, за пламналия синор и за милостивия овчар.

Синорникът се обърнал към овчаря:

— Ти си избавителят на моята дъщеря. Казвай каква награда искаш — злато, сребро или скъпоценни камъни.

— Искам — отговорил овчарят — само едно нещо: научи ме как да разбирам езика на птичките и на животните. Друго не ми трябва.

— Не бива да искаш такова нещо — поклатил глава загрижено синорникът, — защото, ако кажеш някому какво си приказват птиците или животните, мигом ще умреш. Откажи се!

— Не се отказвам. Дай ми тая награда или прощавай. Ще си отида и без награда!

— Тъй не бива! Не мога аз да изпроводя без награда спасителя на дъщеря ми — извикал синорникът. — Отвори си устата!

Овчарят си отворил устата. Старият синорник навирил нагоре главата си и духнал три пъти в отворената овчарска уста.

— Сега — рекъл той — ти ще разбираш езика на всяка птица, на всяко животно и на всяка буболечка. Но внимавай добре и пази тайната!

Овчарят се простил с главатаря на змиите, поклонил се на дъщеря му, пепелянката, и излязъл от пещерата. Змиите, които пазели пещерата, мигом се заплели, направили жив вратник и затворили входа. Като вървял през гората, овчарят напъргал слух, чувал гласовете на птиците и разбирал всичко, което си приказвали помежду си. Радостта му била много голяма, защото проумявал и думите на песните им. Когато стигнал до нивата, където бил оставил стадото си — синорът бил вече изгорял.

Седнал овчарят под едно дърво и се поизлегнал върху дънера му — да се отмори. В туй време долетели два черни гарвана. Те кацнали

върху най-горния клон и се заговорили на своя гарвански език.

— Виждаш ли тоя овчар? — изгракал по-старият гарван. — Той пасе чужди овце и се храни с просеник. Лежи си сирوماхът под дървото и не знае, че на два разкрача от него има цяла делва с жълтици.

— Що щат тия пари там? — попитал вторият.

— Преди сто години трима души разбойници превариха един търговец, утрепаха го, взеха му парите и ги заровиха под голямата круша. Аз тогава бях малко гарванче като теб. Стоях пак на този клон и гледах. Заровиха жълтиците тримата разбойници, заминаха пак по обир и вече не се върнаха. Трябва да са ги утрепали някъде.

Като чул тия думи, овчарят скочил, затекъл се към дома си и подир малко се върнал с един търнокоп. Започнал да копае, изкопал делвата, напълнил си торбичката с жълтици и слязъл в село. Купил си цяло стадо овце, издигнал си нова къща, задомил се и казал сбогом на сиромашията.

Един ден някогашният овчар си спомнил за своите другари, които пасат стада в планината и се хранят само с просеник.

— Жено — рекъл той, — замеси една бяла погача, разточи вита баница и заколи най-хубавата кокошка. Довечера ще имаме гости.

— Кого смяташ да поканиш на вечеря?

— В планината имам трима добри приятели — овчари. Сиромаси хора. Цяла година ходят подир овцете на своите чорбаджии и за труда си получават само сух просеник. Нека похапнат хубаво на моята трапеза. И те са хора.

Запретнала се домакинята и приготвила вечерята, а той отишъл в планината и поканил старите си другари.

— Идете, братя, у дома. Жена ми е приготвила добра вечеря. Нахранете се хубаво и се отбийте да се видите с домашните си. За нищо не берете грижа.

— А кой ще пази стадата ни тази нощ? — попитали овчарите.

— Аз ще ги пазя.

Овчарите слезли в селото, а пазачът прибрал стадата и легнал в кошарата. Кучетата дремели между овцете. По едно време от гората се навървили пет-шест големи вълка. Наближили оградата на кошарата и почнали да си говорят:

— Хайде да грабнем по едно агне! — предложил най-гладният.

— Да грабнем, но между овците лежат злите овчарски кучета. Много са опасни, по-добре да не ги закачаме! — обадил се друг вълк.

— Елате, братя вълци — дигнало се едно от младите овчарски кучета, — изберете си най-охранените агнета. Ние ще мълчим, ако ни обещаете, че в гората ще изядем агнетата заедно. И ние искаме да си похапнем агнешко месо.

Между кучетата имало и един стар пес само с два зъба в устата.

— Дума да не става! — скочил песът и козината му настръхнала. — Додето стоят тия два зъба в устата ми, не ще позволя косъм да падне от вълната на агнетата.

И почнал да лае толкова силно, че вълците се уплашили, подвили опашки и побягнали пак в гората.

На другия ден, когато се върнали овчарите от село, оня, дете им вардел стадата, поръчал да вържат по един камък на шиите на младите кучета и да ги издавят в дълбокия вир. Да оставят живо само старото куче с двата зъба. Овчарите го попитали каква вина имат кучетата, но той отсякъл с ръка:

— Не ме питайте, то си е моя тайна. Повярвайте ми, че го правя за добро — и се прибрал в село.

Овчарите изпълнили поръчката му. Останали само с едно старо, но вярно куче.

Прибрал се стопанинът вкъщи и рекъл на жена си:

— Искаш ли да се поразходим до лозето?

— Искам — отвърнала жената.

Оседлал той жребеца и кобилата, помогнал на жена си да се качи на кобилата, а той яхнал жребеца. Потеглили към лозето. По пътя кобилата изостанала надире. Конят се обърнал и почнал да я хока:

— Бързай, мари, защо изоставаш? Както се влачиш, до довечера няма да стигнем лозето.

— На тебе ти е лесно, но питаш ли мене? — изпъшкала кобилата.

— Защо?

— Защото ти носиш само един човек, а пък аз нося трима: господарката, нейното неродено бебе и моето неродено конче.

Като чул тия думи, стопанинът почнал високо да се смее.

— Защо се смееш? — попитала го жена му.

— Не мога да ти кажа — отвърнал той.

— Моля ти се, кажи ми.

— Не бива.

— Защо не бива?

— Защото, ако ти кажа — ще стане нещо лошо.

— Да става, каквото ще! Аз искам да ми кажеш, защото съм ти жена и трябва да зная всичките ти тайни. Ако не ми кажеш, ще се хвърля в дълбокия вир, дето овчарите тая сутрин издавиха кучетата.

Нямало що да прави бедният човек и склонил да ѝ каже тайната вечерта, като се върнат вкъщи. Разходили се до лозето, набрали една кошница грозде и обърнали конете назад. Върнали се вкъщи. Жената пак го подхванала:

— Казвай сега защо се засмя, когато отивахме към лозето!

— Почакай малко да изкопая един трап! — отвърнал мъжът, изкопал една яма, човешки бой дълбока, и легнал в нея.

Тъкмо в туй време от кошарата пристигнало старото куче с двата зъба. Като разбрало какво ще става, легнало до трапа и почнало жално да вие. Жената влязла вкъщи, отчупила половин хляб и го хвърлила на кучето, за да млъкне. Кучето продължило да вие, без да помирише хляба. Тогава петелът дотърчал от буницето, заловил се да кълве хляба и закъткал кокошките. След като изкълвал хляба, подскокнал на плета, плеснал с криле и почнал да кукурига.

— Какво ти е толкова додраздало? Не виждаш ли, че нашият стопанин лежи в трапа и се гласи да мре? — укорило го старото куче.

— Нека мре, щом като не може да се разбере с жена си. Аз имам четирийсет жени — ярки и квачки, и мога да кажа, че всичките ме слушат. Когато намеря някъде зърна за кълване, ги викам и те да кълват, затуй ме уважават. А пък нашият стопанин не може да се разбере с една жена. Защо не ѝ каже, че ще умре, ако издаде тайната?

Като чул думите на петела, стопанинът скочил, измъкнал се от ямата и рекъл на жена си:

— Слушай, жено, щом ти кажа тайната, която зная — свършено е с мен.

— Какъв е този трап? — попитала жената.

— Този трап ще бъде моят гроб.

— Ах, мъжо, мъжо, какво щяхме да направим! Мълчи, мъжо, мълчи! Не искам да ти зная тайната, само бъди жив и здрав! — викнала жената и го накарала по-скоро да зарине ямата.

МАРА ПЕПЕЛЯШКА

Един мъж и една жена имали дъщеря на име Мара. Бащата ходел да оре по нивите, а майката и дъщерята седели вкъщи и предели край огнището. Веднъж Мара казала на майка си:

— Мамо, искам да ида на седянка при дружките си.

— Иди, дъще — рекла майката, — само че, додето свърши седянката, трябва да изпредеш девет къдели. Ако не ги изпредеш, аз ще се превърна на крава.

— Добре, мамо, дай къделите!

Взела Мара къделите, отишла на седянка и цяла нощ бързала, дано свърши преденето, но не смогнала. Станала да си ходи с осем вретена и една къделя недопредена. Като стигнала до къщната врата и почукала, наместо да се обади майка ѝ, от вътре се чул кравешки глас:

— Мууу!

— Мамо, отключи! — почнало да чука момичето, но майката не могла да отключи, защото се била превърнала на крава.

В туй време се върнал бащата от пазар, разбил вратата и влязъл вкъщи. Той много се учудил, като видял кравата, но не разбрал каква е работата.

Подир някое и друго време се оженил повторно. Дошла мащеха вкъщи и като забелязала, че Мара от тъмно до тъмно все подир кравата тича и се грижи за нея, кипнала и рекла на мъжа си:

— Махни тази крава! Не я ща вкъщи!

— Къде да я дяна?

— Отведи я в гората и я остави да я изядат вълците!

А пред Мара мащехата натрупала цяла купчина къдели — да преде. Мара седнала край огнището и тъй като все ходела напрашена с пепел, нарекли я Мара Пепеляшка.

Мариният баща отвел кравата в гората и я оставил в най-затътеното място, като прибрал въжето ѝ. Вкъщи той предал въжето на Мара и тя го скътала в раклата, където някога майка ѝ си държала премяната.

Веднъж задумкал барабан: всички да идат на сватба в двореца, че се е заженил царският син.

Дигнала се Марината мащеха, пременила се, отишла на сватба, а Мара, нали нямала какво да облече, горчиво заплакала над раклата, където било въжето на майка ѝ. Както плачела, чула глас над главата си:

— Не плачи, чедо, ами отвори раклата!

Мара се озърнала да види кой говори, но не видяла никого. Отворила раклата и останала слисана. В раклата наместо въже намерила позлатени дрехи, златошити чехли и наниз от скъпоценни камъни. Пременила се Пепеляшка, нагиздила се, обула златните чехли и отишла на сватба. Като влязла в двореца — грейнала като слънце. Царският син оставил годеницата си, спрял сватбата и се хванал да играе хоро до Мара. Играл до вечерта и все Мара гледал. Като се мръкнало, Мара се пуснала от хорото и побягнала към къщи. Както бягала по моста, единият ѝ чехъл се изхлул от крака и паднал в реката. Мара прехапала устни и си отишла. Съблякла златните дрехи, облякла сиромашките и седнала пак край огнището.

Мащехата ѝ, като се върнала от сватбата, почнала да ѝ разказва:

— Да видиш, Маро, какво чудно момиче видяхме днес в царевия дворец! Цялото в злато. Царският син се хвана до него, започна да играе на хорото и не се пусна до вечерта. Годеницата си изостави.

На другия ден сутринта князът отишъл да си напои коня на реката. Случило се тъй, че конят му нагазил тъкмо на онуй място, където бил паднал златният чехъл. Навел се да пие вода, но светлината на чехъла блеснала в очите му и той се стъписал. Погледнал князът надолу, видял чехъла, навел се, извадил го и се досетил, че този чехъл е на златното момиче. Върнал се в двореца и казал на баща си:

— Искам да се ожения за момичето, което вчера носеше на крака си този златен чехъл.

— Ожени се — отвърнал царят, — но как ще го намерим?

Ще повикаме в двореца всичките момичета от държавата и ще им премерим чехъла, дето го намерих в реката. На чийто крак прилегне — то е златното момиче...

Събрали се всички момичета. Мерили чехъла, мерили го, на ничий крак не прилягал.

— Всички ли момичета дойдоха? — попитал царят.

— Всички, господарю, само Мара Пепеляшка не е дошла, защото няма какво да облече — отговорили царедворците.

— Доведете и нея! — заповядал царят.

Довели и Мара. Премерили чехъла. Той прилепнал на крака ѝ.

— Тази е! — извикал зарадван царският син. — Най-сетне я намерих.

— Намерил си я, но тя никога няма да стане твоя жена.

— Защо? — попитал князът.

— Защото е Мара Пепеляшка. Не може едно сиромашко момиче да стане наследница на моя трон. Такава е волята ми! — отсякъл старият цар.

Очите на Мара Пепеляшка се напълнили със сълзи. Князът я помилвал по главата и казал:

— Не бой се, пиле, аз няма да те оставя.

— Какво мислиш да правиш? — попитал царят.

— Ще напусна двореца ти. Отказвам се от твоя трон.

— Но вие ще умрете от глад! — извикал царят.

— Няма да умрем. Моите ръце са здрави, а Мара е сръчна предачка.

И като хванал годеницата си под ръка, князът напуснал двореца и двамата с Мара си заживели хубав живот.

КОЙ КАКВОТО ПРАВИ — НА СЕБЕ СИ ГО ПРАВИ

Като ходел да проси от къща в къща, един слепец все тъй си думал:

— Кой каквото прави — на себе си го прави!

Дочула го жената на селския чорбаджия, дето дерял кожата на сиромасите, и му се заканила:

— Знам, че туй, дето го приказваш — за моя мъж го приказваш, но ще те науча аз тебе, когато минеш втори път.

И като запретнала ръкави, чорбаджийката замесила една питка и преди да я метне — сложила отрова в тестото.

Подир пладне слепецът пак минал край чорбаджийската къща.

Щом го зърнала, чорбаджийката викнала от прозореца:

— Хей, дядо, я ела насам!

И му подаде питката.

— Земи я — рекла, — топла е. Замесила съм я, да ти се отплатя за мъдрите думи.

Старецът промълвил едно благодаря, поел питката, пушал я в торбичката си и си тръгнал. Излязъл от селото. Поел по широкия път. Късно вечерта някъде по къра го срещнал чорбаджийският син, яхнал кон. Той слизал от планината, където били бащините му кошари.

— Хей, дядо — поспрял коня си чорбаджийският син, — ти, като ходиш по просия, не може да не носиш хляб в торбата си. Дай ми да хапна, защото ми се вие свят от глад. Горе, в планината, нашите нагъват просеник, а пък аз не мога да го ям.

— Да ти дам, сине — рекъл старецът и извадил питката от торбата. — Отчупи си половината. Одеве ми я даде една добра жена.

Чорбаджийският син грабнал питката и извикал:

— Цялата, цялата я дай! А ти ще си изпросиш друга — нали нямаш друга работа.

И като захапал питката, месена от майчината му ръка, той сбутал коня и отминал.

Додето стигне у дома си, лакомият мамин син почнал да се превива от болки. Щом влязъл, се тръшнал в леглото и изпъшкал.

— Майко, умирам.

Майката се смаяла и слисала. Най-сетне ѝ дошло на ум, че може да е отровен, и го попитала какво е ял.

— Нищо — отвърнал болният, — само една питка изядох. Друго не съм слагал в уста.

— Кой ти я даде?

— Един просяк. Срецнах го по пътя, поисках му хляб и той ми даде питката.

Като чула тия думи, майката пропищяла:

— Майчице, какво направих! Просякът ми казваше, че кой каквото прави — на себе си го прави, вярна му беше приказката, добре казваше той, но кой ти го слуша!

И заудряла глава с юмруци.

ВЪЛКЪТ И НЕГОВИТЕ ЖЕРТВИ

Влязла овцата в една кръчма и като обърсала очите си, рекла на кръчмарина:

— Дай ми една паница вино!

Кръчмаринът наточил тригодишно вино. Вдигнала овцата паницата, изпила виното и си поръчала пак:

— Още една паница!

— Защо пиеш толкова много? — попитал я старият кръчмарин.

— Тежко ми е на душата — отвърнала овцата.

— Какво има?

— Нощес вълкът се вмъкнал в кошарата и изял баща ми — стария овен. Няма го вече виторогия ми баща. Само звънецът му остана.

— Пий тогава, ще ти олекне — посъветвал кръчмаринът овцата. Дял ден пила овцата и като се натарелянкала, излязла навън и почнала да блее с пресипнал глас.

— Защо блееш? — попитала я козата.

— Пияна съм.

— Недей пи много, защото не е хубаво.

— Как да не пия — отговорила овцата, — мъка ме дави, нощес вълкът изяде добрия ми баща.

— Ами къде отиваш сега?

— В гората.

— Какво ще правиш там?

— Ще се боря с вълка. Ако го надвия, ще му смъкна кожата от гърба и ще я дам на цигуларите да си направят тъпан. Тъпанът ще тумка, пък аз ще играя хоро.

Очите на овцата светели от гняв.

— Да дойда и аз, моите рога са остри! — рекла козата.

— Не ми трябваш — отвърнала овцата, — аз сама ще се разправя с вълка.

Излязла пияната овца от село, поела към гората. Срећнала овчарското куче.

— Нека дойда и аз с тебе — помолило се кучето. — Лятос вълкът изяде двамата ми братя. Аз му имам зъб. Додето се бориш с него, аз ще се хвърля на гърба му и ще го ухапя за гърлото.

— Гледай си работата — казала овцата, — моят гняв е толкова голям, че с един удар ще го поваля на земята!

Отишла овцата сама да се бори с вълка и той я одрънкал.

Отишла подире ѝ козата, за да отмъсти за другарката си, и вълкът закусил с козе месо.

Дигнало се овчарското куче, навлязло в гората да дири вълка и да го пита защо е изял братята му, но вече не се върнало.

А вълкът се разхождал из гората, гледал към селото, което димяло, в снега, и си думал:

— Дано не се сетят някога да излязат срещу мене всичките овце, всичките рогати кози и всичките зъбати овчарски кучета тогава гората ще ми стане тясна!

КОЙТО НЕ РАБОТИ, НЕ ТРЯБВА ДА ЯДЕ

Когато Галинка се зажени, нейната майка заръчваше на старите сватове:

— Мамината дъщеричка не бива да се трепе, тя не е научена да работи. Пазете ми я. Не ѝ давайте метлата къщата и двора да мете, защото ще си напраши очите. Не ѝ давайте менците вода да носи от чешмата, защото рамото ѝ е крехко и не е научено да мъкне пълни менци. Сложете под главата ѝ пухена възглавничка, защото тя е научена да спи на мекичко.

Старите сватове се спогледаха, но нищо не казаха.

— Обещайте ми, че никога няма да ѝ казвате лоша дума. Нейните уши не са научени да слушат лоши думи.

— Колкото за лоша дума, недей се тревожи, в нашата къща такова нещо няма — проговори старият сват и се качи на каруцата.

До него се намести свекървата, а отзад седнаха младоженецът и Галинка. Потеглиха за другото село. Цял ден пътуваха, защото селото беше далеко.

Вечерта, щом пристигнаха, свекървата запретна ръкави, приготви една баница, закла пиле, свари го в тенджерата, слезе в зимника и наточи вино. А Галинка седеше на едно столче, скръстила ръце, и си думаше: „Ах, каква чевръста жена е тая моя свекърва, също като майка ми. Добър живот ще живеем тук“.

Навечеряха се хубаво и легнаха да спят. Изтърколи се нощта. На другия ден старият свекър се дигна рано и събуди всички:

— Хайде — викна, — ставайте да вървим на нивата!

— Какво ще правим там? — потърка сънените си очи Галинка и почна сладко да се прозява.

— Ще копаем царевица.

— С мотики ли? — попита мамината дъщеричка.

— То се знае, че с мотики — обади се свекървата.

— Аз няма да дойда.

— Защо? — запита младоженецът.

— Защото мотиката е тежка, а пък аз не бива да дигам тежки работи.

— Остави я — рече бащата. — Нека разтреби къщата и пригответи ядене за довечера. И тук трябва човек.

Отидоха домакините на нивата, а младата невеста остана вкъщи. До пладне се излежава. Като се дигна, усети, че е изгладняла, и почна да търси нещо за ядене, но не намери нищо в тенджерите.

— Нищо не са ми оставили, забравили са ме — протегна се Галинка и влезе в градината да погледа цветята. — Ах, че хубави цветя! — викна тя и почна да ги къса и да ги мирише.

Малките пчели прелитаха бързо от цвят на цвят и радостно бръмчаха.

— Тези пък защо ли са се разбързали? — рече Галинка и тръгна лениво към близкото черешово дърво.

Полежа на тревата под дървото, пресегна се, както лежеше, откъсна няколко череша, за да залъже глада си, и почна да се прозява. Тъй прекара деня.

Вечерта тримата копачи се върнаха обхтани от работа и капнали от умора. Озърнаха се и що да видят: къщата неразтребена, в менците няма вода, огнището угаснало, кокошките заспали ненахранени.

Свекървата хвърли мотиката и най-напред грабна менците. Донесе вода от чешмата. Накладе огъня, сложи картофи в тенджерата и замеси бяла погача. Набързо пригответи вечерята. Галинка я гледаше седнала на един стол и си клатеше краката.

Когато вечерята беше готова, свекървата покани всички:

— Хайде, сядайте да вечеряме!

Галинка се намести първа. Свекърът взе погачата и я разчупи на три парчета. Едното даде на жена си, другото — на сина си, а третото остави за себе си.

— А на невестата? — обърна се към него свекървата.

— Тя не е гладна. Който не работи, не огладнява.

Галинка прехапа устни, нацупи се и стана от трапезата. Прибра се в стаята си и почна да плаче. Цяла нощ не можа да заспи от глад.

На сутринта се повтори същото. Тримата работници отидоха да садят зеленчукова градина. Галинка не рачи да тръгне с тях.

— Слънцето пече много — рече тя, — ще почернея.

Оставиха я пак вкъщи. И този ден разгалената невеста не пипна нищо. Намери под една паница крайшник сух хляб, оставен за кучето, изяде го и пак се излежава до вечерта в градинката. И нали не донесе вода, да я полее, хубавите цветя почнаха да вехнат.

Късно вечерта тримата работници се върнаха пак капнали от умора. Навъсена, свекървата замеси погача и когато седнаха на трапезата, свекърът отново раздели погачата на три парчета. Галинка остана с празни ръце.

— Защо не даваш хляб на невестата? — попита свекървата.

— Защото, който не работи, не бива да яде! — отвърна свекърът.

Цяла нощ Галинка се въртя гладна в леглото и дълго мисли. Задряма призори. Щом пропяха трети петли, тя скочи. Потърси с очи свекъра, свекървата и мъжа си, но не ги видя, защото бяха излезли на нивата още по тъмно. Тогава Галинка запретна ръкави. Разтича се насам-нататък. Измете къщата и двора. Донесе вода от чешмата, поля цветята в градинката, накладе огъня и сготви ядене за работниците. Замеси брашно в нощвите. Изпече една погача. Като свърши всичката къщна работа, грабна хурката и седна да преде на прага. Вечерта уморените работници, като видяха какво е свършила невестата — очите им светнаха. Галинка сложи трапезата, подаде погачата на стария сват и с трепет зачака да види какво ще направи. Свекърът пое погачата и я разчупи на четири къса. Най-големия подаде на Галинка и рече:

— Яж, чедо, ти заслужи хляба си, защото днес си се трудила здравата!

Галинка пое хляба и почна да яде. Никога не беше яла такъв сладък хляб.

МЪРЗЕЛИВИЯТ

Имало един човек — много мързелив. По цели дни лежал под сенките, а децата му гладували и ходели от къща на къща да просят милостиня. Селяните, като минавали край него, спирали и започвали да го хокат.

— Децата ти скитат немили-недраги, целият народ се труди, а ти лежиш. Не те ли е срам? Дигай се и тръгвай на работа!

— Работа ли е — не ми я хвалете! — отвърщал мързеливият и се обръщал на другата страна.

Веднъж мързеливият се надигнал и отишъл при селския поп.

— Дядо попе — рекъл, — опей ме и викай селяните да ме заровят жив.

— Защо? — попитал учуден попът.

— Защото ми додея да ме хокат хората. Мира ми не дават. Всеки ден ме ругаят, задето не съм работел. Ще ида на оня свят — да си полежа спокойно.

— Може — съгласил се попът, опял го и викнал двама души да го дигнат с носилото.

Понесли го към гробището. Попът върви напред и клати кадилницата, а носачите — подире му. По пътя ги срещнал един работлив човек.

— Къде сте го понесли? — попитал той.

— На гробището, ще го ровим.

— Стойте, тъй не бива. Жив човек заравя ли се в гроб! Но кажете защо сте го помъкнали.

Носачите му разправили как стои работата. Трудолюбивият се позамислил и рекъл на оня в носилото:

— Слушай, я стани и ела у дома да ти дам едно кринче жито, та да имаш хляб, додето припечелиш нещо.

Мързеливият се понадигнал и попитал:

— Ами мляно ли ще го дадеш?

— Хубава работа! Ще ти го дам немляно.

— Тогава ме носете — обърнал се той към двамата носачи — в гробището. Не е за мен такава жито.

Трябва да го карам на воденица, че да го меля, че да го връщам вкъщи, че да го меся, че да го пека, че да го ям — дълга и широка работа. По-добре в гробището!

Отнесли го в гробището. Изкопали един трап и спуснали живия човек вътре. Затрупали го с пръст, но му сложили една тръба от устата на вън — да диша. Попът прочел молитвата, раздрънкал кадилницата над купчината и си отишъл заедно с гробарите.

През нощта работният селянин си рекъл: „Я да ида да излекувам от мързела оня, дето лежи в гробището“. Облякъл черни дрехи, нацапал си лицето със сажди, сложил си рога на главата, отишъл и разровил живозакопаниа с една мотика.

— Ставай! — сритал го той.

— Кой си ти? — стреснал се от сън закопаният и скочил.

— Аз съм дяволът — отвърнал рогатият. — Днес, като делихме душите на починалите, твоята се падна на мен. Аз съм ти господар. Каквото ти заповядам — ще го вършиш или ще те проводя да гориш в един нажежен казан, пълен с вряла смола. Свършено е вече с твоето лежане.

Мързеливият се разтреперил.

— Каква работа има за мене? — попитал той.

— Хе там, виждаш ли, на долния край на гробището, има една грамада камъни. Всичките да ги изнесеш на горния край на гробището. Тръгвай! Додето съмне, искам камъните да бъдат горе.

Мързеливият се запретнал и помъкнал тежките камъни. Носил, пъшкал, препъвал се, падал, ставал, целият потънал в пот. Като ги пренесъл, при него пак дошъл преоблеченият с камшик в ръка.

— Ела сега да ти платя! — рекъл му той и го вързал за едно дърво, плюл си на ръцете и започнал да го бие с камшика. Като го напердашил хубаво, рекъл: — Дяволът тъй плаща на слугите си! Влизай сега пак в гроба! — и го повлякъл към трапа.

Мързеливият влязъл. Мъчителят му хвърлил две-три лопати пръст отгоре му и си отишъл. Съмнало се. Погребаният, като дошъл на себе си, пошавнал и щом усетил, че отгоре му има малко пръст, скочил от гроба — и беж към село. Отишъл си вкъщи запъхтян, грабнал една

секира и се втурнал към гората. Почнал да сече дърва. Минал край него един селянин и го поздравил:

— Добър ден, брате! Какво ново-вехто носиш от оня свят?

— Остави се — отвърнал мързеливият, — не е за разказване: товарят те с камъни цяла нощ, а за награда те бият, додето ти наместят кокалите!

— Довечера ще се върнеш ли пак в гробището?

— Дума да не става! Цялата гора ще изсека, само на дявола ратай не ставам.

И продължил да сече.

НАЗАЕМ БРАШНО ТЪПКАНО СЕ ВРЪЩА

Хитър Петър бил сиромаш човек и нали си нямал пари за бръснар, веднъж отишъл при своя богат съсед и му рекъл:

— Съседе, ти имаш остър бръснач, я ме обръсни, защото с тая брада съм замязал на таралеж.

— Сядай! — викнал съседът, който минавал за шегобиец и подал на Хитър Петра стол. Обърнал го срещу слънцето, изкарал бръснача и се заловил да го бръсне, без да му насапуни брадата.

Хитър Петър примрял от болка, сълзи излезли от очите му, но стискал зъби и мълчал. А съседът стържел по сухо и се подсмивал.

— Петре — рекъл той по едно време, — да бях ти дал теслата, че да захапеш дръжката ѝ, защото както си стиснал зъби, можеш да си прехапеш езика.

— Гледай си работата, съседе! — отвърнал Хитър Петър. — Назаем брашно тъпкано се връща.

— Честито! — казал съседът, като свършил.

— Благодаря! — проломотил Хитър Петър. — Няма да ти забравя услугата.

И си отишъл.

Минала една година. Като настъпила пролетта, богатият повикал Хитър Петра и му поръчал:

— Ти, Петре, си спомняш колко добрини съм ти правил. Дошло е време да ми се отплатиш. Хайде иди на лозето ми, да го порежеш, ама хубаво да го порежеш!

Хитър Петър взел косера, отишъл на чорбаджийското лозе, запретнал ръкави и захванал да реже наред. Всичките пръчки изрязал. Оголил лозите до главните.

Като се прибрал в село, чорбаджията го попитал:

— Казвай, поряза ли го?

— Охохо! — отвърнал Хитър Петър. — Цялото! Второ рязане не му е потребно.

— А пръчките?

- Очистих ги до една.
- Ами плаче ли лозето ми?
- Плаче, та се дере — поклатил глава Хитър Петър. — И ти да го видиш — ще ревнеш.

ГЛАДНИЯТ ВЪЛК

Един гладен вълк тръгнал да търси плячка. Накрай полето заварил стар кон да пасе трева. Вълкът приближил до него и му казал:

— Хей, кончо, дошъл съм да те изям!

— Може — отвърнал конят, — само че баща ти едно време не правеше тъй.

— Ами как?

— Щом намереше кон за ядене, старият вълк най-напред се навеждаше да извади със зъби подковите от задните му крака, за да не си строши някой зъб, когато ухапе подкованите крака. Сетне разкъсваше коня.

— Добре де — рекъл вълкът, — и аз мога като баща си. Дай да ти извадя подковите!

И като минал зад коня, отворил уста да ухапе желязната подкова. Тогава конят се засилил, рипнал и с двата си крака ритнал вълка право в зъбите. Вълкът примрял от болка и се търкулнал на земята, а конят побягнал. Като се съвзел от болките, вълкът се дигнал и тръгнал към овчарските кошари. Край реката видял два овена — тлъсти и витороги, да хрупат тревица под върбовите сенки.

— Хей, овни, дошъл съм да ви изям! — викнал вълкът.

— Знаем, че ще ни изядеш, Вълчо, но баща ти едно време не правеше тъй.

— Ами как?

— Когато найдеше два овена край реката, клякаше до някой дълбок вир и казваше на овните да се отдалечат на сто разкрача. „Ха сега, провикваше се той на овните, тичайте насам! Който дотърчи порано, него ще изям пръв!“

— Добре де, и аз ще направя тъй — рекъл вълкът и клекнал на брега до един вир.

Овните се отдалечили, втурнали се към вълка и го бухнали с рогата си. Вълкът се преметнал презглава, цамбурнал в дълбокия вир и без малко щял да се удави. Като мокра кокошка се измъкнал на брега,

поотърсил се, поизсъхнал на слънцето и се озърнал: от овните нямало помен. Въздъхнал глупавият вълк и слязъл към нивите. В най-високите жита заварил старо магаре — тъпче пшеницата.

— Бре, сине магарски — викнал вълкът, — защо правиш пакост на хората? Лягай на земята да те изям!

— Ох, Кумчо Вълчо — затекло се насреща магарето, — добре, че дойде, от заранта те диря под шумка и камък. Моят стопанин дигна голяма сватба. Чуваш ли тъпаните и гайдите в село? Моят стопанин се жени, но си няма кум. Затуй ме проводи да те намеря и да те поканя кум да му станеш. Приготвил е за теб едни печени агнета, едни дарове, дете никой не ги е виждал.

Вълкът много се зарадвал.

— Води ме — рекъл той, — по-добър кум от мен няма да намериш.

— Какво ще те водя? Ти не бива да си изморяваш краката. Качвай се на гърба ми да те нося.

Вълкът яхнал магарето и тръгнали. Като влезли в село, селяните вдигнали страшна олелия: „Вълк! Вълк!“, развикали се те. Грабнали кой каквото намери — тояги, вили, секири, и се втурнали към госта от гората.

— Виждаш ли какъв народ иде да те посрещне? — обадило се магарето.

— Виждам, но защо идат с тояги, вили и секири?

— Такъв им е обичаят.

Наближили селяните, че като се развъртели — тупа-лупа, — смазали вълка от бой. Едва се измъкнал жив. Побягнал вдън гора, взел един камък и почнал да си удря главата.

— Главо, главо — думал той, — от тебе тегля!

ДЪЩЕРЯТА НА ГОВЕДАРЯ

Един стар болярин повикал сина си и му рекъл:

— Хайде, сине, тръгвай по света да си намериш невеста. Време е вече. Ти порасна, пък и годините минават. Нивата трябва да бъде пожъната, додето не е почнало да се рони зърното.

— Ами каква мома да взема, тате? — попитал синът. — Не ще и дума, че трябва да бъде от знатен род, да е богата и по-хубава от всичките девойки на земята.

— Ти, сине, по-добре ще сториш, ако не гледаш нито рода й, нито хубостта й, нито богатството й, ама гледай да бъде добра къщовница и разумна стопанка.

Повикал младият човек вуйча си за другар по пътя и двамата тръгнаха по села и градове — невеста да дирят. Де когото срещнали, питали и разпитвали познават ли такова момиче, което да бъде и разумна домакиня, и добра къщовница, за да стане снаха на първия болярин в държавата. Но всички клатели глава.

— Такова момиче в нашия край няма. Идете на друго място.

Като обходили навсякъде, най-сетне двамината пътници се отбили в едно село и спрели до голямата крайселска чешма, където вечерно време девойките ходели за вода. Поседнали и почнали да оглеждат. Додето притъмнее, се извървели всичките момичета, но нито едно не харесало на сгледниците.

— Тези ли са всичките моми в селото ви? — обърнал се младият човек към селския чорбаджия, който излязъл да посрещне чужденците.

— Има още една, но тя не е жена за тебе.

— Защо?

— Защото е говедарска дъщеря.

— Нищо, че е говедарска дъщеря, заведи ни у тях да я видим.

Упътили се тримата мъже към сиромашката къщурка на селския говедар. Къщурката се намирала край селото. Щом надникнали вътре — младият човек и вуйчото се спогледали: къщурката светела белосана, дворът бил чисто премежен, прозорците греели и всяко нещо

било на мястото си. На прага ги посрещнала говедарската дъщеря. Тя не била пременена и накитена, но от цялото ѝ същество лъхали чистота и скромност.

— Тази ще бъде моя жена! — прошепнал на вуйчо си младият човек, щом видял девойката и наредбата на къщата ѝ.

Говедарската дъщеря попитала чужденците отде идат и по каква работа ходят.

— Ние сме търговци на добитък — отвърнал вуйчото. — Чухме, че твоят баща има за продан една телица. За нея сме дошли.

— Моят баща още не се е върнал. Поседнете, докато се прибере — рекла девойката, поднесла възглавници на гостите и стъкнала огъня в огнището, за да приготви вечеря. Почнала да шъта.

Гостите не можели да ѝ се нагледат.

По едно време пристигнал и старият говедар. Ръкувал се той с двамата сгледници, поканил ги на вечеря и също ги попитал по каква работа са тръгнали.

— Няма какво да крием — отвърнал вуйчото. — Тръгнали сме да търсим невеста за този млад човек. Обходихме кажи-речи цялата държава и не можахме да намерим мома, каквато търсим. Най-сетне допряхме до твоята дъщеря. Този момък, щом като я видя, очите му останаха в нея. Съгласен ли си да му я дадеш за жена?

— Да му я дам — отвърнал старият говедар, — защо да не му я дам, тя е вече ябълка за късане, но по-напред трябва да ми кажете какъв занаят има този човек.

— Никакъв занаят не зная — отговорил младият момък, — син съм на първия болярин в държавата. Защо ми е занаят?

— Не те питам на кого си син, а какъв занаят имаш — повторил говедарят.

— Не ставай смешен — намесил се вуйчото, — защо му е занаят, когато баща му владее много села и градове, а ковчезите му пращят от злато и сребро. Дъщеря ти ще живее като царица.

— Аз нямам дъщеря за човек, който не знае никакъв занаят — отсякъл говедарят. — Заповядайте сега да опитаме гозбата, която е приготвила дъщеря ми, а за женитба и дума да не става. Аз съм решил да оженя дъщеря си за човек със занаят.

Гостите почнали да сърбат от паницата и отново се спогледали — никога не били яли такова сладко ядене.

След вечеря, когато легнали да спят, младият човек рекъл на вуйча си:

— Вуйчо, като се върнем вкъщи, ще повикам другарите си на помощ, ще дойда пак тука и ще взема девойката насила.

— Насила тая работа не става, защото после няма да имате с невестата си добър живот. По-харно ще бъде, ако се запретнеш и научиш някой занаят. Тогава старият говедар ще склони и ще ти я даде доброволно.

— Добре, ще науча, аз съм болярски син, как може да не науча!
— рекъл младият човек, завил се презглава с мекия юрган и заспал.

На другия ден, след като се простили с говедаря и дъщеря му, сгледниците се упътили към града. Отишли право в златарницата на най-изкусния майстор златар.

— Какво ще поръчате! — посрещнал ги златарят.

— Не сме дошли поръчки да правим — заговорил вуйчото.

— А какво искате?

— Искаме да научиш този момък да прави златни пръстени, гривни и обеци, пафти от сребро да кове. Ще го вземеш ли?

— Ще го взема, стига да му иде отръки.

— Колко време ще трябва да стоя при тебе, докато науча златарския занаят? — попитал болярският син.

— Най-малко три години.

— Три години ли? Дума да не става. Да не съм луд да остана цели три години в работилницата ти!

— Тогава златарски занаят няма да научиш! — рекъл златарят.

— Слушай — почнал да го придумва вуйчото, — този момък е син на най-богатия царски човек. Предай му занаята си за две-три недели. Няма да сбъркаш. Баща му ще те затрупа с пари.

— Не мога да го науча за по-малко от три години. Моят занаят е тънък. В него има голямо изкуство.

— Да си вървим, вуйчо! — извикал момъкът и блъснал ядосано вратата на златарницата.

Излезли двамата сгледници и тръгнали от работилница в работилница — да търсят лесен занаят. Тук похлопали, там попитали, но навсякъде им отговаряли, че за всеки занаят трябва наука, време и търпение. Най-сетне спрели пред работилницата на един старец, който плетял кошници от обелени върбови пръчки.

— Ето лесен занаят за мене! — извикал момъкът и се обърнал към кошничаря: — Хей, дядо, за колко време ще ме научиш на твоя кошничарски занаят?

— А че, синко, ако не си глупав човек, за две-три недели ще се научиш да плетеш хубави кошници от върбови пръчки с лешникови уши.

Зарадвал се болярският син и останал при стария кошничар. Заловил се здравата и седнал да учи занаята. Най-напред белел корите на върбовите пръчки, сетне започнал да огъва обръчите и да заплита самите кошници. След като се потил и пъшкал не три, а седем недели време, момъкът най-сетне измайсторил една кошница, грабнал я и се завтекъл към къщурката на селския говедар.

— Какво ми носиш в тая кошница? — посрещнал го старият говедар.

— Нищо не ти нося. Кошницата е празна, но дойдох да ти се похваля, че вече имам занаят. Тая кошница е моя работа.

Говедарят я разгледал и отсъдил:

— Не е лоша. Ти ще прощаваш, но искам да видя с очите си как плетеш кошниците. Тая нощ искам да ми измайсториш още една кошница.

— Добре — рекъл момъкът и отишъл на реката да насече върбови пръчки.

Подир малко се върнал с цял наръч. Обелил им корите, наместил се на рогозката и почнал да плете. Дордето пропеят първите петли — кошницата била готова. Старият говедар се вдигнал в зори, разгледал новата кошница, останал много доволен и проводил дъщеря си на лозето — да я напълни с грозде. Когато момичето излязло, говедарят се обърнал към момъка и казал:

— Готов съм да ти дам дъщеря си за жена, защото разбрах, че владееш майсторски един занаят. Слушай сега да ти разкажа историята си, тогава ще разбереш защо исках от тебе занаят. Аз, сине, сега паса говедата на селяните, а трябва да знаеш, че някога бях цар на Скития, владеех безкрайни земи, заповядвах над милиони хора. А макар че царската ми съкровищница беше пълна със злато и скъпоценни камъни, окото ми не се насищаше на имане. Облагах народа си с големи данъци, мъчех хората и те се отвърнаха от мен. А когато в земята ми нахълтаха чужди войници, моят народ не се дигна да защити

престола ми с оръжие, ами ме остави да пропадна. Моят неприятел — северният цар — навлезе в държавата ми, разби крепостите ми и превзе столицата ми. Той ме довърши. Всички смятаха, че съм загинал. Но аз съм още жив и сега стоя пред теб. Ще попиташ как съм отървал кожата. Ще ти кажа. Когато неприятелските войски запалиха двореца ми, се измъкнах през един подземен изход, без да ме забележи никой, и търтих да бягам. Скрих се в едно тресавище и три дни и три ноци не мръднах. Изпоядоха ме комарите. Сетне, когато моят неприятел прибра ножа в ножницата, излязох и тръгнах към границата. Много време бъртах път, додето стигна тук, във вашата земя. Заселих се в туй село. Никому не казах кой съм. Селяните излязоха добри хора. Прибраха ме, нахраниха ме и склониха да им стана селски говедар, защото не знаех никакъв друг занаят. Тръгнах подир селските говеда, построих си тази къщурка и се задомих повторно, защото моят неприятел беше отвлякъл първата ми жена. Сега, макар че на стари години съм принуден да тичам подир говедата, които щръкляят, не се оплаквам, защото изкарвам с честен труд хляба си. А в къщата ми има едно незаменимо съкровище — моята дъщеричка. Разбра ли сега защо искам да оженя дъщеря си за човек със занаят? Занаятът, момко, тежи повече и от царската корона.

— Имал си право — рекъл младият кошничар и излязъл да посрещне годеницата си, която вече се връщала от близкото лозе и носела на рамото си новата кошница, пълна с жълти гроздове.

На другия ден момъкът отвел говедарската дъщеря в къщата на баща си и там вдигнал голяма сватба.

МОМЧЕТО, КОЕТО ИСКАЛО ВСИЧКО ДА ЗНАЕ

Имало едно момче, което искало всичко да знае. За всяко нещо питало дядо си:

— Кажу, дядо, кой клати дърветата?

— Вятърът — отвръщал дядо му.

— А кой духа вятъра?

— Де да знам — аз вятъра съм го чувал, като свири през комина, но не съм го виждал. Щом го срещна — ще го попитам.

— Ами можеш ли ми каза кой пали нощем звездите? — упорито питало момчето.

— Как да ти каза, като не съм бил на небето. Питай орлите я щъркелите, които летят над облаците.

— Тъкмо стана дума за щъркелите. Тази сутрин ги, видях: събрали се заедно, заминават. Къде отиват?

— Всяко пеленаче знае къде: в топлите страни, където не пада сняг.

— А вярно ли е, че щъркелите можели да се превръщат на хора?

— Не зная дали е вярно, но съм чувал, че отвъд планината със зъбатите върхове имало голямо море. Зад морето — пустиня. Понататък се ширела гъста гора. Сред гората на потайно място блещукало едно малко езеро колкото харман. То било къпалнята на щъркелите. Щом се натопели в неговата вода, крилатите птици се превръщали изведнъж на хора.

— Сетне?

— Сетне си отивали у дома си.

— Ще я разбере аз тази работа — си рекло момчето и рано на другата сутрин яхнало своето дървено конче. А кончето му било една гладко издялана дрянова тояжка, каквито са кончетата и на другите селски деца.

— Де, кончече! — викнало момчето и запрашило към планината със зъбатите върхове.

Тичало, тичало, спряло за малко да си поеме дъх, закрилило с ръка очите си, погледнало към далечните планински върхове и рекло:

— Хайде, конче, ако прехвърлиш ония зъбати върхове, ще те назобя с един калпак златен ечемик от дядовата житница.

Кончето, като чуло тези думи, мигом оживяло, изцвило, подскочило и хвъркнало. Заряло се към вишното небе.

— Бре, че хвърковато нещо! — зарадвало се момчето и размахало калпака си на прощаване.

До пладне хвърковатото конче стигнало зъбатите върхове, а надвечер се понесло над синята морска шир. От време на време момчето поглеждало надолу и търсело с очи пясъците, но водата сякаш нямала край. Тук-таме над вълните пляскали риби като лодки. Уплашило се момчето и тъкмо когато се накарало да обърне кончето си назад — забелязало наблизе висок каменист бряг. По канарите накацали ято бели птици.

— Нашите щъркели! Настигнах ги! — рекло си момчето и се спуснало към тях.

Кацнало. Щъркелите мълчаливо го изгледали, поседели малко, отпочинали си и пак се дигнали.

— Къде без мене? — зинало момчето и отново смахмузило тояжката си.

Понесло се с птиците над жълтата пустиня. Цели седем дни щъркелите и момчето, което искало всичко да знае, летели над пустинята. Нощем птиците кацали в дълбеите на горещия пясък, отпусkali от-малнелите си крила и заспивали дълбоко, а момчето стояло право и ги вардело с тояжката си от пустинните зверове.

На осмия ден пустинята се свършила. Появила се гората. Насред гората блеснала водата на потайното езеро. Ожъднелите птици накацали край брега, проточили шии; напили се хубаво, сетне плувнали в езерото, запляскали с криле, и се потопили във водата. Щом крилете им се намокрили — всичките щъркели до един се превърнали на мъже с дънести гащи, червени пояси, бели калцуни и овчи калпаци.

— Ти защо си тръгнало подире ни? — обърнал се единият от щъркелите към момчето.

Той бил водачът на ятото. Бялата му брада стигала до пояса.

— Искам да видя къде прекарвате през зимата — отговорило момчето.

— Тръгвай с нас! — дружно викнали щъркелите и се навървили един след друг по една горска пътечка.

Като излезли от гората, пътниците кривнали надясно и влезли в един, многолюден град; където имало стотици малки дюкянчета. Щъркелите накупили герданчета, захарни петлета, пищялки, кравайчета, напълнили си торбите и напуснали града. Сега пък кривнали наляво и преди: залез слънце стигнали до едно нищо и никакво селце с къщурки, изградени от тръстика. То било щъркелското село. Всичките къщурки били наредени една до друга и се оглеждали в бързотечно пенливо поточе. Накрай село гостите били посрещнати от цял орляк жени, баби и малки деца. Те били пък домашните на щъркелите. Оня с дългата брада рекъл на момчето:

— Мене никой не ме посреща, защото бабичката ми се помина, а дечицата ми веднъж отлетяха на небето и не се върнаха. Я ела у дома — да живеем двамата.

И го отвел в своята колиба. Момчето, преди да пристъпи прага, си изправило тоягата във вратата, сетне влязло в колибата. Навечеряли се двамата и легнали да спят. Рано на другата сутрин, когато всички спели — покрай колибата минал един камилар. Той водел двугърба камила, натоварена с два коша. Кошовете — пълни с портокали. Камиларят се подпирал на една чепата вършина. Щом видял дрянвата тояжка, той хвърлил своята вършина, взел тая тояжка и си отминал.

По едно време момчето, което искало всичко да знае, се събудило, потърсило си тояжката, че като ревноло:

— Дядо щъркеле, някой ми е откраднал тояжката!

— Друга ще ти отсека — захванал да го теши брататият.

— Ти не знаеш каква крилата беше тя! — бършело си очите момчето. — Сега как ще се върна при мама?

— Лесна работа. Напролет, като тръгнем към вашето село, няма да те оставим тука. Хайде сега да идем за риба. Ние с тебе ще ловим рибки от поточето, а другите щъркели ще идат за портокали и банани в гората. Довечера ще си направим угощение.

Отвел старият щъркел момчето до брега на поточето, отсякъл две тръстикови пръчки, вързал им въдички и захванали да вадят рибки със

златни опашки и червени очета. Додето мръкне, напълнили едно кошче. Прибрали се в колибата, насекли дърва, наклали огъня и сварили цяло казанче рибена чорба. Подправили я с мащерка. Вечерта, като се върнали другите щъркели, щели да си изядат пръстите. Толкова сладка била чорбицата. А момчето изяло три портокала и четири банана.

Тъй минали шест месеца. Когато се пукнала пролетта, щъркелите от тръстиковото село се простили с домашните си и тръгнали към потайното езеро в гората. Щом се окъпали — всичките до един пак се превърнали на щъркели. Момчето гледало, гледало, па се гмурнало й то в езерото. Във водата влязло като момче, а на брега излязло като щъркелче. И краката му щъркелски, и крилата му — на раменете, а наместо нос между очите му се повесил дълъг клюн.

Щъркеловото ято прехвърлило пустинята, морето, планината със зъбатите върхове и един ден стигнало в селото на момчето. Щъркелчето отдалеч познало дядовата си къща. Върху нейния комин имало вехто гняздо, направено от клечетак. Водачът на ятото кацнал върху дядовата му черница, другите щъркели се пръснали По ливадите, а малкото щъркелче се спуснало на двора и закрачило към прага на отворената врата. Отвътре се показала майка му със запретната престилка. Щом го съзряла, тя размахала ръце и захванала да го пъди:

— Ишу! Ишу! Отивай горе в гняздото! Защо се навираш в къщи? На щъркелчето домъчняло много, литнало нагоре, кацнало в гняздото и жално захванало да трака. По едно време майка му излязла от къщи, нарамила дървеното корито с непраните дрехи и се упътила към речния брод да пере. Щъркелчето се спуснало подире й, но не посмяло да се приближи до нея, а кацнало на една крайбрежна върба. Най-напред майката снела пендарата от шията си, оставила я на един камък, сетне натопила дрехите в коритото, запретнала си ръкавите и се заловила да пере. Като изпраля дядовите му потури, тя мръднала към близкия градински плет — да ги простре на слънце. Тъкмо в туй време щъркелчето прошумяло към коритото, ухапало връвта с пендарата и отлетяло в гняздото. Потулило пендарата в перушината, с която било постлано гняздото, и всяка нощ, преди да заспи, казвало на златната пара „лека нощ“, тъй както думало на майка си по-рано.

Търкулнало се лятото. Щъркелите пак се нагласили за път. Малкото щъркелче с голяма мъка се откъснало от родния си дом. Додето прехвърлят планината със зъбатите върхове, все се обръщало назад. Щом стигнали до потайното езеро, отвъд пустинята, щъркелите се нахвърляли във водата и пак станали хора. И окъпаното щъркелче станало човек.

Брадатият водач на щъркелите го отвел в своята колиба и рано на другата сутрин го завел на риболов. Омърлушено седяло момчето над водата, мислело за майка си и от очите му течели сълзи. По едно време една рибка дръпнала силно концета. Момчето дигнало пръчката и пред очите му запърхала пъргава златоперка.

— Защо плачеш, бате? — попитала рибката насълзеното рибарче.

— Мъчно ми е за нашето село.

— Че защо не си идеш, щом като ти е мъчно?

— Няма как. Откраднаха ми хвърковатата тояжка.

— Слушай — рекла рибката, — ако ме пуснеш във водата, ще ти кажа къде можеш да намериш тояжката си.

Момчето откачило рибката от кукичката и я хвърлило в поточето. Тя плеснала, гмурнала се в дълбочината, но подир малко си подала главичката и рекла:

— Лани, додето ти спеше, покрай колибата на дядо Щъркел мина един камилар. Той ти взе тояжката, да се подпира с нея, но когато поведе камилата си по дървеното мостче, без да ще, изтърва тояжката си. Поточето я понесе надолу и я отнесе пред воденичния яз. Там тояжката се заплете в ракиката и сега се плакне до самия бряг.

Като чуло тия думи, момчето ее затекло към воденичката на щъркелите, стигнало до големия яз и тършувало, тършувало, додето си намерило тояжката.

Обкрачило я и викнало:

— Де, кончеее!

Дряновицата хвъркнала нагоре и се понесла над тръстиковото село. Момчето снело калпака си, размахнало го на прощаване и хвъркнало към своя роден край. Подир седем дни кацнало в бащиния си двор и се затекло към отворената врата, но майка му не го познала, защото било пораснало, две педи по-високо станало.

— Аз съм твоят син! — извикало момчето.

— Моят син — тъжно поклатила глава майката — беше помалък. Той се изгуби преди две години. Сякаш потъна в земята.

Тогава момчето ѝ разказало къде е било и що е видяло.

— С какво ще ме накараш да повярвам, че си мое момче, а не чуждо? — попитала майката.

Момчето помислило малко и заприказвало за пендарата, как я взело от камъка и как я укрило в перушината на щърковото гнездо.

И като изправило една стълба върху стряхата, то се изкачило на покрива, разровило перушината на гнездото и изкарало златната пендара. Майката разбрала, че тука няма лъжа, познала си момчето и го прегърнала сърдечно.

— Обещай ми — рекла тя, — че никога вече няма да бягаш от къщи и да се превръщаш на щъркел.

— Обещавам, мамо — врекло се момчето и прибрало хвърковатата си дряновица на тавана.

ТРИМА ЛОВЦИ — ТРИ УМНИ ГЛАВИ

Три души, три умни глави решили да идат на лов. Нарамили по една бухалка наместо пушка, накитили си калпаците с пачи пера и тръгнаха. Ха, бре, де, бре — прехвърлили Балкана и слезли в Софийското равно поле. В полето видели една върба, а под върбата — поп с калимавка, но без брада — връзва с конопено въже шията на една гъска.

— Добър ден, дядо попе! — провикнал се първият ловец. — Защо си натиснал тая гъска?

— Ще я беся — отвърнал попът.

— Че какво ти е направила? — обадил се вторият ловец.

— Направи ми голяма пакост — почнал да разказва попът. — Тая нощ легнах да спя на двора, за да ми е хладина, а тя дошла, видяла ми брадата, помислила, че е трева, и я опасла.

— Не я беси, ами я дай на нас, ние ще я удавим в Искъра — рекъл третият ловец.

— Вземете я — ритнал попът гъската. — Удавете я, махнете я от главата ми.

Тримата ловци грабнали гъската, ударили към Искъра, намерили по-дълбочко място и я натопили във водата. Държали я, що я държали, помислили, че се е удавила, и я пуснали. Гъската бързо изскокнала над водата, плеснала с криле и прехвъркнала на другия бряг.

— Бре — обадил се първият, — не можахме да я удавим, малък е Искърът. Друг път, кога опаса брадата на попа, ще я занесем да я удавим в Черно море. Там има дълбока вода.

Тръгнаха нататък. Вървели, вървели, уморили се. Легнали край пътя да подремнат. Сложили бухалките си под главите, но преди да затворят очи, отгоре им налетели орляк мухи, почнали да се навират в носовете им и да ги хапят.

— Олеле! — викнал единият. — Ще ни изядат тия проклети мухи. Хайде да идем при оня поп с опасаната брада и да го попитаме

как да изгребим мухите. Той ще ни каже — веднъж вече ни мина думата пред него.

Вдигнали се тримата и пак се върнали при попа.

— Дядо попе — рекли му ловците, — дай ни ум какво да правим с тия пусти мухи, дето хапят и не оставят човека да подремне.

— Бийте! — отговорил попът. — Където видите муха, удрайте.

— С какво да удраме? — попитали умните глави.

— С бухалките, аз ви позволявам.

Тъкмо в туй време върху главата на попа кацнала една муха. Първият ловец, без да се замисли, дигнал бухалката си и бухнал попа по главата.

— Какво направи, бре! Защо удари попа? — развикали се другите двама.

— Попът даде позволение — отвърнал първият ловец и се почесал по врата.

Нямало що, почакали попа, додето дойде на себе си, и пак тръгнаха.

Поели към село Дървеница. Насред пътя видели една любеница.

— Що е това, бре? — навел се единият от тримата.

— Това е — отвърнал вторият — камилско яйце. Хайде да го измътим!

— Къде ще го мътим? — попитал третият.

— На припек.

Изнесли любеницата на Витоша и клекнали да я мътят. Редували се един след друг. По едно време първият, без да ще, бутнал любеницата и тя се търкулнала надолу в трънаците. Трите умни глави се развикали и търтили да я гонят. Ха, бре, де, бре — хлътнали в трънаците. Не щеш ли, от трънаците, дето била спряла любеницата, изскочил заек.

— От камилското яйце се излюпило едно камилче с дълги уши. Дръжте го! — викнал първият ловец.

— Стой! — рекли другите двама.

Но заекът побягнал и се скрил в гората.

Ловците се почесали по вратовете. Единият продумал:

— Чудно нещо! Кога се измъти туй камилче и кога му пораснаха толкова дълги уши. Трябва да го намерим.

— Как? — обадили се другите двама.

— Ще намерим секири и ще изсечем гората.

Речено — сторено. Намерили секири, запретнали се и почнали да секат гората. По едно време покрай тях минал пътник, яхнал кобила. Подире му припкало младо жребче. Пътникът спрял и попитал защо секат гората. Умниците му разказали каква е работата.

— Хубаво сте намислили — рекъл пътникът, като разбрал с какви хора има работа, — само че секирите ви не режат. Дайте ми ги. Ще ида у дома да ги наточа.

— А ние какво ще правим? — попитал първият ловец.

— Чакайте, докато ги донеса.

Ловците му дали секирите и седнали да чакат. Пътникът препуснал кобилата и вече не се върнал. Останало само жребчето му.

Единият от ловците се досетил.

— Този човек — рекъл — ни измами, но ние ще утрепем жребчето му!

— Как ще го утрепем?

— Ще натоварим на гърба му гащите и калпаците си и ще го подгоним. То ще се препъне, ще падне някъде по пътя и ще умре под товара.

Речено — сторено. Натоварили гащите и калпаците си, подгонили жребчето и то побягнало.

— Спукана му е работата! — засмели се трите умни глави.

И поели нататък гологлави и без гащи. Стигнали до малка речица. Видели на брега ѝ върба — стара, наведена към водата.

— Защо ли се е навела тая върба към водата? — попитал първият.

— Жадна трябва да е — отговорил вторият.

— Хайде тогава да я напоим! — предложил третият.

— Как? — попитал първият.

— Един от нас ще се хване за клоните ѝ, ще увисне надолу. Вторият ще се хване за краката на първия, третият — за краката на втория. Като натезим, тя ще се наведе още, клоните ѝ ще опрат до водата и върбата ще се напие.

Речено — сторено. Наловили се тримата, увиснали надолу, но върбата не мръднала.

— Хайде сега да си плюем на ръцете и да налегнем още по-силно! — викнал първият ловец.

Пуснали се и тримата, да си плюят на ръцете, и паднали. Цамбурнали във водата като жаби. Излезли мокри вир-вода и тръгнаха да се сушат. Покачили се на лъкатишките скали. Под високите скали в ниското припаднала гъста бяла мъгла.

— Що е туй, бре? — попитал единият.

— Памук трябва да е — обадил се вторият.

— Я да се хвърлим на меко и да се отъркаляме! — рекъл третият.

— Защо да не се хвърлим? — казали другите двама.

И без да му мислят, тримата ловци се хванали за ръце, викнали „Ухаа!“ — и се хвърлили от високите скали. Паднали долу и се утрепали.

МАГАРЕШКИ СЪВЕТ

Двата работни вола влезли в обора капнали от дневния труд. Заварили магарето: хрупа прясно накосено сено в яслата и маха доволно опашка.

— Добър вечер, братко! — рекъл единият вол. — Как си?

— Отлично! — отвърнало магарето.

— Ти си едно щастливо магаре — със завист добавил волът и въздъхнал, — а пък аз съм един нещастен вол.

— Защо? — попитало магарето.

— Защото съм роден без късмет, цял ден тегля ралото, а вечер мъкна към село и колата, и ралото, и стопанина.

— Ако не искаш да се трепеш — рекло магарето, — престори се на болен. Легни на земята и почни да пъшкаш — и утре стопанинът няма да те впрегне.

Стопанинът бил до вратата и чул разговора между вола и магарето. Той нищо не казал, само се усмихнал и поклатил глава. На другия ден волът постъпил, както го било научило магарето. Тръшнал се на земята и захванал да пъшка. В обора влязъл стопанинът, поклатил глава и рекъл:

— Разболял се е добрият ми вол. Няма що. Ще впрегна на негово място магарето.

И си подострил остена.

Цял ден хитрото магаре теглило ралото и се спъвало в браздите. Вечерта се върнало в обора с увиснали уши. Болният вол лежал и преживял.

— Благодаря ти, братко! — рекъл той на магарето. — Ти си моят спасител. Обещавам ти цял живот да се преструвам на болен!

— Не ще можеш дълго време да се преструваш на болен! — викнало ядосано магарето.

— Защо?

— Защото днес чух как стопанинът рече на съседа: „Волът ми се разболя тежко. Ако не стане до утре, ще го закарам на месаря да му

тегли ножа!“

Волът се разтреперил. Цяла нощ не мигнал. А на другия ден се дигнал, преди да пропеят първи петли.

ГОРАТА И СЕКИРИТЕ

По горския път се задала една кола, натоварена с нови секири, току-що излезли от ковачницата. Младите дръвчета, които растели покрай коловозите, се разтревожили, зашумели с листа, захванали да си шепнат.

— Какво има? — попитал един стар бук, който се бил разположил навътре в гората.

— Свършено е с нас! — отвърнали дръвчетата.

— Защо?

— Защото в гората пристигнаха секири.

— Я вижте — поръчал букът — има ли при тях от нашите.

Дръвчетата се взрели към колата и отвърнали:

— Няма.

— Не бойте се, като е тъй — рекъл букът. — Клонче няма да падне от вас, докато дървото не стане съюзник на желязото. Страшно щеше да бъде, ако гората беше дала на секирите топоришки!

БАБАТА И МЕЧКАТА

Отишла една баба втората за дренки. Тъкмо се покачила на дряна — и мечката под дряна.

— Слизай, бабо! — изръмжала мецана.

— Защо да сляза? — попитала бабата.

— Да те изям!

— Олелеее! — завайкала се бабата. — Недей, мецано, ме яде, защото съм дърта и жилава, ами ела довчера у дома на гости. Аз си имам три дъщери. Първата е Мекушка, втората е Якушка, а третата — Веченка. Която си избереш — нея изяж.

Излъгала се мечката и оставила бабата. Като си напълнила торбичката с дренки, бабата се прибрала в къщи и заключила вратата. Настъпила нощта. По едно време пристигнала мечката и се провикнала:

— Дай ми, бабо, Мекушка! А бабата се обадила отвътре:

— Мекушка си е меко постлала и си е сладко заспала!

— Дай ми, бабо, Якушка! — захлопала мецана.

— Якушка е яко вратата заключила! — отвърнала бабата.

— Дай ми, бабо, Веченка, или ще те изям! — изревала мечката.

— Не можеш, защото не ходи вече баба самичка в гората за дренки — рекла бабата и угасила светлинката.

А мечката си повлякла опашката към гората.

ИВАНКА И МАРИЙКА

Марийка беше кръгло сираче. Тя слугуваше в една голяма господарска къща. От зори до мрак се трепеше горката Марийка.

На обяд господарката ѝ даваше да яде сухи корички, а вечер трохички, сметени от трапезата. А господарската дъщеря Иванка се излягаше на пухени възглавници, лежеше до пладне и нищичко не пипаше.

Марийка реши да се махне от господарската къща и да побегне, където ѝ видят очите. Когато настана нощ, тя взе хурката, къделята, вретеното и тихичко се измъкна от господарския дом. Отиде в гората. Дълго вървя между дърветата. Най-сетне се умори много, седна до дънера на един стар дъб, сложи главата си на мекия мъх и заспа дълбоко.

Събуди се късно. Озърна се наоколо, но не видя жива душа. Само гласове на птички се чуваха в шумака. Дълго вървя Марийка в непознатата мълчалива гора. Най-подир зърна една дървена къщурка, покрита с мъх.

Приближи се до нея, отвори вратата и влезе. Вътре нямаше никой. Леглото разхвърляно, огънят угаснал. На поличката-наредени една до друга седем делви със завързани похлупаци. Нали не беше научена да седи със скръстени ръце, Марийка остави хурката си в къта, запретна ръкави и почна да разтребва. Подреди леглото, премете, накладе огъня, седна и надяна хурката си. Завъртя вретеното. От време на време тя поглеждаше към делвите, но не се реши да ги отвори.

По едно време, топур-лопур, пристигна стопанката на къщата — една стара рунтава мецана-и почна да ръмжи сърдито:

— Що щеш в моя дом?

Но като видя как всичко е ошътано, мечката се укроти, приседна до Марийка и започна да я разпитва защо е дошла в гората между дивите зверове.

Марийка ѝ разправи теглото си.

Мечката въздъхна и поклати глава.

— Ами туй нещо — попита тя — какво е?

И посочи с лапа къделята.

— Коноп — отвърна Марийка.

— Откъде го вземате?

— Сеем го.

— Как го сеете?

Марийка нагроба шепа пепел, от огнището, излезе навън и пръсна пепелта.

— Ей как го сеем! — рече тя.

— Сетне? — попита мечката.

— Сетне го скубем, топим го в реката, мъним го, решим го...

— Как го решите? — прекъсна я мечката.

Марийка протегна ръка и почна лекичко с пръсти да чеше мечката по козината.

Мечката зажумя и сладко задряма. Като се пробуди, тя рече на Марийка:

— Ти си много добро момиче. Аз бих те задържала да ми помагаш в къщната работа, но тук е гора, има много люти зверове. Страх ме е да не ти направят нещо лошо. По-добре е да се върнеш пак при хората. За награда ще ти дам една от моите седем делви. Избирай!

Марийка посегна към най-малката, но мечката ѝ даде най-голямата.

— Отвори я — рече тя, — когато си идеш у дома.

Марийка пое делвата, поклони се на мечката и си тръгна. Когато стигна в село, тя не отиде в господарската къща, а се прибра в полусъборената къща на баща си, където се беше родила. И нали беше страшно огладняла, тя дигна похлупака на делвата и мушна ръката си да гребне мед, но наместо мед извади шепа жълтици. Премалня от радост. Затече се към пазара и си накупи всичко, каквото ѝ трябва. И заживя човешки, като не забравяше сиромасите.

Научи се господарката ѝ за мечката делва, отиде на гости у Марийкини и дълго я разпитва как е спечелила цяла делва с жълтици. Марийка нищо не скри.

— И аз ще проводя моята Иванка да донесе още по-голяма делва — рече господарката, прибра се в къщи и почна да тъкми дъщеря си. Премени я, даде ѝ хурка с мека като коприна къделя и я заведе в гората.

Тръгна Иванка между дърветата и почна да кълне мечката, че се е пръждосала вдън гора. Като стигна до къщурката с мъховия покрив, ритна вратата и влезе вътре.

— Ох, че на лошо мирише! — рече господарската дъщеря и почна да тършува.

Отвори долапите, пъхна се под леглото, разхвърля дрехите, найсетне зърна делвите, стъпи на едно столче и протегна ръка. Тъкмо дигна похлупака и някой грозно изрева зад гърба ѝ:

— Стоой! Кой ти позволи да бъркаш в делвата ми?

Иванка изтърва похлупака, обърна се, видя мечката и цяла се разтрепера от страх. Сви се в къта и почна да мига.

Мечката изръмжа, озърна се, огледа разхвърляната къща, но нищо не каза. Разтреби, сложи всяко нещо на мястото му. Накладе огъня, седна край камината и повика Иванка при себе си.

Иванка приближи и надяна хурката си. Мечката втренчи очи в къделята и попита:

— Туй какво е?

— Вълна — отвърна Иванка.

— Откъде я имате?

— Стрижем я — троснато каза Иванка.

— Как я стрижете?

Иванка остави вретеното, откачи мечката ножица от стената, хвана рунтавата опашка на мечката и — швък! — отрязва половината.

— Ей как я стрижем! — извика тя. Но мечката подскочи, грозно изрева от болка, изправи се на задните си крака, хвана с предните си лапи Иванкината коса и почна да я скубе тъй, както Иванка скубеше косата на Марийка.

— Олелее! — писна Иванка.

— Вън! Вън! Вън! — заблъска я мечката. — Да се махаш от гората ми или ще те разкъсам на парчета!

Иванка изхвъркна навън, но се досети за делвата и се обърна назад.

— Делвата! — викна тя. — Дай ми делвата!

Мечката сне от полицата оная делва, която беше най-здраво захлупена, и я търкулна към Иванка. Господарската дъщеря я грабяса и хукна към село.

Вкъщи майка ѝ захълца от радост:

— Дай, умно чедо мамино, да видим какво имане носиш!

И като заключи вратата и пусна пердето на прозореца, господарката с разтреперани ръце отвори похлупака на делвата. Но отвътре рукнаха цял рой оси и подгониха двете зли жени. Почнаха да ги жият навсякъде: по ръцете, по страните, по носовете, по ушите. Така ги изпожилиха, че Иванка и майка и отекоха и станаха като бъчви. Цели три недели не посмяха да се покажат пред хората.

ДЯДО ПЕТКО И БАБА ПЕНА

Живели в едно село двама старци: дядо Петко и баба Пена. Те били вече стари хора, но животът им някак не вървял, не се разбирали и не си помагали един на друг.

Веднъж баба Пена сварила за вечеря бобена чорбица в гърнето. Седнали двамата старци, изсърбали я, останали много доволни.

— Аз сварих чорбата — продумала след вечерята баба Пена, — а ти се запретни да умиеш гърнето, че утре ще ми трябва за млякото на кравата.

— Не мога — отвърнал дядо Петко — да върша женска работа, измий го ти!

— Няма да го измия.

— Тогава нека стои немито.

Настанала нощ. Легнали си старците. Гърнето останало немито.

— Слушай — казал дядо Петко, — утре да станеш рано и да ми подвариш мляко да похапна попара, защото ще ходя в гората.

— Че в какво ще ти надоя мляко, когато гърнето стои немито? Ако го измиеш, ще ти надоя мляко.

— Абе аз няма да го измия — проговорил дядо Петко, — ами я да се обложим кой да го измие!

— Хайде — съгласила се баба Пена, — кажи какъв ще бъде облогът?

— Ще мълчим и двамата. Който продума пръв, той ще измие гърнето.

Млъкнали, заспали. Търколила се нощта, огряло слънцето. Тръгнали селяните на работа. Говедарят подбрал говедата да ги кара към поляната на паша. Заревала кравата на двора: няма кой да я издои и да я откара при говедаря.

Седят си двамата старци и мълчат. Надникнали съседите през плета да видят какво става в Дядо-Петковата къща, защо кравата стои още вързана и мучи, а по двора не се вижда жив човек. Влезли вътре и заварили старците — седят със скръстени ръце и мълчат като онемели.

— Какво се е случило, бабо Пено? Защо не доиш кравата? — попитала една от съседките.

А баба Пена дума не продумва.

— Дядо Петко, продумай ти! Защо мълчи баба Пена?

Но и дядо Петко нищо не отговорил, само поклатил глава като кон.

— Брей — завайкала се съседката, — тия старци май че са онемели, по-скоро тичайте за доктор! Игнате, хайде, моето момче, иди повикай доктора!

Малкият Игнат се затекъл за доктора. А докторът живеел на горния край на селото. Додето Игнат отиде да го повика, хората почнали да се разотиват: един бърза на нива да ходи, други — на пазар, трети имал работа вкъщи. Останали само двама души при онемелите — една бабичка и попът.

Попът също се дигнал да си ходи и поръчал на бабичката:

— Ти, бабо, ще стоиш тука и ще гледаш да не се случи нещо лошо с немите, додето пристигне докторът.

— Не мога, дядо попе.

— Защо не можеш?

— Защото днес никой не работи даром. Ако ми платиш, ще стоя.

— Аз ли да платя? Ти къде си виждала поп да плаща?

И като се огледал наоколо, попът видял една скъсана престилка, окачена на стената.

И посегнал да откачи престилката.

Тогава баба Пена скочила и се развикала:

— Как, ти искаш да дадеш престилката ми на тая мързелана, ами аз какво ще препаша?

Като чул дядо Петко, че жена му проговорила, дигнал се и казал:

— Ето, бабо, ти проговори първа и загуби облога. Хайде сега измий гърнето!

Като разбрали защо дядо Петко и баба Пена били онемели, попът и бабичката поклатили глава и сърдите напуснали къщата.

ОПИТОМЕНИТЕ ВЪЛЦИ

В една вълча дупка млад овчар намерил три вълчета без зъби и ги отнесъл в кошарата си. Постлал им мекичко, настанил ги край огнището и започнал да ги храни с овче мляко. Всяка събота ги къпел, за да ги отърве от бълхи.

Веднъж в кошарата пристигнал старият баща на овчаря. Като видял вълчетата, старецът извикал:

— По-скоро да махнеш тия зверове, защото, пораснат ли — ще издушат стадото!

— Не бой се, тате — усмихнал се младият овчар, — аз тия вълчета ще ги направя верни кучета. Те ще ми бъдат много признателни и за доброто, което им правя, не само няма да посегнат на овците ми, но и ще ги вардят по-добре, отколкото ги вардят сегашните ми кучета.

— Сине мой, вълкът си е вълк! — поклатил глава бащата.

Минала една година. Малките вълчета станали големи вълци. Зъбите им наедрили, вратовете им надебелели.

— Те ще ми вардят занаяд стадото! — си рекъл овчарят и за да не дава хляб на кучетата си, замахнал с тоягата и прогонил вън от кошарата верните пазачи на стадото.

Но през една тъмна нощ, когато овчарят заспал дълбоко, трите опитомени вълка нападнали стадото, издушили всичките овце, метнали на гръб по един овен и побягнали в гората.

На сутринта овчарят, като видял какво се е случило, горко заплакал.

— Тъй ми се пада — рекъл той, — защото не послушах мъдрия съвет на баща си.

ДВАМА БРАТЯ ЮНАЦИ

Ние бяхме двама братя юнаци. Отидохме в гората за дърва. Насякохме дърва и седнахме да си починем. Тогава брат ми рече:

— Ех, сега, както сме огладнели, да има една бяла и пребяла погача, че да си я излапаме!

Додето изрече — не знам откъде доде и се търкулна пред нас една бяла-пребяла погача. Разчупихме я. Излапахме я двамата с брата.

— Ех, сега пък да има една бъклица вино, че да си го изпием! — повторно рече брат ми.

И още недорекъл — напреде ни се умъдри една бъклица с вино. Дигнахме бъклицата, изпихме я.

Очите на брата ми светнаха.

— Ех, де я сега мечката да се поборим! — рече той и още недорекъл, напреде ни се изправи една рунтава черна мечка.

Бре, ами сега? Какво да правим?

Аз имам две сърца. Едното вика: „Дръж!“, а другото вика: „Беж!“ Кое да послушам, кое да послушам?... „Я, рекох си, да послушам второто, дето вика «Беж!»“, и побягнах към къщи. Когато на другия ден отидох в гората да видя какво е станало — от брата си намерих един цървул, а от мечката — нито косъм.

ЧОВЕКЪТ, ЗМИЯТА И ЛИСИЦАТА

Цял ден газил рибарят в реката и хвърлял мрежата си, но торбичката му била празна. Не могъл да хване нито една рибка. Надвечер, тъкмо когато си прибирал мрежата и се канел да си ходи, зад гърба му се изправил един непознат човек — пътник, и рекъл:

— Чакай, не прибирай мрежата. Хвърли я още един път на мой късмет. Каквото извадиш — ще бъде мое. За хвърлянето ще ти дам една жълтица.

Рибарят бързо надиплил мрежата и я хвърлил в най-дълбокия вир. Изтеглил я полека и когато я стоварил на пясъка, в краката на чужденеца се търкулнала една делва с тясно гърло и желязна запушалка.

Рибарят се навел, дигнал делвата и рекъл:

— Тежичка е. Трябва да е пълна със злато. Да я отворя ли?

— Няма да я буташ! Делвата е моя. Вземи си жълтицата и ми дай късмета! — викнал пътникът.

— Тюх, аз нямам късмет и това си е — почнал да се тюхка рибарят, подал делвата, взел жълтицата и си тръгнал умърлушен.

Пътникът стиснал делвата с две ръце, озърнал се наоколо, слязъл под моста, потулил се и захванал да клати запушалката. Ръката му треперела. Сърцето му биело силно. С голяма мъка измъкнал желязната запушалка и надникнал с едно око в делвата. Тъкмо в тоя миг нещо вътре зашумоляло и от делвата се измъкнала дълга змия със зелени очи, засъскала, метнала се върху рамото на пътника, увила се около шията му и почнала да го души. Пътникът изгървал делвата.

— Стой! Какво правиш? — извикал уплашеният човек. — Защо ме душиш?

— Защото съм дала клетва да удуша първия човек, когото видят очите ми. Оня, който ме затвори в делвата, беше твой брат. Бях се свила в кесията му и си живеех добре, но един ден той поиска да се отърве от мен, натъпка ме в делвата, запуши гърлото ѝ с желязна запушалка и ме хвърли в дълбокия вир. Три години съм лежала на

речното дъно. Какво съм претеглила, няма да ти разказвам. Щях насмалко да умра от глад. Там, в делвата, се заклех да удуша първия човек, който се мерне пред очите ми. Ти си първият.

— Но аз съм твой спасител. Ако не бях дал жълтицата на рибаря, щеше да останеш завинаги на речното дъно. Не си права.

— Как да не съм права? Ако не те удуша, ще наруша клетвата си!
— рекла учудена змията.

— Хайде да попитаме първите трима, които срещнем по пътя. Ако те кажат, че имаш право да отнемеш живота на своя спасител — удуши ме. Но ако кажат, че не си права — ще слезеш от шията ми. Съгласна ли си?

— Съгласна съм — отвърнала змията.

Тръгнал пътникът, а змията останала на шията му, само малко поотпуснала пръстените си. Най-напред срещнали един стар кон. Той едвам пристъпял. Ребрата му се брояли.

— Ето първия — рекъл пътникът. — Разкажи му как стои работата.

Змията проточила глава към коня и почнала:

— Аз се бях наместила в една кесия и си живеях добре, но братът на тоя човек ме измъкна от кесията, натъпка ме в една делва с желязна запушалка и ме търколи на речното дъно. Цели три години съм прекарала в делвата свита на кълбо. Когато най-сетне ми причерня пред очите, се заклех да удуша първия човек, който се мерне напреде ми. Този човек изкара запушалката на делвата. Той е първият. Ти какво ще кажеш: имам ли право да го удуша, или нямам?

— Удуши го! — отсякъл конят.

— Защо приказваш тъй? Какво лошо си видял от човека? — попитал пътникът.

— Какво ли — ще ти кажа! — отговорил конят. — Родих се в едно село. Стопанинът ми беше сиромаш. Когато пораснах, той ме продаде на един чорбаджия. Додето бях млад, чорбаджията не даваше прашина да падне отгоре ми. Двамина ратаи ми шетаха. Решеха ми гривата, пояха ме с бистра вода, даваха ми да ям бял ориз и жълта пшеница. Чорбаджията никъде не ходеше без мен. Но щом позастарях, той си купи друг кон, по-млад от мен, и заповяда да ме впрегнат в една талига. Почнах да влача дърва от гората, чували с брашно от воденицата, пясък и камъни за новата къща на чорбаджията. Много

години се трепах. Ратаите често пъти забравяха да ми хвърлят стиска сено в яслата. Най-сетне краката ми запряха. Веднъж, като влачех талигата, натоварена с картофи, се препънах и паднах. Чорбаджията ме видя, поклати глава и поръча на ратаите си: „От него вече кон не става. Теглете му ножа!“ Ратаите ме разпрегнаха и отидоха да си точат ножовете. Тогава аз се измъкнах на улицата и търтих да бягам. Едва отървах кожата. Разбра ли сега какво зло съм видял от човека?

Пътникът навел глава и тръгнал нататък със змията на шията си. Вървял, що вървял, срещнал едно куче. Змията засъскала към кучето, което тичало слепешката.

— Чакай — викнала тя, — искам нещо да те попитам.

— Питай по-скоро, защото бързам — отвърнало кучето.

Змията му разказала какво се случило, и го попитала има ли право да удуши своя спасител.

— Удуши го! — изръмжало кучето. — Аз имам зъб на човека.

— Какво зло ти е сторил човекът? — попитал пътникът, който мъкнел змията на шията си.

— Голямо зло. Някога аз бях галено кученце. Живеех в богатски дом. Стопанката на къщата ме къпеше в същото корито, където къпеше децата си. На шията ми бяха вързали герданче с позлатено звънче. Всички ми се радваха, милваха ме и ме държаха на коленете си, когато седаха на трапезата. Научиха ме да се изправям на задните си крака и ми ръкопляскаха, когато заставах с вирнати нагоре лапички. Но щом се поотърсих и станах голямо куче, ме изгониха на двора. Почнаха да ме хранят с остатъци от трапезата. Денем и нощем седях до пътната врата и вардех да не влезе някой крадец и да задигне нещо. Годишите вървяха. Остарях и едното ми око ослепа. Стопанката, която някога ме държеше на ръце, викна: „Не мога да търпя туй сляпо куче. Прогонете го вън!“ И ме прогониха. Затвориха под носа ми пътната врата, която бях вардил през целия си живот. Дълго скитах насам-натам и щом надникнех в някоя чужда къща, почваха да викат „Ухаа! Дръжте да го пребием това чуждо куче!“ и хвърляха камъни подире ми. Като огладнях здравата, се върнах пак при къщата, където бях прекарал целия си живот, намерих вратата отворена и се вмъкнах в двора. Упътих се към кухнята. Щом ме видя, стопанката настръхна и викна: „Няма ли кой да ме отърве от туй куче?“ Синовете ѝ изскочиха навън и

грабнаха по едно дърво. Почнаха да ме налагат. Счупиха ми ребрата. Едвам се измъкнах от двора.

— Сега къде отиваш? — попитала змията.

— Отивам да се удавя в дълбокия вир. При хората вече няма живот — отвърнало кучето и отминало.

— Видя ли? — каза змията и позатегнала обръча около шията на своя спасител.

— Почакай да попитаме и третия. Да видим той какво ще рече — рекъл отчаяният пътник и поел по-нататък.

Ето че насреща им се задала една лисица. Пътникът разперил ръце срещу нея, за да я спре. Лисицата помислила, че ѝ обещава десет кокошки, колкото са пръстите на ръцете му, и спряла.

— Какво има? — попитала тя.

— Мен ме хвана един човек — започнала змията, — натъпка ме в една делва, запуши делвата с желязна запушалка и ме хвърли на речното дъно. Там аз...

— Чакай — пресякла я лисицата. — Лъжата трябва да бъде с мярка. Как е възможно такава голяма змия да се намести в една малка делва? Не вярвам.

— Истина е, така беше — намесил се човекът.

— Може да е било тъй, но аз не вярвам, докато не видя с очите си. Къде е делвата?

— Остана под моста.

— Хайде да идем да видя как може толкова голямо нещо да се вмести в една делва.

Върнали се пак на моста. Намерили делвата.

— Хайде сега влез в делвата! — рекла лисицата.

— Добре — отвърнала змията, развила се от шията на човека, тупнала на земята и се намъкнала в делвата, но главата ѝ останала да стърчи над гърлото.

— Видя ли, че съм права — викнала лисицата, — за главата ти няма място.

— Има! — отговорила змията и главата ѝ се смъкнала в делвата.

Лисицата се обърнала към човека и му прошепнала:

— По-скоро слагай желязната запушалка!

Човекът бързо запушил гърлото на делвата и зачукал желязната запушалка с един камък.

— Хвърли сега делвата в дълбокия вир и вече да нямаш работа със змия!

Човекът грабнал делвата и с всичка сила я хвърлил в дълбокия вир.

— Благодаря ти! — рекъл той на лисицата.

— А десетте кокошки! — попитала лисицата.

— Какви ти десет кокошки, всичките кокошки в селските курници са твои. Когато огладнееш, заповядай! — отвърнал човекът.

Оттогава лисицата всяка нощ спхожда курниците и задига кокошките, защото смята, че са нейни.

КОТАРАН

Лисицата срещнала котака и му рекла:

— Котаране, искаш ли да се оженим?

— Искам, Лиске — отговорил котаракът, — само че, като се оженим, как ще те храня?

— Как ли — заговорила хитрата лисица. — Всяка нощ ще идвам под дърветата, дето спят кокошките. Ти ще се катериш по дърветата, ще плашиш заспалите кокошки, те ще падат на земята, пък аз ще ги хващам. От всяка кокошка ще ти давам по едно крилце. Може ли?

— Може.

Оженили се. Тръгнала лисицата из гората да се похвали на мечката, на дивата свиня и на вълка:

— Да видите какъв мъж си наидох. Котаран. Опашката му като кросно, ноктите му като игли, а очите му светят като два въглена.

— Покажи ни го! — почнали да й се молят зверовете.

— Ще ви го покажа, но трябва да го поканите на гости и да му пригответе хубаво ядене.

— Лесна работа — рекли зверовете, — ти само ни го доведи.

Лисицата отишла за котака, а зверовете приготовили ядене. Вълкът донесъл едно агне, мечката — цяло гърне с мед, а дивата свиня — варени царевичи. Минало, що минало — ето я лисицата, пристига.

— Иде! — викнала тя запъхтяна.

— Иде ли? — трепнали зверовете. — Весел ли иде, или ядосан?

— Ядосан, скрийте се! По-скоро!

Мечката и вълкът бърже се покатерили на едно дърво, а дивата свиня се заровила в шумата. Котаракът пристигнал. Не щеш ли, една шумка паднала върху ухото на дивата свиня и тя мръднала ухото си. Котаран помислил, че е мишка, и с един скок се хвърлил върху свинята. Свинята пък помислила, че котаран иска да я изяде, изревала и се втурнала да бяга. Котакът, като чул рева, уплашен се метнал на дървото.

— Загинахме! — прошепнала мечката на вълка. — Ще ни изяде!
— и преди котакът да стигне до тях, мечката и вълкът скочили долу и се утрепали.

Тогава лисицата се заловила да ги яде, а на котака дала едно ухо и една опашка — ухото от мечката, а опашката от вълка.

ЗЛАТНОТО МОМИЧЕ

На един мъж се поминала жената и той се оженил повторно. Щом влязла мащехата в къщи, видяла, че освен нейното доведено момиче и от първата жена било останало едно заварениче.

Стрелнала го с очи и викнала на мъжа си:

— Туй момиче не го ща в къщи!

— Къде да го дяна? Не виждаш ли, че е още малко и глупаво? — отговорил бащата.

— Където щеш го заведи — в гората, в морето — само да не се мярка пред очите ми.

Днес раздор, утре раздор, най-сетне бащата склонил да махне първото си дете от къщи.

— Омеси една питка! — поръчал той на жена си.

Мащехата омесила питка от просо, пуснала я в торбата и подала торбата на мъжа си. Той праметнал торбата през рамо, повел момичето и го завел в една страшна гора. Там имало малък хълм. Извел бащата детето си на хълма, извадил питката от торбата, търкулнал я надолу и рекъл:

— Тичай, чедо, да уловиш питката.

Момичето се затекло подир питката и я хванало в треволяка. В туй време бащата се мушнал в гората и се загубил.

— Тате, аз хванах питката! — обърнало се назад момичето. — Тате, къде си?

Изкачило се пак на хълма, погледнало насам-нататък — жива душа няма. Очите му се насълзили Тръгнало под старите дървета да търси пътека. Тук пътека, там пътека — никаква пътека нямало. Цял ден се лутало момичето. А когато слънцето потънало надолу зад гъстата шума на гората и взело да притъмнява, то се уплашило и почнало да плаче с глас.

Вдън гората в дървена колиба живеела една бабичка знахарка. Като чула човешки глас, тя излязла и викнала в тъмнината:

— Кой плаче там? Момиче или момче? Ако си момиче, ела при баба, ако си момче — махай се!

— Момиче съм, бабо — отвърнала сиротинката.

— Тогава по-скоро ела!

Като приближило, момичето попитало:

— Защо не искаш момче, бабичко?

— Защото ми трябва шетачка, а момчетата не умеят да шетат вкъщи.

Момичето влязло в колибата. Бабичката го нагостила, постлала му и то легнало да спи. Подир малко легнала и бабичката. На заранта момичето станало преди бабичката, разтребило, помело, донесло вода. Като се събудила старата и видяла какво е сторило гостенчето ѝ, усмихнала се, но нищо не казала. Облякла се и тръгнала за гъби. На излизане тя заръчала на пъргавото момиче:

— В избата имам гадинки: змии, гуцери, костенурки. Ти им попари трички и ги нахрани. Не бива да се боиш от тях, защото не хапят.

Момиченцето попарило трици, оставило ги да изстинат, занесло ги в избата, нахранило хубаво гадинките и като нямало друго що да прави, нанизало герданчета и вързало по едно на всяка гадинка. На пладне се задала бабичката. Гадинките се втурнали да я посрещат и почнали да се хвалят:

— Бабо, така ни върза герданчета! Бабо, така ни сладко нахрани!

— И на така ви баба ще върже герданче! — отговорила бабичката и пак се усмихнала.

Близо до колибата течала чудна река. Тя всеки час променяла боята си. Подир пладне бабичката завела момичето на речния бряг, легнала на тревата и рекла:

— Баби, аз ще подремна на тревата, а ти ми попей, защото не ме лови сън без песен.

Момичето седнало до главата на бабичката и кротко запяло. Песента му била тиха като бръмчене на пчела. Преди да заспи, бабата проговорила сънена:

— Гледай водата. Най-напред ще потече синя вода, сетне червена, сетне черна. Подир черната ще се зададе жълта. Събуди ме, когато дойде жълтата вода!

И задрямала. Момичето учудено гледало реката. Реката час по час променяла водата си: ту синя, ту червена, ту черна. По едно време се задала жълтата вода и то събудило бабичката. Бабичката бърже скокнала, сграбила момичето и го потопила в реката.

— Дръж, баби — рекла тя, — хвани каквото можеш!

Момичето стиснало нещо и когато старицата, го извадила, видяло, че държи едно сандъче.

— Какво има в него? — попитало момичето.

— Когато идеш у дома си, ще го отключиш с туй ключе и ще видиш какво има — рекла бабичката, подала му едно че, извела го от гората, показала му пътеката към тяхната къща и го изпроводида да си иде със здраве.

Отишло си момичето и като влязло в къщи, цялата къща светнала, защото жълтата вода била златна и то станало златно. Мащехата прехапала устни от завист.

— Какво носиш в сандъчето? — попитал бащата.

Момичето отключило сандъчето, отворило го и всички ахнали: сандъчето било догоре пълно с жълтици.

— Разправи къде си била? — попитала мащехата.

Златното момиче всичко разказало.

— По-скоро да заведеш и моето момиче в оная гора! — викнала мащехата на мъжа си.

— Меси една питка, като е тъй!

Мащехата се запретнала и омесила една житена питка. Бащата повел доведеното момиче, завел го на хълма в гората, търкулнал питката и когато момичето се затекло подире й, той се потулил.

Цял ден се лутало момичето в гората и надвечер викнало да плаче.

— Кой плаче? — попитала пак същата бабичка от тъмнината. — Момиче или момче? Ако си момче, махни се, ако си момиче, ела насам!

— Момиче съм! — отвърнало доведеното и влязло в колибата.

Горската бабичка го нагостила и му постлала да спи. На сутринта, когато слънцето напекло, бабичката се дигнала, а гостенчето й още спяло. Намръщила се стопанката на колибата, ала нищо не казала. Събудила момичето и му рекла:

— Аз отивам за гъби, а ти разтреби в къщи, попари трички и нахрани гадинките ми. Те са в избата. Не се плаши от тях, защото не хапят.

Момичето станало, взело метлата, почнало да мете, без да поръси земята с вода, дигнало пушилка. Попарило трици, занесло ги горещи на змиите, гущерите и костенурките. Гадините се изпарили и когато на пладне се върнала бабичката от гората, те почнали да ѝ се оплакват.

— Бабо, така ни изпари с триците! Много ни изпари. Боли, бабичко!

— И баба ще изпари така ви! — продумала бабичката и влязла в колибата.

Подир пладне тя завела момичето при чудната река и му заръчала:

— Аз ще подремна, а ти гледай реката — като мине синя вода, не ме буди, като мине жълта — пак не ме буди, като дотече червената — пак не ме буди. Когато дойде черната — събуди ме! Хайде сега, попей ми една песен, додето заспя!

Момичето викнало, но то пеело толкова силно и лошо, че бабата го прекъснала.

— Спри! — рекла му тя. — Не можеш ме приспа с тая песен.

Момичето млъкнало. Бабичката задрямала, а реката зашумяла и почнала да мени боята си. Когато дошла черната вода, то събудило бабичката. Горската старица скочила, хванала момичето за косите, потопила го във водата и викнала:

— Дръж, баби, каквото можеш, дръж! Момичето напипало едно сандъче и го стиснало. Бабичката изтеглила момичето на брега, дала му едно ключе, с което да отключи сандъчето, когато си иде в къщи, извела го от гората и му показала пътя към бащината му къща. Мащехата го чакала накрай село. Било надвечер. Когато го видяла, че е станало черно и грозно, пожълтяла от яд, н си рекла:

— Дано поне сандъчето е пълно жълтици.

Отишли си в къщи, отключили сандъчето и що да видят — вътре само змии, гущери и раци. Запищели всички, разбягали се. Златното момиче побягнало на улицата.

— Тичай по-скоро да му вземеш златните дрехи, за да облечем с тях моето доведено момиче! — извикала мащехата на мъжа си.

Мъжът се втурнал подир своето момиче. То бягало, той тичал, то бягало, той тичал, то бягало, той тичал, додето най-сетне, като видяло, че бащата ще го настигне, златното момиче разперило ръце и хвъркнало като птичка. Дигнало се нагоре над къщите, над градините, над планинските върхове. Превърнало се на златна месечина и грейнало.

Бащата останал с отворени уста. Такова чудо никога не бил виждал.

Оттогава златното момиче се появява нощем на небето, цялата земя огрява и търси с очи своя роден край.

КАМЪКЪТ И КОЛАРИТЕ

Една нощ в планината забуча градоносен облак. Гръмотевици продъниха небето, рукна проливен дъжд, втурнаха се бесни порои надоле към реката. Тия порои рушаха всичко напреде си, скубеха дърветата с корените, дълбаеха долищата, търкаляха едри камъни. От страхотно надвисналата над тесния планински път бяла гранитна скала се откъсна огромен камък и рухна надоле в тъмнината. Тоя камък падна насред пътя, заби се дълбоко в набъбналата земя и там остана.

На сутринта пекна ясно лятно слънце. Заблещукаха росни капки по обрулените листа от бурята, почнаха да се изправят полегналите гъвкави треви. По пътя откъм пробуденото село се зададе кола. Два бивола с криви черни рога теглеха колата, а на лесата стоеше седнал един селянин и весело си свирукаше. Той беше бакалин и отиваше да купи сол и катран от града. Щом биволите стигнаха на завоя до големия камък — спряха: камъкът беше задръстил целия път. Отляво в дълбоката пропаст шумеше мътна река, отдясно се възвишаваха стръмни скали и колата нямаше откъде да мине. Селянинът, като видя падналия камък, почеса се по тила, слезе от колата, отиде напред, ритна камъка с крак, налегна го с гръб, ала не можа да го помръдне.

— Брей, че голяма канара е паднала тая нощ! Не мога да я помръдна. Ще почакам, дано дойде някой друг — по-силен от мене, — че да я търкулне надоле.

И той седна край пътя, извади си ножчето, взе една клечка и почна да си я дялка. Подир малко пристигна втора кола, натоварена с рязани дърва. Водеше я снажен турчин с червен пояс. Отдалече той се провикна:

— Хей, побратиме, защо си спрял колата насред пътя? Я отбий малко, че да мина, защото бързам.

— Бързаш ти — отговори му бакалинът, — ала по-напред трябва да дойдеш и отместиш канарата, че тогава ще караш напред.

— Каква канара? — попита турчинът.

— Ела сам пред биволите ми да я видиш!

Турчинът мина напред, разгледа големия камък, съблече си антерията, налегна камъка отсам, натисна го оттатък, но и той не можа да го мръдне.

— Няма какво — поклати глава той. — Ще почакаме да дойде по-силен човек от нас, че да ни разчисти пътя.

Седна до бакалина и запали цигара. Не се мина много време — ето че се зададе един файтонджия. Той беше стар човек, прегърбен, с тънка шия и жилава ръка. Шибаше пъргаво конете. Файтонджията, като разбра защо са спрели двете коли напреде му, развика се, слезе бърже от капрата, почна да подскача като петел край камъка, но и той не можа да го поклати, затуй се укроти и седна при другите да чака. Подир малко пристигнаха две талиги, покрити с чергила и натоварени с грънци. Стопаните им бързаха за близкия панаир и се разтревожиха много, като видяха, че няма откъде да минат. Единият беше много лют човек и за да накаже падналия камък, почна да го бие с камшика. Коларите му се смееха. Времето летеше. Наближи пладне. Цял керван се беше навървил от камъка надолу. Гъмжило от пътници шумеше край канарата, един след друг си измерваха силите и все не можеха да поклатят гранитната канара. По едно време се зададе едно старче. То носеше кошница с череши върху една тояга на рамото си. Когато стигна до навалищата, поздрави коларите и тръгна да отmine.

— Добре си ти, нямаш кола, лесно мина отвъд и ще си продадеш черешите на пазара — викна със завист подире му един от грънчарите.

— Минете и вие — обърна се старецът.

— Как да минем?

— С ум.

— Тук ум не трябва, ами трябва сила — отвърна грънчарят. — Опитвахме се един по един, ама никой не можа да катурне камъка.

— Тогава защо не се опитате всички заедно? Събрали сте се цяла дружина. Я се напънете малко! Ако чакате Крали Марка да излезе от гроба, че да отмести камъка, много ще има да чакате.

— Вярно е — викна файтонджията, — хора, братя, дръжте да отместим всички задружно камъка!

Натрупах се коларите край тежката канара, плюха си на ръцете, подхванаха я от дясната страна, засилиха се и я търкулнаха надолу. С трясък се повали канарата в пропастта.

Пътят беше разчистен и колите свободно потеглиха напред.

СЛЕПИЯТ ЗМЕЙ

Живял някога един ковач. Той поминувал честито със своята добра стопанка и мъжката си рожба. Наковалнята му звънтяла от сутрин до вечер, а момчето се въртяло край него и учело занаята. Дори си измайсторило само една желязна ножка. Но скоро настанал край на ковашкото добруване. Стопанката се поболяла и умряла. Ковачът се оженил за друга и тя бързо му наредила цял орляк момчета. Мащехата обичала своите деца и не давала прашинка да падне отгоре им, но завареничето гледала накриво и ката ден думала на мъжа си.

— Да го махнеш от къщи, додето е малко, защото, щом порасне, то ще се намести в работилницата и — нали го виждаш какво е сърчно — ще надмине братята си и ще им вземе хляба от ръцете. Всички в село ще се надварят при него да си поръчват мотики, сърпове и секири, а братята му ще гладуват.

— Къде да го дяна? — попитал ковачът.

— Отведи го вдън-гората, където върлуват вълците, вържи го за някое дърво и го остави там.

— Дума да не става! Аз рожбата си не мога да затрия! — отвръщал ковачът.

Но ковашката жена не мирясала. Веднъж тя тайно от мъжа си повикала ковашкия помощник, почерпила го със скоросмъртница и му предала момчето да го; отвлече в гората.

— Ще те наградя богато, ако го махнеш от главата ми! — рекла мащехата на помощника.

Оня завел момчето в най-тъмните дебри на гората, извадил едно въже от торбата си и почнал да го размотава. Момчето гледало, гледало и го попитало:

— Бате, какво ще правиш с туй въже?

Със задавен глас ковашкият помощник му разказал всичко.

— Ако си добър човек и имаш милост в сърцето си — рекло ковашкото дете, — пощади ми живота! Не ме връзвай, а ме остави в гората. Аз ще се погрижа за себе си.

Ковашкият помощник се засрашил от детето и решил да послуша молбата му. Захвърлил въжето в един дол и оставил сиротинчето сред гората. То се озърнало плахо и тръгнало под дърветата. Цял ден се лутало из пущинаците, додето най-сетне намерило една козя пътека. Тръгнало по нея.

Дето ме изведе тая пътека, там ще ида — рекло си.

Вървяло до вечерта. Подир залез слънце стигнало до един чуден дворец. Влязло вътре. „Дано ме приберат хората, които живеят в тоя дворец“ — помислило си то. — Но дворецът бил пуст, жива душа не се мяркала по двора. Момчето обходило навсякъде, всичките кътища разгледало, най-сетне в дъното на двора видяло един стар сляп змей. Той седял на столче пред един голям казан, а до казана обикаляло лениво куцо магаре. Приближило се момчето на пръсти и надникнало в казана. Нищо нямало в него. Но ето че след малко се чули звънци и в двореца нахълтало цяло стадо кози без козар. Слепият змей станал, взел едно ведро и се заловил да дои козите. Млякото от ведрото наливал в казана. Като издоил всичките кози, той се навел над казана и захванал лакомо да пие. Малкото гостенче, което умираше от глад, гледало, гледало, па се навело и то над казана, хубаво се насмукало. Но то не се обадило на слепия змей, защото се страхувало да не го изяде.

Минали пет-шест дни. Всяка вечер змеят си лягал малко гладен, защото детето пиело юнашки и млякото в казана намалявало.

„Чудна работа — помислил си слепият змей, — защо млякото вече не ми стига, да не би някой скришом да го пие? Чакай да разбере тази работа.“

И на другия ден, като пиел мляко, протегнал ръце, захванал да пипа около казана. Додето момчето се досети да побегне, змеят го спипал.

Като го хванал, уплашеното момче ревнало и се замолило:

— Пусни ме, чичо змей! Моля ти се! Ако ми пощадиш живота, ще ти върша цялата работа в двореца.

— Добре — казал змеят, — тъкмо навреме се яви. Аз остарях и няма кой да ми дои козите. Отсега нататък ти ще ги доиш, а млякото ще изливаш в казана. Когато свършиш доенето, ще метеш двора на моя дом. Мляко яж, колкото щеш. Искам хубаво да се охраняш и да напълнееш, че тогава ще те изям. Откак съм ослепял, не съм хапвал

Човешко месце. На младини съм изял толкова хора, колкото песъчинки има край морето.

— А що щеш тука? — попитало го момчето.

— Аз съм последният змей. Потомък съм на ония великански чудовища, които са живели на земята преди милиони години. Много съм стар. Всичките ми зъби изпадаха.

Пуснал змеят момчето и то се запретило да му шета. И нали било работливо и сръчно, господарят на пустия дворец скоро свикнал с него и веднъж му рекъл:

— Ти си добро момче. Досега метеше само двора на моя дворец. Сега вземи ключовете — да преметеш и стаите. Позволявам ти да отключиш всичките стаи, само двете, най-крайните, няма да буташ. Инак — да му мислиш!

Момчето взело ключовете, отключило всичките стаи, хубаво измело, додето стигнало до последните две. Спряло се пред вратите им и си рекло: — Тука трябва да има нещо необикновено, щом като змеят ми забранява да ги отключвам. Я да видя какво има! — И отключило забранените стаи.

В първата видяло една чешма, но тя била чудна чешма — наместо вода течало от чучура ѝ чисто злато. Ратайчето протегнало ръцете си, потопило ги в коритото — и те пожълтели.

— Такава чешма — рекло си то — виждам за първи път в живота си!

Сетне минало във втората стая. Там заварило един хубав чер кон. В къта на стаята мъждукала светлинка в пръстена паничка. Щом отворило вратата, конят дигнал глава и проговорил с човешки глас:

— Яхни ме бързо и бягай, защото тука няма живот за мене! Но тогава проговорила конската опашка, която била вярна слугиня на змея:

— Ще бягате, но аз ще обадя на змея и той ще ви изяде.

— Отрежи опашката ми! — викнал конят.

Момчето отрязало с ножката си опашката на коня, но от опашката останал един косъм неотрязан. Яхнало коня. На излизане от стаята конят му поръчал:

— Вземи оная пръстена паничка, в която гори шикалка, вземи още гребена ми и карай, през гората!

Момчето сторило тѣй, както го накарал конят. Но щом излезли от двореца, неотрязаният косъм от конската опашка, като се разфучал, като запищял — цялата гора екнала. Змеят чул писъка. Мигом подскочил, метнал се на куцото си магаре и погнал бегълците. Магарето било куцо, а летяло като вятър. Запращели дърветата. Накрай гората, където почвало широкото поле, змеят приближил до черния кон. Момчето затреперало от страх.

— Хвърли гребена! — извикал конят.

Момчето хвърлило гребена зад гърба си и в същия миг пред змея и магарето изникнала цяла гора от гребени, наредени със зъбците нагоре. Додето магарето прегази тая зъбата гбра, наранило и другия си крак, закуцало с два, но пак зафучало, запръхтяло и догонило черния кон. Тогава конят отново се обадил:

— Хвърли паничката с маслото!

Момчето хвърлило паничката и в същия миг зад гърба му се ширнало дълбоко маслено езеро. Магарето се бухнало слепешката в езерото и се удавило. Удавил се и слепият човекоядец.

Тогава момчето се върнало назад в змейския дворец, настанило се, наредило си ковачница и се заловило да прави сърпове, мотики, секири, лемежи за ралата. И тѣй като златната му чешма никога не пресекувала, то всеки ден си миело ръцете със златна вода и затуй всички почнали да го наричат: „Ковачът със златните ръце“.

СТАРИТЕ ХОРА

Един жесток цар измислил закон да бъдат погубени всички стари хора.

— Каква полза от тях — казал той, — нито орат, нито жънат, нито дърва секат. Само ядат хляб и се пречкат вкъщи. По-добре ще живеем без тях.

Запретнали се царските палачи. Всички стари хора минали под нож. Останал само един старец — баща на болярин. Дожаляло му на болярина да вземе главата на стария си баща, затуй го укрил на тайно място и го хранел скришом, без да знае никой.

Жестокият цар имал луд черен кон: ритал, хапел, скачал, хвърлял ездачите. Никой не можел да се приближи до него и да го укроти. В столицата живеела една лукава знахарка. Царят заповядал да я повикат в двореца и почнал да я разпитва как може да укроти лудия кон.

— Как ли? — отговорила знахарката. — Заповядай, господарю, на болярите си да усучат въже от пясък. Вържеш ли коня с въже от пясък, той ще стане кротък като овчица.

Царят се почесал по тила и повикал болярите си.

— Хей, боляри — викнал им той, — слушайте какво ще ви заповядам! Още утре да ми донесете едно въже от пясък. Ако дойдете в двореца без пясъчно въже, главите ви ще взема!

Прибрали се болярите с наведени глави. Никому не идвало на ум как може да се усуче въже от пясък. Между болярите бил и оня, който бил пощадил живота на баща си. Като се прибрал вкъщи умърлушен, старецът го попитал:

— Защо си кахърен, синко?

Боляринът му разправил какво иска царят.

— Туй ли е то всичко? Не бой се. Утре, като идете в двореца и царят рече „Къде е въжето?“ — ти му отговори: „Царю, готови сме да усучем въже от пясък, но не знаем какво трябва да бъде — дебело, тънко, жълто или червено, дай ни по-напред мостра“.

На другия ден, като чул умния отговор, царят преклонил глава и казал:

— Прави сте, трябва да ви дам мостра, но няма откъде да я взема.

И царят пожалил живота на всички.

Същото лято настанала голяма суша. Всичко живо изгоряло — и трева, и плод. Пресъхнали реките и кладенците. Житниците се опразнили. Не останало жито дори за семе. Уплашили се хората да не измрат от глад. Загрижил се и царят. Повикал пак болярите и им заповядал:

— Каквото щете правете и струвайте, но утре, като дойдете, искам да ми кажете откъде ще намерим жито за посев, инак главите ви ще взема.

Тръгнали си болярите сломени — не е лесна работа да се намери жито. Старецът видял, че синът му се връща и този път умърлушен, и попитал какво се е случило.

— Сега, тате — рекъл боляринът, — и ти не можеш ми помогна.

— Защо?

— Защото царят иска семе за посев, а никъде в страната няма жито.

— Не бой се, синко. Утре, когато се явите при царя, ти му кажи да заповяда на селяните да разровят всички мравуняци в царството. В мравуняците има много жито, събрано зрънце по зрънце от мравките.

И наистина, щом селяните излезли по кърищата и разкопали мравуняците — намерили във всеки мравуняк по една торбичка едро зърно. Царят останал много учуден и се обърнал към болярина, дето криел баща си, и го попитал:

— Кажи ми, кой ти даде този мъдър съвет?

— Не смея да кажа, господарю, защото ще ме погубиш.

— Няма косъм да падне от главата ти, кажи!

Тогава боляринът признал, че е укрил баща си и той го научил какво да каже за пясъчното въже и де има скрито жито.

Скоро излязъл нов закон: никой да не закача старите хора, а когато вървят по улиците — всеки да им сторва път.

ХИТЪР ПЕТЪР И ГОСТИЛНИЧАРЯТ

Отишъл веднъж нашият Хитър Петър на панаир. А там — гъмжило от хора. Едни продават, други купуват, трети ядат и пият в гостилниците. Спрял пред една готварница и надникнал през отворената врата. Вътре гостилничарят, опретнал ръкави, подклаждал десетина тенджери с яденета — едно от друго по-хубави. Хитър Петър бил гладен, но си нямал пари. Какво да направи? В торбичката си той носел само един сух крайщник от хляб. Извадил си крайщника и протегнал ръка към една от тенджерите, от която излизала най-гъста пара. Подържал хляба си над захлупената тенджера, додето се понакваси от парата и поомекне. Сетне си го изял сладко-сладко и си тръгнал.

Гостилничарят, който го наблюдавал мълчаливо, му пресякъл пътя:

— Хей, мой човек, къде тръгна, без да платиш?

— За какво да платя?

— За яденето.

— Хубава работа, ти не видя ли, че аз опитах само парата на тенджерата ти?

— Пара, пара, но и тя струва пари. Аз за тая пара, дето я изяде със сухия си хляб, дърва съм горил, вода съм носил, тенджера съм подклаждал! — занареждал гостилничарят.

— Брате — рекъл кротко Хитър Петър, — разбирам, но какво да ти дам, като нямам пукната пара?

— Щом нямаш пари, ще изядеш десет тояги, че да запомниш кога си лапал чужда пара! — развикал се гостилничарят.

Като почнала разправията, пред гостилницата се насъбрала навалица.

— Удряй! — рекъл Хитър Петър и застанал на слънце. — Вземи тоягата и удрай, но си отваряй очите да не ме докоснеш, тъй както аз не докоснах яденето ти. Инак ще играе дървен господ по гърба ти.

— Какво да удрям? — смаял се гостилничарят.

— Удари десет тояги на сянката ми!

Всички наоколо прихнали да се смеят. Гостилничарят засрамен се скрил в гостилницата.

УМНИЯТ КОЗЕЛ

През един горещ летен ден Кума Лиса погнала дългоухия заек и го гонила до градинския кладенец. Щом стигнал кладенеца, заекът се засилил и прехвърчал като птица над него. Кума Лиса мигом решила да направи и тя заешки скок, но наместо отвъд — тупнала в кладенеца. Кладенецът бил дълбок и лисицата не смогнала да се измъкне. Затънала до шия в студената вода и затреперила. По едно време откъм гората се задал брадатият козел, умната глава. Върви към кладенеца, брадата си поклаща, рогата си върти.

— Какво правиш там? — надникнал козелът в кладенеца.

— Къпя се в прохладната вода. Градинарят ми е приятел, а пък слънцето пече много — отвърнала лисицата.

— А водата става ли за къпане? — попитал козелът. — Не е ли мокра?

— Чудо! — извикала лисицата и си потопила главата.

— И аз ще скоча при теб — рекъл козелът.

— Скочи, но внимателно, да не размътиш кладенеца!

Брадатият козел се бухнал надолу с главата и цамбурнал в кладенеца.

Кума Лиса заврещяла:

— Ай, ай, ай! Цяла ме изцапа! Напръска ми кожухчето с кал! Тъй ли се скача?

— Ами как? — попитал козелът.

— Ще ти покажа, ако ми помогнеш да изляза от кладенеца. Изправи се на задните си крака!

Козелът се изправил, а Кума Лиса започнала да се катери по гърба му, по рогата му, докато се измъкнала от кладенеца.

— Сбогом, глупчо! — размахала лапичката си лисицата.

— Как тъй, аз съм умна глава! — оскърбил се козелът.

— Ако беше умна глава, нямаше да си сега в кладенеца! — извикала Лисана и побягнала.

Козелът останал в кладенеца и стоял три дни. На четвъртия пристигнал градинарят, вързал го за рогата с едно въже и го измъкнал навън.

КЛАН, КЛАН, НЕДОКЛАН

Старият паток излязъл въвн от селото да се поразходи покрай реката и да си глътне две-три рибки от бързея. Като минал моста, проточил шия, опулил едното си око, погледнал към Дядо-Медарковата воденичка и видял, че нещо дими. (А то димяло торището на воденичаря.)

— Гааа — отворил уста глупавият паток, — тая работа не е хубава. Какво ли се е запалило?

— Бре-бре-брех — обадила се една жаба от водата, — не виждаш ли, че се е запалила земята?

— Земята ли — още повече зяпнал патокът, — земята ли, казваш, гори? Тогава какво чакам? Трябва да бягам!

— Какво ча-ка-ка-каш! Бре-бре-брех! — продължила жабата.

Старият паток разперил крила, изпънал крака назад и се понесъл над воденичката, над върбалаците, към дъбовата гора. Разтреперан, кацнал на една горска полянка.

— Добре си ми дошъл — изскочила от един храст лисицата, — защо трепериш?

— Остави се, Кумичке, още не мога да дойда на себе си.

— Какво се е случило?

— Какво ли — земята гори. Хайде да бягаме, докато не е стигнал огънят до нас!

— Хайде! — рекла лисицата и поела между дърветата по една козя пътека.

Патокът се затекъл подире й.

Бягали, бягали, додето стигнали леговището на вълка.

— Защо бягате? — надигнал се вълкът.

— Бягаме, защото земята гори отзаде ни! — отговорил патокът.

— Може ли и аз да бягам с вас? — подскочил вълкът.

— Тръгвай! — отвърнала лисицата.

Навървили се тримата. Бягали, бягали, стигнали до мечото кладенче. Мечката тъкмо си миела очите.

— Стойте! — изръмжала Мецана.

— Не можем да стоим, защото земята гори зад нас! — викнали в хор бегълците.

— Олеле! — ревнола Мецана и търтила пред всичките.

Вдън гората уплашените зверове намерили един козел с дълга брада, ей такава.

— Бягай, Козльо, да бягаме! — викнала мечката.

— Защо?

— Земята е пламнала отзаде ни!

— Олеле! — затреперил козелът и затропал след другите.

Бягали, бягали, бягали, най-сетне се уморили и спрели да си починат.

— Ах, че съм гладна. Яде ми се прясно месо — обадила се мечката. — Кого ще изядем, Кумичке?

— Кого ли, хайде да изядем козела — побързала да каже лисицата.

— Защо мен? — почнал да мига козелът и се стъписал.

— Защото имаш брада, а ония, които имат брада, са стари и непотребни.

— Хвани го за ухото и ми го доведи! — заповядала мечката на вълка.

Но щом вълкът посегнал да ухапе ухото на уплашения козел, той дигнал предното си копито към небето и рекъл:

— Гледайте, гледайте, от небето падат печени агнета!

Трябва да ви кажа, че козелът много обичал да лъже.

Всички вперили очи нагоре. В туй време козелът се мушнал в гората и офейкал. Тичал, тичал, без да си поеме дъх, додето стигнал в едно село. Намърдал се право в поповата кошара. Като го видял, попът рекъл на ратая си:

— Дошъл ни е гостенин с брада. Станахме двама брадати. Утре ще идеш на ливадата да го напасеш хубаво.

Дигнал се ратаят рано на другия ден и откарал козела на ливадата. Цял ден лакомият гостенин стъргал зелена трева и пил бистра вода от поточето. Като се прибрали вкъщи, попът погалил козела по брадата и го попитал:

— Доволен ли си, Козльо, от пашата?

— Ами — отвърнал лъжливият козел, — как мога да бъда доволен, когато твоят ратай ме натири в трънаците и камънаците, а той отиде да играе с другите ратаи. Не съм видял тревица, не съм сръбнал водица. Тежкъл на моята душица!

— Да се махаш от очите ми! — викнал ядосан попът и прогонил ратая.

На втория ден попът проводил дъщеря си да пасе козела. Поръчал ѝ да го откара там, където расте най-крехката тревица. Козелът щял да се пукне от ядене, но когато вечерта попът го попитал доволен ли е, поклатил глава:

— Дума да не става. Дъщеря ти цял ден си игра с другите попски дъщери, а мене натири в трънаците и камънаците. Не съм хапнал тревица, не съм сръбнал водица. Тежкъл на моята душица!

— Да се махаш и ти от къщата ми! — викнал попът гневно и прогонил дъщеря си.

На третия ден проводил попадията да пасе козела. Вечерта козелът пак започнал да се оплаква:

— Твоята бабичка цял ден си игра с другите бабички, а мене натика в трънаците и камънаците. Умирам за тревица и за водица!

— Вън — викнал попът и подгонил попадията.

Гонил я до края на селото.

На четвъртия ден самият поп нахлупил калимавката си и отишъл да пасе козела. Откарал го на ливадата и цял ден му показвал къде тревата е най-крехка и най-сочна. Като се прибрал вкъщи, попът се скрил зад кошарата и попитал козела с преправен глас:

— Козльо, доволен ли си от попа?

— Как мога да бъда доволен — отвърнал козелът, — когато дядо поп цял ден си игра с другите попове, а мене натири в трънаците.

— Аха, такава ли е работата? — ревнол попът. — За тая лъжа заслужаваш да те заколя, да ти одера кожата и да те опека в пещта!

И като грабнал един нож, попът се втурнал да коли козела. Но нали му било причерняло пред очите, не видял, че вместо с острието взел да коли козела с гърба на ножа. Клал го, но не могъл да го заколи, драг го, но не могъл да го одере. Хванал го за рогата и го помъкнал към пещта да го опече. Тогава козелът рекъл:

— Дядо попе, преди да ме метнеш в пещта, виж какво пада от небето.

— Какво?

— Едно печено агне.

— Де го? — извърнал очи нагоре попът и пуснал рогата на козела.

Козелът туй чакал. С един скок прехвърлил плета и търтил да бяга към гората. Той бяга, попът бяга подире му, той бяга, попът бяга подире, додето стигнали до мечката дупка. Мушнал се козелът в дупката. Попът също си наврял главата и налетял да влезе вътре, но козелът го посрещнал с рогата и заврещял:

*Клан, клан, недоклан,
дран, дран, недодран,
печен, печен, недопечен,
яден, яден, недояден!
Рогата ми — игличени,
зъбите ми — тесличени.
Дето бодна — кръв потича,
дето хвана — месо късам!*

— Брей, че лют звяр! — рекъл попът и се дръпнал назад. — Ще те науча аз теб.

И отишъл да повика мечката. Като научила, че козелът е влязъл в дупката ѝ, мечката се разлютила много и затрополила надолу.

— Вън! — ревнола тя и си навряла главата, но козелът я посрещнал с рогата си и подхванал пак:

*Клан, клан, недоклан,
дран, дран, недодран...*

Мечката се дръпнала назад и отишла да повика вълка.

— Де е тоя? — попитал вълкът.

— Наврял се е в дупката ми!

— Ей сега ще го хвана за ухото и ще го измъкна! — заканил се вълкът и се втурнал в дупката, но козелът го блъснал с рогата си и

почнал да врещи:

*Клан, клан, недоклан,
дран, дран, недодран,
печен, печен, недопечен...*

— Олеле, мале — дръпнал се вълкът, — щеше да ме утрепе!

— Що да чиним сега? — попитала мечката. — Къде ще спя довечера, ако козелът остане в дупката ми? Помогнете ми! Кой ще го прогони?

— Аз ще го прогоня! — пристигнал един бръмбар и влязъл в мечката дупка.

Почнал да бръмчи.

— Зън! Вън!

— Зън! Вън!

Но козелът не мърдал. Тогава бръмбарът се наврял в ухото му и почнал да го гъделичка. Козелът се завъртял и заподскачал:

— Моля ти се, остави ме, излез от ухото ми, защото имам гъдел!

Но бръмбарът не го оставил, додето не го изкарал навън. Щом си показал главата, попът се хвърлил и го хванал за брадата.

— Сега вече ще ти тегля ножа! — светнали очите на попа.

— Стой, дядо попе, този козел е мой! — изръмжала мечката.

— Аз ще го изям! — почнал да вие вълкът.

— И аз! — обадила се отнякъде лисицата.

Попът се развикал:

— Да се махате от главата ми, защото виждате ли ножа!

Скарали се зверовете горски с попа. Почнали да му дърпат расото.

— Чакайте — обадил се козелът. — Не се карайте, ами чуйте какво ще ви науча. Ако ме изядете всички, няма нищо да разберете, защото всекиму ще се падне по една мръвка. Най-добре ще е да се отдалечите на сто разкрача и да се затичате към мен. Който пристигне най-напред, той ще ме изяде.

— Добре! — отвърнали зверовете. — Дядо попе, отмери сто разкрача!

Попът закрачил надолу по пътя, а зверовете потеглили подире му. Козелът почакал малко, докато зверовете се отдалечили на сто разкрача, и хукнал към планината.

— Дръжте го! — провикнал се попът.

— Ние вече не можем го хвана — обърнала се мечката към попа, — ами тебе ще изядем, дядо попе!

— Защо? — попитал попът и брадата му затреперила.

— Защото сме гладни! — щракнал със зъби вълкът.

Попът рекъл да си послужи с лъжата на козела.

— Изяжте ме — рекъл той, — но най-напред вижте какво пада от небето. Знаете ли какво? Падат печени агнета!

— Тая вече я чухме! — изръмжала мечката, изправила се на задните си крака и сложила двете си лапи върху раменете на попа.

Попът онемял от страх и паднал на земята.

На другия ден дърварите намерили в гората само една калимавка.

ВЕРЕН СТРАЖ

Остаряло кучето, което вардело стадото на двама братя овчари в планината. Отслабнали му очите, изпопадали му зъбите, запрели му краката.

— Туй куче — рекъл по-малкият брат — вече не е за нас. Не може да се опре на вълците. Някоя нощ зверовете ще се вмъкнат в кошарата и ще ни издушат овцете.

— Какво да го правим? — попитал по-големият брат.

— Ще му вържа аз утре заран един камък на шията — заканил се първият — и ще го бутна в дълбокия вир над воденицата. Сетне ще сляза в селото и ще намеря друго — по-младо и по-яко.

А кучето в туй време подслушвало. Като разбрало какво го чака, изтръпнало, повъртяло се насам-натам като щуро и решило да побегне. Изоставило стадото и хукнало към гората. В най-големия пуцинак го срещнал сивият вълк.

— Къде бягаш, братовчеде? — спрял го вълкът.

Овчарското куче му разказало неволята си. Като го изслушал, вълкът поклатил глава:

— Неблагодарни хора са стопаните ти — рекъл той, — но аз ще ти помогна да останеш в кошарата. Слушай какво ще направим. Ти се върни пак при овчарите и легни под яслите. Довечера, като притъмнее, аз ще пристигна, ще прескоча оградата, ще грабна една овца, ще се спусна към гората, но няма да бягам презглава, а ще потичвам едвам-едвам. Ти пък почни да лаеш, колкото глас имаш, дигни олелия, додето изскочат навън овчарите. Сетне бягай подире ми. Накрай гората аз ще ти дам овцата непокътната. И да видиш какво ще стане.

Вечерта, щом овчарите се прибрали и легнали да спят — вълкът грабнал виторогия овен на стадото и го помъкнал към гората. Бре, че като лавнало старото куче, всичко живо събудило и — беж подир вълка. Сивият горски звяр на два-три пъти се поспирал, додето го настигне немощното куче. По едно време овчарите чули давене, ръмжене, тракане на зъби и когато стигнали до гората, заварили своето

старо куче запъхтяно, овена — непокътнат, а вълка го нямало — побягнал.

По-големият брат помилвал кучето по главата и рекъл на по-малкия:

— Видя ли какъв юнак излезе! А пък ти искаше да го давиш...

— Аз го гледах как се влачи, и си мислех, че с него е свършено — замислено отвърнал по-малкият и подкарал напреде си овена.

Като стигнали кошарата, овчарите дали на кучето за награда цяла копаня суроватка.

Минало лятото. Рукнали есенните дъждове, задухали зимните виелици. През една тъмна нощ кучето усетило, че някой драци по вратата. Отворило я с предния си крак и що да види? Пред него клекнал сивият вълк — измършавял, грохнал, само кожа и кокали.

— Тук ли са овчарите? — попитал вълкът.

— Няма ги. Отидоха на сватба. Ще женят по-малкия.

— Моля ти се, дай ми едно агне, защото умирам от глад.

— Дума да не става — отвърнало кучето. — Ако ти отнесеш тая нощ агне от стадото, знаеш утре какво ме чака: камък на шията. Но аз не съм забравило добрината, която ми стори, и за да ти се отплатя — казвам ти: иди в селото на сватбата. В готварницата има седем печени агнета. Тая вечер им теглиха ножа. Кое то щеш — него изяж!

— А как ще вляза? — попитал вълкът и сладко преглътнал.

— Лесна работа. Готварницата е затворена с дървено мандало. Натиснеш ли с крак дръжката му — вратата сама се отваря. Само че трябва да ти кажа още нещо: под полицата има две дървени ведра, пълни с вино. Не пий вино, защото може да те сполети беда. Хайде сега слизай в село!

Затекъл се гладният вълк надолу и — право в къщата на овчарите. Лесно я намерил, защото там свирели гайди и думкали тъпани. Приближил се крадешком до готварницата, изправил се на задните си крака, погледнал през прозорчето: вътре няма никой. Само печените агнета наредени в големи тави — едно до друго. Бутнал с крак мандалото, открехнал вратата, влязъл вътре и на бърза ръка опердашил две агнета. След като се заситил, сивият вълк, наместо да бяга, клекнал над едното ведро — да опита виното. Сръбнал малко — усладило му се. Захванал да лочи, додето направил главата. Станало му весело. Олюлял се назад-напред и надал силен вълчи вой.

Сватбарите, които били в къщата, наскочили от трапезата, грабнали кой каквото намери, и хубаво наложили гърба на пияния гостенин. Смазан от бой, сивият вълк едвам се завлякъл в планината при кучето и му рекъл:

— Аз те отървах от камъка, дете щяха да ти го нахлузят на шията, а ти ме проводи в село да ме пребият. Но аз няма да оставя тая работа току-тъй. Ще се бия с тебе. Отивам да повикам съюзниците си.

— Щом като не можем да се спогодим — ще се бием! — отвърнало кучето.

На другия ден вълкът събрал всичките горски зверове — мечки, лисици, зайци, таралежи, и ги повел срещу противника си, а кучето изкарало на бойното поле само една котка и една гъска, защото други домашни животни в кошарата нямало.

Вълчите съюзници се наредили в боен строй накрай гората и вперили очи. Вълкът поръчал на заека да се покатери на едно дърво и да гледа идат ли враговете. По едно време заекът се развикал от върха на дървото:

— Идат! Идат!

— Кой води войската им? — попитал вълкът.

— Най-напред крачи едно мустакато чудовище със светнали очи. Размахва си сабята и вика: „Ей така ще ги сечем! Ей така! Ей така!“

(То било котката, която си мяткала опашката наляво и надясно.)

— А подир чудовището? — попитала мечката.

— Подир него тича нещо по-страшно и само вика „Така, така, така!“.

(А то било гъската, която винаги си грачи: ка, ка, ка!)

— А най-подир? — извикала лисицата към заека.

— Най-подир тича един опитомен лъв.

— Бягайте, като е тъй, да бягаме, защото косъм няма да остане от нас! — ревнола мечката и се врътна на назад.

Подире ѝ се навървили и другите горски зверове. А заекът се хвърлил от дървото, дигнал лапички и се предал.

Мечката влязла в една нива с висока, току-що изкласила ръж. Както бягала, класовете я удряли отзад и горката Мецана, додето излезе от нивата, изгубила ума и дума. Вълкът кривнал настрани и се пързулнал по един сипей, подгонен от съборените камъни, които го

удряли по кълките. Преметнал се презглава. Насмалко щяло да му се пукне сърцето.

Най-сетне съюзниците спрели да отдъхнат на една тиха горска полянка.

— Страшна работа — рекла Мецана. — Едвам отървах кожата. По едно време, като зачаткаха подире ми ония ми ти куршуми — същинска градушка. Добре, че кожата ми е яка, не можах да я пробият.

— Ами аз какво изпатих! — въздъхнал вълкът. — Кучето ме настигна на един сипей и почна да събаря цели канари отгоре ми. Изпотроши ми кокалите. Хей, братя, да знаете, че отсега нататък няма да мина край кошарата му!

ЧОРБАДЖИЯТА И ЖЪТВАРЯТ

По жътва един стар чорбаджия повикал своя съсед — сиромах човек, да му пожъне нивата.

— Докога ще жъна? — попитал сиромахът.

— Докато залезе онова, небесното светило — показал нагоре с пръст чорбаджията.

— Ама какво ще ми платиш?

— Една торбичка брашно ще ти дам, стига да работиш, както трябва.

Сиромахът отишъл на чорбаджийската нива и я подхванал от единия край. Запращели ония ми ти ръкойки, почнал да търкаля снопите. Жънал, без да се изправи. Само на пладне поседнал за малко под крушата, изял една порязаница хляб и една глава лук и пак грабнал сърпа. До вечерта пожънал половината нива. Когато слънцето залязло, умореният работник се изправил, обърсал горещата пот от челото си и рекъл:

— Стига толкова.

— Как тъй стига — обадил се чорбаджията, който току-що бил пристигнал да види докъде е стигнал жътварят му, — половината нива стои непожъната.

— Но слънцето залезе и почна да притъмнява.

— Слънцето залезе, но я погледни на небето! Там вече е изгряла неговата сестра — месечината. Ще жънеш, додето залезе и тя. Инак няма брашно.

И наистина месечината се изтърколила на небето като червена ябълка и станало видно.

Нямало що. Жътварят пак пречупил кръст и започнал. Цяла нощ се трепал, а чорбаджията легнал под крушата и се наспал хубаво. Додето огрее слънцето на другия ден, работникът пожънал цялата нива.

— Сега ще ти дам брашно — рекъл чорбаджията. — Иди вкъщи да си вземеш торбичката и ела на воденицата ми. Там ми е брашното.

Отишъл си сиромахът и подир малко пристигнал на воденицата с голям козлен чувал.

— Сипвай брашното! — рекъл той.

Чорбаджията облещил очи и се развикал:

— Защо си донесъл този козлен чувал? Какво е туй нещо?

— Туй нещо е по-големият брат на торбичката — отговорил работникът.

— Как тъй може торбичката да има голям брат?

— Щом като слънцето може да има сестра, защо да не може и торбичката да има брат? — хитро казал сиромахът.

Чорбаджията се намерил натясно и насипал брашното в козления чувал.

ДВАМАТА СТАРЦИ И МЕСЕЧИНАТА

— Дядо, дядооо — рекла една вечер бабичката, — къде ще се денем отсега нататък — очите ни слабо виждат, краката ни запряха, ръцете ни отмалняха. Как ще да си изкарваме прехраната, като си нямаме помощница!

— Не знам — отвърнал старецът и тежко въздъхнал.

— Де да имахме една дъщеричка — друго щеше да е! — оборила глава бабичката.

А в туй време месечинката подслушвала разговора им и голяма жалба изпълнила сърцето ѝ. Сянка засенчила челото ѝ.

— Хайде, старо, да опитаме и този път. Може пък късметът ни да проработи. Иди и заложил в реката вехтия кош, с който ловиш риба. Каквото ни донесе водата — ще си го приберем в къщи и то ще ни бъде чедо.

Дигнал се дядото и отишъл на реката — там, където сребреела водата на големия брод. Заложил коша, полегнал на брега и задрямал. Когато пропели трети петли, той станал и нагазил във водата, да търси коша. Набутал го, издигнал го нагоре и що да види — в коша се намърдало едно пате с шарена перушина, — със златна човка и сребърни крачета. Отнесъл го тичешком у дома си и викнал:

— Гледай, бабо, какво се е хванало ноцес в нашия кош!

— Ох, на баба патенцето! — зарадвала се старицата и захванала да милва гостенчето по мокрите крила. — То не може нищо да върши, но барем ще ни бъде дружинка. Жива душичка! Нека се навърта покрай мене, защото много ми е додеяла самотията. Кажу нещо, бабиното!

Патето извило нагоре главата си, отворило човката си и рекло:

— Га!

— Да си ми живо и здраво — рекла старицата. — Никой на света не може тъй хубаво да грачи.

И като смъкнала от тавана едно продънено кринче, тя наместила патето вътре и му казала:

— Тука ти е мястото!

— Га! — повторно гракнало гостенчето.

Щом станало видело, бабичката попарила трички, наляла вода в една паничка и поръчала тъй:

— Ние, патенце, отиваме за гъби в гората, а пък ти ще седиш тука, да ни вардиш къщата. Навън не бива да излизаш, защото под дървника се е загнездила една байнювичка^[1]. Щом те зърне — ще те удуши. Варди се, патенце, нали занапред ти ще ни бъдеш дъщеричката.

И двамата старци нарамили по една торбичка, заключили вратата и куцук-куцук — заминали към гората. Щом притихнали стъпките им, патето излязло от кринчето, разтворило крилата си, плеснало три пъти и гракнало четири пъти. Тогава мигом от него се смъкнала всичката перушина и то се превърнало на стройно момиче със златна коса и сребърни чехли на краката.

— Хайде сега на работа! — си рекло момичето и грабнало метлата.

Измело цялата къща, подредило дървения пат^[2] на старците, донесло вода с кобилицата и медниците, поляло цветята в градинката пред къщата, насякло дърва, подклало огъня, окачило черното менче на камината, смъкнало от тавана една връвс нанизани сушени гъби и ги сложило да врат. Додето стане гъбената чорбица, работното момиче извадило от бабината ракла един топ бяло платно, скроило две ризи, на бърза ръка ги ушило и извезало пазвите им с чудни шевици. До късна вечер се трудило и готвило. Щом залязло слънцето, то размахало ръцете си три пъти като криле, гракнало четири пъти и пак се превърнало на пате. Всяко перце отишло на мястото си. Влязло пак в кринчето.

Върнали се старците. Като видели разтребената къща, топлата чорбица и новите ризи, те се слисали и смаяли. Захванали да питат патето:

— Кой беше тук?

— Кой накладе огъня?

— Кой уши ризите?

Но патето си лежало в кринчето и мълчало. Уморените старци се навечеряли сладко, наспали се и на другата сутрин пак отишли в гората — този път за дренки. След завръщането си вечерта заварили къщата още по-хубаво наредена, под камината къкрело гърненце с

уврял боб, а на куките висели окачени два нови кожуха, тъкани от мека вълна, подплатени със заешки коки.

— Такъв сладък бобец ям за първи път в живота си! — рекъл старецът, щом преглътнал първата лъжица.

През цялата нощ двамата старци не могли да мигнат. Въртели се в леглото и си шепнели:

— Тука има нещо. Някой влиза в къщи, когато ни няма!

— Трябва да узнаем кой шета, разтребва и ни шие нови дрехи!

— Как?

— Как ли? — рекла хитрата бабичка. — Утре наместо да идем в гората, ние ще се изкачим върху къщата и ще гледаме през комина.

Както намислили — тъй направили. На сутринта, щом завъртели ключа, старците тихомълком изправили стълбата върху стряхата зад къщата, изкачили се на покрива и се надвесили да гледат през комина. По едно време патето се дигнало, плеснало три пъти с криле, гракнало четири пъти, превърнало се на момиче и рекло:

— Сега на работа! Най-напред ще премега, сетне ще отсея брашно със струйката, ще замеся хляб, ще напая пещта и ще го метна. Додето хлябът се изпече — ще ушия на дядото калцуни, а на бабичката — лапцуни, да не им мръзнат краката.

Запретнало ръкави и се заловило за работа, а старците седели на покрива и сърцата им тупкали от радост.

— Ех, че късмет сме имали! На стари години ще добруваме! — си шепнели двамата.

Когато девойката напалила пещта и излязла навън да търси помет, за да измете жаравата, бабичката рекла:

— Не ща дъщеря ни да се превръща пак на пате. Искам да си остане момиче!

— Какво можем да направим? — попитал дядото.

— Ако ѝ изгорим патешките дрехи — тя ще си остане такава, каквато е сега!

— Хайде! — извикал старецът и се спуснал през комина по веригата.

Подире му скочила и бабата. Озърнала се, грабнала патешката перушина и без да му мисли много, я хвърлила в пламтящата пещ. Тъкмо в тоя миг влязла девойката.

— Какво сте направили? — извикала тя, като видяла своята патешка премяна в пещта. — Вие сте ми подпалили крилата. Отсега нататък аз не ще мога да ходя по небето, защото нямам крила.

— Че защо пък трябва да ходиш по небето? — попитала бабичката.

— Ох — зачупила ръце девойката, — вие нищо не знаете. Аз не съм пате, ами съм оная, дете грее нощем по небето. Аз съм месечината! Една вечер, като надничах през отвореното прозорче на вашата къща, чух какво си приказвахте и жалба напълни сърцето ми. Тогава отидох при старата знахарка, която сбира билки, за да лекува всяка жива душичка, и я попитах какво да направя, за да ви помогна. Знахарката ми каза, че нощем съм длъжна да грее на небето, а денем, ако искам, мога да слизам при вас и да ви помагам, но ще ми са потребни патешки крила. И като плесна три пъти с ръце, многознайницата събра всичките горски крилати гадини и рече:

— Нашата виторога месечника иска денем да слиза при двамина самотни старци. За да върши тая работа, тя трябва да сложи на раменете си патешки крила. Много ви се моля да отскубнете от крилата си по едно перце и по едно влакънце от гушките си, за да измайсторя от тях крила за месечинката.

Всичките крилати гадини дадоха на знахарката по едно перце и по едно пухено влакънце и тя само за една нощ ми измайстори патешките крила, които сега догарят в пещта! Като ми ги подаде, знахарката ми поръча:

— Виторожке, пази крилата като очите си, ако ги изгубиш, никога няма да можеш да се дигнеш на небето и нощем по цялата земя ще настъпи дълбок мрак.

— Сега какво ще правим? — уплашено замигала бабичката.

— Ще тръгнете с дядото по гората, да събирате пухени влакънца и перца от крилца. От всяка крилата гадинка ще искате по едничко. Когато съберете перушината — ще идете в Тилилейските усои и ще намерите знахарката в една сламена колиба. Ще ѝ паднете на колене и ще я молите да измайстори още две патешки крила. Като ги вземете — ще ми ги донесете в Старопланинската пещера. Аз ще се потуля вдън пещерата и додето не ми донесете крилата, няма да се покажа пред очите на хората.

Като изрекла тези думи, девойката изскочила навън, блъснала вратата зад себе си и изчезнала.

С клюмнали глави старците потеглили към гората. От птичка на птичка, от гнездо на гнездо те ходели в горските дебри и протягали ръце за перца и влакънца. Капнали от умора, вечерно време заспивали, дето ги сварата свари, и дълго се взирали нагоре, дано видят своята месечника, но небето било винаги покрито с мрачни облаци. От всички птици те измолили по едно перце и по едно влакънце, само стърчиопашката се опънала:

— Не си давам аз перцата — рекла, — на какво ще замяза опашката ми без едно перо?! Моята опашка е най-хубава от всичките опашки на света. Вижте я само как стърчи!

И като я вирнала нагоре, тя захванала да я клати.

Три дни дядото и бабата стоели под гнездото на стърчиопашката с протегнати нагоре ръце. Най-сетне тя склонила да им отскубне едно влакънце от гушката си, ако бабата ѝ даде една огърличка от бисер.

Като си нямала бисерни зърна, бабичката оборила глава и заплакала. От очите ѝ закапали една след друга горещи сълзи. И всяка сълза, щом паднела на земята, мигом се превръщала на бисерно зърно. Събрала бабичката тия зърна, нанизала огърличка и я сложила върху шията на горделивата птичка. Тогава стърчиопашката отскубнала най-малкото влакънце от гушката си и го пуснала, но вятърът го грабнал и понесъл. Цял ден тичали старците през трънаците, охкали, пъшкали, най-сетне хванали влакънцето и се упътили към Тилилейските усои. Намерили знахарката и всичко ѝ разказали. Многознайницата се понамръщила, но взела перцата и влакънцата. През нощта измайсторила още две патешки крила. От Тилилейските усои старците заминали към Старопланинската каменна пещера. Късно през нощта стигнали до входа на пещерата и почнали да викат:

— Излез, излез, месечинке!

Девойката изскочила, размахала ръце, гракнала, превърнала се на пате и литнала нагоре. Грейнала.

Всичките хора се показали навън да я гледат, защото по-хубава месечина никога не били виждали.

---

[1] Невестулка. ↑

[2] Дървено легло. ↑

ХИТЪР ПЕТЪР И ЗМЕЯТ

Едно време — разказва народната легенда — по земята ходели великани. Те имали големи огнени криле. Когато се дигнели да полетят, ставали невидими. Живеели в дълбоките планински пещери. Щом почнел някакъв бой, великаните първи се вестявали. Невидими бучели над главите на войниците и се биели помежду си. Когато срещнели сабите си, на небето припламвали светкавици. Тези великани се наричали змейове. През големия потоп всичките змейове се издавили, защото не знаели да плуват, а по небето не могли да летят дълго — отмалявали им крилето. Останал само един змей. Той влязъл в Ноевия ковчег и чакал, докато водите се дръпнат в моретата, езерата и реките. Когато земята изсъхнала, тръгнал по света. Дошъл и у нас. Настанил се в една балканска пещера. Намерил си една стара вещица да му шъта и тръгнал да дири юнаци.

Срещнал най-напред Хитър Петър. Попитал го отдалеч:

— Хей, човече, ти юнак ли си?

— Юнак съм — отвърнал Хитър Петър.

— Какво можеш да правиш?

— Аз ли, като стисна камък — вода пуща.

— Не вярвам — казал змеят.

— Може да опитаме. Първо ти вземи един камък и го стисни.

Змеят взел от земята камък, стиснал го, на сол го направил, но вода не потекла.

— Гледай сега пък аз — навел се Хитър Петър, взел друг камък и без да го забележи змеят, измъкнал от торбата си бучка сирене.

И като стиснал в шепа камъка заедно със сиренето — потекла вода.

Змеят се смаял:

— Брей, ти си бил пъ юнак от мен. Хайде да станем побратими!

— Бива — отговорил Хитър Петър и станали побратими.

Тръгнали да ходят заедно. Вървели, вървели, стигнали до едно лозе. Сред лозето — висока череша с узрял плод. Змеят, нали бил

великан, почнал да бере узрели черешаи от върха и да ги лапа с шепа. Хитър Петър се въртял под черешата и се облизвал, защото не достигал узрял плод.

— Яж, побратиме! — поканил го змеят.

— Не ги стигам — отвърнал Хитър Петър.

Товава змеят хванал върха на черешата и я огънал цялата надолу.

— Бери сега и дръж здраво!

Хитър Петър стиснал здраво един клон, откъснал черешка, но преди да я сложи в устата си, змеят пуснал приведеното дърво, то се изправило нагоре и Хитър Петър изхвърчал като птица през върха. Прехвърлил черешата и паднал до една трънка. Под трънката бил задрямал заек. Заекът изскочил и побягнал.

— Побратиме, какво направи? — попитал змеят.

— Абе какво — видях она заек и си рекох: „Чакай да прескоча черешата и да го хвана за ушите!“ Но избяга проклетникът.

Змеят се учудил още повече. Отишли по-нататък, навлезли в една гора, пълна с дивеч: зайци, сърни, елени.

— Искаш ли — предложил змеят — да заградим тая гора с висока стена и да изловим дивеча, че да го опечем и да го изядем?

— Как да не искам? — отговорил Хитър Петър.

Запретнали ръкави. Змеят помъкнал цели канари и почнал да трупа. Трудил се юнашки, а Хитър Петър пълнел с кал малките дупки между камъните. Както и да е, направили висока стена, заградили гората, изловили всичкия дивеч, опекли на шиш сто елена, двеста сърни и петстотин зайци. Седнали да ядат. Змеят лапал по три заека на залък, а Хитър Петър едва смогнал да изяде една плешка от младо сърненце. Мръкнало се. Прибрали се да спят в змейовата пещера. Вещицата ги посрещнала и попитала на змейски език, за да не разбере Хитър Петър:

— Кой е този?

— Мой побратим.

— Какъв е той?

— Плъ юнак е от мене.

— Защо не го утрепеш?

— Как да го утрепя? — попитал змеят.

— Нощес, като заспи, вземи най-тежкия чук и удряй!

Хитър Петър — нали бил хитрец, всички езици разбирал — знаел и змейски. Уплашил се много, но нищо не рекъл. Легнали. Като духнали светилото, той тихо станал, излязъл навън, напълнил един чувал с камъни и го мушнал под чергата на мястото, дето бил лежал. Сетне се потулил зад вратата и зачакал да види какво ще стане. Към полунощ змеят станал, грабнал един чук — сто кила тежък — и почнал да налага чувала. Като биел камъните — искри изскачали. Бил, бил, най-сетне рекъл:

— Утрепах го! — и легнал да спи.

На сутринта Хитър Петър излязъл от къта, дето се бил крил, и викнал:

— Добро утро, побратиме!

Змеят опулил очи:

— Бе, ти жив ли си още, нали те утрепах нощес с чука?

Хитър Петър се засмял:

— Тъй ли? Пък аз мислех, че бълха ме хапе. Не се мъчи да ме убиваш, защото съм калин.

— Че как си кален?

— С вряла вода.

— Хайде и мене да калиш — рекъл змеят, — нали сме побратими.

— Защо да не те каля? Ще те каля? Кажи на бабата да сгорещи един казан с вода.

Змеят тозчас повикал вещицата и поръчал по-скоро да напълни казана с вода и да накладе огън. Когато водата в казана завряла, Хитър Петър накарал змея да влезе в една бъчва. Змеят се намърдал в бъчвата, а Хитър Петър заковал здраво дъното на бъчвата, като оставил само една малка дупка, през която почнал да налива вряла вода. Змеят вътре запищял:

— Олеле, побратиме, изгорях!

— Търпи, побратиме, за да се калиш като мен! — утешавал го Хитър Петър.

Като напълнил бъчвата догоре, Хитър Петър рекъл на вещицата:

— Нека стои до довечера вътре, за да стане по-як от желязо! Щом залезе слънцето, разбий бъчвата и го пусни да излезе.

Отишъл си Хитър Петър, а вещицата изчакала хубаво да се мръкне. Когато огряла месечината, разбила бъчвата и що да види —

змеят се бил озъбил.

Тъй загинал последният змей.

ПАТАРАН И ЦЪРВУЛАН

Веднъж Хитър Петър погнал с тоягата си един заек. Заекът бягал към поляната и Хитър Петър хвърчал подире му. Гонитбата траяла цял ден. Най-сетне пред дългоухия бегач се изпречила река Вит. Без да мисли много, заекът се хвърлил да я прескочи. Но река Вит прескача ли се? Заекът паднал сред реката и се удавил. Хитър Петър спрял запъхтян на брега, посъзвел се и се почесал по врата.

— Брей — рекъл си той, — ама че дълъг път изминах! Замръкнах по чужди краища.

Тръгнал край брега, слязъл надолу и влязъл в едно село. Спрял пред вратнята на една хубава къща и си рекъл:

— Тук навярно живеят заможни хора.

Почукал. Показала се млада жена със запретнати ръкави.

— Какво дириш, чичо?

— Диря подслон за нощуване.

— Влез — поканила го жената, — у нас ще спиш.

Хитър Петър влязъл. Невестата му изнесла стол да седне пред къщи, додето се върне мъжът ѝ от нивата. Хитър Петър седнал. По едно време усетил миризма на варена птица. Надникнал да види какво готви невестата, и се ухилил: над огъня в една тенджерата къкрела голяма патка.

— Ех, че вечеря ще падне — рекъл си Хитър Петър и често-често обръщал очи към вратнята да види дали не си иде стопанинът.

В туй време невестата, която шътала край огъня, си помислила: „Този чужденец ми се вижда много гладен и морен. Ако му сложа напреде патката, ще я излапа, додето се усетим. Я да скрия тенджерата, та утре, като си замине, ще я изядем двама с мъжа ми“.

Дигнала сварената патка с тенджерата и я захлупила с една паница на полицата.

— Захлупи я с паничка, за да бъде топличка — си рекъл Хитър Петър и се облизал като котарак, когато види прясна риба.

Затрополяла кола. Дошъл си орачът. Разпрегнал воловете, влязъл вкъщи.

— Гостенин си имаме! — викнала жената.

— Да е жив — отвърнал мъжът, — хайде по-бърже слагай да ядем, че умирам от глад.

— Ох — въздъхнала жената, — ами като не съм готвила нищо!

— Давай каквото има!

Невестата сложила на трапезата малко сух хляб и три глави лук. Орачът, нали бил гладен и не знаел, че има варена патка, гълтал лакомо. Хитър Петър ронел трошици, колкото да залъже глада си, чакал домакинята да сложи патката и се чудел на ума ѝ: защо почва с лук и разваля хубавата вечеря!

Но ето че орачът се нахранил и рекъл:

— Благодаря ти, жено, и тая вечер се нахранихме!

— Ние май че те прегостихме — обърнала се домакинята към Хитър Петра, — какво да правим, когато дойде късно и аз нищо не сварих да приготвя.

Тогава Хитър Петър разбрал, че жената е скрила патката от него, и рекъл:

— Стига ми. Добра беше вечерята.

— Хайде сега да спим, че утре рано ще ставаме! — казал орачът и влязъл във вътрешната стаичка. Домакинята постлала една черга край огъня за Хитър Петър, рекла му „Лека нощ“ и се прибрала при мъжа си.

Хитър Петър туй чакал. Бърже измъкнал патката от тенджерата, излапал половината, скрил другата половина в торбата си, напил се със студена вода и легнал да спи. На другата сутрин станал рано, видял край огъня цървулите на орача, мушнал ги в тенджерата, похлупил ги с една паница и седнал до огъня да стегне своите. В туй време от вътре се показал и домакинят.

— Добро утро! — рекъл той. — Къде тъй рано, побратиме?

— Ще си ходя — отвърнал Хитър Петър, — дълъг път ме чака. Ловец съм, трябва да ударя нещо и да го отнеса на чедата си.

— Че какъв си ловец, кога нямаш пушка?

— Аз гоня зайци с тояга.

Орачът се усмихнал под мустак.

— Има ги всякакви — рекъл той. — Ами как живее народът по вас?

— Добре е сега. Ние си имаме един град — Тенджерград го казват. Додето този Тенджерград управляваше Пат Патаран, за някои беше добре, а за други зле — смесена работа. Но откак в Тенджерград се настани цар Цървулан — много добре стана за сиромасите и за гладните. Хайде прощавай!

Селянинът не разбрал какви са тия управници на Тенджерграда.

Щом излязъл, Хитър Петър кривнал из върбалака край Вит и се загубил.

Станала подир малко и домакинята. Като видяла, че гостенинът си е отишъл, бърже се затекла към полицата, отхлупила тенджерата и що да види — наместо сварената патка вътре се мъдрели мъжовите й цървули. Разказала всичко на мъжа си. Той чак сега разбрал приказката на гостенина за двамата управници на Тенджерграда и рекъл:

— Пада ти се! От гостенин ядене никога да не криеш.

КАКВИ ХОРА ИМА ПО СВЕТА

Живял някога старец на име дядо Петко. Той си имал бабичка — Станка, и дъщеря — Пена.

Ходел дядо Петко на работа по нивите, а жените шътали вкъщи.

Веднъж — като седели край огнището и си предели — момата попитала майка си:

— Мамо ма, като се оженя, дали ще си добия рожбица?

— То се знае, че ще си добиеш — отвърнала майката.

— Ами ако е момче, как ще го наречем?

— То се знае — Петко.

— Ами къде ще го сложим да спи?

— Къде — в люлката. Там, дето слагат рожбите си всички жени.

— Ох, мамо, ако се скъса люлката, моят Петко ще падне на земята и ще се утрепе.

— Като се утрепе, ще умре — рекла майката.

— Горкият Петко! Да умре тъй малък! Хайде, мамо, да си го оплачем!

— Хайде, дъще! — съгласила се майката.

И двете надули гайдите. Реват, та се късат. Оплакват неродения Петко. Плакали цял ден. Пресипнали от плач. Вечерта се върнал дядо Петко и щом отворил вратата, останал смаян!

— Станке, Пено, кого оплаквате?

Жените му разправили каква е работата. Дядо Петко се хванал за главата:

— Хубава работа! Ами че оплаква ли се нероден човек? Не вярвам някъде да има по-глупави жени от вас. Ще обиколя света да видя с очите си!...

И като си нарамил торбичката, дядо Петко излязъл от къщи. Тръгнал по широкия свят. Вървял, вървял, стигнал до една нива. Сред нивата — орех, а под него трима души събират обрулените орехи. Но как ги събират? Мъчат се да ги загребат с вили и да ги изсипят в чувалите.

— Добър ви ден, братя! — поздравил ги дядо Петко. — Що правите с вилите?

— Орехи събираме, не виждаш ли?

Дядо Петко си помислил: „Тия не са по-умни от моите жени“.

— Не може тъй, орехи с вили не се събират.

— Ами как?

— Вземете по една лопата и ги нахвърляйте в чувалите!

Както ги научил дядо Петко, тъй направили орешарите. Изгребали с лопати орехите, прибрали ги в чувалите. Старецът си тръгнал, но те го спрели:

— Чакай, дядо, да ти се отблагодарим, задето ни научи на ум и разум!

И му напълнили торбичката с орехи.

Продължил дядо Петко пътя си. Влязъл в едно село. Там имало стар зид, а отгоре на зида пораснала хубава зелена тревица. Под зида двама души пъшкали и се трепели — мъчели се да дигнат едно магаре върху зида.

— Хей, приятели, какво правите тук? — попитал ги учуден дядо Петко.

— Дигаме магарето.

— Защо го дигате?

— За да опаса тревата, дето е поникнала върху зида. Мъчим се, ама не можем, защото проклетото магаре е много тежко.

— Я ми донесете един сърп! — рекъл дядо Петко. — Аз ще ви покажа какво трябва да направите.

Донесли му сърп. Старецът протегнал ръце към зида, орял тревата и я хвърлил на магарето.

Магарето се навело и почнало да хрупа.

— Я гледай, че то било много лесно! Да си жив, дядо! — рекли двамата селяни и дарили дядо Петко с бяла погача, току-що извадена от огнището.

Дядо Петко отминал по-нататък. Стигнал до един двор, пълен с развеселени хора. Цигулки свирят. Тъпани бият. Песни се пеят.

— Тука има сватба — рекъл си пътникът и спрял да погледа.

Видял невестата и младоженеца — стоят като вкопани пред къщната врата. Защо стоят? Защото невестата била по-висока от горния праг на вратата и не можела да влезе. Сватовете се чудели и

маели как да я вкарат вътре. Един от тях — най-старият и най-хитър — предложил:

— Дайте да ѝ отсечем краката, за да ги подкъсим, че са много дълги.

— Не бива да ѝ сечете краката, защото те са толкова дълги, колкото трябва да бъдат, ами ще трябва главата ѝ да отрежем, защото тя стърчи над горния праг. Пък и да ви кажа ли — без глава човек може, но без крака не може да мръдне — обадил се дълбокоумно друг от сватовете.

— Да донеса секира? — викнала една посръбнала жена.

— Не посягайте на жената, ами дайте да съборим горния праг на вратата — разбутал навалицата един зидар.

Тогава се намесил дядо Петко:

— Чакайте, хора селяни, не пипайте нито невестата, нито прага, ами я накарайте да се понаведе малко!

Невестата, щом чула тия думи, бързо се навела и влязла вкъщи. Сватбарите се почудили на ума на чужденеца, похвалили го, поканили го да влезе вътре, настанили го на трапезата и го гощавали три дни и три нощи с печени кокошки, вити баници и червено вино.

Като се наситил, дядо Петко напуснал сватбарската къща и продължил нататък. Влязъл в друго село. Там видял къща с висок чардак. На чардака стояло едно момченце по ризка, а долу майка му държала нови гащи и викала:

— Хайде, чедо, в гащите! Хайде в гащите!

А момчето се дърпало назад — не ще.

— Какво има? — попитал дядо Петко.

— Уших — почнала да разказва майката — нови гащи за момчето си и рекох да му ги премеря. Затуй му викам да скочи от чардака в гащите.

— Недей тъй, невесто! Ще утрепеш детето — поучил я дядо Петко, — ами го повикай да слезе долу по стълбата, сетне го накарай да спусне единия си крак в левия крачол на гащите, а другия — в десния. Тъй се обуват гащи!

Жената послушала съвета на стареца, нахлузила лесно гащите на момчето и за да се отплати, свалила сребърната гривна от ръката си и я подарила на дядо Петка.

Още по-нататък старецът стигнал до широко и равно място. Там десетина души зидари градели ново училище. Двамина от тях държали едно дърво за двата края и го дърпали, колкото им държат сили.

— Абе, вие, що правите? — попитал ги дядо Петко учуден.

— Теглим дървото.

— Защо?

— Удължаваме го, защото е късо.

Дядо Петко поклатил глава.

— Залудо си хабите силите. С теглене тая работа не става.

— Ами как?

— Вземете още едно дърво и ги наставете.

Зидарите наставили две дървета, свършили си работата и от благодарност подарили на дядо Петко една остра секира.

Вървял дядо Петко от село на село и се смеел: светът бил пълен с неуки хора. Няколко кой да им отвори очите.

Ето че го настигнала една жена. Тя шибала с вършина една крава. А на кравешката шия висяла цяла връв с жълтици.

— Коя си ти? — попитал дядо Петко.

— Не ме ли познаваш? Аз съм жената на селския чорбаджия.

— Ами къде караш кравата? За кого си я нагиздила?

— Карам я на кума. Тя е обречена на него. А жълтиците са за кумата. Ние сме богати хора. Имаме много крави и жълтици. Ако ти е на път, откарай кравата, защото аз си имам работа, в нашата къща са се навъдили много мухи и аз ги трепя с тояга. Живота ни отровиха тия мухи, пусти опустели!

— Добре — съгласил се дядо Петко, — ще я откарам, но ти ми кажи къде е селото на твоите кумове?

— Ей там! — поклатила глава чорбаджийката като кон на празни ясли.

— Ясно — рекъл дядо Петко, макар че нищо не разбрал, и подбрал кравата. Подкарал я към своето село, натоварен с много дарове за бабичката му Станка и дъщеря му Пена.

СИРОМАШКА ПРАВДА

Живеел един грънчар — сиромаш човек. Той правел гърнета, паници и стомни от глина, изпичал ги хубаво в грънчарската си пещ и обикалял селата — да разменя стоката си със зърно. Този грънчар имал един дръглив кон, който теглел каручката му, и един син — Иванчо, — много отракано и умно момче. Когато момчето станало на осемнайсет години, бащата натоварил каручката с грънци и рекъл:

— Сине Иванчо, ти си вече мъж. Време е да ме отмениш. Сядай на каручката и тръгвай да продадеш грънците. Додето се върнеш, аз ще измайсторя други. Няма да те уча какво да правиш, защото ти си имаш ум и разум. Ще ти кажа само едно: на отиване мини по горния път, а на връщане — по долния. Насред полето има един кръстопът. Като стигнеш там на връщане — изправи се с лице срещу месечината и дигни лявата си ръка. Тя ще ти покаже правия път. Ако тръгнеш надясно — ще стигнеш до свърталището на разбойниците. Хайде на добър час!

Подкарал Иванчо каручката и пътувал седем дни. На осмия осъмнал в едно село, потънало до гуша в сиромашия. В селото имало само десетина богати хора — кметът и неговите брадати съветници. Те дерели кожата на селяните и живеели нашироко. Разпрегнал Иванчо коня си на пазара и почнал да вика:

— Грънци продавам! Евтино ги давам! Паничка жито за шарена делва!

Но никой не излезнал да купи нещичко, защото житниците на селяните били отколе изпразнени. Младият грънчар се поомърлушил: ще пренощувам — рекъл си — и ще бягам оттука.

Вечерта на мегдана се изправил селският барабанчик и затумкал барабана:

— Продава се — викнал той — стогодишното общинско торище, натрупано покрай село. Който го вземе — няма да загуби!

— Я да го купя аз! — рекъл си Иванчо и тръгнал към общината.

— Ти какво ще дадеш за нашия стогодишен тор? — попитал го кметът.

— Давам — отвърнал Иванчо — каручката е всичките грънци.

— Малко е — поклатил глава брадатият кмет, — понади още!

— Давам и дръгливия си кон! — викнал грънчарят. Кметът се обърнал към деветимата си съветници:

— Какво ще кажете, да му дадем ли нашето непотребно торище?

— Давай го — отвърнали съветниците. — Ти ще вземеш каручката и дръгливия кон — да се разхождаш с кметицата, а пък ние ще си поделиме грънците.

Направили продажбата. Като станал стопанин на стогодишното общинско торище, Иванчо дълго мислил що да стори с него и най-сетне решил да го раздаде на сиромасите. Извадил последната си пари, платил на барабанчика и го накарал да удари още веднъж барабана и да обади на селяните, че който има пустала нива, може да си откара безплатно тор, колкото иска. Впрегнали сиромасите колите си и загребали торището. Цели двацет дни карали угнил тор по нивите си. Най-сетне пристигнал последният сиромах и почнал да обира пепелчука. Не щеш ли, лопатата му ударила в камък. Като разринал пръстта, сиромахът открил една голяма гладка плоча.

— Стой! — викнал Иванчо. — Аз да видя какво има под плочата! — и се навел.

Отместил плочата и прехапал устни: под камъка била наместена сребърна делва, догоре пълна с жълтици.

Сиромасите си глътнали езиците. Кметът и брадатите съветници почнали да го усукват:

— Ние — рекли — сме ти продали торището, но делвата под камъка си е наша.

Тогава се намесил благодарният народ. Сиромасите почнали да викат:

— Делвата е на момчето! Тя беше заровена в самото торище. Никой няма право да му я отнема!

Ура-тута, най-сетне се спогодили: сребърната делва да остане за общината, а жълтиците — за Иванчо. Купил си Иванчо един хубав кон като мряна, с черна опашка до земята, пресипал жълтиците в нови мешинени дисаги, преметнал ги на коня, наместил се върху седлото и

потеглил назад — към своето село. Поел по долния път, както му поръчал бащата.

Но преди да се отдалечи, кметът събрал своите брадати съветници и викнал:

— Ние трябва да отнемем жълтиците на оня грънчарски син. Изведнъж деветимата съветници дръпнали брадите си и останали голобради.

— Препашете ятаганите! — повторно извикал кметът.

Девет черни ръце се протегнали към стената, откачили девет тежки ятагана и ги препасали на кръстовете си.

— Яхнете най-бързите коне, преварете оня с дисагите, отсечете му главата и преди да пропеят първи петли, искам дисагите тук да бъдат!

Деветимата разбойници изскочили навън, влезли в заключения с три ключа общински яхър, яхнали най-бързите коне и изчезнали в нощта.

В туй време Иванчо безгрижно се клател на конското седло и свирукал. Греела пълна месечина. Конят вървял по едно равно поле. Насред полето, сякаш изпод земята излязъл, насреща му се задал друг конник — млад човек с висок калпак като Иванчовия, с черни огнени очи и секира през лявата ръка.

— Къде, побратиме? — попитал чужденецът. — Отивам ей — отвърнал Иванчо.

— Ще ме приемеш ли да ти бъда дружина?

— На драго сърце — отвърнал Иванчо, — аз за другар душата си давам.

Тръгнали двамата един до друг и заприказвали сърдечно. Стигнали на един кръстопът.

— Сега накъде? — спрял коня си Иванчо, но изведнъж се досетил за бащината си поръка, обърнал се с лице към месечината и дигнал лявата си ръка. — Нататък — рекъл той, — там е правият път.

И бутнал коня си наляво, но чужденецът отбил надясно и викнал със заповеднически глас:

— Върви след мен!

— Чакай, побратиме — рекъл Иванчо, — този път не води към хубаво място. Той ще ни изведе в свърталището на разбойниците.

— Ти щом си с мене, от никакви разбойници да не се боиш! — обърнал се чужденецът и размахал секирата си.

Иванчо покорно препуснал подире му.

Извървели полето. Навлезли в една гора. Цяла нощ се блъскали в тъмнината. Наближавало да съмне, когато стигнали в едно непознато село. Тръгнали по улиците, но никъде не видели жива душа, нито светлинка. Спрели пред една кръчма. Вратата — отворена, а вътре — никой. Слезли от конете, запалили една свещица, седнали до една маса и изкарали, каквото носели, да похапнат. Пили по една паничка вино, което наточили от кръчмарското буренце. Иванчо почнал да се прозява. Другарят му рекъл:

— Ти, побратиме, лягай да поспиш, а пък аз ще ида да разбера какво има в селото.

Иванчо се изтегнал до камината, а оня със секирата излязъл. Дълго ходил насам-нататък и се ослушвал. Мъртва тишина, хората сякаш били измрели. Но ето че както пристъпвал лекичко като елен, момъкът изведнъж замръзнал на мястото си и притаил дъх. Наблизо изпод земята се чули сподавени човешки гласове. Наближил крадешком до мястото, където се чували гласовете, и видял гривна на кладенец. Трябва да е пресъхнал, щом има вътре хора. Но да ги чуем какво приказват.

— Грънчарският син отколе е влязъл в кръчмата! — обадил се един от гласовете.

— Той е уморен, ще пие паница вино и ще заспи като заклан — прошепнал втори глас.

— Трябва вече да е заспал, защото още преди един час чухме тропота на коня му — изръмжал трети глас.

— Време е! Излизайте един по един навън! — изкомандувал първият глас.

Иванчовият побратим стиснал здраво дръжката на секирата си и приближил до кладенеца. Ето го първия разбойник! Щом си подал главата над гривната — момъкът замахнал.

— Веднъж удрям — извикал той, — дважд не повтарям! — и главата на разбойника се търкулнала.

Появил се вторият.

И с него се случило същото.

Третият.

Четвъртият.

Петият...

Най-сетне — троп! троп! троп! — подал глава и последният.

— Къде сте? — извикал той, но само за един миг Иванчовият побратим свършил и с него.

След това се върнал в кръчмата и събудил Иванча.

— Ставай — рекъл той — да ходиме, защото ни чака дълъг път.

Пак яхнали конете. Цял ден препускали. Девет реки прегазили, осем планини прехвърлили. Затъмнели в един голям град. Отбили се в най-големия градски хан, хубаво се навечеряли и легнали да спят.

В тоя град госпоцарувал един зъл цар. Щом узнал, че в хана са отседнали незнайни пътници, той изпратил своите слуги, да узнаят що за хора са, откъде идват и какво носят. Слугите на бърза ръка узнали всичко и като разправили на царя, че пътниците носят дисаги с жълтици и само една малка секира, очите на злия цар пламнали:

— Ще им вземем и парите, и главите. Поканете ги в двореца утре! На другия ден самият царски виночерпец отнесъл в големия хан бъклицата и поканата на царя.

— Хубав ли е дворецът на царя? — попитал Иванчо пратеника.

— Дворецът е хубав и не толкоз, но княгинята няма равна на себе си в целия свят.

— Бре, хайде тогава да я видим! — скочил Иванчовият побратим. Купили си нови дрехи, обръснали се, засукали мустаците и се упътили, към двореца. Парите оставили в хана — под ключ.

Царят посрецнал гостите, плеснал с ръце й поръчал да ги нагостят с най-хубавото ядене. Когато се нахранили, както трябва, царят пак плеснал с ръце и викнал:

— Донесете виното!

Тогава се появила със златна бъклица на сребърен танур самата царска дъщеря и цялата стая грейнала. Иванчо онемял: което е право— право, такава хубавица не бил виждал през живота си. Момата го изгледала много жално, когато му подала бъклицата, но нищо не рекла. Додето се изреждали другите на трапезата да опитат царското вино — Иванчо не снемал очи от нея.

— Харесва ли ти? — попитал го царят. — Много — отвърнал Иванчо.

— Да тия дам за жена, щом е тъй.

Иванчо погледнал побратима си.

— Вземи я — пошепнал пратеникът, — аз като съм с тебе, от нищо се не бой.

Направили голяма сватба. Додето всички се веселили, царската дъщеря, която също се била захласнала подир Иванча, тайно-ронела сълзи и бършела очите си с копринена кърпичка. Защо плачела хубавицата? Тя плачела, защото знаела, че на този момък е настъпил последният час. Четиридесет пъти нейният баща я женил за какви ли не момци и всяка нощ, когато тя и младоженецът се прибирали да спят, злият цар изпращал своята змия-пепелянка да клъвне момъка между веждите. Пепелянката се промъквала в младоженската стая през ключовата дупка. За другите, които били царски и болярски синове, княгинята плакала и не плакала, но за Иванча ѝ се късало сърцето.

Свършила сватбата. Млъкнали певците и цигуларите. Прибрали се Иванчо и невестата да спят в една стая. Заклучили позлатената врата. А Иванчовият побратим се изтегнал до прага на стаята, постлал си кожухчето и легнал, като сложил главата си на секирата.

Минало полунощ. Иванчо и царската дъщеря заспали, а побратимът лежал, гледал към тавана и слухтял. Като се обадил първият петел в царската градина, той чул тихо шумолене. Извил очи и видял, че по стълбите пълзи една пепелянка, с вирната нагоре глава. Затворил си очите. Престорил се на заспал. Змията се плъзнала по гърдите му, изправила се на вратата и тъкмо когато си навряла главата в ключовата дупка — Иванчовият побратим скочил на крака, грабнал секирата, замахнал и ударил пепелянката.

— Веднъж удрям, дважд не повтарям! — викнал той.

В стаята на младоженците паднала отсечената змийска глава, а пред краката му се свлякло люспестото тяло на влечугото.

Като свършил и тая работа, побратимът похлопал на вратата, събудил младоженците и ги извел тихомълком от двореца. Отишли в хана, прибрали дисагите и преди да се събуди царят, двамата конници препуснали към гората. Седнала напреки на коня пред Иванча, царската дъщеря треперела като лист, но Иванчо ѝ шепнел на ухото:

— Не бой се, докато е с нас моят верен побратим!

Седем дни и нощи препускали през гори и планини. Най-сетне стигнали Иванчовото село. Преди да влязат в селото, Иванчовият побратим спрял коня си и рекъл:

— Моят път беше дотука. Приберете се в грънчарския дом и живеете честито и справедливо. Прощавайте!

— Какъв човек си ти и кой те проводи да ме вардиш по пътя? — попитал Иванчо.

— Аз съм народен воин. Проводи ме моята майка да те пазя, защото стори голямо добро на сиромасите.

— Как се казва твоята майка?

— Правда сиромашка.

И щом изрекъл тия думи, побратимът изведнъж се изгубил, сякаш потънал в земята.

— Чуден човек! — промълвил Иванчо и препуснал към грънчарницата с царската дъщеря на коня.

ЮНАКЪТ СЪС ЗВЕЗДА НА ЧЕЛОТО И НЕГОВИЯТ РОГАТ КОН

Живял някога един човек — кротък и трудолюбив. Той имал невеста като цвят, но детенце си нямал и затуй мъката му била голяма.

Ката ден в неговата къща се отбивали на гости пътници от далечни страни. Гостолюбивият човек ги посрещал усмихнат, настанявал ги вкъщи, а стопанката шътала пъргаво край огнището, за да ги нагости.

Веднъж гостоприемната къща замръкнала без гост. Стопанинът станал неспокоен, дигнал се и излязъл навън да пресрещне някой окъснен пътник, но притъмнелият път бил безлюден. Дълго стоял и чакал. По едно време от мрачината се задал един стар човек с брада до пояс. Като наближил, старият човек рекъл:

— Добър вечер, синко!

— Добре дошъл, старче! — отвърнал стопанинът. — Ако не бързаш, отбий се у дома да пренощуваш, наместо да биеш път в тъмнината.

— Благодаря! — зарадвал се старецът и тръгнал подир добрия човек.

Влезли вкъщи. Стопанката на къщата се зарадвала от сърце, като видяла госта, запретнала се и наготвила най-добрата вечеря. Подир вечерята старецът попитал домакините как са, добре ли са, имат ли си всичко, каквото им трябва.

— Много сме си добре — отговорила жената, — всичко се намира вкъщи, само пиленце си нямаме, да ни гука в люлката.

— Не се грижете — рекъл старецът, — и пиленце ще ви се намери. А сега хайде да лягаме, че нощта преваля.

На сутринта белобрадият старец се дигнал рано, стегнал се и тръгнал да си ходи. Стопанинът го изпроводил накрай селото. На раздяла старецът бръкнал в джоба си и извадил една червена ябълка. Подал я на стопанина.

— НЎ ти тази ябълка! Като си идеш вкъщи, я разрежи на две половини. Едната половина изяжте с жена си. Подир девет месеца тя ще ти роди чудно момче, белязано със звезда на челото. Туй момче ще бъде плъ юнак от всички юнаци на земята.

Сетне старецът извадил от торбата си една сабя стоманена.

— НЎ ти тази сабя. Ще я пазиш хубаво и когато момчето ти порасне — ще му я дадеш. Ще му кажеш, че винаги трябва то самъ да си я вади от ножницата. Ако чужда ръка я измъкне, момчето ти веднага ще умре. А пък другата половина на ябълката ще разделиш на две резенчета. Ти имаш две кобили яловици. Ще им дадеш да изядат по едно резенче. Едната от тях ще роди конче като другите кончета, а другата — конче с рогче на челото. Да го гледаш като очите си, защото него ще яха твоят син. Хайде сега остани със здраве!

Прибрал се гостолюбивият човек и направил тъй, както му бил поръчал старецът. Минало, що минало, и ето на бял свят се появили едно момче със звезда на челото и едно конче с рогче на главата.

Раснало момчето и пораснало. Станало на петнайсет години. Почнало да ходи на лов из планината и всеки път хващало живи сърни и елени, а веднъж довело вкъщи мечка стръвница. По едно време в селото се разчуло, че в града се появил юнак с голяма сила. Той можел да чупи по две конски подкови наведнъж. Юначното момче казало на баща си, че иска да иде в града да види този юнак.

— Иди, синко, ала най-напред си избери единия от двата млади коня, които са вързани в обора.

Влязло момчето в обора, спряло пред оня кон, който нямал рогче на челото, хванало го за опашката, завъртяло го над главата си и го хвърлило навън. След това отишло при рогатия кон, хванало го за опашката, опитало се и него да хвърли, но конят не мръднал, сякаш бил закован.

— Този е кон за мене! — рекъл юнакът, яхнал го и тръгнал да се прости с родителите си.

Бащата, като видял, че синът е избрал рогатия кон, много се зарадвал и си спомнил за сабята. Изнесъл я навън, подал я на сина си и му разказал за заръката на белобрадия старец.

Целунал юнакът ръка на майка си и на баща си и тръгнал. Вървял, вървял, стигнал в града, дето живеел славният трошач на конски подкови. Намерил го в една ковачница.

— Искаш ли да си премерим силите? — предложил звездочелият.

— Искам — съгласил се трошачът и грабнал две нови подкови. Стиснал ги с две ръце и ги счупил като кравайчета.

Тогава нашият юнак се пресегнал от коня и взел три подкови. Наредил ги една върху друга и ги строшил, без да се напъне.

Прославеният трошач му се поклонил до земята.

— Признавам те за по-голям юнак от мен! — рекъл той.

Юнакът бутнал коня си и отминал по-нататък да дири други, още по-големи юнаци, с които да си премери силите. Дълго ходил, питал и разпитвал де когото срещне, къде има прочути юнаци. Най-сетне му казали, че в една далечна планина живеел чернолик човек, когото никой не можел да победи. Упътил се нашият звездочел конник към далечната планина. Щом рогатият кон стигнал планината и прескочил оградата, от къщата изскочил черният човек, яхнал още по-чер кон, и се втурнал като хала.

— Какво дириш в моя дом? — ревнол черноликият, ала звездочелият измъкнал сабята си, замахнал във въздуха и тя пропищяла.

Черният се стъписал. Впил очи в сабята и рога на коня, скочил бързо на земята и паднал на колене пред юнака:

— Гостенино, признавам те за юнак, който няма равен на себе си. Отсега нататък съм готов да сторя всичко за теб, стига да ми пощадиш живота.

И като се дигнал, черноликият се превърнал на хубав бял момък.

Юнакът прибрал сабята си в ножницата и слязъл от коня. Влезли в бялата къща. Прислужниците се разтичали и наредили богата трапеза. Яли двамата, пили, веселили се и най-сетне се побратимили. Черният човек, който се превърнал мигом на бял, поискал да покаже какви необикновени работи може да върши.

— Аз съм — казал той — голям познавач. Щом те видях, веднага разбрах, че си най-силният човек на света. Освен това мога да се превръщам на мечка, на коза или на магаре. Мога да ходя на ръце, щом се обърна надолу с главата, а с краката си мога да бера круши и ябълки.

— Дребни работи. Друго?

— Мога, като се наведе и допра ухото си до земята, да чуя всички разговори по света!

— Виж, това е много хубаво! — рекъл юнакът. — А сега сбогом!

— Сбогом, побратиме, на добър час! Кога ще се видим пак и как ще узная дали си жив, или се е случило нещо с тебе?

— Как ли — отвърнал звездочелият, — ще ти кажа как. Вземи туй цвете. То е от градината на майка ми. Посадила го е в деня, когато съм се родил. Порасло цветето и вързало две пъпчици. Разцъфтели пъпките и до ден-днешен не са повехнали. Ще повехнат тогава, когато умра. Ти вземи едното стръкче, а у мен ще остане другото. Всеки ден го поглеждай. Докато е кръвено, ще знаеш, че съм жив. Повехне ли — ще знаеш, че ме няма между живите.

Като издумал тези думи, юнакът смахмузил коня си и отлетял като сокол. Дълго се носил над зелените поляни, през горите, пресякъл девет реки. На всеки път и кръстопът питал минувачите не са ли срещали юнак над юнаците, с когото да си премери силите, ала никой не можел да му покаже такъв юнак.

И ето че стигнал до брега на едно дълбоко езеро. Насреща имало колиба. Юнакът подкарал коня си към езерото да го напои, но тъкмо в туй време от колибата изскочил един човек с огромен корем и викнал:

— Хей, махни коня да не ми пие водата, защото съм ял солена риба и ще пукна от жажда! Аз цяла неделя чакам реките да напълнят езерото, че да се напия хубаво, а той довел коня си да смуче.

И като се навел, кореместият изпил на един дъх цялото езеро.

Юнакът се учудил много, слязъл от коня си и повел разговор с кореместия. Скоро се разбрали и се сприятелили. Станали побратими. На тръгване звездочелият дал на смукача втория стрък цвете, стиснал му ръката, разказал му за цветето и си заминал.

Подир три месеца ходене рогатият кон навлязъл в дълбока долина. Насред долината имало висока кула, цялата покрита със златни керемиди.

— Тук навярно живее някой големец! — рекъл си юнакът и потропал на заключената порта.

Ударил един път, повторил, потретил. По едно време надникнал през оградата и видял, че по мраморните стълби слиза надолу млада жена, чудна хубавица, облечена в коприна и злато. На пръстите ѝ блещукали драгоценни камъни. Тя изтичала към портата и отключила. Дигнала очи и като видяла напреде си хубавеца, сълзи намокрили страните ѝ.

— Защо плачеш, хубавице? — попитал гостенинът.

— Как да не плача, незнайни юнако, когато имам за мъж един разбойник. Аз съм царска дъщеря. Преди година бях годена за един хубавец като тебе, но в деня на сватбата в двореца на баща ми пристигна разбойникът и ме грабна от ръцете на младоженеца. Донесе ме тук да си оплаквам дните. Чер потече животът ми. Сега не ми е толкова мъчно за мене, колкото за тебе, защото и ти ще погинеш млад и зелен. Разбойникът може да погуби хиляди като тебе.

— Не бой се, хубавице — рекъл юнакът, — аз ще го надвия ей сега и ще го пратя на оня свят.

Разбойникът бил на лов и отдалече съзрял, че един конник разговаря с жена му. Разлютил се оня ми ти човек и подгонил коня си. Искри изскачали от очите му. Но щом наближил, юнакът измъкнал сабята си и замахнал. С един удар разсякъл на две половини разбойниковия кон. Разбойникът паднал на земята, а предната конска половина започнала да подскача като петел. Повторно замахнал юнакът и ударил разбойника. Погубил го намясто. В туй време хубавицата стояла на трема и държала в ръцете си един нож. Тя била решила да се пониже, ако разбойникът надвие. Като видяла, че разбойникът е вече мъртъв, невестата се затекла да посрещне победителя и със сълзи на очи почнала да го прегръща. Влязъл юнакът, прибрал си коня в обора, настанил се в кулата и заживял с хубавата царска дъщеря.

Минало, каквото минало, научил се царят, че разбойникът не е вече жив. Проводил вест на дъщеря си да се върне и да се ожени за един княз, ала тя не рачила.

— Кажете — заръчала тя — на баща ми, че съм вече женена и не ща никакъв княз.

Царят бил зъл човек. Той потърсил юнаци да погубят звездочелия, ала никой не се наел. Тогава в двореца пристигнала една вещица, хитра като лисица.

— Аз, царю — рекла тя, — се наемам да погубя оня юнак и да доведа дъщеря ти. Ще ме наградиш ли богато?

— Ще ти дам една торба жълтици! — рекъл царят.

Преоблякла се вещицата като просякиня и отишла в кулата, където живеел звездочелият. Юнакът тъкмо бил заминал на лов. Вещицата похлопала на вратата. Хубавата невеста се показала.

— Дъще, смили се над мене! Вкъщи си нямам къшей хляб. Подай ми нещичко за хапване! — почнала да се усуква вещицата.

Невестата имала милостиво сърце. Тя изнесла цяла кошница с хляб, печено месо и плодове, подаде ги на просякинята и заръчала:

— Когато, бабо, ти стане нужда, пак ела. Аз съм сама. Хем ще си поговорим, хем ще ти дам нещо за вкъщи.

На другия ден вещицата изчакала юнака да замине на лов и пак се явила. Днес тъй, утре тъй, сприятелила се с царската дъщеря. Хитрата лисица започнала да разпитва как живее с мъжа си.

— Много добре си живеем. Мъжът ми няма никаква тайна от мен.

— Ти много да не вярваш на мъжете — рекла вещицата. — Навярно и твоят мъж си има някаква тайна. Я го попитай къде се крие тайната на неговия живот — да видим ще ти каже ли!

— Ще ми каже! — викнала невестата.

— Опитай и ще разбереш, че няма да ти каже.

Отишла си вещицата. Вечерта невестата наредила трапезата и седнала на края. Не била весела.

— Какво ти е докривяло? — попитал юнакът.

— Нали нямаш нищо тайно от мене? — попитала невестата.

— То се знае, че нямам.

— Тогава защо не си ми обадил досега къде се крие тайната на твоя живот?

— Защото ще се случи нещастие.

— Моля ти се, кажи ми! — насълзила се невестата.

— Недей плака, ще ти обадя — разтревожил се юнакът и като я прегърнал, добавил: — Тайната на моя живот се крие в тази сабя, дете виси на кръста ми. Когато вадя сам сабята — нищо ми няма; ако ли пък някой друг я измъкне от ножницата — тозчас ще умра. Тази е тайната на моя живот, ала ти не бива никому да я казваш, защото ще загина.

Но царската дъщеря не можела да пази тайна и още на другия ден вещицата научила тайната. Вечерта вещицата тръгнала уж да си ходи, ала като излязла навън, измяукала до три пъти, превърнала се на котка, минала под заключената порта, влязла в кулата и се настанила под одъра, дете спял юнакът. През нощта юнакът снел сабята си от кръста, окачил я на стената, легнал и заспал. Тогава вещицата се измъкнала изпод одъра, превърнала се пак на жена, грабнала сабята,

измъкнала я от ножницата и я хвърлила през прозореца в езерото. Същия миг юнакът престанал да диша. На сутринта невестата викнала да плаче, а вещицата хукнала към двореца в града да обади на царя. Злият цар, като научил, че зет му е вече мъртъв, въоръжил един полк войници и отишъл да си прибере дъщерята. Но щом войниците стигнали пред портата, от вътре излязъл рогатият кон и почнал лют бой. Той се изправил на задните си крака, а с предните захванал да удря царските войници по главите. Биел се срещу целия полк и не пускал никого да влезе в кулата.

Тъкмо в туй време двамата побратими на юнака забелязали, че цветята им са повехнали.

„Нашият побратим не е вече жив!“, си помислил всеки един от тях и плеснал с ръце. След туй се събрали и решили да узнаят какво се е случило.

Оня, дето чувал всичко по света, допрял ухото си до земята и чул как вещицата думала на царя:

— Щом измъкнах сабята, мигом престана да диша!

— Ами къде е сабята?

— Хвърлих я в дълбокото езеро зад кулата.

— Аха — рекъл първият побратим, — старата градска вещица е погубила най-големия юнак. Тръгвай по-скоро да му върнем живота!

Двамата побратими седнали върху крилете на два големи планински орела и се понесли към кулата. Орлите прехвъркнали бързо и кацнали на брега на езерото. Оня с големия корем се навел и изпил на един дъх всичката вода. Щом я изпил, на дъното лъснала голата сабя. Първият побратим я взел, затекъл се по мраморната стълба и нахълтал в спалнята, гдето лежал юнакът. Грабнал ножницата и щом пъхнал сабята в нея, звездочелият юнак си потъркал очите и се надигнал.

В туй време рогатият кон още продължавал да се бие юнашки и не пускал войниците да нахълтат в кулата. Юнакът скочил на крака, грабнал сабята и се затекъл навън. Сега той сам я измъкнал и щом острата сабя запищяла над главите на войниците — те се пръснали като пилци из полето. Юнакът оставил войниците, а хванал в плен само царя и вещицата.

Злият цар бил изпратен на заточение, а вещицата получила своето. Младият юнак заповядал да й вържат ръцете, да й окачат на

шията една торба, пълна с камъни, и да я пуснат в езерото, което реките отново били напълнили с вода.

МОМЧЕТО, КУЧЕНЦЕТО, КОТЕНЦЕТО И ЖАБЧЕТО

Една жена си имала момченце, което ходело на училище. Всяка заран, когато момченцето тръгвало на учение, майката му давала по една парица и му думала:

— Вземи, чедо, тая парица, за да си купиш кравайче от хлебарницата.

Веднъж, като вървяло по пътя, момчето видяло три лоши деца, които биели жестоко с пръчки едно малко кученце.

— Хей — извикало момчето, — защо биете кученцето?

— То не е твоя работа. Върви си по пътя или ще натупаме и тебе! Кученцето жално квичало. Момченцето пак викнало на побойниците:

— Слушайте, ако ми дадете кученцето, ще ви дам една паричка, с която можете да си купите кравайче. Съгласни ли сте?

— Може — отвърнало едно от лошите деца, — дай паричката! Дало момчето паричката си и прибрало кученцето. През тоя ден то не яло кравайче. Като се върнало в къщи, майката видяла кученцето, намръщила се, но нищо не казала на сина си.

На другия ден тя пак му дала паричка и го изпроводила на училище. Като минавало по моста, то видяло същите лоши момчета. Сега те мъкнели едно котенце. На шията му вързали тежък камък и се гласели да хвърлят нещастното животинче в реката. Котенцето мяукало като разплакано дете. Момчето съжалило животинката и се провикнало към злите деца:

— Стойте, не го хвърляйте в реката! Продайте ми го за една парица.

— Дай парицата! — рекло най-голямото лошо дете и му подало котенцето.

Момчето отвързало камъка от шията на котенцето, прибрало животинчето в торбичката си, отишло на училище и пак гладувало до вечерта. Като се прибрало в къщи и майка му видяла котенцето, намръщила се още повече, но и този път нищо не му рекла.

На третия ден момчето дало паричката си, за да отърве от ръцете на лошите деца едно жабче, което било изскочило от дълбокия вир, без да го види майка му. Като се прибрало вечерта в къщи и пушло жабчето на рогозката при кученцето и котенцето, майката избухнала:

— Защо ми носиш тези гадини в къщи? Кой ще ги храни? Не виждаш ли какви сме сиромаси!

— Не се люти, майко — отвърнало момчето, — всяка гадинка иде с късмета си.

— Да ги махаш от къщи, не ги искам! — развикала се майката.

— Добре, майко, ще ги махна, но и аз ще отида с тях.

— Върви, където щеш! — провикнала се ядосаната майка и заключила вратата след момчето си.

Тръгнало момчето по големия път, а кученцето, котенцето и жабчето се навървили подире му. Вървели, вървели, наближили един голям град. Седнали да си починат. Момчето започнало тежко да въздиша.

— Какво ти е, бате? — попитало жабчето. — Защо въздишаш?

— Мъчно ми е, защото нямаме хляб. Какво ще правим?

— Ще печелим — отвърнало жабчето.

— Как ще печелим?

— Ще ти кажа как. Аз имам хубав глас и ще пея, а пък кученцето и котенцето ще играят. Ще веселим децата и те ще ни дават по някоя паричка, за да си купуваме хляб. Хайде да опитаме!

Станали и пак тръгнали. Влезли в града и спрели в училищния двор. Жабчето почнало да пее, а кученцето и котенцето захванали да подскачат толкова чевръсто, че децата се захласнали и напълнили калпака на момчето с парички. Момчето много се зарадвало, като видяло парите. За себе си то купило едно кравайче, за жабчето — цяла кибритена кутийка с мухи, за кученцето — парче месо, а за котенцето — една рибка. Нахранили се хубавичко, излезли въвн от града и пренощували в една купа сено. На втория ден отишли в друг град. И там си изкарвали хляба с песни и игри. Продължили пътя си по-нататък, много села и градове обходили. И много дни и години изтекли. Гласът на жабчето станал още по-хубав, вратът на кученцето надебелял, на котенцето пораснала опашката, а под носа на момчето наболи мустаци.

Веднъж жабчето рекло:

— Бате, омръзна ми да ходя по света и да пея.

— Ами какво искаш? — попитало момчето.

— Искам да се върна в дълбокия вир при мама. Дожаля ми за нея.

— И на мене ми дожаля за моята майка — рекло момчето. — Хайде да си идем у дома.

— Като ме заведеш при мама — продължило жабчето, — тя ще се зарадва много и ще посегне да те награди с пари. Ти, батенце, пари не вземай, ами поискай сребърната кутийка, която мама държи под езика си.

Върнали се нашите пътници по същия път, по който минали на отиване. Когато стигнали до дълбокия вир, жабчето се провикнало:

— Майко, връщам се, излез да ме посрещнеш!

Старата жаба подскочила от радост толкова високо, че прескочила воденицата.

— Къде се губиш, мамина рожбо? — попитала тя жабчето си. Жабчето ѝ разказало всичко.

— С какво да те наградя? — обърнала се благодарната жаба към момчето.

— Нищо друго не ща, искам само кутийката, която носиш под езика си! — рекло момчето.

— Знаеш ти какво да искаш — изквакала жабата. — Не си вчерашен. Вземи я. Когато ти потрябва нещо, отвори ѝ капачето. Тогава ще видиш какво ще стане.

Оставило момчето жабчето при старата жаба и се упътило към къщата, гдето живеела майка му. Кученцето и котенцето затепкали подире му. Като застанало на прага, майката плеснала с ръце:

— Ех, сине, колко си пораснал! Вече имаш мустачки. Ти си станал момък за женене.

— Да, майко, решил съм вече да се оженя. Като се връщах към нашето село, в съседния град видях едно момиче — налива вода на чешмата със златна стомна. За него искам да се оженя. Иди да ми го поискаш.

— Как ще ти го поискам, бре сине? Че ти знаеш ли кое е туй момиче? Ами че то е царската дъщеря, чедо.

— Че какво като е царската дъщеря? Ние не сме ли хора?

— Хора сме, ала сме сиромаси.

— Ти иди ми го поискай, че после ще видим какво ще правим. Дигнала се майката и отишла в царския дворец. Старият цар я изгледал от главата до петите и тропнал с крак.

— Защо си дошла? — попитал той строго. Сиромахкинята разказала защо е дошла.

— Аз ще дам дъщеря си — викнал царят — на оня, който издигне дворец, по-голям и по-хубав от моя. Тъй да кажеш на твоя син. А сега си върви.

Отишла си сиромахкинята в къщи и разказала на момчето си какво иска старият цар.

Като изслушало майка си, момчето си спомнило за кутийката на жабата, извадило я от джоба си и отворило капачето ѝ, което било голямо колкото нокът. Изведнъж от кутийката започнала да излиза тънка струя бял дим, сетне този дим се превърнал нае дин великан, като топола висок.

— Какво ще заповядаш, господарю? — обърнал се великанът към момчето.

— Искам да ми построиш дворец — по-голям и по-хубав от царския.

— Дадено — рекъл великанът и завчас издигнал невидан дворец, висок до небесата.

Като видял този дворец, старият цар прехапал устните си, но нямало какво да стори и дал дъщеря си за невеста на момчето. Заживели си младоженците в двореца. Веднъж момчето рекло на жена си:

— Ще ида да видя какво става по света, а ти стой в къщи и ме чакай, докато се върна.

Тръгнало момчето по големия път, потеглили подире му кученцето и котенцето. Цял ден вървели. Надвечер приближили един град. Котенцето почнало да мяучи:

— Бате, гладно съм.

— Ей сега ще получим храна! — рекло момчето и бръкнало в джоба за кутийката си.

— Къде ми е кутийката? — извикало уплашено момчето. — Аз съм я забравил в къщи на полицата под паницата. Хайде да се върнем за вълшебната кутийка. Сетне ще продължим пътя си.

И тръгнаха назад. Но да видите какво се случило с кутийката! Невестата на момчето, като разтребвала, намерила кутийката на полицата под паницата. Тя не знаела каква е тая кутийка и я изхвърлила през прозореца. Кутийката паднала насред улицата и някой извикал вътре в нея:

— Ох!

Тъкмо по туй време по улицата минавал един вехтошар. Той чул охкането, навел се, взел кутийката и отворил капачето ѝ. Изведнъж се появил великанът.

— Какво ще заповядаш, господарю? — обърнал се той към купувача на старите вещи.

— Заповядвам ти да вземеш тоя дворец и да го пренесеш заедно с мене и с момичето, дете наднича през прозореца, на най-пустия остров сред морето!

— Дадено! — рекъл великанът и грабнал двореца.

Късно вечерта момчето, кученцето и котенцето стигнали до мястото, където бил техният дворец, но двореца го нямало. Момчето седнало на един камък и горчиво заплакало.

— Бате, защо плачеш? — попитало го кученцето.

— За невестата си плача, за двореца плача. Ех, защо я няма сега кутийката ми!

— Не плачи, бате, ние ще ти я донесем — рекло котенцето и двенките тръгнаха към морето.

Като стигнали на брега, те се втренчили и видели самотния остров с двореца. Тогава котенцето се качило върху гърба на кученцето и тъй преплували до острова. Щом влезли в двореца, котенцето се изкачило на тавана и подгонило мишките. Един стар плъх се изправил пред котенцето и го попитал:

— Защо си подгонило мишките ми?

— Защото ме е яд на господаря ти. — Какво ти е направил?

— Взел кутийката на бате. Къде е сега твоят господар?

— Спи.

— А кутийката?

— Тя е скрита в носа му. Ако ти трябва тая кутийка, аз ще ти я донеса, но обещавай, че ще оставиш на мира мишките ми.

— Обещавам! — рекло котенцето.

Тогава плъхът отишъл в готварницата, натопил опашката си в червения пипер и се намъкнал в спалнята. Тихичко запълзъл по юргана и наврял опашката си в носа на заспалия вехтошар. Щом червеният пипер влязъл в носа му, вехтошарят се напънал и кихнал силно. Кутийката изхвъркнала от носа му. Плъхът я ухапал и отнесъл на котенцето.

— На — рекъл той, — носи я на баща си, да не плаче. Котенцето рекло:

— Благодаря! — размахало лапичката си и изскочило на двора, където го чакало кученцето.

И двете си тръгнали.

Отново котенцето стъпило върху гърба на кученцето и двете плувнали през морето. Но щом стигнали сред морето, кученцето рекло: — Дай кутийката на мене, аз искам да я нося!

— Не може! — отвърнало котенцето.

— Защо?

— Защото плъхът я даде на мене.

От дума на дума двете другарчета се скарали. Сборичкали се във водата и котенцето изтървало кутийката. Запляскало с лапичките си и викнало:

— Стой!

— Какво има? — попитало кученцето.

— Изтървах кутийката в морето!

— Сега я свърши като кучето на нивата.

Измъкнали се двете другарчета на брега, клекнали до един камък и загледали с голяма мъка морето...

Тъкмо в туй време пристигнал един рибар. Той натъкмил мрежата си, метнал я в морето, изкарал я на пясъка и ахнал: в мрежата се била заплела една голяма риба.

Рибарят изкормил рибата, хвърлил червата на пясъка, мушнал рибата в торбичката и си отминал.

Котенцето се облизало.

— Ела поне да хапнем рибешко ядене. Навели се двете другарчета и почнали да ядат.

Кученцето налапало половината черва, но се задавило и почнало да квичи.

— Олеле, нещо заседна на гърлото ми!

— Отвори устата си! — рекло котенцето.

Кученцето си отворило устата. Тогава котенцето бръкнало с лапичката си в кучешкото гърло и какво мислите извадило? Извадило вълшебната кутийка. Голямата риба, която хванал рибарят, я била глътнала.

Много се зарадвали двете другарчета, като намерили кутийката, и търтили да я отнесат на баща си. Заварили го, че още седи на камъка и плаче.

— Бате, чакай, не плачи, аз ти нося кутийката! — викнало котенцето и подало кутийката на разплаканото момче.

Момчето си избърсало очите и отворило капачето на кутийката. Мигом се появил великанът.

— Какво ще заповядаш, господарю? — попитал той.

— Заповядвам ти да ми донесеш двореца, невестата и крадеца!

И ето че дворецът пак си дошъл на мястото. Момчето влязло вътре, почнало да тропа, разбудило крадеца, който още спял дълбоко, ударило му една плесница и викнало:

— Друг път да не крадеш чуждите, дворци, защото ще заповядам на великана да ти намести кокалите. Сега да те няма!

Вехтошарят си грабнал шапката и побягнал. А в двореца останали: момчето с невестата си в двореца, котенцето на тавана, а кученцето на двора. Всяка вечер жабчето излизало от дълбокия вир и им пеело песни, докато другите заспят.

ПАТИЛА

Един гладен вълк излязъл от гората и тръгнал към село да търси нещо за хапване. До бистрия ручей видял една овца — пасе сам-самичка. Наоколо нямало жива душа: нито овчар, нито кучета. Вълкът се затекъл към овцата.

— Овчице — рекъл той, — добре, че те намерих, инак щях да умра от глад. Ела на отсамния бряг да те изям!

— Щом като си решил да ме ядеш, няма що, изяж ме — отвърнала овцата, — но виждаш каква съм мършава. Само кожа и кокали. Нищо няма да разбереш от мене. По-добре почакай до пролетта. Аз ще обагна едно бяло агне. Ще си го охраня хубаво. А ти ела на Гергьовден. Повикай ме! Щом чуя гласа ти — ще изведа агънцето да си го изядеш. То ще бъде толкова тлъсто, че ще има да ме поменуващ, додето си жив.

— Не е лошо нещо тлъстото гергьовско агънце — рекъл вълкът, облизал се и оставил овцата. Преди да влезе пак в гората, се обърнал и викнал:

— Ами как ще те извикам, като не ти зная името?

— Името ми е Патила! — блейнала овцата и побягнала към село, а вълкът влязъл в гората.

Минала зимата, дошла пролетта. Тъкмо на Гергьовден вълкът се изтърсил пред кошарата и викнал:

— Патило, хей, Патило, излез!

А Патила се била притулила сред стадото с агнето си и се обадила:

— Ако не бях патила, не бих се сред стадото скрила!

Кучетата подушили вълка и го прогонили.

ЛЪВЪТ И ЛИСИЦАТА

Натежали годините на стария лъв. Почнал да гони с голяма мъка жертвите си. Не можел вече да си хваща плячка. Повлякъл се гладен из гората. Дълго мислил как да си изкара прехраната и решил да си помогне с измама. Прибрал се в пещерата си и надал рев:

— Братя и сестри — вълци, мечки, елени, зайци и лисици, елате да ме видите, защото е настъпил последният ми час! Отивам си!

Полъгали се горските зверове и се навървили един след друг към лъвската пещера. Там старият лъв ги посрещал със силни удари и ги простирал на земята. Много доверчиви зверове издъхнали под лапите му.

Най-подир се задала и лисицата.

— Как си, господарю — надникнала тя отвън, но вътре в пещерата не влязла.

— Ох—изпъшкал лъвът, — зле съм. Няма да ме бъде. Влизай по-скоро, додето не съм хвърлил топа.

— Благодаря за поканата, господарю, но аз не смея да вляза вътре.

— Защо? — учудено попитал лъвът.

— Защото гледам, че всичките стъпки на зверовете, които са дошли преди мене, са насочени навътре към пещерата. Който е влязъл при тебе — навън не е излязъл. Сбогом, господарю!

И хитрата лисица побягнала здрава и читава.

СЛЕПИЯТ И КУЦИЯТ

Тръгнали на път двама души: единият бил сляп, а другият — куц. Стигнали до една река и спрели на брега. Куцият рекъл:

— Стигнахме до дълбока река и няма да можем да минем отвъд, защото няма мост. За газене дума да не става. Аз имам само един крак, а ти нямаш очи. Речем ли да нагазим — ще се удавим в дълбокото.

Слепият се замислил. Подир малко попитал другаря си:

— Погледни хубаво и виж дали няма наблизо брод?

— Брод има хе долу, при завоя на реката, но там водата е бърза и трябват здрави крака.

— Заведи ме там! — казал слепият.

Куцият го хванал за ръката и го повел. Когато стигнали до речния брод, слепият рекъл:

— Аз имам два здрави крака, а ти имаш две здрави очи. Качи се на гърба ми и казвай къде да стъпвам. Аз ще те пренеса през реката.

Речено — сторено. Със съгласие и взаимна помощ слепият и куцият прегазили водата и продължили пътя си.

МЪДРИ ДУМИ

Един сиромах човек се хванал на работа в една ковачница и се трудил цели двацет години. Най-сетне решил да си ходи и рекъл на ковача:

— Дай да си оправим сметките, защото трябва да си ида у дома и да видя какво е станало.

Ковачът го помолил:

— Аз свикнах с теб, както бащата свиква с чедото си. Постои още някоя и друга година! Ти ми беше дясната ръка в ковачницата.

— Не мога — отвърнал работникът, — когато тръгнах от село, оставих младата си невеста. Тя ми се закле да ме чака двацет години. Ще си ходя вече, защото, ако и тая година не се върна, невестата ми ще напусне къщата ми.

— Тръгвай, щом като е тъй — рекъл ковачът, — но ела по-напред да ти броя парите.

Отвел ковачът работника в една потайна стая, отключил едно сандъче и изкарал от вътре три жълтици.

— Ти ми беше верен човек, затуй искам да ти платя добре. Но аз не съм богат. С чука и наковалнята човек не може да спечели много пари. Тук съм скътал три жълтици. Вземи ги и трите. Не са много, но знай, че ти ги давам от сърце. Ако някога ти потрябвам, пак ела. Готов съм да ти отстъпя и ковачницата си.

Работникът се навел и прибрал трите жълтици. Простил се с ковача и тръгнал към село. Както вървял по пътя, настигнали го трима пътници — двама по-млади, с цървули, а третият, старец с побеляла глава, щъпукал по чехли. Младите попитали работника откъде иде, каква работа е вършил и колко е спечелил. Работникът се разговорил с тях, а старецът мълчал, нищичко не продумвал, само от време на време, като слушал какво си приказват птичките по крайпътните клончета, се усмихвал под мустак.

— Какъв е този мълчалив старец? — попитал ковашкият работник.

— Баща ни е — отвърнали двамата млади мъже.

— Ами защо се усмихва под мустак?

— Той разбира езика на птиците и навярно слуша какви смешни работи си хортуват ония пилци, дето са кацнали по клоните над пътя.

— Ами защо мълчи? — повторно попитал работникът.

— Защото за всяко отваряне на устата трябва да му се плаща.

— Колко взема?

— За две-три думи иска жълтица.

Работникът с трите жълтици в джоба си помислил: „Аз съм беден човек, няма да осиромашея повече, ако дам на този брадат човек една жълтица. Поне ще го чуя какво приказва“.

Извадил от джоба си една от трите жълтици и я подал на стареца.

Тогав старецът си отворил устата и продумал:

— Мътна вода да не газиш!

И пак млъкнал.

Продължили пътя си. Работникът вървял подир стареца, гледал как се подпира на една чепата тояга, и си мислел: „Чуден старец! Гласовете на птиците разбира и за всяко отваряне на устата взема жълтица. Какво ли ще каже, ако му дам и втората жълтица?“

И пак бръкнал в джоба си.

Старецът поел втората жълтица и проговорил:

— Видиш ли някъде да се вият орли, иди да разбереш какво има!

И пак млъкнал. Работникът се почесал по врата и си рекъл наум: „Гледай какви думи казва! Колко пъти съм гледал орли да се вият, но никога не съм се отбивал от път да видя какво има. Я да дам и третата жълтица — каквото с една жълтица, такова и без нея“.

За трети път бръкнал в джоба си и подал последната златна пара.

Старецът я поел и продумал:

— Преди да сториш нещо, брой до двайсет и пет.

Повървели още малко четиримата заедно, спрели на един кръстопът и се разделили. Бащата и синовете поели нагоре, а ковашкият работник — надолу, към своето село. Стигнал до една река. Тя била дълбока и мътна. Влачела горска шума, дървета и грозно бучала. Работникът си спомнил първите думи на мълчаливия старец и не посмял да нагази мътната вода. Седнал на брега, измъкнал от торбата си хляб да похапне.

— Сетне — рекъл си — ще диря мост или брод.

По едно време по пътя затрополил конник. Пристигнал един търговец на бял кон.

— Хей, побратиме — викнал търговецът, — защо не минаваш отвъд?

— Не смея да газя мътна вода.

„Ей че дивак!“, помислил си търговецът и смушкар коня.

Конят се хвърлил в дълбоката вода. Силното течение повлякло и добичето, и търговеца надолу. В един въртоп търговецът изведнъж потънал и се удавил. Конят, като усетил, че му олекнало, се обърнал назад и се измъкнал на брега мокър вир-вода. Работникът отишъл, хванал коня, яхнал го, слязъл надолу край реката, намерил мост, минал отвъд и препуснал към село. Като минавал край една зашумена долчинка, видял, че над нея се вият три големи орела.

„Чакай да видя какво има в тая долчинка“, рекъл си конникът, слязъл от коня и се мушнал в шумака. На едно потулно място намерил двама мустакати хора — мъртви. До тях видял кожена торба с жълтици. Мъртвите били разбойници. През нощта били обрали някого, дошли в долчинката, да си поделят плячката, но не могли да се спогодят, измъкнали пищовите и се изпотрепали.

Нашият пътник прибрал торбата, мушнал в пояса си един от пищовите и продължил пътя си. Надвечер стигнал пред своята къща. Бутнал пътната врата, влязъл, скочил от коня, вързал го под стряхата и тръгнал към къщи. Преди да пристъпи вътре, рекъл си:

— Я да зърна през прозореца какво прави жена ми.

Прозорецът бил отворен. Вътре било светло. Насред къщи имало наредена трапеза. На трапезата седели двама души: жена му и един мъж — гърбом към прозореца. Като видял мъжа, ковашкият работник изтръпнал. Помислил си: „Каква невярна жена! Клетва даде да не се жени, додето се върна, а е прибрала чужд мъж в къщата ми!“

Измъкнал пищова и го насочил да гръмне и двамата. Но тъкмо в туй време му минали през ума думите на стареца, купени с последната жълтица: „Преди да сториш нещо, брой до двайсет и пет“.

— Ще броя до двайсет и пет — рекъл си, — сетне ще гръмна, те няма да побегнат.

Почнал да брой. Докато броял, мъжът, дето бил вътре, се обърнал към жената и рекъл:

— Мале, утре тръгвам да диря татя по света. Домъчня ми за него. Колко години минаха, откак е излязъл?

— Станаха вече двайсет години, сине. Когато баща ти замина, ти беше детенце на три месеца.

„Брей, какво щях да направя, ако не бях преброил до двайсет и пет!“, прехапал устни гостенинът и викнал през прозореца:

— Сине, жено, ставайте да ме посрещнете!

СВЪРШЕКЪТ НА СВЕТА

Хитър Петър имал един овен и много, си го обичал. На съседите си той казвал:

— Този овен съм го обрекъл на вас. Когато склопя очи, вие ще се съберете у дома, ще го изпечете, ще си похапнете и ще кажете две-три хубави думи за мене.

Но Хитър Петровите съседи — кръчмаринът и селският чорбаджия, искали час по-скоро да изядат овена. Те отишли при попа и го попитали как да склонят хитреца, че да тегли ножа на овена.

— Тази работа оставете на мене! — рекъл попът, наложил си калимявката и отишъл при Хитър Петра.

— Какво има, дядо попе? — попитал Хитър Петър.

— Лошо, Петре, лошо! — въздъхнал попът. — Вече е дошъл свършекът на света. Утре не, а в други ден ще настъпи краят. Остава ни само един ден живот.

Хитър Петър се почесал по врата и попитал:

— Ти откъде научи тази грозна новина?

— В книгите пише. Нали вярваш в книгите?

— Вярвам — отговорил Хитър Петър. — Ами сега какво ще правим?

— Нищо — отвърнал попът. — Ще се съберем утре на приятелско угощение, за да прекараме весело последния ден от живота си. От нас виното, а от тебе овена, може ли?

— Може, дядо попе, само че тая работа трябва да стане на някое затулено и тихо място. Хайде да направим веселбата доле в ливадите, където тече бистрата река. И още едно: утре всички трябва да си облечеме най-новите дрехи, за да ни бъде още по-весело.

— Винаги съм те смятал за умен човек! — похвалил попът Хитър Петра и си тръгнал.

На другата сутрин рано четиримата веселбари — пременени като за сватба — нагазили в ливадите край реката. Наклали на бърза ръка

огън и свършили с овена. Разгорещили се, докато го одерат и набучат на шиш. Попът рекъл:

— Ти, Петре, ще останеш тука и ще въртиш шиша над огъня, докато се изпече хубаво овенът, а пък ние с приятелите ще се изкъпеме в реката, преди да почнем угощението.

И като се разсъблекли, попът, кръчмаринът и селският чорбаджия се бухнали в прохладната вода. А Хитър Петър най-напред завъртял набучения овен над огъня, сетне сграбил дрехите на тримата и ги хвърлил в пламъците. По едно време пристигнали окъпаните и потърсили дрехите си.

— Петре — започнали да викат, — къде си дянал дрехите?

— Изгорих ги — отвърнал спокойно Хитър Петър.

— А бе, ти луд ли си? Утре как ще се покажем голи пред хората.

— Не съм луд — отвърнал Хитър Петър. — Но аз си помислих тъй: утре настъпва свършекът на света. Щом като няма да живеят, защо им са дрехи на моите приятели? А и дядо поп често казва в проповедите си, че на този свят всички са дошли голи и голи трябва да го напуснат.

ХИТЪР-ПЕТРОВАТА ОТПЛАТА

През цялото лято Хитър Петър водил кравата си по най-сочните пасища. Охранило се онова добиче, загладило косъма, станало като мрянка. Дигнал се една сутрин Хитър Петър и подкарал охранената крава към пазара да я продава. Трима негови съселяни — кръчмарят, бакалинът и попът, които му завиждали за хубавото име, решили да го надхитрят и да го направят за смях. Още през нощта се измъкнали от село, сговорили се кой какво ще приказва, и се пръснали по пътя за пазара. Най-напред срещу Хитър Петър се упътил кръчмарят.

— Добра ти среща, бай Петре — рекъл той, — къде си подкарал кравата?

— На пазар я карам. Има ли добър пазар?

— Задръстено. Купувачите се надпреварят кой да даде повече. Добра ти е кравата, охранена и загладена, но не вярвам да я купи някой.

— Защо? — попитал Хитър Петър.

— Защото има дълга опашка, а на пазара се търсят крави без опашки. Хайде на добър час!

И кръчмарят отминал.

Хитър Петър се почесал по тила.

— Чудно нещо — си рекъл той, — не мога да разбера защо са им крави без опашки, но щом се търсят такива крави, ще отрежа опашката и на моята. Не е голяма работа.

И като се отбил в едно крайпътно ханче, Хитър Петър поискал ножица от ханджията и отрязал опашката на кравата си. Потеглил нататък. Ето че насреща му се задал бакалинът.

— Как мислиш — попитал го Хитър Петър, — дали ще намеря купувач с по-тежка кесия за тази крава?

— Ще намериш. Кравата ти е без опашка. Тъкмо такива крави се търсят на пазара. Но рогата ѝ ще смъкнат цената.

— Защо?

— Защото купувачите, щом видят добиче с рога, почват да се дърпат назад и да намаляват цената. Хайде прощавай!

Повторно се почесал по тила Хитър Петър и без да му мисли много, се отбил в друго ханче, поискал трион, отрязал рогата на кравата и си продължил пътя.

Най-сетне, до самия пазар го срещнал третият заговорник — попът.

— Бързай, Хитър Петре, защото пазаряните почват вече да се разотиват. Ти си човек с късмет. Днес на пазара купувачите земята обръщат за крави без опашки и без рога, само че по-добре ще сториш, ако отрежеш и ушите на кравата.

— Че какви й са ушите? — попитал Хитър Петър.

— Не ги ли виждаш — магарешки.

Когато и попът отминал, Хитър Петър погледнал кравата и рекъл:

— Май че мязат на магарешки! — извадил ножа си и отрязал ушите на клетото добиче.

Когато стигнал на пазара, всички се насъбрали и заобиколили Хитър Петра. Почнали да му се смеят:

— Гледайте нашият хитрец каква крава за продан е докарал! Ще се намери ли луд човек, който да даде пари за такова окастрено добиче? Кой те научи, Петре, да отрежеш опашката, рогата и ушите на кравата? Да му целунеш ръката, когато се върнеш в село.

Хитър Петър потънал в земята от срам. Измъкнал кравата си от наваницата, отвел я в кланицата и я продал на месарите почти без пари. Ей тъй отишла хубавата крава.

Върнал се Хитър Петър в село. Ония тримата вече били разказали на цялото село за окастрената крава, но Хитър Петър нищо не им рекъл. Когато го попитали доволен ли е от пазара, той си снел калпака, поздравил завистниците и си потупал джоба.

— Много съм доволен. Напълниха ми кесията с пари. Вие ми сторихте голяма добрина, защото ме научихте как да подредя кравата си, за да получа двойно повече пари. Разбрах, че сте ми истински приятели, затуй ви каня утре на вечеря. Жената ще заколи един пуяк. Ще дойдете ли?

— Идваме — отвърнали кръчмарят, бакалинът и попът, — утре вечер сме у вас!

Хитър Петър имал две диви зайчета. На другия ден, щом мръкнало, той рекъл на жена си:

— Жено, аз ще се потуля в градинката, а ти посрещни гостите и им кажи, че съм на нивата. Когато пуякът се изпече хубаво, изкарай едното зайче от коша, поръчай му да дойде при мен на нивата и го пусни на улицата. Останалото остави на мене.

Гостите пристигнали рано-рано в Хитър-Петровия дом. Насядали по възглавниците и втренчили очи към пещта. Там се печал един голям пуяк. По едно време Хитър Петровица грабнала лопатата и измъкнала изпечения пуяк. Тримата заговорници почнали да се облизват.

— Пуякът вече е готов — рекла невестата, — но Петър се забави.

— Къде е той? — попитал кръчмарят.

— Отиде на нивата. Уж каза, че ще се върне рано, а го няма никакъв. Чакай да изпратя зайчето да го извика.

И като извадила от коша едното от зайчетата, застанала на прага и почнала да му поръчва на висок глас:

— Слушай, зайче, по-скоро да идеш на нивата и да кажеш на батя си Петра, че гостите пристигнаха, а пуякът е изпечен. Веднага да дойде!

И пуснала зайчето. Дивото зайче подскокнало към отворената пътна врата, изскочило на улицата и като стрела се втурнало към полето.

Не се минало много време — и Хитър Петър пристигнал.

— Прощавайте — рекъл той, — аз позакъснях, защото имах много работа на нивата и се бях улисал. Щях да се забавя още, ако не беше зайчето. То миличкото дойде запъхтяно и почна да ме дърпа за крачола: „Бате Петре, вика, ела си веднага, защото гостите пристигнаха, а пуякът е вече изпечен“.

Гостите се спогледали:

— За пръв път виждаме такова чудо: зайче ратайче.

— Голяма работа ми върши. Вчера го пратих в града да ми купи часовник. За два часа време отиде, върна се и донесе часовника — нов-новеничък. Хайде сега сядайте да ядем, докато не е изстинал пуякът.

Гостите почнали да ядат. Като се нахранили хубаво, попът се обърнал към Хитър Петра:

— Слушай, Петре, я ни продай зайчето си! Много ни е потребно вкъщи едно такова бързоного ратайче.

— Но вие сте трима, как ще си го поделите?

— Лесна работа. Днес ще помага на мен, утре — на другия, а вдругиден — на третия. Продай ни го.

— Да ви го продам — отвърнал Хитър Петър, — само че е скъпичко.

— Колко искаш за него?

— Колкото струва една добре охранена крава. Съгласни ли сте?

— Съгласни сме! — викнали и тримата, изкарали кесиите си и наброили на Хитър Петра цяла купчина пари.

Прибрал парите Хитър Петър, извадил от коша второто зайче, дал го на гостите и им поръчал хубаво да го гледат, защото такова зайче нямало никъде по света.

Попът поел зайчето и го скрил в пазвата си.

— Утре ще бъде мое! — рекъл той.

Хитър Петър изпратил гостите си ухилен.

— Хубаво ги наредих! — обърнал се той към жена си.

На другия ден попът станал рано, нахранил зайчето със зелен лист и му рекъл:

— Слушай, зайче, ще идеш при моите приятели, с които снощи бяхме на гости у Хитър Петра, ще им кажеш да ми дойдат надвечер на гости. Жената ще приготви тутманик. Хайде, дядовото, бягай по-скоро, защото днес имаме и друга работа — и пуснал зайчето на улицата.

Зайчето заправило по пътя и се загубило. Попът седнал на един стол до пътната врата да го почака. Минало пладне, почнало да се мръква, а зайчето все още го нямало. Дигнал се тогава попът, отишъл и намерил другите двама. Попитал ги защо не връщат зайчето.

— Никакво зайче не е идвало при нас! — отвърнали крѣчмарят и бакалинът.

— Ами къде може да е отишло? — зачудил се попът.

— Къде ли? Момчето на съседа ми каза, че снощи видяло едно зайче, което бягало към гората, а днес видяло още едно.

Тогава и тримата се досетили каква е работата, и се развикали:

— Измами ни Хитър Петър. Какво да го правим?

— Ще го закараме утре при съдията. Нека той му тегли присъдата.

На другия ден съдията, който имал зъб на Хитър Петра, отсъдил:

— Натикайте го в един чувал, отнесете го на морския бряг и го хвърлете в морето — да го изядат рибите.

— Няма що, Хитър Петре, такава ти била съдбата — рекли тримата и разтворили чувала, — влизай вътре!

Хитър Петър влязъл в чувала и почнал да вика:

— Не ща! Не ща, бе!

— Какво не щеш? — попитали го тримата.

— Не ща в морето!

— Щеш, не щеш — там ще цамбурнеш, защото такава е присъдата.

Нарамил чувала бакалинът и викнал на другарите си:

— Най-напред ще го понося аз. Като се уморя, ще го поемете вие. Брей, че тежи! — и закрачил към морския бряг.

Попът и кръчмарят тръгнали след него и щом чули, че почнал да пшшка, поели чувала от ръцете му. Вървели, вървели, наближили морския бряг. На едно място видели овчар да лежи под стар клонест дъб — запладнил стадото си на сянка.

— Хей, побратиме — викнал бакалинът, — има ли тук наблизо кладенче да сръбнем малко водица, че изгоряхме от жажда.

— Има — отвърнал овчарят, — слезте в долчинката. Там ще намерите едно ледено кладенче.

Носачите оставили вързания чувал на тревата и се спуснали в долчинката. А Хитър Петър все си повтарял:

— Не ща, бе! Не ща!

Като го чул, овчарят се надигнал, отишъл при чувала и попитал учудено:

— Какво не щеш?

— Не ща да ставам цар! — отвърнал Хитър Петър.

— Защо не щеш?

— Защото не съм научен да нося корона на главата си, нито да ям печени агнета и да спя на пухени възглавници. Не ща — и туйто!

— Ами що щеш в чувала? — попитал овчарят.

— Тия трима са ония, дето колят кучето. Те дойдоха в село да ме поканят за цар и като разбраха, че не искам, ме хванаха и ме натикаха в

чувала. Насила искат да ме правят цар.

— Стани, бе! — посъветвал го овчарят.

— Ами ти защо не станеш? — обадил се Хитър Петър от чувала.

— Защото не канят мене, ами тебе.

— Ако си съгласен, влез в чувала на мое място, а пък аз ще стана овчар.

Развързал глупавият овчар чувала и се намъкнал на Хитър-Петровото място, а Хитър Петър се изтегнал на сянка под дъба.

Тримата носачи, след като се напили със студена вода, излезли от долчинката. Попът грабнал чувала.

— Искам, бе! Искам! — обадил се от вътре овчарят.

— Какво искаш? — попитал попът.

— Искам да стана цар!

— Горкият Хитър Петър е полудял от страх! — рекъл дядо поп, затекъл се към брега и цамбурнал чувала в морето.

Чувалът потънал.

— Отървахме се от него — рекли тримата и си тръгнали към село.

Надвечер Хитър Петър подбрал стадото на удавения овчар и го подкарал към къщи. Като го видели, тримата негови носачи си глътнали езиците:

— Абе, Хитър Петре, нали те хвърлихме в морето! Що щеш тука сега и какви са тия овце?

— Прибирам се вкъщи — отвърнал Хитър Петър, — а овцете са мои.

— Къде ги намери?

— На морското дъно.

— Че там има ли овце?

— Милиони овце пасат водорасли под водата. Аз си отлъчих само стотина. Като ги продам, пак ще ида да си докарам още стотина.

— Дядо попе, да вървим! — викнал бакалинът.

— Къде да вървим? — попитал попът.

— В морето за овце!

— Хайде — рекъл лакомият поп и си грабнал калимавката.

Хукнали пак към морето.

Когато стигнали на брега, най-напред се хвърлил попът и мигом потънал. Само калимавката му плувнала над вълните.

— Гледайте, гледайте! — викнал кръчмарят. — Попът изкара една овца! Хайде по-скоро да се хвърлим и ние, че попът ще насмете всичките овце.

И се хвърлили в морето. Издавили се до един. Тъй си платил Хитър Петър на своите съселяни, които искали да го хвърлят в морето.

ТОРБАТА С ЖЪЛТИЦИТЕ

Един старец отишъл в гората за дърва. Намерил едно кухо дърво, развъртял секирата и тупа-лупа, съборил го на земята. Като се заловил да го цепи, в кухината му намерил кожена торба, пълна с жълтици. Зарадвал се на късмета си, натоварил цепениците на колата, окачил торбата с жълтиците на ритлата и повел воловете към дома си. Вървял старецът и си мислел:

— Намерих аз парите, но гората не е моя. И кухото дърво не е мое. Отде-накъде парите пък да са мои? Те са чужди. Ако съм човек на място, ще издиря стопанина им и ще му ги дам, защото от чужди пари прокопсия няма.

Не щеш ли, насреща му се задал един сиромаш човек, дрипав донемайкъде, разтревожен, запъхтян.

— Откъде идеш, побратиме? — викнал сиромашът.

— От гората — отвърнал дърварят. — Защо питаш?

— Да си намерил нещо?

— Намерих — кимнал с глава старецът.

— Слава Богу! — зарадвал се дрипавият. — Аз, брате, имах само една юница, но ме натисна голяма сиромашия и реших да я продам. Отзарана я откарах на пазара, добра цена й дадох, тръгнах си и де да знам как, по пътя съм изтърсил торбата с парите. Като луд съм тичал дотука. Къде е торбата ми?

— Ей там, закачил съм я на ритлата.

Сиромашът се втурнал към торбата. Бръкнал с две ръце вътре, нагребал жълтиците, погледнал ги, но мигом пак ги изтърсил в торбата като опарен.

— Не са мои — рекъл, — моите бяха бели, а тези са жълти.

— Чудно — замислено проговорил дърварят, — какви може да са тези, дето ги намерих?

— Крадени! — отсякъл сиромашът.

— Кой ги е задигнал?

— Крадците.

— А къде са крадците?

— В гората, къде другаде? — извикал сиромахът и хукнал по-нататък, да търси своята торба.

Старецът се прибрал у дома и рано на другата сутрин метнал торбата с намерените пари на тоягата си, емнал пътя, че в гората — да търси крадците. В най-затънтените дебри забелязал светлинка. То било огън. Като приближил, край огъня заварил десетина души — надянали един овен на шиш, въртят го над жаравата.

— Добър ви ден! — поздравил старецът.

— Добре си дошъл! — отвърнал един от горските хора. — Ти, дядо, по каква работа си тръгнал?

— Търся крадците. Да не сте вие?

— Имаш грешка! Тука крадци няма — обадил се главатарят на горските хора.

— А вие какви сте?

— Ние сме хора хайдути. Излезли сме в гората да закриляме сиромасите и да наказваме народните изедници. А ти поседни да си отпочинеш и да опиташ нашия овен! — поканил го главатарят.

Старецът подвил крак, нахранил се, благодарил на домакините и на тръгване попитал:

— Кажете ми, братя, къде мога да намеря крадците?

— В дворците, там са крадците! — отвърнал войводата.

Старецът се дигнал, излязъл от гората и се спуснал към големия град. Отишъл право в царския дворец. Влязъл вътре. Там заварил десетина големци, в позлатени дрехи облечени. Били се събрали на съвет.

— Добър ви ден! — поздравил ги старецът.

— Ти какво търсиш тука? — гневно го посрещнал един брадат царедворец.

— Крадците търся.

— Какви крадци? — скочил на крака брадатият и от очите му започнали да изскачат искри.

— Ония, дето са задигнали ей тази торба. Намерих я в едно кухо дърво.

— Какво има вътре? — надникнал големецът.

— Жълтици.

— Жълтици ли? — посегнал брадатият. — Дай я тука!

И като пребарал торбата, намигнал на другарите си и захванал да тика стареца към вратата.

— Ти, дядо — рекъл, — нямаш работа тука. Иди да търсиш крадците вън от царския дворец, защото ние сме най-честните. Додето намериш крадците, ние ще ти вардим парите. Тука те са на сигурно място. Точно подир една година ела да си получиш торбата.

Отишъл си старецът и цяла година ходил насам-натам да пита за крадците. Като се изтърколила годината, той пак похлопал на царските врати. А големците пак се били събрали на съвет.

— Годината мина — рекъл им старецът, — върнете ми торбата с жълтиците.

— Годината мина, но ти, старче, закъсна — дигнал се пак брадатият. — Аз ти казах да се явиш тука след една година, а ти пристигаш след една година и един ден. Значи си просрочил. Губиш торбата. Хайде, махвай се, че имаме работа.

Старецът излязъл вън, почесал се по тила и рекъл:

— Право ми казаха хайдутите. Тука са били най-опасните, ония, дето и крадат, и лъжат.

ДЯДО И ВНУЧЕ

Живееше един много стар човек. Очите му недвиждаха, краката му не държаха, ръцете му трепереха. Когато ходеше, пристъпяше едва-едва и се подпираше с патерица. На трапезата разливаше чорбицата върху коленете си, преди да я поднесе до устата. Снаха му веднъж рече на мъжа си:

— Не мога да го търпя този старец. Не го искам на трапезата.

— Той ми е баща, какво да го правя?

— Ей там под стълбата съм му постлала едно скъсано чердже.

Там да яде.

Синът, който беше отстъпчив човек, махна с ръка:

— Прави, както знаеш.

И снахата намести свекъра си под стълбището, където лежеше кучето. Блъсна пред него една дървена копанка, изсипа му в нея яденето и му подаде лъжицата.

Старецът преглътна два-три пъти и очите му се насълзиха, но нищо не каза. Внучето му видя дядовите сълзи и се замисли. Въздъхна дълбоко и излезе на двора. Намери един върбов чукан и почна да го дълбае с теслата.

— Какво правиш? — попита го баща му.

— Копаня дълбая — отвърна момчето.

— Защо ти е?

— За да храня в нея мама и тебе, когато остарееете.

Бащата прехапа устни и разказа всичко на жена си. Майката се засрами, прибра свекъра си вкъщи, преоблече го и вече си го гледаше чистичък.

ВРАБЧЕТО И ЛИСИЦАТА

Някога врабчето и лисицата били големи приятели. Където тръгнала лисицата, и врабчето подире ѝ.

— Врабченце, братче — рекла веднъж лисицата, — хайде да работим заедно.

— Какво ще работим? — попитало врабчето.

— Има какво. Ще посеем жито. Задружно ще си го пожънем и каквото получим, ще си го разделим по братски. Искаш ли?

— Искам, Кумичке.

Посели жито. Пораснало житото, вързало клас, узряло. Дошло време за жътва. Една сутрин врабчето и лисицата отишли да жънат. Но щом напекло слънцето, лисицата, която била много мързелива, почнала да хитрува.

— Врабченце, братче, ти жъни, пък аз ще ида на оня хълм да подпирам облака да не падне, защото, падне ли — отиде ни хубавото житце!

— Иди, Кумичке — рекло врабчето и се навело само да жъне.

Лисицата се изкачила на хълма, клекнала да подпира облака, който тъкмо тогава се задавал от планината. А врабчето жънало, жънало, цялата нива пожънало, прибрало снопите, направило харман.

— Ела, Кумичке, да вършеем!

— Ти вършей, врабченце, братче, пък аз ще подпирам и днес облака, защото, нали знаеш, ако падне — отиде ни хубавото житце!

Врабчето приготвило диканята, впрегнало воловете, овършало житото, отвяло го и повикало лисицата.

— Ела, Кумичке, да разделим зърното!

— Ида! — затекла се лисицата.

Грабнала кринчето и почнала:

— На тебе, врабченце, едно кринче зърно, а на мене две кринчета, защото аз върших по-тежка работа: подпирах облака.

Врабчето прибрало своето жито, преглътнало и си отишло.

— Защо си нажалено? — попитало го кучето.

Врабчето му разказало как го била излъгала лисицата. Тогава кучето се дигнало ядосано.

— Аз ще я науча! Заведи ме в лисината житница!

Врабчето го завело. Кучето влязло в житницата и се заровило в зърното.

На другия ден лисицата влязла в житницата си и почнала да пълни един чувал да ходи на воденица. Както гребяла, открила едното ухо на кучето, помислила, че е подлога от цървул, и го ухапала. Тогава кучето скокнало, сдавило я и на бърза ръка я удушило.

ДАРЕНИТЕ ГОДИНИ

През един суров зимен ден, когато дърво и камък се пукали от мраз, конят, волът и кучето отишли при човека и похлопали на вратата му.

— Кой хлопа? — попитал човекът.

— Ние сме: конят, волът и кучето.

— Какво искате?

— Искаме да влезем при теб да се постолим на твоето огнище. Ако не ни отвориш вратата, ще пукнем от студ.

Човекът отворил вратата и трите животни влезли вътре. Наместили се край камината, където бил напален буен огън, и хубаво се затоплили. Човекът бил гостолобив. Той отскочил в другата стая и от там донесъл храна за гостите си: за коня — едно кринче овес, за вола — трици, за кучето — една голяма порязаница хляб.

— Похапнете си! — подканил ги човекът, седнал и той до огнището и хванал с две ръце главата си.

Гостите се нахранили и попитали добрия домакин защо е кахърен.

— Защото ми се свършиха годините и трябва вече да умра — отвърнал стопанинът, — нали за всички са отредени еднакъв брой години — колкото на мравката, толкова на камилата, толкова и на човека.

Конят, волът и кучето се спогледали и почнали нещо да си шепнат.

— Слушай — обърнал се след малко конят, — ако си съгласен, да ти дадем от нашите години. Ние ще си запазим само по десетина. Повече не ни трябва.

— Как да не съм съгласен! — зарадвал се човекът. — Дайте тука да подпишем договор.

Подписали договор. И получил човекът остатъка от годините на коня, на вола и на кучето. Годините на коня той присъединил към младините си, затуй младите хора са буйни, необуздани и пъргави като

коне. Годиците на вола човекът прибавил към зрялата си възраст, затуй зрелите хора работят като волове, а годиците, взети от кучето, оставил за старостта. Затуй старците са малко избухливи и раздразнителни, но са домошари като кучето.

КЪЩОВНИК

Било късна есен. Пожълтели тревите по поляните, листата по дърветата. Жеравите, поели път на юг, писукали високо над нивите...

— Мъжо, тръгвай да сееш, че зима иде! — подканила една чевръста жена ленивия си мъж.

— Натовари ралото, качи чувала със семето на колата и впрегни воловете, тогава ще тръгна.

Жената наринала от житницата пет кринчета жито в един чувал, натоварила чувала и ралото на колата и повела воловете към вратнята. Мъжът се качил на колата и потеглил към нивата. Когато стигнал, спрял под крушата, що била сред нивата, разпрегнал, похапнал и тогава захванал да оре. Изорал една бразда и изсипал всичкото жито в браздата, изкарал втора — заринал го с пръст.

— Свърших си работата — рекъл, — сега ще си полегна на сянка, защото слънцето напече много силно.

Изтегнал се под крушата. Една муха забръмчала над главата му и не му давала да заспи.

„Добре е тука — помислил си ленивецът, — ама да имаше кой да ме варди от мухите, много сладко щях да си почивам“.

Прозял се два-три пъти и заспал. Спал до залез. Кога се прибрал вечерта, жена му го попитала колко лехи е изорал.

— Две бразди изкарах — отвърнал той, — но утре ще стигна до крушата.

На другия ден се повторила същата история, на третия ден пак. Ядосала се жената. На четвъртия ден сама отишла да сее, а мъжът останал да шъта вкъщи. На тръгване му поръчала да изпере дрехите на реката, да набере една кошница от крушата на хармана и да варди пиленцата и квачката от сокола, който се виел цял ден над селото. И заминала.

„Сега е време да покажа на жената какъв съм къщовник“, помислил си мъжът и се заловил да шета. Най-напред изловил

всичките пиленца, взел здрав конец, навързал ги за крачетата, а края на конца вързал за крака на квачката.

— Де го сега соколът? Никакво пиле не може да открадне, защото са вързани! — рекъл той и сам се почудил на ума си.

След туй нарамил на една кобилица дрехите и отишъл на реката да пере. Щом спрял на брега, дошло му на ума, че е забравил да набере круши, пуснал дрехите във водата и се затекъл към къщи. Щом ленивият кривнал в улицата, към реката слязъл един скитник да пои магарето си. Той видял дрехите, които плавали по водата, и си рекъл:

— Я какъв армаган ми е донесла реката!

Озърнал се наоколо, видял, че няма никой, грабнал прането и побягнал. Хитроумният мъж, като стигнал вкъщи, най-напред взел паница просо да нахрани пилетата. Помамил квачката. Тук квачка, там квачка — няма квачка. Погледнал към небето и що да види — един голям сокол лети към планината, в ноктите си държи квачката, а под него висят и се полюшват навързаните пилета. Същинско детско хвърчило с опашка.

— Ама че я свърших! — затюхкал се мъжът и мръднал към хармана да набере круши. Крушата не била висока, но твърде бодлива, затуй къщовникът, като дигнал очи нагоре, почнал да се чеше по врата: „Наместо да се кача горе и да се бода, я да взема, че да отсека туй дърво и да оберва всичките круши!“

Речено — сторено. Грабнал брадвата, сякъл до пладне, отсякъл крушата. С трясък тя се строполила наред хармана. Къщовникът грабнал една кошница и почнал да бере. Но преди да напълни кошницата до половина, му текнало в главата, че е забравил дрехите на реката, оставил крушите и хукнал към брега. Ала там не заварил нищо.

— След толкова труд и тичане не е зле да подремна — рекъл си къщовникът и легнал под сянката на една върба. Спал, що спал — заварила го месечината. Станал, потъркал очи, прозял се и тръгнал към къщи.

Жена му го посрещнала с кобилицата:

— Къде са дрехите?

— Откраднал ги е някой.

— Къде са пилците с квачката?

— Навързах пилетата с връв за крака на квачката, но соколът ги дигна всичките.

— Ами крушата?

— Отсякох я.

— Ах, проклетнико, що си направил? Да се махаш от къщата — подгонила го жената с кобилицата — и да не се мяркаш хич пред очите ми, хич, хич, хич!

Изгонила го навън и заключила вратата. Цяла нощ вървял умникът по пътя, блъскал се в тъмнината и все си приказвал:

— Хич, хич, хич!

На разсъмване стигнал един мост. Тъкмо в туй време под моста имало двама рибари. Те ловели риба с мрежи. Когато нашият пътник се надвесил над реката, те вдигнали мрежите си и видели, че няма нито една рибка. Наведеният над реката мъж продължавал да си мърмори:

— Хич, хич, хич!

Рибарите кипнали, изскочили на моста и почнали да го бият.

— Защо ме биете? — развикал се той.

— Защото викаш „Хич!“. Друг път, когато срещнеш хора като нас, няма да викаш „Хич!“, а ще викаш „По пет-шест наведнъж! По пет-шест наведнъж!“.

И го пуснали да си върви. Тръгнал по-нататък къщовникът и си приказвал:

— По пет-шест наведнъж! По пет-шест наведнъж!

Не щеш ли, откъм близкото село се задали двајсетина души, облечени в черно. Те вървели мълчаливо подир една кола, в която имало ковчег. Карали мъртвец към гробището.

Умникът се спрял настрана и почнал да вика:

— По пет-шест наведнъж! По пет-шест наведнъж!

Като го чули, опечалените хора избухнали, дръпнали му един бой и му поръчали:

— Друг път тѣй да не правиш! Когато видиш хора като нас, сними си калпака и почни да викаш „Вечна му памет!“.

Заминали опечалените към гробището, а нашият пътник слязъл още по-долу и стигнал второ село. Щом влязъл в селото, чул, че свирят гайди и бият тъпани. Задали се сватбари. Най-напред вървели гайдарите, подире им невестата и младоженецът.

Пътникът отдалеч почнал да вика:

— Вечна памет! Вечна памет!

— На кого викаш „Вечна памет“ бе, глупако? — ядосал се младоженецът и почнал да го бие. — На мене или на невестата? Друг път, когато срещнеш хора като нас, хвани си калпака, удари го о земята, почни да играеш ръченица и викай, колкото ти глас държи „Уха-ха! Иха-ха!“.

Измъкнал се пътникът от селото и поел по-нататък. Навлязъл в една долчина и видял, че насреща му иде кола с чергило. Пред колата вървели две неопитни буйни волчета, а под чергилото имало стотина паници, гърнета и стомни. Щом видял колата, нашият пътник се затекъл срещу волчетата, ударил калпака си о земята, почнал да играе ръченица и се развикал:

— Уха-ха! Иха-ха!

Младите добичета се подплашили, кривнали от пътя, обърнали колата и тя се прекатурила в един дол. Всичките грънци се потрошили. Грънчарите пипнали виновника за злополуката, цял час го налагали и му поръчали:

— Слушай, друг път, когато срещнеш хора като нас, не играй ръченица, ами отскубни малко тревица, иди към добичетата и думай: „Биче, биче, на! Биче, биче, на!“

Наложеният отминал, откъснал хапка трева от една ливада и видял край едно лозе две бабички. Седят на припек, приказват си и дремят. Пътникът протегнал ръка и поднесъл тревата към устата им:

— Биче, биче, на! Биче, биче, на!

Едната бабичка дигнала тоягата си и го ударила по ръката:

— Ние да не сме добичета, че ни подаваш трева бре, проклетнико! — викнала гневно тя. — Не те ли е срам? Друг път тъй да не правиш, ами като видиш баби като нас, наведи се, сними си калпака и дай да те попоцят.

— Добре — рекъл пътникът и продължил нататък.

Надвечер стигнал в трето село. Накрай село видял, че се давят две кучета. Боричкат се, лаят, ръмжат и се хапят. Цялата им свада била за един кокал. Без да мисли много, пътникът снел калпака си, навел се и мушнал главата си между настървените кучета. Едното куче му отхапало ухото. Запищял нещастникът, побягнал настрана и седнал. Откъснал един парцал от ризата си и превързал разраненото си ухо.

— Защо ти е вързано ухото? — попитал го един селянин, който минавал с коса на рамо.

Злополучникът му разказал всичко. Косачът прихнал да се смее.

— Не трябваше да си тикаш главата в устата на кучетата! Друг път видиш ли такова нещо, дигай тоягата и удрай! Не си тикай главата!

— Тъй ще направя! — рекъл си пътникът, станал и отминал нататък.

Пред една вратня видял две деца — играят с копчета.

— Ей сега ще ви дам да разберете! — заканил се той на децата, па измъкнал един кол от съседния плет и замахнал да ги удари.

Но тъкмо когато вдигал кола, от къщата изскочил бащата на децата, грабнал кола от ръцете му и му залепил една плесница.

— Ти луд ли си? — извикал бащата. — Какво са ти сторили децата, че си дигнал кол над главите им! Друг път, видиш ли деца, наместо да ги биеш, бръкни в джоба си, извади някоя пара, ако имаш, и кажи „На, рожби, да си купите по едно кравайче!“.

Прекошил селото злополучникът, излязъл вън. Край пътя видял една свиня — рови торището и грухти:

— Гру, гру, гру! Гро, гро, гро!

— Какво! — извикал умникът. — Грош ли? Грош ли искаш? Аз нямам в джоба си пукнато петаче, а ти искаш грош. На! — ритнал той свинята и отминал.

Когато се уморил да броди по света, скитникът си помислил, че жена му вече е забравила сторената пакост, прибрал се вкъщи и започнал да работи, както му е редът — разумно и упорито.

ЛИСИЦАТА И ВОДЕНИЧАРЯТ

Една лисица надула два меха — напълнила ги с въздух, вързала ги, метнала ги на гръб и тръгнала. Преди да излезе, поръчала на своите две лисичета:

— Рожби опашати, тая нощ ще бъдете сами, лягайте в дупката, затворете си очите и спете! Да не сте посмели през нощта да излезете навън, защото, светне ли месечината — по гората тръгва халата. Щом ви зърне, ще ви налапа — и туйто.

— А ти, мамо, къде отиваш с тези празни мехове? — попитало по-малкото, по-хитрото.

— На воденица отивам. Брашънце ще донеса. Утре ще ви омесе бяла погача. Ако ми се пречне някое воденичарско пиле, ще ви донеса по едно крилце.

Тръгнала лисицата към воденицата, а двете лисичета легнали да спят. По едно време край лисичата дупка минала светулка. Светнала два-три пъти с фенерчето си и отминала.

— Каква ли е тази гадинка? — попитало по-голямото лисиче, по-глупавото.

— Светулка — отвърнало по-малкото, по-хитрото.

— Хайде да я хванем, че да ни свети нощем в дупката.

— Хайде!

Скокнали двете лисичета, измъкнали се навън и подгонили светулката между дърветата. Не щеш ли, през клоните се усмихнала пълноликата месечина и халата тръгнала на лов. Тя имала дворец от бял мрамор вдън гората, дето човешки крак не стъпва. Денем си спяла, а нощем излизала да яде малки зайчета и дребни лисичета. В тъмнината халата нищо не виждаше, затуй всяка нощ чакала да се яви месечината. Отдалеч зърнала двете лисичета, наежила се, зафучала, хвърлила се отгоре им, изяла ги и се облизала.

В туй време лисицата отишла при воденичаря, смъкнала от гърба си двата празни меха, сложила ги под прозореца и изпъшкала:

— Ох, тежко жито! Воденичарю, тая ноц да ми смелиш хляба! Оставям ти два чувала. Аз ще се върна пак. Отивам да си нагледам рожбите и пак ще дойда да си прибера брашното.

— Добре — отвърнал воденичарят.

Лисицата мръднала между колята, взела един остен от лесата на една биволска кола, отишла до прозореца, мушнала с остена меховете и ги пробила. Въздухът излязъл и кожените мехове спаднали. Поразходила се хитрата лисица насам-натам, легнала на топлото торище и заспала. Като се наспала хубаво, поразгледала дали не може да се вмъкне в заключения курник, но като разбрала, че не ще яде тази ноц пилешко месце, влязла пак във воденицата.

— Готово ли ми е житцето? — попитала тя воденичаря.

— Не е още. Къде са меховете?

— Ей там ги оставих, под прозореца.

Воденичарят отишъл до прозореца и се навел, но що да види — меховете празни.

— Брей, Кумице, някой ти е откраднал житото — рекъл той, — тух да се не види!

— Искам си житото! — заврещяла лисицата.

— Няма нищо в меховете. Какво да правя? — дигнал ръце воденичарят.

— Какво ли? — извикала лисицата. — Тука мливарите са стоварили много чували, нагребени от всеки чувал по една паничка, додето събереш два меха жито, инак ще те дам под съд!

— Добре — съгласил се воденичарят, нагребал жито от чуждите чували, смлял брашно за лисицата и я изпроводил с двата меха, натъпкани догоре.

Помъкнала лисицата брашното си към гората. Още било тъмно. Като влязла в дупката, тя не заварила своите лисичета. Оставила меховете и изскокнала навън. Най-напред съзряла светулката между дърветата и я попитала:

— Сестричке светулчице, къде ми са рожбиците?

— Изяде ги халата.

— Олелеее! Милите рожби опашати! — завайкала се лисицата. — Ще я науча аз как се ядат чужди лисичета — заканила се тя и затепала пак при воденичаря.

— Воденичарко братко — рекла му тя, — много съм ти благодарна за брашното. Искам да ти сторя едно добро.

— Какво добро?

— Ще те ожения за царската дъщеря.

— Че как ще ме ожениш?

— Аз си зная. Тръгвай подире ми!

Воденичарят се полъгал, стегнал си цървулите и тръгнал подир лисицата. Вървели, вървели, приближили града, дето бил големият дворец. Лисицата се спряла и рекла:

— Ти слез, скрий се под оня мост и чакай, пък аз ще ида в двореца.

Воденичарят се потулил под моста. Лисицата ударила през полето. Полето било пълно с овце, коне и крави. Като минавала край пастирите, сватовницата им поръчвала:

— Ако някой ви попита кой е владетел на тази стока, вий думайте: „Нашият господар Цървулан“.

Стигнала двореца. Влязла вътре. Посрещнал я самият цар. Той бил от вълчи род, затуй се имали с лисицата.

— Добре дошла, Кумице! Какво те носи насам? — зарадвал се царят.

— А че дошла съм да искам дъщеря ти — отвърнала лисицата.

— За кого?

— За нашия господар Цървулан.

— Богат ли е или не? — попитал царят.

— Стадата му са на брой толкова, колкото зърна има в един козлен чувал, пълен с просо. А дворецът му е целият от бял мрамор.

— Къде е сега този господар Цървулан?

— Оставих го под моста.

— Че какво прави там?

— Като идехме насам, връхлетяха ни разбойници и ни обраха. Взеха на господаря Цървулана златотъканите дрехи, гол го съблякоха. Затуй го е срам да дойде.

— Аз ще му проводя дрехи — рекъл царят и заповядал на министрите си да занесат под моста най-хубавите царски дрехи.

Пременил се воденичарят и пристигнал в двореца. Дигнали сватба. В златна кочия седнали младоженецът и невестата, а лисицата

насреща им. Потеглили. Воденичарят се навел и пошепнал на Лисиното ухо:

— Къде ще откараме невестата? На воденицата ли?

— Трай си! — отвърнала лисицата.

Като минавали през полето, царят попитал пастирите:

— Чия е тази стока, хей, пастири?

— На нашия господар Цървулан — отвързали пастирите.

— Блазе му — въздишал тихичко воденичарят.

Подир сватбарите крачели цял полк войници, да закрилят младоженеца и невестата по пътя. Биели барабани, полето ехтяло.

Като приближили гората, лисицата скочила от кочията и рекла:

— Вий карайте направо, пък аз ще ида да обадя в двореца, че пристигате.

Мушнала се вдън гората, дето човешки крак не е стъпвал, стигнала пред мраморния дворец на халата.

— Идат! — викнала тя.

— Кой иде? — попитала халата.

— Цял полк войници, не чуваш ли барабаните?

— Защо идат? — разтреперила се халата.

— Идат да ти одерат кожата!

— Хубава работа! Къде ще се дяна сега? — объркала се халата.

— Скрый се! — посъветвала я лисицата.

— Къде да се скрия?

— Влез в пещта! Аз ще донеса слама да те покривя. Никой няма да те види.

Халата се намърдала в пещта, лисицата донесла слама и затрупала страшилището. Сетне домъкнала разпалена главня и запалила сламата.

Халата се задушила и изгоряла в пещта. Пристигнали сватбарите пред мраморния дворец и заварили портите отворени.

— Че влизайте де! — поканила ги лисицата.

Влезли сватбарите, разгледали чудния дворец на господар Цървулан и останали смаяни.

Най-много се смаял Цървулан.

— Не ми е лош дворецът! — казал той и повел невестата по белоснежните стъпала.

Както и да е, към полунощ приключили сватбеното тържество. Прибрали се младоженците в най-хубавата стая на двореца. Натъркаляли се войниците в градината на двореца. Всички заспали. Щом захъркала царската дъщеря, воденичарят си спомнил за воденицата. Кой ще пусне водата? Кой ще смели брашното на хората? Без него нито един камък не ще се завърти. Тихичко се измъкнал от двореца и тичешком отишъл на воденицата. Додето съмне, смлял всичкото зърно на мливарите и ги изпроводил. Тръгнал пак към двореца, тихичко открянал вратата, за да не стресне княгинята, но тя вече се била събудила и го стрелнала със зли очи.

— Къде ходи тая нощ? — почнала да го подпитва.

— Ходих да си нагледам стадата.

— А защо ти е посипана главата с паспал, сякаш си воденичар?

— Такъв съм! — рекъл воденичарят и почнал да ѝ разказва всичко, както се било случило.

Че като се разсърдила оная ми ти царска дъщеря, че като се развикала, целият дворец дигнала на главата си. Прибрала си герданите, гривните, изскочила навън, накарала баща си да дигне войниците и всички потеглили към града.

— Какво направи? — попитала лисицата воденичаря.

— Нищо. Отървах се от едно живо кречетало.

— Щом като не можеш да лъжеш, ще умреш от глад — поклатила глава лисицата.

— Не бой се, Кумичке! Додето ми трака воденичката, за мен винаги ще има бял хляб.

ЮНАЧНОТО ПЕТЛЕ

Яхнал дребното си магаре, дядо Пешо се връщал от пазар. Клатушкал се и нещо си тананикал. Като стигнал до дървения мост над крайселската река, той смахмузил магарето да мине по-бързо и го подканил:

— Дий, Марко-о!

Засилило се дядовото Пешове магаре, но додето претопурка през моста, подковата на левия му заден крак се закачила на един чеп и се откъртила. Залъщяла върху моста като сребърен полумесец.

Тъкмо в туй време откъм летния царски дворец се задала една позлатена колесница, теглена от два черни коня с червени звезди на челата и опашки до земята.

— Царската колесница минава! — рекъл старецът и отбил магарето си да стори път.

Конете префучали покрай него. Искри изскачали изпод копитата им. Старецът извърнал глава и се загледал подир конниците, които препускали подир колесницата.

Не щеш ли, позлатената колесница спряла изведнъж на самия мост. Нейната вратичка се отворила, отвътре се подаде една глава с корона и нещо заповядала на най-близкия конник. Конникът скочил на земята, навел се, взел нещо и го подал на протегнатата навън ръка. Подир малко и колесницата, и конниците кривнали на завоя и изчезнали от очите на стареца.

— Какво ли намериха на моста? — проговорил озадачен дядо Пешо и подкарал магарето си. Но то се олюляло и закуцало.

Дядо Пешо слязъл от самара, прегледал краката на магарето и като разбрал, че едната подкова я няма, поклатил глава, натъжил се и повел Марка към къщи. Като стигнал в тясното дворче на къщурката си, той извадил от пазвата си едно вързопче с дребни пари, преброил ги, видял, че няма да стигнат за нова магарешка подкова, и тежко въздъхнал:

— Къде ще се дяна с този окуцял Марко?

Дядо Пешо имал едно юначно петле с жълти ботушки и с оскубана опашка. То се изправило пред своя стопанин и рекло:

— Защо въздишаш, дядо Пешо? Горе главата! Аз видях кой отнесе подковата на нашия Марко. Да не ми е името Петлю Пешев, ако не ти я донеса!

И напереното петле тръгнало към царския дворец. Вървяло, вървяло, стигнало до една река без брод и без мост. Спряло се на брега и се замислило: как да мине отвъд? Мислило, чудило се, най-сетне си рекло:

— Абе аз защо ли се чудя?

И като се навело петлето с оскубаната опашка, проточило шията си, отворило гърлото си и захванало да пие. Цялата река пресушило и минало на другия бряг.

Продължило по-нататък. Навлязло в една зашумена гора. Изведнъж напреде му изскочил един лъв и се озъбил:

— Хей ти, дете ходиш на два крака, кой ти позволи да влизаш в моята гора? Връщай се или ще те изям!

— Ще ми изядеш опашката! — отвърнало петлето. — Я се махай от пътя ми!

Лъвът разтворил устата си.

— Абе ти — кипнало петлето — няма ли да се махаш? И като проточило шия, то клъвнало лъва и го глътнало. Късно вечерта петлето с оскубаната опашка стигнало до царския дворец, прехвъркнало в градината, кацнало върху един клон тъкмо пред отворения прозорец, където спял царят. На стъклената масичка до царската глава лъщяла подковата на дядовото Пешово магаре.

— Кукуругууу! — изкукуругало петлето и запляскало с криле.

Царят се стреснал и облещил очи.

— Кой смее да нарушава царския ми сън? — грозно изревал той.

— Аз — отвърнало петлето.

— Какво искаш?

— Подковата!

— Не я давам! Тя ми е късмет! — отвърнал царят, грабнал я от масичката и я мушнал в пазвата си.

Тогава петлето повторно и още по-силно изкукуругало.

— Докога смяташ да кукуругаш? — попитал царят.

— Цяла нощ ще пея и няма да те оставя да спиш, ако не ми дадеш подковата.

— Тъй ли? — заканил се царят и плеснал три пъти с ръце.

Мигом в покоите му нахълтали деветима царедворци и паднали на колене.

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Първо: заповядам да напалите голямата пещ, дето печете хлебовете за цялата ми войска! Второ: заповядам да хванете онова петле и да го хвърлите живо в пещта!

Както заповядал царят, тъй направили царедворците. Опалили голямата пещ и когато жарта станала до колене — хвърлили дядовото Пешово петле вътре.

Но петлето не се уплашило. Щом стъпило върху въглените, то запяло и рекло:

— Водолей, водолей, всичката вода разлей, въглените угаси и петленцето спаси!

Додето изрече тези думи, цялата река рукнала навън и заляла пещта. Угасила въглените.

На сутринта петлето изскочило живо и здраво и цял ден се разхождало в градината под прозореца на разлютения цар. А вечерта, щом владетелят заспал, то повторно закукуригало.

— Пак ли? — скокнал царят. — Ще те науча аз тебе! И заповядал на царедворците си да го хвърлят в зверилницата, където било пълно е гладни вълци и постали лисици.

Щом се намерило в зверилницата, петлето, наместо да си глътне езика от страх, отворило клъвката си и викнало:

— Лъвчо, лъвчо мил и драг, покажи, че си юнак!

Лъвът изскочил навън и на бърза ръка издушил всичките вълци и лисици.

На третата нощ петлето пак закукуригало пред отворения прозорец на двореца. И царят се предал, защото никой не можел да излезе наглава с такова юначно петле. Извадил подковата от пазвата си, надянал я върху шията на петлето и креснал:

— На ти подковата, па се махай от главата ми!

Петлето си тръгнало към село да зарадва натъжения дядо Пешо, а лъвът останал в зверилницата.

ОТ НЕБЕТО ПАДАТ КАМЪЧЕТА

Имало едно петле с червено гребенче. То било като другите петлета: опашката му — зелена, а ботушките — жълти. Ходело наперено из двора, само че било много плашливо. От всичко се бояло: от кучето с рунтавата опашка, от магарето с дългите уши, от куция котарак. Щом се уплашело от нещо, захващало да пляска с криле, да кукурига, целия двор вдигало на главата си.

Веднъж петлето си щъкало под черницата и кълвяло туй-онуй. Не щеш ли, подухнал лек ветрец и отронил едно черничево зърно от най-долното клонче. Зрънцето тупнало петлето по гърба. Че като се уплашило онова ми ти петле, че като се развикало:

— Олеле! Кой ме удари?

— От небето падат камъчета — пошегувал се вятърът.

— Кукуригууу! — изкрещяло петлето и търтило да бяга. Прехвъркнало през плетищата, над покривите, излязло въвн от селото. Там го срещнал Пат Патаран и го попитал:

— Защо си хукнало, Петленце?

— От небето падат камъчета! — отговорило задъхано петлето. — Бягай, защото камъчетата ще ни избият!

— Ама че работа! — гракнал Пат Патаран и се заклатил подир петлето.

То бяга, той бяга, то бяга, той бяга, додето срещнали Ежка Бежка Таралежка.

— Защо бягаш, Петленце? — навирил нагоре остро си носле Таралежко.

— Питай Патарана! — отговорило петлето.

— Защо бягаш, Патаране? — обърнал се Таралежко към Патарана.

— От небето падат камъчета! — гракнал Патаран. — Бягай да бягаме, додето не са ни утрепали!

Навървили се и тримата: петлето с жълтите ботушки, Пат Патаран и Ечко Бежко Таралежко. Тичали, тичали тъй, че краката си

щели да изпотрошат.

Изневиделица напреде им изскочил Зайо Байо Дългоушко и преварил петлето:

— Защо бягаш, Петленце?

— Питай Патарана!

— Защо бягаш, Патаране?

— Питай Таралежка!

— Кажи, Таралежко, защо бягаш?

— От небето падат камъчета. Бягай и ти, додето не са те тупнали по главата.

Понадил се и заекът подире им. Станали четирима. Запомни ли ги? — Петльо с жълтите ботушки, Пат Пат Патаран, Ежко Бежко Таралежко и Зайо Байо Дългоушко. Втурнали се към гората. Тъкмо влезли в гората — и насреща им изскочила Кума Лиса Кокошарка.

— Защо бягаш, Петленце? — попитала Кума Лиса.

— Питай Патарана!

— Защо бягаш, Патаране?

— Питай таралежа!

— Защо бягаш, Таралежко?

— Питай Дългоушка!

— Защо бягаш, Дългоушко?

— Как да не бягам, когато от небето падат камъчета! Бягай и ти след нас!

— Олелеее! — плеснала с предните си лапички Лисана и се присламчила най-отзад.

Станали петима: Петльо с жълтите ботушки, Пат Пат Патаран, Ежко Бежко Таралежко, Зайо Байо Дългоушко и Кума Лиса Кокошарка.

Бягали, бягали, бягали, додето срещнали Кумча Вълча Средногорски.

— Защо бягаш, Петленце? — преварил Кумчо Вълчо петленцето.

— Питай Патарана! — отвърнало петлето.

— Защо бягаш, Патаране?

— Питай таралежа!

— Защо бягаш, Таралежко?

— Питай Дългоушка!

— Защо бягаш, Дългоушко?

— Питай Кума Лиса!

— Защо бягаш, Кума Лисо?

— Как да не тичам — отвърнала Лисана, — как да не бягам, когато от небето падат камъчета. Тръгвай и ти след нас!

— Аууу! — ревнол Кумчо Вълчо и търтил подир лисицата.

Станали шестима. Помниш ли ги? — Петльо с жълтите ботушки, Пат Пат Патаран, Ежко Бежко Таралежко, Зайо Байо Дългоушко, Кума Лиса Кокошарка и Кумчо Вълчо Средногорски.

Бягали, бягали, бягали, стигнали до мечата поляна. Там ги срещнала Баба Меца Кривогледа.

— Защо бягаш, Петленце?

— Питай Патарана!

— Защо бягаш, Патаране?

— Питай таралежа!

— Защо бягаш, Таралежко?

— Питай Дългоушка!

— Защо бягаш, Дългоушко?

— Питай Кума Лиса!

— Защо бягаш, Кума Лисо?

— Питай Кумча Вълча!

— Кажу, Кумчо, защо бягаш?

— Защото... защото и другите бягат — отговорил глупавият Кумчо Вълчо, тъй като бил забравил защо се помъкнал подир дружината.

— Хайде тогава да бягам и аз! — рекла Баба Меца Кривогледа и затрополила най-отзад.

Станали седмина: Петльо с жълтите ботушки, Пат Пат Патаран, Ежко Бежко Таралежко, Зайо Байо Дългоушко, Кума Лиса Кокошарка, Кумчо Вълчо Средногорски и Баба Меца Кривогледа.

Бягали, бягали, бягали, най-сетне стигнали до един дълбок трап и там спрели.

— Сега какво ще правим? — попитало петлето. — Искате ли да се върнем назад?

— Никакво връщане! — викнала Лисана. — Не сме тръгнали, за да се връщаме.

— Ами трапът? — гракнал Пат Патаран.

— Ще го прескочим! Хайде, Петленце, скачай първо ти, защото ти бяга най-отпред.

— Кукуруигууу! — провикнало се петлето, разперило крила, подхвъркнало и прескочило трапа.

Подире му размахал крила Пат Патаран. И той прехвъркнал отвъд.

Засилил се и заекът. Той направил такъв юнашки скок, че прехвърлил не само трапа, но и половината гора.

Дошъл ред на таралежа. Той нали има къси крачка, превъртял се два-три пъти, търкулнал се като кълбо и — бух! — в трапа.

— Тъй ли се прескача трап? — скокнала лисицата, колкото ѝ силите държат, но наместо отвъд и тя се намерила на дъното.

Подир нея се сгромолясал и вълкът, а Баба Меца направо се бухнала надолу с главата.

— Хубаво се наредихме! — спогледали се зверовете и захванали да мигат уплашено.

Минали три дни и три ноци. На четвъртия ден лисицата рекла:

— Гладна съм.

— И аз! — изръмжал вълкът.

— И аз! — изпъшкала мечката.

Само таралежът си мълчал.

— Кого да изядем? — попитал вълкът.

— Най-малкия! — отвърнала лисицата и погледнала към таралежа.

— Дръжте го! — ревноали трите звяра и се хвърлили върху бодливия таралеж.

Но Ежко Бежко изведнъж се свил на кълбо и настръхнал. Бодлите му щръкнали. Зверовете стоварили отгоре му лапите си, но мигом ги дръпнали назад.

— Олеле, той ме убоде! — заскимтяла лисицата.

— И мене!

— И мене! — изохкал вълкът.

Притихнали зверовете в дълбокия трап и цял ден не мръднали, но когато настъпила нощта, се нахвърлили един върху друг, грозно заревали, затракали зъби и се разкъсали един друг. Кой кого изял, никой не може да ти каже, защото било тъмно като в рог, но на другата сутрин таралежът видял, че в трапа няма нито вълк, нито мечка, нито лисица.

Останал сам таралежът и се замислил дълбоко: какво ще прави в този трап? Тъкмо в туй време две големи крила засенчили слънцето над него.

— Орел! — рекъл си таралежът и пак се наежил, но орелът му извикал:

— Не бой се, Ежко! Не съм дошъл да те грабна, а съм дошъл да ти помогна, защото си добър. Миналото лято ти изяде оная люта змия, която пълзеше по скалите към гнездото ми и се беше нагласила да ми изгълта орлетата. Сега пък аз ще ти се отплатя.

И като се спуснал, орелът сграбчил таралежа в ноктите си, изнесъл го от трапа и го пуснал внимателно върху тревата.

Ежко Бежко много се зарадвал и полека-лека се прибрал в дупката си.

А Петльо и Патаран, след като прескочили трапа, тичали още час, уморили се и си рекли:

— От небето вече не падат камъчета!

И се върнали в родното си село, а Зайо Байо Дългоушко останал в гората.

КУМА ЛИСА И КУЧЕТО

Вървяла Кума Лиса през гората и си хортувала:

— Ах, че съм хубава лисичка! Какви очи имам! Ясно светят, всичко виждат. Ами крачката ми? То не са крачка, а вретенца. Като вихър ме носят през гората, сякаш не стъпват на земята. Ами ушенцата ми? Всичко чуват, нищо не пропускат. Но най ми е хубава опашката. Ей такава една лекичка и мекичка, същинска копринена къделя.

Тъкмо в тоя миг изскочило изневиделица едно ловно куче и — ав! — връхлетяло отгоре й.

Хукнала Кума Лиса да бяга към дупката си, а кучето — подире й. Тя бяга, то бяга, тя бяга, то бяга — аха, да я настигне. Но не смогнало. Бързите лисини крачета надбягали кучето. Мушнала се лисицата в дупката си, скрила се вътре, а кучето клекнало пред дупката и там притихнало.

— Ще почакам — си рекло, — може да излезе.

Като си поела дъх, Кума Лиса попитала крачката си:

— Крачка, мои краченца, вие що думайте, когато ни гонеше кучето?

— Ние — отвърнали в един глас четирите лисини лапички — думаме: „Беж, Лиске, да бягаме! Беж, Лиске, да бягаме!“

— Мили какини крачета! Кака ще ви изплете чорапки! — обещава им Кума Лиса и продължила: — Ами вие, какини очички, що думайте?

— Право, Лиске, в дупката! Право, Лиске, в дупката! Тъй думаме — отвърнали очичките.

— Мили какини очички, кака ще ви купи очила! — вrekла им се лисицата и се обърнала към ушите си: — Ами вие, какини ушенца, що думайте?

— Още малко, Кума Лиске! Още малко, Кума Лиске! — отвърнали те.

— Мили какини ушенца, кака ще ви купи обички! — обещава лисицата и извила глава към опашката си: — А ти, опашке, що

думаше?

— Дръж, куче, опашката, дръж, куче, опашката! Тъй думах — отговорила опашката.

Че като кипнала оная ми ти лисица.

— Какво? — изврецяла тя. — Гръм да те удари! Тъй ли се дума! Чакай да те дам на кучето за наказание!

И без да мисли много, Кума Лиса си подала опашката навън.

Кучето тъкмо туй чакало. Хвърлило се, захапало опашката и започнало да я тегли навън.

Лиса теглила навътре, кучето навън. Тя навътре, то навън, додето най-сетне я измъкнало и я сдавило.

ПРАВДОЛЮБЕЦЪТ И КРИВДОЛЮБЕЦЪТ

Двама братя захванали да се наддумват помежду си: кое е по-добро на този свят — правдата или кривдата. По-големият бил защитник на правдата и казвал, че оня, който върви по пътеката на правдата, може да направи чудеса. По-малкият държал за кривдата. Подир дълга препирня братята сторили облог: да тръгнат по света и питат де когото срещнат, кое е по-добро — правдата или кривдата. Ако излезе прав по-големият брат — той ще извади очите на по-малкия. Ако хората кажат, че кривдата е по-добро нещо от правдата — по-малкият ще извади очите на по-големия.

Дигнали се и тръгнали. Ходили, що ходили, най-напред срещнали един поп. Този поп бил самият дявол, облечен в расо.

— Дядо попе — спрял го по-големият брат, — поспри за малко да те питаме нещо, но те молим да ни кажеш истината.

— Питайте! — спрял се попът.

— Кое е по-добро на този свят — правда или кривда?

— Ех, синко — отвърнал попът, — иска ли питане? На тази земя тъй е било от памтивека, тъй ще бъде, додето свят светува: оня, който държи за правдата, може от глад да умре, в тъмница да влезе, на бесило да увисне. А оня, който се опира на кривдата, гладен няма да остане никога, в дворци ще живее, купища пари може да натрупа.

— Чу ли, братко, какво рече дядо поп? — зарадвал се по-малкият брат. — Хайде сега да изпълним облога!

— Почакай още малко — отвърнал по-големият брат, — нека политаме и други хора, да видиме те пък какво ще рекат.

Продължили пътя си. В туй време дяволът на бърза ръка съблякъл попското расо, облякъл калугерско и пак преварил братята.

— Тъкмо ти ни трябваш — викнал по-големият брат на калугера, — ще ми се да вярвам, че от твоята уста ще излезе самата истина. Кажи, калугерино, кое е по-добро на този свят — правда или кривда?

Калугерът се засмял:

— Иска ли питане — отвърнал той, — кривдата, братя мои, подир кривдата върви днес светът. От най-долния човек до най-горния — всички живеят с кривда.

И отминал.

Големият брат уплашено гледал подир този манастирски служителка малкият се изправил напреде му и викнал:

— Дай сега да ти извадя очите!

— Извади ги — промълвил големият брат, — да не гледам този свят, който е тръгнал с главата надолу.

Жестокият малък брат не пощадил очите на по-големия. Като извършил пъкленото си дело, той се прибрал и почнал да се разполага над целия си бащин имот, а ослепеният тръгнал немил-недраг от къща на къща, от село на село, да проси къшей хляб. Дълго време протягал правдолюбецът ръка за милостиня и плакал за изгубената правда. Веднъж той замръкнал в гората. Спрял да ноцува под едно дърво, но като си помислил, че по тия места има вълци и мечки, качил се на дървото, наместил се между клоните и там задрямал. Когато настъпила потайна доба, слепият през сън дочул гласове. Потъркал си очите и се послушал: гласовете идели изпод дървото. Напрегнал угух още повече и разбрал, че на полянката има цяло сборище от някакви хора, които крещели, надвиквали се и един през друг разправяли на своя големец кой какво е сторил през деня.

— Тихо! — провикнал се главатарят с важен глас. — Не се блъскайте, а говорете един след друг. Най-напред да каже най-старият дявол къде е бил и кого е срещнал.

Като чул тия думи, слепецът на дървото изтръпнал.

— Дано не ме усетят — прошепнал той и притаил дъх. А най-старият дявол започнал:

— Аз, главатарю, се превърнах на бълха и влязох в стаята на царската дъщеря през ключовата дупка. Царската дъщеря тъкмо се беше изправила пред огледалото и си скубеше веждите — да ги направи по-тънки и да се понрави на годеника си. Без да ме усети, подскогнах на рамото ѝ, от рамото — на носа и я ухапах. Княгинята почна да чеше ухапаното място и носът ѝ се зачерви, стана като морков. Тъкмо в туй време някой почука на вратата и в стаята влезе годеникът. Щом видя носа ѝ, той зина, плесна с ръце и викна: — „Колко ти е зачервен носът, княгиньо! Той мяза на същински морков!“

— „Защо ми оскърбяваш носа — кресна княгинята, — вѣн! Веднага да напуснеш двореца!“.

Слисаният годеник затропа надолу по стълбите, а княгинята хвърли подире му годежния пръстен. Тѣй развалих годежа им — самодоволно свършил разказа си най-старият дявол.

— Добре си направил! — чул се гласът на главатаря. — Утре ще ти позлатя левия дяволски рог. Да се яви напреде ми вторият дявол!

— Аз — рекъл вторият — вчера съборих прогнилия дървен мост, който свързва селото с нивите. Провалих в дълбоката вода една биволска кола, натоварена със снопи. Удавиха се биволиците, потъна и стопанинът. Седем невръстни сирачета останаха без хляб. Селяните се заловиха да правят нов мост, но моят първи приятел — селският чорбаджия, им продаде едно гнило дърво за основна греда. Щом затрополи първата тежка кола по новия мост, и той ще падне!

— И ти излезе голям дявол! — похвалил го главатарят. — А къде е най-малкото дяволче!

— Тука съм! — обадило се едно пискливо остро гласче.

— Ти с какво ще се похвалиш? — попитал главатарят.

— Аз ли? И аз свърших една работа. Накарах двама братя да се наддумват за правдата и кривдата. Препираха се, препираха и сториха облог. Аз се превърнах най-напред на поп, сетне на калугер, убедих ги, че кривдата е по-хубаво нещо, и по-малкият, кривдолюбецът де, извади очите на батя си, защото такъв им беше облогът.

— Ти си постъпил най-хитро — похвалил го главатарят. — Ще те направя мой заместник, но знаеш ли, че отвѣд хълма, в долината, има едно кладенче с чудотворна вода? Ако слепият отиде там и умие очите си — мигом ще прогледне. Ако пък някой нагребне шѣпа от същото кладенче и поръси гредите на моста — никоя сила не ще може да го събори.

Слепият слушал отгоре и си мълчал. На сутринта, когато запели птичките и дяволите се прѣснали, той слязъл от дървото, минал хълма, дълго се лутал и най-сетне намерил кладенчето. Щом си намокрил очите — мигом прогледнал. Нагребал вода с кратунката си и потеглил към реката. Там заварил селяните — завили се и замаяли какво да правят — основната греда на новия им мост се огънала като дѣга — и щом изпращи, целият мост ще се строполи във водата.

— Аз мога да изправа голямата греда и да я направя яка като стомана. Но и вие трябва да ми помогнете с нещо, защото съм сетен сиромаш — рекъл правдолюбецът.

— Калпака ти ще напълниме с жълтици — отвърнали селяните.

— Довършете моста! — рекъл правдолюбецът, седнал на брега и вечерта поръсил основната греда с чудната вода.

Селяните, като видели на другия ден, че основната греда на новия мост се е изправила, напълнили калпака на странника с жълтици и го изпроводили със здраве да си ходи.

Прибрал се правдолюбецът в къщи и заживял нашироко, зер у него жълтици, колкрито щеш. А малкият се пукал от завист. Заразпитвал го той как е излекувал очите си и откъде е взел толкова много жълтици. Големият брат нищо не скрил, а му разказал всичко от игла до конец.

— Извади ми по-скоро очите! — скочил нетърпеливо, малкият. — И аз искам да забогатя!

— Не мога да те ослепя — поклатил глава големият, — защото разбрах колко е тежко да бъдеш без очи.

Тогава малкият сам си извадил очите и тръгнал към гората. Пипнешком намерил дървото, под което се сбирали дяволите, изкачил се горе и се потулил между клоните.

Към полунощ дяволите пак пристигнали. Но този път главатарят им бил разгневен — пламъци изскачали от очите му. Гласът му гърмял тъй, че цялата гора ехтяла:

— Кой от вас преди една неделя — ревял той — издаде тайната на кладенчовата вода? Кой излекува очите на слепия? Кой поправи прогнилата греда на моста? Отговаряйте или ще ви смъкна кожата с бой. И главатарят захванал да бие дяволите наред с една волска жила.

Дяволите пискали, подскачали, пъшкали и викали:

— Олеле, главатарю, не сме ние!

— Ами кой?

— Ей го кой! — показало нагоре с пръст най-малкото дяволче. — Оня, дето се е потулил между клоните! Той ни е подслушал!

Тогава дяволите настръхнали, покатерили се на дървото, смъкнали кривдолюбца и го разкъсали на парчета.

ДВАМА СЪСЕДИ И СИРОМАШИЯТА

Живели двамина съседни. Единият — богат, къщата му била пълна с имане, а другият — последен сиромаш, с трън да се завъртиш в двора му, нямало какво да закачиш. Отишъл веднъж сиромашът и почнал да тропа на богаташката порта. Показал се богатият.

— Какво има? — попитал.

— Дошъл съм при теб, да ме нахраниш и напоиш — рекъл сиромашът, — защото умирам от глад.

Богаташът се почесал по шията.

— За ядене — рекъл той — нямам нищо, но пиене ще ти дам. Хей там, под капчука, има цяла каца, пълна с дъждовна вода — иди пий, колкото щеш.

Сиромашът навел глава и си тръгнал наскърбен към къщи. Както вървял, усетил подире си стъпки — тихи, котешки, неуловими. Обърнал се, погледнал назад — няма никой. Повървял още малко и пак усетил стъпките.

— Хей — спрял се сиромашът, — кой върви подире ми като сянка?

— Аз съм — отвърнал глас на невидим спътник.

— Че кой си ти?

— Сиромашията.

— Защо ходиш подире ми? — учуден попитал сиромашът.

— Защото си ми мил и драг — отвърнала сиромашията.

— Откога си тръгнала след мен, сиромашийо?

— От люлката.

— И докога смяташ да ме съпровождаш?

— До гроба! — отвърнала сиромашията.

Клетият човек въздъхнал дълбоко, но нищо не казал. Прибрал се вкъщи, взел мотиката и лопатата и — право на гробищата. Мълчаливо почнал да копае. Копал, копал, изкопал един дълбок трап. Седнал да си почине и тежко въздъхнал. Тогава една невидима ръка го докоснала по рамото и чул пак гласа на сиромашията:

— Защо ти е този трап?

— Решил съм да легна в него и да сложа край на живота си.

— И аз ще легна при теб.

— Къде?

— В гроба.

— Влизай, щом като е тъй! — викнал зарадван сиромасът. — Влезе ли, сиромасийо? — попитал той подир малко.

— На дъното съм! — отвърнала сиромасията от трапа.

Тогава сиромасът грабнал лопатата и почнал да срива пръстта в гроба. Затрупал сиромасията и си отишъл.

Опретнал се, заловил се мъжката да работи и му провървяло. За година-две напълнил и той къщата си с имане. Богатият, като гледал как работите на съседа му се оправят, захванал да се пука от завист. Веднъж го спрял на улицата и го заразпитвал какво се е случило. Доскорошният сиромас му разказал как смогнал да натика сиромасията в гроба.

— Ти си я натикал — рекъл на ума си завистникът, — но аз ще я изровя и пак ще ти я проводя вкъщи!

И като нарамил мотиката, отишъл на гробищата. Провикнал се:

— Къде си мари, сиромасийо?

— Тука съм! — обадила се глухо сиромасията изпод земята.

Богатият разровил трапа и сиромасията пак излязла навън.

— Хайде сега — рекъл богатият, — скоро да идеш при стопанина си, защото той заглади косъма.

— Дума да не става — отвърнала сиромасията, — не ща!

— Защо?

— Защото аз толкова години вървах подире му, а той излезе неблагодарник и ме закопа в земята.

— А при кого ще идеш? — попитал богатият.

— При тебе. Ти ми стана мил и драг, като ме изкопа от гроба.

И като се лепнала подир завистливия богаташ, сиромасията не го оставила, додето не го докарала до просяшка тояга.

БРАТЧЕ И СЕСТРИЧЕ

Живеели някога един мъж и една жена. Те прекарвали дните си много сговорно и се радвали на двете си дечица — момче и момиче.

Момчето се казвало Иванчо, а момиченцето — Марийка. Кротки били дечицата и много послушни, затуй родителите ги гледали като писани яйца. Но за нещастие жената се разболяла от тежка болест, гътнала се и умряла. Мъжът овдовял, а дечицата останали сирачета.

Мислил мъжът какво да прави, мислил, най-сетне решил да се ожени за друга жена. Довел си в къщи една проклета и зла стопанка с жълти студени очи. Тя, щом зърнала двете дечица, които мирно стоели край огнището, пламнала от омраза.

Вечерта мащехата попитала мъжа си:

— Утре какъв ден е?

— Гергьовден.

— Купи едно агънце!

— Нямам пари отвърнал мъжът.

— Тогава продай ония две дечица. И без тях можем.

Момченцето дочуло думите на мащехата, а момиченцето нищо не чуло.

— Какво приказваш? уплашил се бащата.

— Казах, каквото казах отвърнала жълтооката жена, или ще ги продадеш, или утре вечер няма да замръкна в къщата ти. Хайде сега вземи един сапун, един гребен, едно менче с вода и една кратунка. Занеси ги в кошарата. Повикай децата и ги заключи там да спят. Накарай ги да се измият, защото утре на пазара трябва да бъдат чисти.

Мъжът се нажалил, сълзи закапали от очите му, ала нямало що да прави. Страхувал се от злата си жена. Заключил децата си в кошарата, занесъл им менче с вода, гребен и кратунка и им поръчал хубаво да се измият. През нощта двете сирачета се измили хубаво, легнали на сламицата в кошарата да спят, ала не могли да затворят очи. По едно време Иванчо бутнал каква си по рамото и тихо рекъл:

— Како, хайде да бягаме!

— Защо, какиното?

— Защото утре тате ще ни отведе на пазара да ни продаде.

— Ти откъде знаеш?

— Чух ги, когато си хортуваха с мащехата. Затуй ни заключиха в кошарата.

— Олеле, Иванчо, какво ще правим?

— Да изкопаем една дупка под плета и да се измъкнем навън.

Запретнали се двете деца, изровили една дупка под плета на кошарата. Взели гребена, менчето и кратунката и тичешком поели нагоре към гората. Бягали, бягали, докато съмне минали отвъд планината.

Като станало видело, мащехата отишла към кошарата, надникнала да види какво правят двете завареничета, но кошарата била празна. Мащехата викнала на мъжа си:

— Твоите деца са побягнали! Тичай да ги гониш! Скоро!

Мъжът грабнал калпака си и търтил нагоре към планината. Тичал, тичал, все по стъпките на двете бежанчета. Прехвърлил планината, слязъл на една поляна и къде пладне наближил двете си дечица. Най-напред се обърнало момчето и рекло:

— Како, тати иде подире ни! Хвърляй менчето!

Момичето хвърлило менчето и по цялата поляна се лъснали хиляди менчета. Бащата нагазил през менчетата, спъвал се, падал, ставал. Най-сетне излязъл от бакърената поляна, но децата през туй време побягнали надалеч. Втурнал се пак с всички сили. Втори път наближил децата си.

— Како, хвърляй кратунката! викнало момчето.

Момиченцето хвърлило кратунката и по цялата поляна се жлътнали хиляди кратуни. Бащата нагазил през кратуните, спъвал се, падал, ставал, най-сетне ги извървял и пак наближил децата си.

— Хвърляй сега гребена! казал Иванчо.

Марийка хвърлила гребена и по цялата поляна порасла изведнъж бодлива гора от гребени с бодлите нагоре. Лошият баща скочил в бодлите и те се набили в краката му. Паднал на земята, не можел повече да върви. Двете деца побягнали далеч, в един незнаен край, дете никой не можел да ги намери.

Тръгнали братчето и сестричето в този чужди край едно до друго. Марийка стиснала Иванча за ръка. Вървели и се озъртали,

вървели, най-сетне стигнали до един кладенец. Марийка го познала, че е вълчи, защото покрай него имало само вълчи стъпки. Иванчо се навел над кладенеца и рекъл:

— Како, ще пия вода от този кладенец, много съм жаден.

— Не пий, какиното — отвърнала Марийка, — защото, който пие вода от тоя кладенец, става вълк.

Иванчо се изплашил и не посмял да пие вода от вълчия кладенец.

Продължили пътя си по-нататък. Стигнали до един кладенец. Той бил мечият кладенец. Наоколо се виждали само мечи стъпки.

— Ще пия, мари како! — замолил се Иванчо.

— Не пий, какиното, ще станеш мечка. Отишли още по-нататък. Стигнали трети кладенец. Над кладенеца имало върба.

— Ще пия, какичко, защото умирам от жажда! — заплакал Иванчо.

Пий, душичке — съгласила се Марийка, — ала по-напред ме покачи на тази върба.

Иванчо повдигнал така си, покачил я на върбата и се навел да пие вода. Но щом глътнал първата глътка, тозчас се превърнал на рогач. Бърже побягнал в гората, а сестра му останала на върбата. Сгушила се между клоните сиротната Марийка и там пренощувала. Не щеш ли, рано на другата сутрин дошъл войводският син да си пои коня. Скочил на земята и потеглил конската юзда към кладенеца, ала конят се дръпнал назад, не искал да пие. Погледнал войводският син — в кладенеца човешка сянка. Вдигнал очи нагоре и що да види — между върбовите клони стои едно хубаво момиче.

— Слез долу, момиче — провикнал се войводският син, — защото ми плашиш коня и той не ще да пие вода.

— Който ме е дигнал на върбата — отговорило момичето, — той ще ме смене.

И тъй се молил войводският син, и инак се молил, Марийка не рачила да слезе.

Тогава младият войводски син повикал трима души дървари и ги накарал да отсекаат върбата. Запретнали ръкави дърварите, размахали секирите. Секли до вечерта. Останало им още малко, за да рухне върбата. Единият дървар рекъл:

— Хайде да си ходим, че мръкна! Утре на гладно сърце ще досечем върбата.

И си тръгнали. През нощта рогачът Иванчо дошъл да споходи сестра си и като видял, че върбата ще падне след десетина удара, навел се и почнал да плюнчи всяка тресчица и да я лепи на мястото ѝ. Преди да съмне, налепил всичките тресчици и върбата станала пак цяла. Дошли на другия ден дърварите и се смаяли. Пак почнали да секат, но и този път не сварили да я досекат, додето мръкне останало им: още малко. Прибрали се да спят. Повторно пристигнал рогачът и налепил тресчиците. На третия ден, когато дошли дърварите, намерили върбата пак цяла. На четвъртия, на петия — все същото.

Войводският син много се зачудил. Не можел да разбере каква е тази работа. Проводил един глашатай да обади на хората, че голяма награда ще получи оня, който снесе момичето от върбата.

Никой не се наемал. Най-сетне в къщата на войводата се появила една бабичка и казала:

— Младо юначе, аз се наемам да снеса момичето. Ще ми дадеш ли наградата?

— Ще ти я дам — отговорил войводският син.

Тогава бабичката впрегнала петела и котката в една малка колца, натоварила на колцата ноцвите, менчето, ситото, пълно с брашно, и триножника. Подкарала петела и котката към върбата. Щом стигнала под върбата, разшетала се, бърже наклала огън, обърнала триножника с краката нагоре над огъня, сложила менчето надолу с гърлото, заляла огъня с вода и го угасила. Момичето я гледало отгоре.

— Бабо — попитало то, — какво ще правиш?

— Питка ще меся, бабиното. За войводския син питка.

— Не тъй, мари бабо — засмяло се момичето, — ти слагаш триножника и менчето наопаки!

— Ами как, чедо? — попитала бабата. — Слез да ми покажеш! Аз не зная как. Слез де!

— Да слеза — отвърнало момичето, — но сетне не мога да се покача сама, ти ще ме повдигнеш ли?

— Ще те повдигна, бабиното!

Момичето слезло от върбата, наклало пак огъня, сложило триножника, както трябва, отсяло брашно, стоплило вода, омесило питка. Заровило я в огнището да се пече.

— Хайде сега — рекло то на бабичката — повдигни ме пак да се кача на върбата.

— Чакай да си похапнеш от питката, чедо — рекла бабичката, — полегни си до огъня да подремнеш, додето се опече питката.

Момичето я послушало и полегнало. Когато заспало, бабичката го сложила полечка в нощвите, натоварила го на колцата, подкарала петела и котката.

— Дий, петльо, дий, коте! — шибала ги тя с върбова пръчка и закарала момичето във войводската къща.

Войводският син, като видял момичето на колцата, целият светнал от радост. Повикал най-добрите шивачи. Поръчал им да ушийт за гостенката дрехи от най-тънка коприна, украсена със сребро и злато и още на другия ден дигнал сватба. Оженил се за Марийка. Вечерта двамата младоженци си легнали да спят на широкия трем. Тогава от гората пристигнало рогачето, почнало да милва с копитцето си краката на кака си и на батя си и заговорило:

— Тези крачка са какините, а пък тези са бацьовите!

Разчуло се навсякъде, че Марийка станала войводска снаха, научила се и мащехата ѝ. Дигнала се от селото и отишла във войводския дом. Помолила се да я приберат за ратайкин्या. Марийка се смилила и прибрала мащехата си. Живели си щастливо младият войводски син и невестата му, ходили си на: разходка, а рогачето все подире им вървяло. Веднъж Марийка рекла на войводския син:

— Много ми е горещо, пусни ме да ида на реката да се окъпя.

— Иди — съгласил се войводският син, — ами с кого ще идеш?

— С ратайкинята, нали ми е втора майка.

— Добре, идете!

Отишли Марийка и мащехата ѝ да се къпят, съблекли се край брега, влезли във водата. Тогава мащехата, която носела змия в сърцето си, хванала Марийка, затиснала я в един вир и я удавила. Като сторила това злодеяние, лошата жена излязла, облякла Марийкините дрехи и се прибрала във войводския дом. Вечерта войводският син се върнал от лов и като видял грозната жена в леглото си, попитал я:

— Защо си толкова почерняла и погрозняла, Марийке?

— Защото цял ден ме е пекло слънцето.

Войводският син нищо не казал. Легнал си. Тъкмо задрямал, ей го че пристигнало рогачето и занареждало:

— Тези крачка са бацьовите, а другите, черните, са на ратайкинята, която удави сестричката ми в дълбокия вир.

Войводският син се пробудил, отворил очи и попитал:

— Защо приказва тъй рогачето?

— Защото — отвърнала ратайкинята — завижда на хубавия ни живот и иска да ни раздели. Утре да го заколиш!

— Ще го заколя! — склонил войводският син.

На другия ден той повикал един месар да заколи рогача. Рогачът се уплашил и почнал да се моли:

— Бате, кажи да не ме колят сега!

— Ами кога?

— Когато се върна от водопой. Ей сега ще ида на реката да си сръбна бистра водица и пак ще си дойда. Тогава нека ме заколят.

— Хубаво — рекъл войводският син, — иди на реката, ама бързай да се върнеш. Рогачето се затекло надолу. Подире му скришом тръгнал войводският син.

— Чакай — рекъл си — да видя какво ще прави туй рогаче на реката — и се потулил в храсталака край речния вир.

Рогачето, като стигнало на брега, почнало да вика:

— Како, мила какичко, къде си?

— Тук съм, в дълбокия вир — обадила се изпод водата Марийка.
— Защо си дошло, какиното?

— Дойдох да се простя с тебе, защото бате повика един месар да ме заколи.

— Защо, миличко?

— Надума го ратайкинята, дето те удави.

— Сбогом, братче! — обадил се гласът под водата. — Тъй било писано: и двамата да загинем от нашата зла мащеха.

— Ами ти какво правиш там? — попитало рогачето.

— Глътна ме една голяма риба. Аз седя в корема ѝ. Ако рече бате ти сам да изплете една мрежа от сребърни конци — може да хване рибата и като я разпори, ще ме спаси. Но няма кой да му каже — въздъхнала сестричката.

Войводският син чул всичко, прибрал се у дома, заповядал да не закачат рогача, поискал едно гранче сребърни конци, седнал и за два дни изплел една мрежа. Слязъл с мрежата към реката, замрежил вира и хванал рибата. Като разпрал корема ѝ, вътре намерил хубавата си невеста. Продумал ѝ. Марийка чула гласа на своя съпруг, мигом отворила очи и оживяла. Облякъл я войводският син с още по-хубави

дрехи и си я прибрал. Ратайкинята, щом съзряла удавницата, уплашила се грозно, хвърлила се от прозореца и се утрепала.

Заживели си войводският син и младата му невеста весело и честито. Където мръднели — рогачето все подире им вървяло.

НЕБЛАГОДАРНАТА МЕЧКА

Един селянин отишъл в гората за дърва. Тръгнал между дърветата и намерил една яма, два човешки боя дълбока. В ямата — мечка. Върти се назад-напред и ръмжи. Чака да дойде ловецът, който е изкопал ямата, за да я прибере.

— Какво правиш тука, Мецано? — попитал дърварят.

— Строполих се като кърава надолу с главата и не мога да изляза. Моля ти се, дърварко, помогни ми да се измъкна. Ако ми помогнеш — ще ти дам каквото искаш.

— Как да ти помогна? — замислил се дърварят.

— Спусни ми една стълба в ямата — подсетила го мечката, — по нея да изляза.

— Абе, аз стълба нямам, но ще ти подам ритлата на колата — отвърнал дърварят и спуснал ритлата на колата в дълбоката яма.

Мечката внимателно почнала да се катери нагоре по ритлата и излязла навън. Отървала кожата.

— Казвай — рекла тя на дърваря, — какво искаш да ти дам, задето ми спаси живота?

— Нищо не искам — отвърнал дърварят, — не е голяма работа, една ритла съм ти подал.

— Без нищо не може — рекла мечката. — Ще вземеш нещо. В хралупата, където живея, имам три делви мед. Ела да ти дам едната.

„Защо да не го взема?“, рекъл си дърварят, закрачил подир мечката и прибрал делвата. Като си тръгнал, мечката му поръчала:

— Този мед е само за тебе. Ти ще си го ядеш. Няма да даваш никому от него. Ако дадеш на жена си или на децата си, свършено е с тебе, ще те изям. Тъй да знаеш.

Нямало що. Насякъл селянинът дърва, натоварил колата, наместил най-отгоре делвата и се прибрал у дома. Децата му го посрещнали на вратника и щом зърнали делвата, почнали да подскачат.

— Тате, какво ни носиш в делвата?

— Нищо няма — отвърнал дърварят, — делвата е празна.

И като разпрегнал воловете, внесъл делвата в зимника, потулил я на едно тайно място и почнал да си яде скришом от меда. Не щеш ли — децата го усетили и захванали да му се молят:

— Тате, дай и на нас от онуй нещо, дето си го скрил в зимника!

Селянинът си помислил тъй: „Не е хубаво аз да ям мед, а децата ми да се облизват. Ще им дам и те да хапнат, че каквото ще да става“.

Слязъл в зимника, изнесъл делвата и казал на децата:

— Ще ви дам да си хапнете мед, но по-напред излезте навън и погледнете дали някой не се навърта край къщата.

Децата излезли навън и скоро се върнали:

— Няма никой, тате, само маминият сукман се чернее под стряхата. (А то било мечката, която всичко видяла и всичко чула.)

Изяли децата меда. Облизали делвата. Бащата дигнал празната делва и я понесъл пак към зимника, но мечката го преварила и почнала да ръмжи:

— Е, дърварю, каква ни беше думата? По-скоро върви на реката да се изкъпеш!

— Защо? — попитал селянинът.

— Защото ще те изям!

Бре, ами сега! Селянинът изтръпнал от страх, но нямало що да стори: тръгнал към реката, а мечката — подире му. Върви селянинът и сълзи текат от очите му. Изневиделица насреща му изскочила лисицата.

— Защо плачеш? — попитала тя селянина.

Селянинът й разправил всичко от начало до край. Лисицата го изслушала внимателно и поклатила глава:

— От цялата история само едно нещо не мога да повярвам.

— Кое? — попитал дърварят.

— Не ми се вярва, че мечката може да ходи по стълба.

— Мога — изръмжала Баба Меца, — и по дърветата мога да се катеря, и по стълба мога да ходя.

— Аз, додето не видя с очите си, няма да повярвам.

— Тогава да вървим! — провикнала се мечката. — Аз ще ти покажа мога ли, или не мога.

— Къде да вървим?

— В гората.

Отишли тримата в гората и щом стигнали до вълчата яма, мечката извикала:

— Едно, две, три!

И се бухнала в ямата.

— Тичай по-скоро за ритлата! — извикала мечката на дърваря.

— Ти остави ритлата, ами донеси секирата, за да се разправиш по дърварски с тая неблагодарна мечка! — обадила се хитрата лисица.

— И чуй какъв съвет ще ти дам: отсега нататък, видиш ли мечка стръвница, паднала в яма, да не ѝ подаваш стълба!

РАКЪТ И НЕГОВИТЕ СИНОВЕ

Старият рак събрал в дълбокия речен вир своите малки рачета и като ги изгледал бащински, засукал си мустаците и рекъл:

— Рачета осмокрачета, рачета кривокрачета! Чуйте съвета на стария си баща: досега, чеда мои, всички ходехме назад — рачешката. Отсега нататък вие трябва да вървите напред с главата, както вървят рибите, жабите и водните змии.

Тогава се обадило най-малкото раче, което не било глупаче:

— Може, татенце, ще послушаме твоя мъдър съвет, но ти се молим да ни покажеш как се ходи напред. Ние сме мънички и не знаем.

Старият рак, който през целия си живот бил ходил само назад, изпаднал в голямо затруднение, тъй като не знаел как се ходи напред. Но за да не бъде накърнено бащиното му достойнство, решил да накаже своите рачета и почнал да ги щипе. Рачетата се разпищели и побягнали към бързея рачешката.

И останали неуки до ден днешен.

ДЕЦАТА НА ВОЙВОДАТА

Имало едно време три сестри — три воденичарски дъщери. Двете, по-големите, били хубави и не твърде, а третата, най-малката, била като звезда Вечерница. Живеели трите момичета в бащината си воденица. Пораснали, станали моми за женене. Една вечер те седнали пред воденицата и навирили хурки да предат на месечина. Почнали да си хортуват. Най-голямата казала:

— Да ще да ме вземе войводският син, ще му напреда едно вретено прежда и ще му изтъка от нея платно, с което да облече цялата си войска.

Обадила се втората:

— Да ще мене да вземе, че да му омеся една такава бяла погача, с която да нахрани цялата си войска.

— Ако пък войводският син се ожени за мене — рекла третата, най-малката, — ще му родя две момчета със златни коси и сребърни зъбчета.

Войводският син слизал всяка вечер да пои на реката белия си кон. Пътят му бил край воденицата. Тъкмо когато трите предачки си приказвали, той минал покрай тях, поспрял си коня и ги чул. На връщане влязъл във воденицата, намерил стария воденичар и му рекъл:

— Дядо, дай ми една от твоите дъщери за жена.

— Коя искаш? — зарадвал се воденичарят.

— Най-малката.

— Вземи я, синко, но ще те попитам най-напред какъв занаят имаш.

— Аз съм войводски син, дядо, баща ми е стар. Когато се ожена, ще ме направи командир на цялата войска. Аз ще бъда войвода.

— Добре, като е тъй — казал воденичарят.

На другия ден — било петък — войводският син дигнал сватба. Дошъл със златна кочия, взел най-малкото момиче и го завел в двореца на баща си. Заживели младоженците честито. Минало, що минало, старият войвода грохнал и отстъпил мястото си на своя син, който

станал добър войвода. Веднъж в двореца дошли двете по-големи сестри и рекли:

— Сестро войводкиньо, прибери ни в двореца и ние да си поживеем. Дотегна ни да ходим напрашени с брашно. Омръзна ни бащината воденица. Къде-къде е вашият дворец!

— Елате — рекла им войводкинята и ги наредила в двореца.

Най-голямата сестра била голяма завистница. Тя ходела денем и нощем по стаите на войводския дворец и се чудела как да прогони сестра си и да се ожени за младия войводски син. Един ден войводкинята добила две момчета. Чудни деца — със златни косички и със сребърни зъбчета. С насълзени от радост очи гледала майката рожбите си и не можела да им се нарадва. Младоженецът бил на лов и щял да се върне късно през нощта. Голямата сестра, завистницата, стояла до леглото на родилката и се пръскала от яд. По едно време продумала:

— Сестро войводкиньо, защо не си подремнеш малко, я колко си уморена.

— Ами дечицата ми? — попитала майката.

— Аз ще ги сложа в люлката и ще ги люлея, додето заспят.

Уморената майка затворила очи и се унесла. Тогава завистницата грабнала двете новородени дечица, изскочила навън, мушнала се в тъмната градина и ги погубила. Заровила ги наскредината, отишла при кучката, взела две малки кученца и ги отнесла в люлката. Почнала да ги люлее и да им пее. Войводкинята спяла. Посред нощ се върнал мъжът ѝ от лов.

— Честити рожби! — посрещнала го сестрата.

— Къде са? — викнал зарадван младият войвода и се затекъл към люлката, но като видял двете кученца, пожълтял от гняв и извикал:

— Вън! Изхвърлете тези кучета, а майка им прогонете, направете ѝ сламена колиба нейде край реката! Отсега нататък нека пасе патките ми!

— Ами какво ще правиш без жена? — попитала завистницата.

— Лесна работа — отвърнал ядосаният войвода, — тебе ще взема!

Още същата нощ наредбата му била изпълнена.

На другия ден войводата излязъл да се поразходи из градината. И що да види? На онуй място, дето завистницата заровила двете дечица,

били пораснали две чудни дървета със сребърни листа и златни цветове. Учудил се войводата и повикал новата си жена:

— Ела да видиш какво чудо е станало!

Минал най-напред войводата под дърветата. Те се навели и почнали да го милват по главата. Минала подире му войводкинята. Дърветата се наклонили и почнали да я шибат по главата.

Войводата повикал майстори и рекъл:

— Закрепете между клоните на тия две дървета две легла — нощес ще спим с войводкинята там горе, между златните цветове и сребърните листа.

Майсторите направили леглата. Вечерта войводата и жена му се настанили да спят в тях. Зашумели над главите им сребърните листа.

Войводата бързо заспал. Цветовете го милвали по лицето. Войводкинята била като на тръне. Не можела да мигне, защото клоните я шибали по лицето. Към полунощ двете дървета се обадили с човешки гласове:

— Братко — рекло едното, — тежи ли ти войводата?

— Не ми тежи — отвърнало другото, — защото ми е баща. Лек ми е като перце. А на тебе тежи ли ти войводкинята?

— Тежи ми като биволица. Клоните ми пращят.

Войводкинята чула, слязла от дървото и цяла нощ лежала на мократа трева.

На другия ден, когато войводата слязъл и отишъл пак на лов, тя грабнала една секира, отсякла дърветата и ги изгорила. От тях останала само купчина пепел. Патарката, майката на погубените дечица, нагребала шепа пепел от купчината и я пръснала в лехите. До вечерта поникнал босилек със златни и сребърни върхове. Завистницата се досетила, че тоя босилек е от праха на дърветата, пуснала една овца в градината и овцата опасла босилека. През нощта тая овца родила две агънца със сребърна вълна и златни рогчета. Като ги видяла, завистницата бързо ги натикала в една кошница, намазала кошницата със смола и я хвърлила в реката. Реката понесла агънца надолу. Кошницата се закачила във върбалака тъкмо пред сламената колиба на патарката. И нали били гладни, двете агънца почнали да бляят жално-милно. Патарката ги чула, станала, запалила свещ и отишла към върбалака. Намерила засмолената кошница, отворила я и какво да види — сребърни агънца със златни рогчета. Познала ги, че са

нейните дечица. Прибрала си ги в колибата, дала им да сучат. Щом първото агънце дръпнало глътка мляко — превърнало се на дете. Тогава зарадваната майка дала мляко и на второто — и то станало дете.

Раснали двете момченца със златни косици и сребърни зъбчета в сламената колиба, проходили и почнали да говорят. Често излизали да играят навън, до прага. Всеки, който минавал край колибата, се спирал да ги гледа и да им се чуди. Минала веднъж войводкинята. Децата, като я видели, захванали да хвърлят камъни подире ѝ. Минал войводата. Те изскочили с две метли и почнали да метат пътеката пред коня му.

Войводата се смаял много, като ги видял: какви са тия две момченца със сребърни зъбчета и златни косици? Тъкмо такива била обещала някога да му роди патарката. Нещо го жегнало. Тръгнал да я дири. Тя си пасяла патките край реката с една дълга вършина.

— Откъде имаш тия дечица? — попитал войводата.

— Реката ми ги донесе в една засмолена кошница — отговорила патарката и си влязла в колибата.

Войводата се върнал в двореца. Заварил войводкинята тъкмо когато гонела с една тояга котката да я бие, задето налокала млякото.

— Не ме бий или ще обадя на войводата как погуби дечицата му и ги смени с кученца! — измяукала котката.

Войводата чул, грабнал от ръцете на жена си тоягата, хвърлил я през прозореца, навел се, взел котката на ръце и я разпитал за всичко. Котката, която не спи нощем, знаела цялата история. Тя разказала от игла до конец на войводата какво била направила завистницата с децата, дърветата, босилека, агънцата.

— Ами как са се превърнали агънцата на деца? — попитал войводата.

— И туй видях — отговорила котката, — тъкмо бях отишла за мишки в колибата на патарката, когато тя извади агънцата от кошницата. Щом им даде майчино мляко — те се превърнаха на деца.

Тогава войводата приbral първата си жена и дечицата си в двореца, а завистницата заповядал да засмолят в едно буре и да я хвърлят в морето.

ОВЦЕТЕ И КУЧЕТО

Сговорили се овците, отишли при своя стопанин овчаря и заблеяли пред кошарата му. Излязъл овчарят и ги попитал:

— Какво има? Защо блеете тъй жално?

— Стопанино — приближил се най-старият овен, — дошли сме да ти се оплачем.

— Кажете да чуя.

— Ти, стопанино, не си справедлив към стадото. Ние ти даваме мляко, от млякото правиш сирене, продаваш го и печелиш добри пари. С нашата вълна обличаш цялото си домочадие. Всяка овца през зимата ти ражда по едно агънце и умножава стадото. От година на година ти ставаш все по-богат, но за нас не мислиш. Сутрин ни изкарваш на поляната и казваш: „Хайде вървете да пасете трева!“, а кучето си гледаш като писано яйце. Когато съмне, му даваш една порязаница, а вечерно време — и хляб, и сирене. С какво е заслужило кучето твоего благоволение? Вълна и мляко ли ти дава? Или пък ти ражда агънца? Дошли сме да ти кажем, че отсега нататък не искаме да пасем трева, а ще ни даваш хляб да ядем. Ако не послушаш молбата ни, ще вдигнем бунт. Ще запалим кошарата и ще се разбягаме на всички страни. Прогони кучето, а хляба давай на нас!

— Добре! — съгласил се овчарят и като прогонил кучето си, омесил една пещ хляб за овците.

Цял ден овците яли хляб и не отишли на паша. Но ето че през нощта, когато заспали, дошъл вълкът. Почнал да се върти покрай кошарата и щом угадил, че няма куче, прехвърлил с един скок оградата. Тогава старият овен се втурнал към кошарата и събудил овчаря:

— Стопанино — викнал той, — загинахме! Къде е кучето?

— Нали поискахте да го прогоня и аз ви послушах.

— Ах, стопанино, никога вече да не се водиш по овчи ум — рекъл овенът.

В туй време вярното куче, което не било далеко от кошарата, усетило вълка и връхлетяло отгоре му. Завчас го свалило на земята и горският звяр с голяма мъка отървал кожата.

От него ден нататък овцете и кучето станали големи приятели.

БЕЗЦЕННОТО КАМЪЧЕ

Ще ви разкажа една приказка за Дядо-Павловото безценно камъче.

Дядо Павел бил овчар. Имал си кошара в Балкана и затварял нощем десетина овце в кошарата. Имал си колиба с покрив от плочи, а в колибата — едно коте и едно пате. Само си нямал дядо Павел балканецът светилник — да му свети нощно време.

Веднъж дядо Павел, като вървял подир стадото си, чул на една поляна край гората писък — сякаш тънка свирка свири жална песен. Навлязъл в шумака, да разбере какво има, и видял, че гората гори и пращи, а край един обгорял пън се гърчи в пламъците пъстро гущерче и пици.

— Овчарко — продумало гущерчето, като го зърнало, — братко, помогни ми да изляза от огъня!

Дядо Павел отвърнал:

— Да ти помогна, но как да нагазя в тая жар? Ще ми изгорят краката!

— Тогава подай тоягата си — аз ще се хвана за нея, а ти ме изтегли.

Дядо Павел протегнал дългата си овчарска тояга, гущерчето стъпило на нея и се измъкнало от огъня.

— Искам да ти се отплатя — продумало гущерчето, като дошло на себе си, — ела подире ми!

— Какво ще ми дадеш? — попитал дядо Павел.

— Аз съм чедо — рекло гущерчето — на гущерския цар. Моят баща живее в една дълбока и тъмна пещера. На короната му има девет безценни камъчета, които светят като девет слънца. Ще ти дам едното.

Тръгнало гущерчето по тревата надолу към реката, потеглил подире му старецът. Вървели, що вървели — стигнали до пещерата.

— Ти почакай тук, пък аз ще ида за камъка! — продумало гущерчето.

Дядо Павел седнал на земята. Свечерявало се вече. Додето гущерчето излезе — станало тъмно. Най-сетне то се показало с безценното камъче в уста. Когато излязло — цялата поляна наоколо грейнала. Птичките от околните дървета трепнали с криле и зачуруликали. Помислили, че се е вече съмнало и слънцето огряло.

— Вземи туй камъче и си иди в колибата. Трябва да ти кажа, че туй камъче не е само за светене. То може да прави и други работи. Когато стигнеш вкъщи, почукай с камъчето три пъти по земята и речи: „Да ми дойде туй и туй!“ Каквото поискаш, ще ти дойде.

Взел дядо Павел светлото камъче и го погледнал: то било голямо колкото лешник. Пуснал го в торбата си и кривнал към колибата. Заварил стадото си пред кошарата, а патето и котето чакат до прага. Прибрал си овцете старецът, влязъл в колибата и извадил камъчето. Като светнало онуй ми ти камъче — цялата колиба озарило. Котето и патето си затулили очите — да не ослепеят. Дядо Павел се навечерял и си рекъл:

— Защо ми трябва други работи да искам от камъчето, когато си имам всичко: и колиба, и овце, и сиренце, ето сега и светинка ми грейна на трапезата.

Легнал си да спи. Ала сън не му дохождал. Почнал да си мисли:

„Защо пък да не опитам камъчето? Я да поискам нещо! Какво ли да поискам, какво ли да поискам — ще поискам един мермерен дворец“.

Станал от постелята, посегнал към камъчето, което си светело на полицата. Взел го, чукнал го три пъти по земята и рекъл:

— Да ми дойде тук един мермерен дворец!

Додето изрече тия думи — ето че колибата се отместила, загубила се някъде и на мястото ѝ се появил чуден мермерен дворец. Стените на стаите били от огледала, съдовете — от чисто злато, а столовете и масите — от слонова кост. Учудил се старецът, разходил се по стаите, разгледал ги и легнал на едно меко легло от пух. Скрил камъчето в пазвата си.

Не щеш ли, нея вечер дошъл да го навести съседът му Иван.

— Дойдох — рекъл Иван — да те видя жив ли си, и да си попрिकाваме, защото не ми се спеше тая ноц. Какво е туй чудо? Не мога да повярвам на очите си: кой ти издигна тоя дворец?

— Камъчето — отвърнал дядо Павел и се усмихнал.

— Кое камъче? Я дай да видя туй камъче!

Дядо Павел бръкнал в пазвата си, извадил камъчето и го подал на Ивана. Иван го разгледал и попитал:

— Ами как построи туй малко камъче такъв дворец?

Дядо Павел му разправил и си прибрал камъчето. Приказвали, що приказвали, почнали да се прозяват.

— Остани да нощуваш, Иване, в дома ми — поканил дядо Павел съседа си.

— Къде ще легна?

— Легни до мен на тоя пух!

Легнал Иван до стареца и почнал да слухти. Чакал стопанинът да заспи. Щом дядо Павел захъркал, Иван бръкнал в пазвата му, взел камъчето, чукнал го три пъти на земята и рекъл:

— Да дойдат четирима кралимарковци, да вземат тоя дворец и да го отнесат отвъд Дунава!

Додето изрече тия думи, явили се четирима кралимарковци, дигнали двореца и го понесли. Иван с камъчето поел подире им, а дядо Павел останал. Кога се събудил сутринта — погледнал наоколо и що да види? — няма никакъв дворец, няма го и безценното камъче. Само вехтата плочена колиба, котето и патето. Заплакал старецът с два реда сълзи. Нажалили се овцете и блейнали. Домъчняло на котето, докривяло и на патето.

— Искаш ли да идем отвъд Дунава за дядовото камъче? — казало котето.

— Искам — съгласило се патето.

Тръгнали. Извървели цялата Дунавска равнина, стигнали широката тиха река Дунав.

— Аз мога да плувам — рекло патето, — а ти не можеш. Качвай се на гърба ми, да те пренеса отвъд!

Качило се котето върху гърба на своето другарче и патето преплувало отвъд. Повървели още малко, стигнали двореца. Промъкнали се в градината и влезли през един отворен прозорец. Заварили Ивана — спи на пухеното легло, а камъчето скрил под езика си. Те разбрали, че е там, защото в гърлото му блещукала светлинка.

— Как да го взема от устата му? — попитало патето.

— Ще ти кажа как — отвърнало котето. — Аз ще натопя опашката си в кратунката с червения пипер и ще погладя с нея

Ивановия нос. Иван ще кихне и камъчето ще падне от устата му.

Както рекло, тъй сторило котето. Натопило опашката си в пипера, погладило Ивановия нос, Иван кихнал и камъчето изскочило от устата му. Котето го грабнало и хукнало да бяга. Подире му се затекло патето. Бягали, бягали, стигнали пак до Дунава. Котето яхнало патето и патето заплувало. Насред Дунава патето се обадило:

— Какво е туй чудно камъче, дай да го видя!

— Не може сега — ще го изтървем във водата. Когато излезем на брега, ще го гледаш.

— Дай го сега или ще се гмурна във водата и ще се удавиш! — заграчило патето.

Котето се уплашило и рекло:

— Дръж!

Патето посегнало да вземе камъчето с лопатката си, ала го изтървало. Камъчето цамбурнало във водата и потънало.

Излезли двете гадинки на брега и заплакали.

Минал един рибар с въдица и ги запитал:

— Котенце, патенце, защо плачете?

— Гладни сме — измяукало котето.

Рибарят пуснал въдицата във водата, хванал една голяма риба и я дал на патето и котето.

— НЎ — рекъл им той, — че да не плачете!

Котето и патето отнесли рибата във върбалака, почнали да ядат и какво мислите намерили в корема ѝ? Намерили камъчето. Рибата стояла във водата с отворена уста и когато патето изтървало камъчето, тя го налапала.

Зарадвали се много гадинките, затепкали пак през Дунавското поле, извървели го и стигнали Дядо-Павловата кошара. Дядо Павел лежал на земята и плачел. Търкулнали камъчето до главата му. Тогава изведнъж Дядо-Павловите очи светнали. Грабнал старецът камъчето, чукнал с него три пъти по земята и викнал:

— Искам тука Ивана — вързан в един чувал!

Додето изрече тия думи — напреде му се изтърсил един чувал, а вътре — Иван. Грабнал си тоягата дядо Павел и — тупа-лупа — дръпнал на Ивана един бой, па го развързал и го изпроводил да си ходи.

След туй старият овчар си прибрал камъчето в кесията и рекъл:

— Не ми трябва никакъв дворец, защото Иван ще го открадне пак. Зная му нрава.

И тръгнал подир овците си. Всяка вечер слагал камъчето на полицата — да му свети. А когато се поминал, гущерчето влязло в колибата и пак си прибрало камъчето.

КОЛКО СА МАГАРЕТАТА

Подкарал Настрадаин ходжа пет магарета — да ги продава на пазара. Тичал подире им, гонил ги, додето се уморил и яхнал едно от тях. Като отпочинал малко, той преброил магаретата, които вървели напреде му с клепнали уши.

— Бре, само четири! — викнал ходжата уплашен и скочил на земята. — Едното се е отлъчило, ще се върна да го намеря!

Но преди да се върне, той преброил магаретата още веднъж и видял, че са пет. Зарадван до уши, ходжата пак се метнал на едно от магаретата и подгонил другите напреде си.

Подир някое и друго време той се заловил отново да ги брои!

— Пак четири! — извикал Настрадаин ходжа и почнал да мига. Тъкмо в туй време насреца му се задал Хитър Петър.

— Хитър Петре, моля ти се, кажи ми колко са магаретата, които виждаш напреде си, защото, когато ги броя от земята, излизат пет, а щом се метна на самара — едното се губи.

Хитър Петър се усмихнал и отвърнал:

— Магаретата са шест, само че едното е с два крака.

НЕВОЛЯТА

Един дървар имал двамина синове. Всеки път, когато отивал в гората, той водел по един от тях за помощник. Веднъж дърварят натъкмил колата и казал на синовете си:

— Хайде, момчета, идете сами в гората за дърва, а пък аз ще остана къщи да си отпочина, защото много се обяхтих.

Момчетата се зарадвали, че им се е паднал случай да отменят баща си, и подкарали колата. На излизане от къщи по-големият се обърнал назад и попитал баща си:

— Абе, тате, ако ни се повреди колата, кой ще ни я поправи?

— Не берете грижа — отвърнал бащата, — ако строшите колата, повикайте неволята, тя ще я поправи.

Отишли момчетата в гората. Разпрегнали, пуснали воловете да пасат и грабнали секирите. Развъртели се. Захванали да секат. На бърза ръка насекли дърва, натоварили и претоварили колата. Впрегнали пак добичетата и потеглили назад.

Не щеш ли, насред пътя, като се спускали по едно нанадолнище, претоварената кола се засилила, блъснала хомота и строшила теглича. Двете момчета прехапали устни: ами сега как ще откарат колата с дървата? Тогавя по-големият се досетил за поръчката на баща си и захванал да вика, колкото му глас държи:

— Невольо! Невольо! Ела да ни поправиш колата!

Никой не се обадил.

— Невольооо! — екнал още по-силно гласът на малкия. — Ела, че загазихме!

Но гората била глуха и неволята я нямало никаква.

Смрачило се. Птиците се прибрали в гнездата си. На небето се появила бледна месечина.

— Бате — рекъл по-малкият брат, — то се видя, че тая проклета неволя няма да дойде. Кой я знае къде се е запиляла в пущинака — навярно поправя друга кола или пък лежи под някое дърво. Я хайде ние сами да си поправим колата.

— Как? — попитал по-големият. — То не е лесна работа.

— Ще отсечем нов теглич от сухо дряново дърво, ще го издяламе — и готово!

Речено — сторено. Разтичали се двете пъргави момчета, намерили сух дрян, отсекли го, издялали го хубаво, направили нов теглич и го сложили на мястото на счупения.

Откарали колата у дома си.

Додето разтоваряли дървата, разказали на баща си какво се е случило.

— Остави се, тате, насред пътя строшихме теглича. Захванахме да викаме неволята. Викахме, викахме, гърлата си продрахме, но тя не се обади, сякаш беше потънала в земята. Тогава се запретнахме сами и си направихме нов теглич, по-як от стария.

Бащата се усмихнал и рекъл:

— Ех, момчета, вие сте търсили неволята из пущинаците, а тя е била при вас. Самата неволя ви е помогнала да си поправите колата. Поразмислете малко и ще разберете, че съм прав.

ТРИМАТА БРАТЯ И ЗЛАТНАТА ЯБЪЛКА

БАЩАТА РАЗКАЗВА ЗА ГУЩЕРЧЕТО

Имаше един стар селски дом, направен от дърво и камък. Покривът му приличаше на овехтяла ръждива шапка с отпуснато надолу кръжило. Изпод шапката гледаха към двора две дълбоки прозорчета, замрежени с кръстовидни дървени решетки. Щърково гнездо се беше наместило върху каменната плоча на белосания комин. Над гнездото шумолеше, разперил клони, вековен сенчест орех. Тежка дъбова врата, набита с ковашки гвоздеи, скърцаше продължително и жаловито. Наперен петел се разхождаше пред вратата и кълвеше разпилени овесени зърна.

Един ден, щом петелът разпери крила, проточи шия и гръмогласно изкукурига — приказката започна.

Най-напред се разтвори дъбовата врата. Блеснаха озарените от изгряващото слънце шарени паници и медници, окачени на дървени куки под полицата. Котката, задрямала до камината, стана, протегна се изгърбена и бавно прекрачи прага. Крадешком тръгна към градината да гони врабчета. Миндерът в широката стая беше постлан с дългорунни китени халища и шарени възглавници. Върху миндера седеше старец на преклонни години. На два побити гвоздеа на стената над главата му висяха дървен лък и колчан със стрели.

Пред стареца стояха прави трима мъже. Гологлави. Калпаците си държаха в ръцете.

Те бяха тримата синове на стареца:

най-големият,

средният и

най-малкият.

Първите двама се пъчеха пременени и накичени. На калпаците им се ветрееха пера паунови. Копринените им пояси спускаха дълги алени ресни до бедрата. Ботушите им стигаха до коленете. Най-малкият се гушеше зад тях нескопосно облечен, опасан с колан от лико, несресан, както му е редът. Босоног. Перчемът му бе паднал върху челото. Очите му горяха като два живи въглена.

Белобрадият старец изгледа синовете си от главите до петите и рече:

— Повикал съм ви, чеда мои, да ви кажа, че тази нощ ще пристигне ламята!

При тези думи най-големият и средният брат се стъписаха стреснати и уплашени. Най-малкият прехапа устни и направи една крачка напред, приближавайки се до баща си.

— Що думаш, тате? Каква ламя? — попита най-големият.

— Ще ви кажа. Затворете първом вратата. Натиснете и заключалката. Никой друг не трябва да узнае какво съм ви казал. Само вие.

Тогава най-големият брат се обърна към средния и му каза:

— Заклучи вратата!

А средният блъсна най-малкия:

— Тичай да заключиш вратата!

Най-малкият покорно изпълни поръчката. Затвори вратата и намести заключалката. Сетне се върна и седна на чергата до бащините си нозе. Големият и средният се отпуснаха върху миндера от двете страни на баща си.

Старецът се втренчи в светлите прозорчета, сякаш призова спомените си, поглади с длан брадата си и започна:

— Преди много, много години, когато бях малък, дядо ви ме води да напаса козичката в Камендолската гора. Там, както знаете, има едно сухо каменисто корито. По онова време на двата бряга вишеха клони престарели дървета с напукани дънери. Над коренищата им растеше златистозелен мъх. Моята козичка се беше изправила на една леска и се мъчеше да захопе най-долното клонче. Звънчето й трепкаво дрънколеше, а брадицата й се мятеше насам-натам. Аз бях седнал до един напечен пън и надувах дудучето си. През рамото ми тегнеше торбичка, пълна с диви круши, на кръста ми висеше кратунка.

В сухия дол имаше островръх сив камък. Най-отгоре беше изпъзляло гущерче, такова едно малахитово, с рубинени очички, а гърбецът му сякаш беше посипан със скъпоценни камъни. Извило очички към мен, то ме гледаше и слушаше захласнато свирнята ми.

Изведнъж тежък тътнеж разтърси гората и се понесе в дълбочината като грохот на керван коли, натоварени с празни бъчви возилници.

Погледнах към небето: там се носеха страшни буреносни облаци. Една светкавица разкъса облаците. Силна гръмотевица удари гората. Изплашени птици изхвъркнаха с писък от гнездата си и се пръснаха в пущинаците — където им видят очите. Едри дъждовни капки захванаха да ръсят шумака, затупкаха по напечените камъни и изведнъж окъпаха гущерчето. Но то не мърдаше от мястото си, с наслада размахваше опашка и се радваше на дъждовната прохлада.

Аз оставих свирнята, изтичах към козичката, хванах я за нашийника и я повлякох към сухия дънер на един дъб, изтърбушен от мълния. Подслонихме се двамата в хралупата. Само носът ми остана да стърчи навън.

Рукна проливен дъжд, сякаш се изливаше из ведро, а гущерчето все не мърдаше от мястото си. Стоеше като заковано.

По едно време гръмотевиците заглъхнаха. Облаците отминаха бързо, насметени от невидимата метла на вятъра. Разлюлените клони се укротиха. Дъждът изведнъж секна. Слънцето подаде главата си върху избистреното небе и цялата гора блесна с елмазена хубост. Птичките се залюляха върху клончетата с намокрени опашки и весело зачуруликаха.

Измъкнах козичката от хралупата и я пуснах да тича по влажната трева.

Но ето че сухият дол изведнъж оживя. Като стена пристигна мътен порой. Мъкнеше камъни, прекатуряше дървета, подкопаваше ронливия бряг. Всичко наоколо захвана да бучи.

Само острият камък с гущерчето стърчеше над клокочещата вода. Злочестото животинче се беше вкопчило в камъка, въртеше главичката си, махаше тревожно с опашка, мигаше уплашено и тънко писукаше с гущерското си гласче: „Олелеее! Няма ли кой да ми помогне?“

Аз чух неговия вик за помощ, извърнах се изведнъж и като видях на какъв огън се печеше малката гадинка, сърцето ми се сви от болка. А гущерчето пискаше още по-силно: „Батенце! Батенце!“ „Не бой се, ида!“, отговорих му и като грабнах от земята козарската си тояга, насочих я с разтреперани ръце над мътната вода, но тоягата излезе къса. Не можа да стигне до камъка. Бре, ами сега? Огледах се безпомощно наоколо.

А гущерчето се беше изправило на задните си крачета, махаше с предните и пискаше сърцераздирателно: „Отиде на татя гущерчето! Загива наследникът на гущерския престол!“ „Я, то се побърка от страх!“, рекох си аз и бързо съблякох дрехите си. Безстрашно се бухнах в поройната вода. Стихията ме блъсна с голяма сила и се опита да ме повлече надолу, но аз напрегнах сили, почнах да гребя с ръце като с лопати и най-сетне се добрах до камъка. Като наближих, махнах нагоре с ръка и викнах на гущерчето: „Скочи върху главата ми!“

Гущерчето рипна върху главата ми и вкопчи нокти в косата ми. Обърнах се назад, но реката ме надви и ме повлече надолу. Опита се да ме удави. Захвана да ме блъска ту към брега, ту навътре. Набута ме в един опасен въртоп. Задъхан и омаломощен, най-сетне се докопах до един корен, напрегнах последни сили и се измъкнах на брега. Търкулнах се и отпуснах глава в тревата. Дишах тежко.

Гущерчето запълзя по гърдите ми и се заслушваше дали сърцето ми бие.

Когато дойдох на себе си, се надигнах, потърках си очите и отидох за дрехите си. Облякох се, подсуших се и се наведох да взема гущерчето от земята. Помилвах си го кротичко, а то ми проговори и рече: „Хайде, батко, да вървим!“ „Къде?“, попитах го аз. „В голямата пещера при цар Гущер. Той ми е баща. Голям владетел е моят баща. В негови ръце се намират всички подземни съкровища. Баща ми е много добър. Като узнае какво си направил, за да ми спасиш живота, ще сграби с две шепи скъпоценни камъни и ще посегне да ти ги изсипе в торбичката, но ти камъни не вземай!“ „А какво да поискам?“, рекох му. „Искай белокорото дръвче, дето е посадено в пръстеното гърне!“

В ГОЛЯМАТА ПЕЩЕРА

Дълго вървахме по една камениста козя пътечка, додето стигнем гущерската пещера. Гущерчето стоеше на рамото ми, гледаше напред и викаше в ухото ми: „Още малко! Още малко!“

Най-сетне пред очите ми блесна вратата на пещерата, направена от слюдени плочки, цялата поръсена със звездички като очите на гущерчето.

„Стигнахме!“, радостно извика гущерчето и скочи на земята.

Чевръсто запълзя към вратата, хвана се с нокътчетата си и се покатери нагоре между звездичките до ключалката. Надникна през нея и рече: „Ку-ку!“

Пещерната врата скръцна и се отвори. Две вкаменени кучета с очи като големи паници мигом оживяха и ни преградиха пътя, но гущерчето им викна „Циба!“ и те подвиха опашки, дадоха път, застанаха на местата си и пак се вкамениха.

Влязохме вътре.

Пещерата беше приказно хубава. Навсякъде блещукаха кристали, големи колкото лешници и орехи, а имаше и блестящи камъни колкото кокоши яйца.

На трон, направен от ръката на нечуван майстор, седеше цар Гущер с коронка на главата. На коронката му горяха три реда камъни: първият ред — тъмночервени рубини като малини, вторият ред — жълто-зелени изумруди като бистра морска вода, а третият — огнени топази като очи на папагали. Цар Гущер беше големичък като котарак. Жезълът му — издялан от златист планински кристал. На шията му имаше гранатова огърлица, на раменете му — наметало, изтъкано от тънки златни жички.

Щом видя своето малко гущерче, той се изправи на задните си крака, подпря се на жезъла си и почна да трепери от радост.

„Къде се дяваш, мило чедо?“, със задавен глас се обърна той към гущерчето.

А то подскочи като рибка и по жезъла се изкачи върху рамото на баща си. Захвана да му шепне нещо на ухото. Опулен, старият Гущер плесна с ръце и се хвана за главата. Гущерчето пак приближи главичката си до ухото му и продължи да му разказва на каква опасност съм изложил живота си, за да го спася. Когато то млъкна, царят, покъртен от всичко, което чу, се обърна към мен, изгледа ме с благодарност и мълчаливо ми направи знак да вървя след него.

Закрачи цар Гущер напреде ми под сводовете на пещерата. Кристалният му жезъл почукваше по стъклените плочи на пода, опашката му се влачеше като зелена змия.

Аз пристъпвах плахо подир него и гледах зяпнал от учудване. Главата ми се завъртя, очите ми се замрежиха. Такава вълшебна пещера и насън не бях виждал. Стигнахме едно място, където скъпоценните камъни грееха като разрината жар в пещ. Тогава цар Гущер изви глава към мен и рече: „Избирай! Което си харесаш, твое да бъде!“

Аз наведох глава и тихо отговорих: „Камъни не ща“. „А какво?“, понавъси се Гущерът. „Искам белокорото дръвче, дето расте в пръстено гърне!“

Цар Гущер се стъписа изненадан, сякаш искаше да каже: „Знаеш ти какво да избереш, не си вчерашен!“

И бързо закрачи. Златното му наметало се развя и зашумоля. Като стигна дъното на пещерата, се наведе и хвана с две ръце едно просто гърне, в което току-що се беше разлистила млада фиданка. Пристъпи към мен предпазливо, сякаш носеше скъпоценна чаша, пълна с вълшебно питие, подаде ми гърнето и започна да подсмърча и да си бърше очите. С мъка се разделяше от фиданката: „Сине човешки, рече той, отнеси тая чудна фиданка у дома си. Посади я на потайно място, където никой не стъпва. Когато десет пъти опадат листата на дърветата, тя ще почне да ражда всяка година по един златен плод. Плодовете на фиданката изяж, а семките им пръсни по градините — да поникнат още много фиданки и да се развъдят по цялата земя. За туй добро поколенията не ще те забравят никога“.

Отнесох гущерското гърне вдън гората Тилилейска и посадих фиданката там, където човешки крак не е стъпвал. Десет пъти окапваха листата на дърветата и на мястото им се раждаха нови. На единайсетата година през оная нощ, когато кошутата извежда за първи

път сърнето си на водопой, върху най-горното клонче на моето дърво се появи розов цвят. До полунощ листенцата на цвета окапаха, плодчето наедря, стана като юмрук и почна да жълтее. Но щом ябълката узря, от Долната земя с гръм и трясък пристигна ламята, захапа ябълката и я отнесе. На другата година се случи същото. Цели петдесет лета ламята ми отнася ябълката. Не можах да откъсна нито една. Снощи, като вървах през гората, видях кошутата и сърненцето ѝ — тичат между дърветата. И се досетих, че днес в полунощ ще дойде ламята за петдесет и първи път. Един от вас трябва да я убие!

Като чува бащините си думи, най-големият и средният брат се уплашиха и скочиха на крака.

Средният каза:

— То се знае, че тази работа ще я свърши най-големият. Негово право е, защото е първороден син.

Най-големият трепна и отвърна:

— Отстъпвам ти правото си!

Тогава най-малкият излезе напред и застана решително пред баща си:

— Тате, нека ида аз!

Най-големият го погледна с присмех, хвана го за ръкава и го дръпна назад.

— Ти ли, бе? — рече той. — Щом зърнеш ламята, ще си глътнеш езика от страх и ще ти затреперят гащите! Махай се от тук! Иди да правиш къщичка от пепел!

Бащата дигна десница да ги помири и рече кротко:

— Не се карайте, ами се надхващайте!

И като взе патерицата си от къта, където беше исправена, я подаде на най-големия:

— Дръж!

Най-големият хвана патерицата за най-долния край. До неговата ръка сложи десница средният брат, а над него — най-малкият. Десниците се изредиха до три пъти, докато най-горният край на патерицата остана в ръката на най-големия.

Най-малкият викна със завист:

— Блазе ти, бате!

Най-големият се накокошини като пуяк и се изпъчи:

— Добре, ще ида да покажа кой съм аз! Дай ми, тате, оръжията!

И като се обърна към най-малкия, го блъсна към вратата.

— Не ме гледай като теле в шарена каруца, ами бягай в конюшната да ми оседлаеш коня!

СРЕЩАТА НА НАЙ-ГОЛЕМИЯ С ЛАМЯТА

Най-големият брат излезе през отворената порта на кон. Беше въоръжен до зъби, през рамо праметнал един огромен лък. Десетина стрели подаваха перките си от колчана му. Над пояса му лъщяха кокалените дръжки на два габровски ножа и един черногорски пищов. На дясното му бедро висеше ножница на крива сабя и се клатушкаше топчест боздуган с шипове, на лявото се люшкаше топоришката на секира, остра като бръснач. Конят едвам мъкнеше конника и оръжията му.

Наближаваше полунощ. Целият свят беше заспал дълбоко. Всяко око — затворено, всяка уста — замлъкнала, всяка ръка — отпусната. Месечината, като го видя, трепна и се престори на изплашена:

— Малеее — прошепна тя, — колко си страшен!

— Не съм страшен, а съм безстрашен! — отговори натъртено най-големият.

— А мога ли да попитам къде отиваш! — попита светлата небесна скитница.

Най-големият брат отговори, без да погледне горе:

— Не е твоя работа.

— Тогава няма да ти светя! — разсърди се месечината и се потули зад един облак.

Настана мрак. Далечно в глухата тишина забуха бухал. Конникът страхливо се озърна, смахмузи коня и препусна стремглаво. Конските копита затопуркаха по камъните към пустата гора Тилилейска. Когато навлезе между дърветата, най-големият брат дръпна юздата на коня и го спря. Сложи ръка на челото си и дълго се взира. Нищо не се виждаше. Само мънички светулки прелитаха в пущинаците и тътнеше гласът на бухала. Пак препусна. Додето стигне потайното място, гореща пот обля гърба на коня под седлото. Любопитната месечина крадешком погледна през пролуката между два облака и за миг огря едно старо ябълково дърво. Върху най-горното клонче на дървото

блестеше и се люшкеше златна ябълка, голяма колкото юмрук. Наляво от ябълката стоеше като замръзнал страж висока тъмна купа.

Конникът скочи на земята. Хвана запъхтения кон за юздата и го отведе при купата. Пусна го да пасе. Сниши се и коленичи в тревата. Сложи секирата до себе си. Измъкна от пояса си единия нож и го захапа. Втренчи очи към ябълката и почна да се блещи, за да изглежда страшен. По едно време се сети за лъка, сне го от рамото си, извади стрела от колчана, опъна тетивата и пак се вторачи в полумрака.

Месечината зашепи устни, за да не прихне от смях, измъкна се изпод облака като търкулнато кълбо и грейна с цялата си хубост. Наоколо стана светло и видело. Изневиделица срещу въоръжения пазач размаха разперените си ръце едно дрипаво бостанско плашило.

— Ламята иде! — проговори на себе си най-големият брат и зъбите му затракаха, а ножът падна от устата му. С уплашен глас той се провикна: — Предай се или ще ти забия една стрела в кратуната!

Бостанското плашило направи с едничкия си крак два скока напред към него и кресна:

— Ти ли, бе? Знаеш ли кого плашиш?

Най-големият брат захвана да мънка:

— Аз... аз... не искам да те плаша.

— Тогава що щеш тук?

— Дошъл съм... за ябълката!

— Ябълката ли? Ей сега ще ти дам аз една ябълка, че да ме запомниш!

И като подскочи още един път, плашилото разпери заплашително ръце. Най-големият брат захвърли лъка, изправи се и му обърна гръб. Втурна се да бяга в нощта. И както тичаше, окаченият на колана му боздуган го удряше отзад.

— Олелеее! — викаше бегачът и цепеше тъмнината.

— Дръжте го! Крадец! — разлютено крещеше плашилото и смешно подскачаше подире му.

Но ето че оня с боздугана се препъна в ножницата на кривата си сабя, падна и захвана да рита. Плашилото го настигна. Наведе се, хвана несръчно, както куклите го правят, с две ръце дръжката на сабята, изкара я от ножницата и почна да го бие:

— НЎ! НЎ! НЎ ти ябълка! Искаш ли още?

А най-големият брат си дереше гърлото:

— Не ща ябълка! Само ти се моля да ме оставиш жив!

Тъкмо в тоя миг с гръм и трясък пристигна ламята. Очите ѝ грееха като прожектори. Всяко листенце на ябълковото дърво се виждаше.

Плодът най-горе блещукаше като малка зачервена месечина. Чудовището отвори устата на едната си глава, без да бърза, изкара навън дълъг огнен език, откъсна с него ябълката и тя потъна в зиналото му гърло. Конят, който пасеше до купата, се подплаши и тревожно изцвили.

Ламята трепна, насочи към него ламските си очи и го закова намясто. Спусна се към купата, разтвори широко устата си и го налапа. Намести го в гърлото си заедно със седлото и се облиза.

— Много сладко било — рече си тя — конското месо. Сега разбирам защо вълците налитат на коне.

Сетне се обърна изведнъж, разтвори страшните си крила и се понесе над горските върхари. Подире ѝ остана само огнена опашка.

След малко на полянката се върна плашилото и промърмори:

— Прогоних го! Мен старецът ме е поставил тук да вардя златната ябълка! И ще я увардя!

И замръзна на мястото си.

Месечината, която беше свидетелка на всичко, що се беше случило, поклати замислено глава.

СРЕДНИЯТ БРАТ ОТИВА ДА ВАРДИ ЯБЪЛКАТА

На другата година доде ред на средния брат да варди златната ябълка. Той беше мъж едър и наклан. Коланът опасваше корема му като обръч на бъчва. Очите му час по час се затваряха за сън. Прозявката не слизаше от устата му.

Бащата му каза:

— Сине мой, миналата година брат ти не можа да уварди ябълката. Той изгърва и коня, с който отиде да убие ламята. Сега надеждата ми е в теб. Вземи втория кон от яхъра и тръгвай към Тилилейската гора!

Средният брат се почеса по тила и като бутна с лакът най-малкия, продума:

— Иди да ми доведеш коня!

Неохотно окачи лъка през рамо, намести стрелника на кръста си, дигна боздугана, но като усети колко тежък е, пак го остави на мястото му. Попита баща си:

— Тате бе, тази нощ къде ще спя?

Бащата тъжно отвърна:

— Няма да ти остане време за сън, синко!

Най-малкият брат доведе коня пред вратата. Средният брат запухтя, засили се и се опита да прехвърли единия си крак през седлото, но не можа да яхне добичето. Тогава най-малкият го хвана през кръста, повдигна го мъжки и го намести върху седлото. Подаде му калпака. Изтича напред и отвори портата.

Конникът потегли и излезе навън кандил-мандил. Когато навлезе в Тилилейската гора, за да не заспи, започна да си тананика:

*Юнак върви през горица зелена,
той отива люта ламя да бие...*

Ето я потайната полянка с ябълковото дърво и купата. Конникът пристигна едва-едвам, прозя се продължително, дигна ръцете си нагоре и се протегна:

— Аааах!

Изневиделица напреде му изскочи плашилото и се развика:

— Стоооой!

Средният брат му отвърна:

— Абе не видиш ли, че съм спрял?

Плашилото строго попита:

— Защо си дошъл?

— Дошъл съм да гоня Михаля — отвърна средният брат.

— А не те ли е страх да ходиш нощем в тая опасна гора?

— Тц! Не ме е страх — поклати глава конникът, — но страшно ми се спи. А ти кой си?

— Аз съм Петко Страшника! — отвърна плашилото.

— Какво правиш тука?

— Вардя ябълката.

— Кой те е наредил на тая служба.

— Дядо Върбан, стопанинът на ябълката.

— Баща ми значи — кимна с глава средният брат. — Чудесно. Слушай, Петканчо, тази нощ, както е казано в приказката, ще пристигне ламята от Долната земя. Аз трябва да ѝ светя маслото, но как, когато умирам за сън! Моля ти се, бъди добър, убий я ти вместо мене! НЎ ти лъка, нЎ ти стрелите!

И като сне лъка от рамото си и извади стрелите от колчана, средният брат ги подаде на плашилото.

Петко протегна напред ръцете си, да хване лъка, но нали нямаше пръсти, го изгърва на земята.

Средният брат слезе от коня, взе лъка от земята и го окачи върху едната Петкова ръка. Колчана със стрелите надяна на шията му. Сетне занарежда:

— Ей там от оная купа ще си наскубя меко сенце, ще си го постеля и ще се изтегна. Щом месечинката ме погали със златното си перце — аз ще заспя, а ти убий ламята! Няма да я жалиш! Като я свършиш, ми донеси златната ябълка и не забравяй да наглеждаш коня ми. Ох, как ми се спиии!

Прозя се дълго и сладко. Сетне приближи до купата, наскуба си сено, постла го и легна възнак. Загледа се към месечината, която му се усмихна дяволито, и притвори очи. Захърка.

Петко Страшника стоеше замръзнал на пост и въртеше очи наоколо.

Настъпи полунощ. Под ябълката като видение преминаха безшумно кошутата и сърненцето ѝ. Мушнаха се в гъсталака и слязоха към езерото.

Изведнъж тежък гръм и трясък разтърсиха гората. Месечината пробягна надолу, сянката на купата се удължи и закри заспалия среден брат. Над горските върхари се понесоха шест светлини, които бързо се уголемиха. Те бяха очите на приближаващата триглава ламя.

Петко се изправи срещу чудовището и с разтреперани ръце се опита да опъне тетивата на лъка, но нали нямаше пръсти, лъкът се изхлузи от ръцете му и падна на земята. Тогава той се уплаши здравата и се опита да извика, ала не можа да каже гък, защото езикът му се беше сковал.

Ламята зина, пое с огнения съскащ език на средната си глава ябълката от върха на дървото и се огледа наоколо. Видя коня.

— И тая година са ми докарали кон! — рече тя зарадвана и се спусна към животното. Отвори уста, рече ам! и го лапна. Протегна шия, удължи я, за да не заседне на гърлото ѝ.

Сетне се обърна към Петка, който трепереше като лист, помириса го и запръхтя недоволна.

— Не си бил жив, а мязаш на човек! — викна тя презрително и се обърна назад.

Литна над горските върхари. Затрещяха клоните, приведоха се тревичките. Подир чудовищната гостенка остана лъкатушна огнена сянка.

НАЙ-МАЛКИЯТ БРАТ ПОЕМА ЛЪКА

Търкулна се още една година. Най-малкият син рече на баща си:
— Настана моят ред. Тате, тая нощ аз ще вардя ябълката!

Дядо Върбан поклати глава с горчива усмивка:

— Твоите по-големи братя не можаха да я увардят, че ти ли, момче голомеше? Но щом като си рекъл — опитай! — и като му подаде лъка и стрелите, старецът продължи: — Кон не мога да ти дам, защото ламята изяде хранените ми коне. В яхъра има само едно магаре. Ако не те е срам да яхаш магаре — вземи го.

— Защо да ме е срам? — усмихна се най-малкият и отиде в яхъра да изведе магарето.

Хвана го за поводите и го дръпна от яслата, но магарето се опъна. Той го теглеше напред, а то се дърпаше назад. Ура-тута, най-сетне го измъкна на двора и се метна пъргаво отгоре му. Като видяха брат си върху магарето, големите почнаха да му се присмиват. Единият рече:

— Пила коза вино, че тръгнала към гората да се бори с вълка!

А другият попита:

— Къде отиваш, братче, с този крилат змей?

Най-малкият нищо не им отговори, а смахмузи магарето и препусна. Магарето ревна гороломно, хвъркна нагоре и наместо да мине през отворената порта — прескочи високия Дядо-Върбанов зид и се понесе като същински вихрогон. Дим се дигна подире му. Месечината, която гледаше отвисоко, прехапа устни, такъв ездач и такава пламенно магаре тя не беше виждала никога.

Когато магарето навлезе в гората — дърветата се оттеглиха изплашени наляво и надясно, за да му сторят път. Птиченцата в гнездата се стреснаха, подадоха главички изпод крилата на майките си и се ококориха, но щом видяха хвърковатото нещо — мигом се мушнаха в перушината и зашепнаха:

— Олеле, мале, че страшно!

Но Петко Страшника се изправи неустрашим пред запъхтяното магаре и викна:

— Стооой!

Най-малкият брат закри очите си с ръка, ужким е уплашен, и рече:

— Моля ти се, Петко, не ме плаши, защото сърцето ми ще се пукне от страх. Остави ме да убия ламята!

Плашилото размаха ръце:

— Убий я, бате! Но без мен накъде? Ако аз не ти помогна — твоята песен е изпята!

— А как ще ми помогнеш, Петканчо! — попита най-малкият.

— Как ли? Щом се зададе ламята, аз ще изрева страшно като мечка, тя ще се уплаши, а пък ти удрай по главата.

— Добре си го намислил — рече най-малкият брат и скочи от магарето. — Сега стой и не мърдай, а пък аз ще се потуля в клоните на онуй дърво, дето е зад купата.

И като отиде при дървото, момчето прегърна дънера му с две ръце и се изкачи нагоре като котка. Сгуши се в разлистените клони и опъна тетивата на лъка. Замръзна намясто с очи, втренчени нататък, откъдето щеше да се зададе ламята. А Петко, за да не остане назад, подскокна тъй, както може да подскача всяко бостанско плашило, и се хопна върху купата. Побѝ единствения си крак най-горе в сеното, сложи ръка върху челото си и се облеци.

Зъби трака — ламя чака!

Настана полунощ. Под ябълката безмълвно се плъзна кошутата със сърненцето си.

Изведнъж в далечината затътна гръм, трясък разтърси нощната тишина. Пристигна ламята. Този път тя беше сърдита. Очите ѝ грозно пламтяха. Цялата гора се запали. Петко се опита да изреве, но не можа, защото му се беше схванал езикът от страх. Магарето вихром обиколи три пъти около ябълката и процвили като кон.

Ламята се втурна право към дървото. Отвори уста. Езикът ѝ се подаде навън като огнена лопата. Тъкмо когато дъхът на чудовището разклати клончето със златната ябълка — една стрела звънна и прониза ламския език.

Ламята нададе страховит рев. Магарето се прескунди три пъти презглава, а Петко падна в несвяст, олюля се насам-нататък, размаха вдървените си ръце и се събори от купата на долу с главата.

— Щом зарасте раната ми, пак ще се върна! Тогава да му мислите! Дърветата с корените ще изтръгна! — закани се ламята.

И като се втурна яростно — тя помете цялата гора.

А Петко Страшника се беше проснал по очи и не мърдаше.

ПО СЛЕДИТЕ НА ЛАМЯТА

Дядо Върбан и двамата му големи синове стояха прави пред пътната врата и се взираха в далечината. Чакаха.

Изведнъж се чу силен тропот. Пристигна вихреното магаре. От него скочи най-малкият брат — възбуден, запъхтян. Бащата протегна ръце към него и попита с тревога:

— Какво стана, сине, уби ли я?

— Не съм, тате — отвърна най-малкият, — само езика ѝ пронизах с една стрела.

— А златната ябълка?

— И този път я отнесе!

Като чу какво е станало, бащата въздъхна дълбоко и съкрушено отпусна глава.

Тогава най-малкият брат му рече:

— Не се отчайвай, тате! Аз ще довърша ламята.

— Не е то лесна работа — изпъшка старецът, — как ще я намериш?

— Как ли — живо заговори най-малкият, — нали я нараних със стрелата — ще тръгна по кървавите капки, които са белязали пътя ѝ. Накрай света ще ида, но ще я намеря.

Бащата се съживи. Очите му се разведриха.

— Върви, сине — рече, — дано я намериш. Ламята трябва да бъде наказана.

— И аз ще ида! — извика най-големият.

— И аз! — обади се средният брат, макар че не му се ходеше. Той се срамуваше да остане по-назад от братята си.

Дядо Върбан дигна ръка и ги благослови:

— Облягайте се един на друг, синове мои, защото сговорната дружина планина повдига. Недейте се разделя никога! Елате подире ми да ви дам оръжие!

И той бавно заслиза по каменните стъпала на домашното подземие. Отвори вратата. Светлина нахлу вътре и озари наредените в

дъното винени бъчви, кораба за грозде, обърнат надолу с рогата, голямото сито от биволска кожа, с което отделяха зърното от плевата. На голата стена висяха три меча с потъмнели ножници. Старецът приближи до тях, откачи първия, дигна го нагоре и като го размаха, рече с развълнуван глас:

— С този меч през младите си години убих в Тилилейската гора мечка стръвница. Тя беше звяр нечуван. Нападаше и хора, и добитък. Но една нощ аз я причаках, потулен в шумака край говедарника, и я съсякох.

— Дай го на мен! — втурна се най-големият брат и посегна да грабне меча.

Дядо Върбан му го подаде тържествено и откачи втория меч, чиято дръжка беше поръсена с коралови капчици.

— С този отървах три синджира роби! Какъв бой съм водил с поробителите, додето ги прокудя!

— Той е за мен! — извика средният брат, пое го от ръцете на стареца и го окачи на бедрото си.

— А този с простата желязна дръжка и липова ножница може да сече дърво и камък. Направи ми го ковачът Данаил от един железен камък, който падна от небето през същата оная година, когато посадих ябълковото дърво в горския пущинак.

— Той е за мен! — обади се най-малкият брат.

Бащата му го подаде и разтвори ръце:

— А коне, както знаете — нямаме! Остана само магарето, което, макар че има дълги уши — не е за изхвърляне. Надхващайте се на патерицата за него.

Най-големият брат се начумери:

— Аз не приемам да яхам магаре!

— И аз не приемам — повтори средният.

— А пък аз ще го яхам! — викна най-малкият.

На изпроводяк дядо Върбан прегърна и тримата си синове, изгледа ги за последен път и рече:

— Помнете още едно: който убие ламята и ми донесе поне една златна ябълка — той ще наследи имота ми!

НА ПЪТ

Път. Широк и безконечен. Коловозните дири се бяха врязали дълбоко в земята. Като монети лъщяха накапалите кървави капки от езика на ранената ламя.

Тримата братя се точеха един подир друг.

Най-напред вървеше най-големият, подир него се влачеше средният, а най-отдире топуркаше магарето с най-малкия.

Мина пролетта с нацъфтели дървета и птичи яйца в гнездата, а тримата все вървяха, вървяха, вървяха.

Мина лятото. Жътварите натрупаха снопи по нивите. От гнездата излетяха всички млади птички със заякнали крилца. Зачервиха се плодовете в градините. А тримата не спираха. Ботушите, които първите двама получиха от баща си, бяха продънени. Тръгнаха боси, както пътуваше най-малкият.

Настъпи есен. Вятърът забрули листата на дърветата. Жеравите се упътиха на юг. Тримата уморени пътуваха. Стигнаха един кръстопът.

Отляво се зададе странник с тояжка на рамо. На тояжката си носеше торбичка. Краката му бяха напращени, но ризата му се белееше като сняг. Крачеше безшумно и леко, макар че беше малко прегърбен.

Като наближи първия брат, странникът се обърна към него и рече:

— Добра ти среща, побратиме! Накъде си тръгнал?

— Не е твоя работа! — отговори троснато най-големият и отмина.

Странникът го изгледа и поклати глава с горчива усмивка. Дочака средния брат. Поздрави и него:

— Добра ти среща, побратиме! Накъде?

Но средният брат не го почете с отговор. Странникът учудено го попита:

— Защо мълчиш? Толкова ли не зачиташ хората?

Тогава средният продума:

— Как не те мързи да изговаряш толкова думи? Сякаш някой ти плаща за всяко отваряне на устата.

Странникът повторно поклати глава. Зададе се най-малкият.

— Добра ти среща, юначе! — викна странникът.

— Жив да си ми, дядо! — отвърна приветливо най-малкият. — Накъде биеш път?

Странникът премести тоягата с торбичката на другото си рамо и отговори тъй:

— Аз отивам към оная земя, където свършва най-дългият път. А ти?

— Ние с братята, дето отминаха, сме тръгнали да убием ламята, но къде е тя — не знаем.

— Вие без мен не ще можете да стигнете до нейното свърталище, затуй трябва и аз да тръгна с вас. Не зная дали ще ме приемете за другар, но аз съм решил да ви съпровозя.

— Приемаме те, дядо, защо да не те приемаме. С другар и с разговорка пътят винаги минава леко! — рече най-малкият и слезе от магарето. Намести му хубаво седлото и се обърна към странника: — Качи се на моето място да те поноси магарето. Виждам, че си уморен. А пък аз ще походя пеш, нали съм по-млад. Дай си тоягата и торбичката, додето се покачиш.

Странникът му подаде тояжката с торбичката, но торбичката беше толкова тежка, че най-малкият щеше да я изтърве, ако не я беше подхванал с две ръце. Прехапа устни, изпъшка и попита:

— Много ти е тежка торбичката. Какво носиш вътре?

— Вътре ли? — тихо отговори чужденецът. — Там е мъдростта на годините ми. Който е ходил повече между хората — много неща научава. Дай ми торбичката, защото виждам, че не можеш да я носиш.

И като пое торбичката с една ръка, странникът я метна лекичко през рамо.

— Де, Марко! — подкани той магарето.

От тежестта на торбичката кокалите му изпрацяха, но то се затече напред, защото беше упорито магаре.

Вечерта четиримата пътници и магарето спряха до една чешма с три каменни корита, в които бълбукаше бистра вода.

Над хълмовете се беше показал изтънелият рог на месечината. Горите глухо шумяха.

Двамата по-големи братя седнаха да вечерят отделно. Извадиха от торбите си един бял самун, захлупци със сирене и варена кокошка. Те се бяха наместили гърбом към другите двама и лапаха бързо, сякаш някой ги гонеше.

Най-малкият извади от торбичката си една просенична питка, корава като камък, и я разчупи на три. Едното парче подаде на странника, второто — на магарето, а третото захвана да яде сам.

Странникът отрони само две-три трохи в шепата си, внимателно ги изсипа в устата си, върна парчето на най-малкия и му каза:

— Изяж и този хляб. На мен, за да се нахраня, ми стигат две-три трохички.

От близката гора излетяха ято гарвани, понесоха се над посърналата земя и зловещо почнаха да грачат. Странникът потръпна от хлад, наметна посивялата си дрешка и рече на най-малкия:

— Задал се е студен вятър. Нощес ще падне сняг.

Най-малкият изпъшка разтревожен:

— Ох! Той ще засипе следите на ламята, как ще я намерим?

— Утрото е по-мъдро от вечерта, момче! Лягай да спиш! — му отговори наставнически странникът. — А за магарето не се бой: аз ще го наглеждам през нощта.

Най-малкият сложи торбичката под главата си, сви се на кравай, навря си ръцете в пазвата, за да му е по-топло, и заспа. Щом клепките му паднаха, странникът съблече дрехата си и я метна отгоре му. Големите братя също заспаха завчас, изтегнаха се върху тревата, сложили глави върху самара на братовото си магаре.

Странникът погледна през рамо към тях и като чу хъркането им, полека се изправи. Посегна към торбичката си, която беше сложена до първото корито на чешмата, бръкна вътре и извади две големи надиплени крила. Разпери ги. И след като устните му се раздвижиха и изговориха някакви нечути думи, намести сръчно крилата върху раменете си. В бялата си риза заприлича на жерав, изостанал от ятото. Отиде при най-малкия и го подхвана от земята с две ръце като агне. Раздвижи крилата си и литна нагоре.

Понесе се над горските върхари, позлатени от лунната светлина.

Мина над реките, заглъхнали в нощен покой под вършинака на тъмните ракити.

Прехвърли езера и морета, в които плаваха закъснели платноходи.

Издигна се над най-високите планински върхове.

Отнесе заспалия момък много надалеч. Спусна се на една полянка и го сложи кротко на тревата. В дъното на полянката бълбукаха чучурите на друга чешма, досущ като оная, край която замръкнаха. Само че нейните корита бяха четири.

Като отнесе най-малкия брат накрай света, странникът се върна и взе най-големия. Хвана го за краката и го метна през рамо. Главата и ръцете на най-големия увиснаха надолу, но той спеше толкова дълбоко, че не усети нищо. И него отнесе.

Трети път се върна за средния.

На четвъртия път неуморимият носач пренесе магарето, като го хвана за ушите, както децата носят зайците.

Сутринта братята се пробудиха, без да знаят какво се бе случило с тях през нощта. Средният дълго търка очи и се прозява.

— Ех, братя — рече той, — да знаете как сладко съм спал! Сякаш някой ме люлееше в позлатена люлка над дълбоко езеро.

Един след друг отидоха към чешмата и се надвесиха над коритата. Наплискаха си очите с вода.

Тогавя най-големият се изправи, загледа с премрежени очи чучурите и рече на братята си:

— Хей, момчета, да можеше от чучурите на тая чешма да потече вино наместо вода, че да си отворя аз една кръчма, че да се разположа зад тезгяха. На богатите ще продавам с пари, а на бедните, то се знае — без пари.

Очите на средния брат светнаха.

— Само че — продължи той — от левия чучур трябва да потече червено вино, а от десния — бяло. Най-напред ще се напием и да видите каква сила ще добием! Никаква ламя не може да излезе насреща ни.

Странникът, като чу думите им, дигна десница и благослови чешмата:

— Тъй да бъде!

И стана чудо: от чучурите на чешмата бликнаха червено и бяло вино. Водата в коритата бързо почервения. Най-големият и средният брат се втурнаха и залепнаха на двата чучура. Засмукаха ненаситно. Само за миг се откъснаха — да си поемат дъх, и пак продължиха пиенето.

Странникът бутна с ръка най-малкия по рамото:

— А ти?

Най-малкият поклати глава:

— Аз не пия вино!

Когато четиримата отново потеглиха по следите на ламята, най-големият и средният извърнаха очи с голямо съжаление. Мъчно им беше за винената чешма. И нали бяха направили главите, най-големият скърцаше със зъби.

— Де е ламята — да я насека на парчета!

А средният ломотеше:

— Ще я разчекна като варена кокошка!

Странникът яхаше магарето и се усмихваше под мустак.

СУХИЯТ КЛАДЕНЕЦ

Подир пладне приближиха един кладенец, направен от дълбан дънер. Върху побито в земята, раздвоено най-отгоре дърво беше поставена дълга кобилица с повесено надолу ремъчно въже и дървено ведро, опасно с железни обръчи. Вятърът клатеше кофата, кобилицата скърцаше, един гарван беше кацнал върху гривната и се взираше с едно око надолу. Когато пътниците затрополяха съвсем наблизко, гарванът изграка тревожно и хвъркна.

Дирите на ламята стигаха до самия кладенец и там свършваха.

Странникът посочи с пръст кладенеца:

— Ей го Сухия кладенец, където влиза и излиза ламята. Пресъхнал е преди хиляда години. Слизайте долу и търсете ламята!

Щом изрече тия думи, странникът изведнъж стана невидим, сякаш потъна в земята.

Магарето усети, че му олекна, озърна се, тропна с предния си крак и хукна към гората. Тримата братя се спогледаха озадачени.

— Кой ще слезе първи? — попита най-малкият.

Най-големият се изпъчи и направи две крачки напред.

— Аз! — рече той.

Изкачи се върху гривната и нали беше пиян, олюля се насамнатам и — аха-аха — да падне в кладенеца. Криво-ляво успя да намести единия си крак във ведрото. С две ръце стисна ремъчното въже. Предното рамо на кобилицата се наклони надолу.

Най-малкият му поръча:

— Бате, ако се уплашиш от нещо — поклати силно въжето и ние ще те измъкнем.

И като хвана въжето, най-малкият налегна надолу и започна да спуска брата си в кладенеца. Кобилицата скрибуцаше плачливо.

Колкото по-дълбоко потъваше оня, дето беше във ведрото, толкова по-страхливо се озърташе. В полумрака се виждаха само камъни, покрити с мъх. Но ето че когато ведрото наближи дъното,

измежду камъните се източи една змийска глава. Разтворената ѝ уста с жълто езиче засъска и се устреми към единия крак на най-големия.

Той разтвори очи, изрева и разлюля въжето. Горните подхванаха ремъка на кобилицата и ведрото отскочи нагоре. Главата на най-големия се показва над гривната. Устата му започна да пелтечи:

— 3-3-змия!

Във ведрото не стъпи, а седна средният брат. Той се намести удобно, отпусна надолу краката си и захвана да се люлее.

Най-малкият увисна на ремъка и ведрото потегли надолу. Додето кобилицата се накланяше, средният брат се прозя сладко-сладко и затвори очи, защото ведрото му се стори като залюляна детска люлка. Къде дъното змията източи повторно главата си и ухапа калпака на човека във ведрото.

Средният се стресна, опули очи и опипа главата си. Щом разбра, че калпака му го няма, се развика, почна да маха с ръце и разклати въжето.

Най-малкият бързо измъкна и него.

Като стъпи на земята, средният заговори плачливо:

— Някой ми открадна калпака!

Тогава на мястото му във ведрото стъпи най-малкият. Той стоеше прав. С лявата си ръка стисна ремъка, а с дясната измъкна меча си.

— Спускайте ме! — викна той.

Пияните братя го блъснаха. Ведрото потъна. Втренчил очи в полумрака, най-малкият съзря отдалеч змията, която се беше източила нагоре и го чакаше. Ръката на смелия момък притръпна. Той стисна меча си и го дигна нагоре. Замахна и отсече змийската глава, която падна долу. Острието на меча закачи един от камъните в зида и събори половината му. Откъртеният камък политна към дъното с грохот.

Раздвиженото ведро се устреми още по-бързо и — туп! — удари се върху твърда земя.

Най-малкият излезе от ведрото и видя камен свод. Под свода — четвъртита ръждива желязна врата. Заключена.

В туй време двамата братя се надвесиха над гривната и надникнаха в кладенеца.

Най-големият запляска с ръце и извика:

— Бухна!

— На дъното! — добави средният. — Сега какво ще правим?

— Я хайде да го оставим в кладенеца, а пък ние да се върнем на чешмата, от която сега тече вино! Искаш ли? — предложи големият.

— Искам! — отговори средният. — Там можем да си отворим кръчма и ще продаваме на пътниците червено вино.

— И бяло! — напомни му големият. — Ех, че пари ще спечелим, ех, че...

— Но — прекъсна го средният — аз не съм съгласен да поим сиромасите с вино без пари. Само оня, който има пари, той ще пие вино!

— Тъй, амче как! — рече най-големият и извади меча си от ножницата. Удари ремъчното въже с острието и го преряза.

Въжето се свлече в кладенеца и падна в краката на най-малкия брат. Той разтвори широко очи, разбра какво е станало, и прехапа устни.

От очите му потекоха сълзи.

— Моите братя ме оставиха в кладенеца — да ме изяде ламята — прошепна той, — но аз ще я убия!

И като изви поглед нагоре, изоставеният изрече тези думи:

*Братчета, какво направихте?
Що ме в тъмното оставихте?
Нали щяхме,
обещахме
брат на брат да се облягаме,
в битката да си помагаме?
И дома когато се завърнете,
и стареца наш прегърнете,
той ще ви запита: — Кам го третия
и защо го няма, клетия?
Где синеца ми изгубихте
или негде го погубихте? —
Вий какво ще му отвърнете?
Но аз няма да се дам!
Злата ламя ще откроя,
с този меч ще я убия,
златна ябълка ще ям!*

НАЙ-МАЛКИЯТ БРАТ ЯХВА ЧЕРНИЯ ОВЕН

Най-малкият брат удари силно с юмрук желязната врата. Повтори, потрети. Никой не отговори. Натисна с рамо, но вратата не мръдна, защото беше здраво заключена отвътре. Тогава той доближи око до ключалката и погледна през нея. И видя равна зелена поляна. Далечно някъде тичаха наежени един срещу друг два овена: единият — бял като памук, другият — чер като въглен.

Надясно от вратата се въземаше право нагоре дънерът на клонат дъб. В дънера имаше забит гвоздей, а на гвоздея висеше окачен зъбат ключ. До самия дънер на припек дремеше гущер, голям колкото котарак, с коронка на главата. Камъчетата на коронката блещукаха като росни капки. Едното от задните крачета на гущера беше завързано със златна верижка. Краят на верижката беше омотан около желязно колче, забито в земята.

Най-малкият брат свирна продължително с уста. Вързаният гущер трепна, завъртя глава, послуша се и проговори с човешки глас:

— Кой си ти, дете свирна през дупката?

— Човек съм! — отговори най-малкият.

— Какво искаш? — попита гущерът и захвана неспокойно да мятка опашката си.

— Да вляза! Отвори желязната врата!

Гущерът поклати глава. Коронката му сякаш почна да прави поклони.

— Не може! — писна той. — На човеци не отварям!

— А на кого отваряш?

— Само на ламята.

— Ти какъв си тук? — попита най-малкият.

— Ламски ключар.

— А защо носиш коронка на главата си?

— Някога бях цар на гущерите в Голямата пещера. Мои бяха всичките подземни съкровища. Две вкаменени кучета с очи като паници пазеха съкровищата на пещерата ми, но веднъж, когато бях

забравил вратата отключена, ламята се вмъкна в пещерата, налапа вкаменените кучета, задигна, колкото можеше, от скъпоценните камъни, пък мен направи роб. А ти кой си?

— Аз съм най-малкият син на онова козарче, което някога е спасило твоето гущерче от наводнението. Моля ти се, отключи ми да вляза!

Гущерът много се зарадва, като чу тия думи. Чевръсто запълзя по кората на дъба, захапа окачения на гвоздея ключ, слезе долу, сетне се изкачи на железната врата, навря ключа в дупката и го завъртя с предните си крачета.

Вратата се отвори.

— Добре си ми дошъл — рече заробеният цар Гушер. — Никога няма да забравя добрината, която твоят баща направи на моето гущерче. Много ми е мъчно за него. От петнайсет години не съм си го виждал.

Най-малкият влезе, изправи се под дъба и попита:

— Кажи ми къде е ламята?

— На Долната земя — тихо прошепна гущерът, — но ти се пази от нея! Не се мяркай пред очите ѝ, защото е ранена и фучи.

— А как мога да стигна до Долната земя? — загледа се най-малкият брат към поляната.

— Видиш ли ония овни, дето удрят челата си? — посочи с крачето си гущерът. — Бият се от незапомнени времена. Когато надвие белият — на небето се показва ясно слънце, а когато вземе връх черният — на небето грейва месечина. Ако яхнеш черния овен — той ще те смъкне на Долната земя, метнеш ли се на белия — ще излезеш на Горната земя, откъдето си дошъл.

Най-малкият брат изслуша внимателно думите на гущера, наведе се, хвана с ръце златната верижка и я скъса.

— Благодаря ти, гущерко, дето ми отвори! — рече той. — А ти си вече свободен. Иди си пак в пещерата да си видиш гущерчето и да пазиш подземните съкровища!

— Ами ламята? — разтревожи се гущерът.

— Дните на ламята са преброени! — викна юначното момче и гласът му прокълнтя по цялата поляна.

Гущерът запълзя по зидарията на Сухия кладенец — нагоре към гривната, а най-малкият брат се затече по тревата към овните.

И тъкмо в оня миг, когато черният и белият овен удариха челата си и искри изскочиха от рогата им, най-малкият брат се хвърли стремително и яхна... черния овен.

Земята мигом се разтвори под краката на овена и той стремглаво почна да пропада надолу.

Потъна в мрака.

ВЕЙХАЙВЕЙ И НЕЙНИЯТ БАЩА

Слънцето се беше вдигнало високо над небосклона, когато княгиня Вейхайвей се пробуди. Най-напред две ръце с дълги нокти разтвориха кадифените завески на балдахина, направен от черно абаносово дърво и слонова кост. Навън се подаде рошава женска глава. Княгинята протегна лениво голата си ръка и взе огледалото от нощната масичка. Приблужи го до лицето си. В огледалото се появиха две сънливи мижави очи и един дълъг нос като чукундур.

Вейхайвей се усмихна. Откри зъбите си, които не бяха твърде за пред хора, и тъй като помисли, че огледалото ѝ прави зъбите грозни, го захвърли към задрямалата котка до порцелановата камина. Котката побягна през отворения прозорец и се спусна в градината по водосточната тръба.

Вейхайвей грабна звънчето от масичката и нервно почна да звъни.

Само след миг в спалнята влязоха една след друга с балетни стъпки осемнайсет слугини и паднаха на колене.

В един глас те се провикнаха:

— Заповядайте, ваше височество!

Вейхайвей се намери в голямо затруднение, защото сама не знаеше какво иска да заповяда.

— Заповядвам... — почна да мънка тя — заповядвам... заповядвам...

Тогава се обади първата слугиня, за да ѝ помогне:

— Ваше височество е благоволила да забрави какво иска да заповяда. Може би ще благоволите да заповядате да ви донесат мляко с шоколад в прозрачна чашка от планински кристал?

Вейхайвей поклати отрицателно глава:

— Тц! Мразя млякото!

— Тогава да ви донесем пържени дробчета от мисикоми в златна чинийка осемнайсет карата! — предложи първата слугиня.

Вейхайвей пак поклати глава като кон на празни ясли:

— Тц!

— Ах, досетих се! — плесна ръце първата слугиня. — Ще повикам княжеската ви колесница, пред която бягат дванайсет коня. Тя ще ви откара на синьото езеро да направите една освежителна баня и да си съберете мидени черупки покрай брега.

Вейхайвей проточи глас глезено:

— Не мооога да понасям езерото!

Първата слугиня учудено я попита:

— Защо, хубавичке?

— Защото е пълно с водаааа! — отговори княгинята.

Първата слугиня изгледа другарките си и разтвори безпомощно ръце. Умолително дигна очи към Вейхайвей:

— Ваше височество, благоволете да помислите мъничко! Навярно ще си спомните какво искахте да заповядате, когато се пробудихте!

Вейхайвей сбърчи вежди, подпря глава с показалеца си и почна уж да мисли. Очите ѝ зашариха наоколо и паднаха върху разтворената книга „Български народни приказки“. Изведнъж тя скочи права върху пружинения балдахин и захвана да се друсва. Обхвана я голямо веселие, запляска с ръце:

— Досетих се какво щях да заповядам! Аз, княгиня Вейхайвей, дъщеря на най-великия цар Патаран, заповядвам вед-на-га да ми се до-не-се ед-на злат-на я-бъл-ка!

Слугините зинаха от удивление. Наведоха се една към друга и всяка зашепна на ухото на другарката си:

— Златна ябълка! Златна ябълка! Златна ябълка!

Вейхайвей тропна с крак сърдито:

— Я да мълчите! Вашата господарка иска златна ябълка и туйто!

Тогава първата слугиня рече:

— Ваше височество, позволете да ви обърна внимание, че на Долната земя няма такъв плод.

Но Вейхайвей се развика:

— Има. В приказките пише, че на Горната земя имало едно дърво... После дървото раждало всяка година само по една златна ябълка... После, щом ябълката узреела, ламята я отнасяла в двореца на сина си Ох. Искам тазгодишната златна ябълка!

Първата слугиня се опита да я вразуми:

— Но да вземеш ябълка от страшната ламя, е все едно да отнемеш агне от устата на вълка!

Вейхайвей изпухтя:

— Я па тая! Баща ми, могъщият цар Патаран, има един милион войници. И като му изпратят отнякъде още сто милиона на помощ, ние ще нападнем ламята и ще я направим на пух и прах.

За да покаже как ще бъде смачкана ламята, Вейхайвей стисна зъби и удари юмруците си един върху друг. Сетне дигна ръка:

— Повикайте царя!

Първата слугиня се поклони с почит:

— Негово величество не е благоволил да си отвори очите.

— Нека ги отвори! — викна княгинята. — Събудете го! Веднага да дойде!

И тропна с крак.

Слугините се навървиха една след друга като патици. Безшумно се измъкнаха.

Подир малко пристигна цар Патаран по нощница. Той пристъпваше важно и се подпираше на жезъла си. Беше брадясал като таралеж. Сплъстената му коса, като на калугер, стигаше до раменете. Короната му, вързана с конец, се клатушкаше върху гърба му.

Негово величество пристъпи страхливо и протегна ръце към дъщеря си — да я прегърне. Пригответи устни да сложи бащина целувка върху челото ѝ.

— Пиленцето ми — рече той, — какво има?

— Татко — започна Вейхайвей, — няма да ти позволя да ме целунеш, додето не ми донесеш една...

Царят я прекъсна:

— Всичко, каквото пожелаеш, ще го имаш, гълъбче ненагледно.

— Не ти вярвам, закълни се!

— Заклевам се в моя непобедим царски меч! — викна величеството.

Тогава Вейхайвей викна тържествено:

— Искам една златна ябълка!

Царят се стъписа, сякаш бе ударен от гръм:

— Каквооо?

— Една златна ябълка, глухчо! — кресна в ухото му княгинята. — От ония, които ламята носи всяка година на своя син.

— Как ще взема ябълка от ламята? — стъписа се царят и направи три крачки назад.

— Най-напред ще я убиеш!

Царят дигна очи към тавана:

— Чувате ли, звезди небесни?

— Или прати войниците си да я пометат! Ти имаш един милион войници! Защо ги хранутиш, ако не могат да се разправят с една нищо и никаква ламя?

Царят смирено отвърна:

— Че аз не ги храня. Те сами ядат. Всеки носи в ботуша си по една дървена лъжица и с нея сърба чорба.

— А кой ги командва? — попита хитро Вейхайвей.

Царят отговори гордо:

— Аз!

— Тогава им заповядай още утре да потеглят на бой срещу ламята! — извика в самото му ухо Вейхайвей. — Нито думичка повече!

Царят дигна ръка към челото си и отдаде чест:

— Слушам, котенце!

А на себе си изломоти:

— Сега я оплескахме.

И като удари три пъти с жезъла си по мраморния под, негово величество се възправи, както подобава на безстрашен владетел, и гласът му прокългна в целия дворец:

*Подчинени,
разберете
моите царствени слова:
аз съм царя,
господаря
на царете,
а не лукова глава!
Имам кон,
имам трон
и войници —
милион,*

*и министри —
важни птици!
Всички до един се
те натискат,
искат
бой
за царя свой!
Щерка ми е
Вейхайвей,
с нея царя се гордей!*

НА БОЙНОТО ПОЛЕ

На другия ден по безкрайното равно поле, което се ширеше между града на цар Патаран и ламската гора, настъпиха един милион войници. Настана голямо оживление. Бойни викове огласиха цялата околност. Засвяткаха шлемовете и щитовете на войниците, звъннаха копията и мечовете им. Тръбачите възправиха нагоре сребърни тръби и ги надуха. Барабанен грохот отмерваше крачките на два милиона ботуша.

Всички зайци в полето се разбягаха, лалугерите потънаха в дупките си, тревичките полегнаха.

Накрай полето, където се надигаше като стена мрачна гора, бяха застанали ламята и нейният син Ох.

И нали бяха много далеко — изглеждаха съвсем мънички. Колкото повече приближаваха войниците към границата на враговете, толкова по-големи ставаха ламята и великанът Ох.

Ламята беше триглава. На всяка глава имаше по две очи като месечини. Тия страшни очи мятаха блясъци. От ноздрите на главите ѝ излизаха пламъци. Час по час от трите ѝ уста се показваха три езика, надаваха змийски съсък и пак се прибираха.

Ох стоеше прав, разкрячен, мрачен и безочлив. Беше гол до кръста. Нямаше никакво оръжие. На шията му висеше старинен телескоп, задигнат от наблюдателницата на древен звездоброец. Дигнал десница над челото си, той мълчаливо наблюдаваше настъпващия противник. Когато първата военна верига наближи на петстотин разкрача, великанът рече на майка си:

— Не виждам царя. Къде е царят им?

Ламята изръмжа:

— Крие се зад гърбовете на войниците си както всичките царе.

Ох хвана телескопа с две ръце и го насочи към войнишките редици:

— Аха — кимна, — виждам го, гледам го! Най-отзад се е сгушил в една колесница. Конете го теглят напред, а той се озърта назад!

Очите на ламята се разшириха още повече:

— Не съм решила с огън ли да ги изгоря, или да ги изгълтам.

Великанът се обърна към майка си:

— Моля ти се, майко, остави ми ги!

— Защо ти са?

— Ще ги поробя. Един милион души ще натикам в подземните си работилници. Ще ги накарам да ми работят, докато са живи. Те са много изкусни майстори. По всичките пазари на света ще се продават стоките ми. Ти, майко, остани тук, а пък аз ще ги посрещна.

И великанът закри с гигантски крачки срещу милионната войска.

Царската колесница се люшкеше като пияна, тъй като колелата ѝ се катереха по къртичините. Негово величество беше покрил лицето си с две ръце и гледаше през пръстите си. Вирнала нагоре дългия си нос, Вейхайвей стоеше до него права като върлина. Като видя, че Ох тръгва срещу войниците, княгинята сръга баща си в ребрата с лакът:

— Уф! Какъв противен великан! Татко, иди и му зашлеви една плесница, че да изскочат искри от очите му.

Царят подскочи:

— Моля ти се, не ме карай на умряло куче нож да вадя! Защо ми са тези войници, щом не могат да се разправят с някакъв си великан! Мене Господ ме е поставил на туй място...

В този миг колелото на колесницата се качи на една висока къртичина. Колесницата се наклони и насмалко щеше да изтърси царствените особи.

Вейхайвей цапна колесничаря по главата с ръка:

— Простак! Ще ни изтърсиш!

Царят намести разклатената си корона и продължи:

— Мене Господ ме е поставил на туй място само да командвам!

И се изправи в колесницата. Издигна високо копие си и се провикна с дрезгав старчески глас:

— Войници, на колене!

Цялата войска падна на колене пред Ох.

— Готови за стрелба! — повторно изкомандва царят.

Войниците сръчно със замах наместиха лъковете си и насочиха един милион стрели срещу великана.

Ох спря, скръсти ръце и застана насреща им — грозен и надменен.

Царят кресна:

— Стреляй!

Облаци от стрели полетяха към великана и го засипаха, но той се отърси от тях, както дивата свиня в гората се отърсва от боровите иглички, и започна да се смее с див смях.

Цялото поле ечна.

— Стани! — чу се отново треперливият гласец на царя.

Войниците се изправиха.

— Хвърли копието!

Като вихър се понесоха копията на войниците към Ох, но нито едно не можа да прониже дебелата му кожа. Копията чаткаха по челото му, по гърдите му, по голите му ръце и се трошаха, сякаш бяха сухи клечки.

Ох продължаваше да се смее заплашително и зловещо.

А в царската колесница Вейхайвей кършеше пръсти отчаяно:

— Ах, този великан е просто непобедим!

Царят се обърна объркан и уплашен към дъщеря си:

— Ами сега какво ще правя? В коя миша дупка ще се навра?

Разтрепери се, изтърва жезъла си. Короната му се изкриви като калпак на пияница.

В този съдбоносен миг Вейхайвей му даде такъв съвет:

— Много просто, татко, ще идеш при Ох, ще паднеш на колене и ще се предадеш. Тъй правят победените царе.

И тя почна да блъска грубо баща си с две ръце.

Негово величество неохотно слезе от колесницата и промърмори:

— Ах, що ми трябваше от мечка ремък!

Упъти се към великана. Войниците се отдръпнаха — да му сторят път. Когато стигна до краката на Ох, негово величество разпаса сабята си и я поднесе на победителя, без да го погледне в очите. Ох пое царската сабя и я дигна нагоре. Цар Патаран легна по корем и прегърна единия му ботуш. Великанът замахна и захвана да го млати по гърба:

— НЎ ти една златна ябълка! НЎ ти още една! Още една!

Царят изви умолително глава нагоре:

— Предавам се! Кажете ми какви са условията за мир!

Ох отговори:

— Първо, искам да ми предадеш всичките си войници!

— Миличък, вземи ги. Второ?

— Второ — почеса се по врата великанът и извади от ухото си едно копие, — ще даваш на майка ми, старата ламя, всеки ден по една девойка. Тя много обича да яде млади момичета. Обречената девойка трябва да бъде извеждана сутрин на площада, където е чешмата. Подписвай договора!

Царят се изправи и повика с пръст един барабанчик:

— Момче, дай си барабана.

Барабанчикът сложи напреде му барабана и го намести като маса. Удари го с пръчките, за да привлече вниманието на войската. Ох извади от джоба си един пергаментов свитък и го хвърли върху барабана. Царят намести очилата си, подписа договора, изправи се и попита Ох:

— Сега свободен ли съм?

Великанът махна пренебрежително с opakото на ръката си:

— Махай се, старо харо!

Царят обърна гръб и се затече към колесницата си. А Ох се огледа наоколо и очите му се спряха на едно огромно дърво. Закрачи към него. Посегна с две ръце, хвана го за най-големите клони, напъна се тъй, че вратните му жили щяха да се скъсат, и изтръгна дървото с корените. Размаха го наляво-надясно. Цялата войска насмете тъй, както сърдит пастир гони с вършина стадото си.

Войниците тичешком се втурнаха към ламската гора и бягаха, додето напреде им се отвори една желязна врата. Всичките войници — един милион на брой — се намъкнаха в подземните работилници на великана. Ох застана на прага, провикна се грозно и гласът му забуча в подземията:

— Роби, отсега нататък аз съм вашият господар! Ще работите за мен, додето ви изпадат зъбите от челюстите и ноктите от пръстите! Искам от вас секири и мечове, ножове и копия, всичко искам! На ден ще получавате по една коричка сух хляб, натопен във вода.

Робите опасаха кожени престилки, застанаха пред наковалните, раздухаха ковашките мехове и хванаха чуковете.

Ох тръшна вратата и я залости.

ЕДИН ОВЕН ПАДА ОТ НЕБЕТО

Какъв е този овен, който пада от небето? От блясъка на слънцето рогата и копитата му лъцят като позлатени. Върху гърба му се е наместил най-малкият брат. Той се държи с две ръце за рогата и гледа тревожно надолу.

И в оня миг, когато овенът удари копитата си в земята, ездачът се преметна презглава, заора с нос тревата и започна да мига като плъх в брашно.

Наоколо се ширеше безмълвно и пусто поле. Никъде не се мяркаше жива душа. Виждаха се само разпръснати стрели, копия, барабани — неми свидетели на неотдавнашна битка. Едно голямо дърво, изтръгнато с корените, бе захвърлено сред полето. Над полето прелитаха гарвани и търсеха леш.

В далечината тъмнееше гъста гора. От време на време над върхарите припламваха огнени езици и плискаха облаците с кървава светлина, сякаш се мъчеха да подпалят небето.

Надясно се виждаше скупчен град, окръжен от зъбчата стена. Зад стената се надигаха островърхи кули, църковни кубета, каменни колонади.

Като изтърси ездача от гърба си, черният овен побягна по безкрайното поле. Захвана да намалява, стана като калпак, като врабец, като зърно от броеница и изчезна.

Най-малкият брат дойде на себе си, изправи се на крака и рече:

— Тази трябва да е Долната земя. Ще ида да видя какво има в оня бял град.

И се упъти към зъбчатата стена. Градската порта беше широко разтворена. Не се виждаше никакъв пазач. Гостенинът от Горната земя влезе в града и захвана да се озърта. Никой. Улиците бяха пуссти. Прозорците на къщите — затворени, завесите — спуснати. Капаците на работилниците и дюкяните бяха залостени с дървета и заключени с катинари.

Най-малкият брат спря пред една къщурка, снишена боязливо зад белосана ограда. Керемидите ѝ — покрити със зелени лишей. Хвана меча си и почука с дръжката му по вратата. От вътре се чува тихи стъпки на чехли. Вратата скръцна и се полуоткрехна.

Показа се главата на една стара-престара бабичка, белокоса и набръчкана, с черна забрадка накачулена. Коланът ѝ — закопчан с жълти пафти.

Бабичката изгледа чужденеца и попита:

— Кой си ти, синко?

— Гостенин от Горната земя — отвърна най-малкият.

— От Горната земя ли? Влез, гостенино, да си починеш.

Момъкът прекрачи прага. Влезе в сиромашка стая, измазана с белилка. Под полицата лъщяха окачени на дървени куки празни менци за вода. Върху полицата се мъдреха наредени един до друг шест добруджански калпака, над калпаците върху едно гвоздейче висеше мънистено герданче.

— Какви са тези калпаци? — попита гостенинът.

— Калпаците ли? — замислено поклати глава бабичката. — Те са на синовете ми, а герданчето е на дъщеричката ми Златушка.

Бабичката тежко въздъхна, дигна престилката си и избърса очите си.

— А къде ти са синовете? — попита пак гостенинът.

— Роби са, чедо. Те бяха най-добрите майстори на фенери в нашия град, но царят им сложи островърхи шлемове на главите, даде им лъкове и копия и ги помъкна да се бият срещу ламята, която върлува на Долната и на Горната земя. Там на бойното поле ламският син ги зароби и ги натика в занданите си. Отидоха ми момчетата... Гладен ли си, рожбо?

Най-малкият, който отколе не беше слагал къшей хляб в устата си, отговори:

— Умирам за хляб.

Бабичката му подаде ниско трикрако столче:

— Седни да си починеш, а пък аз ще ти изпека една питка.

И тя отиде пред камината. Наведе се. Отвори една писана ракла. Нагреба брашно с дървено гребало, изсипа го в ситото и започна да го пресява над нощвите. Ситото трепкаше в ръцете ѝ, а домакинята нареждаше:

*Днес погача
ще замеся от сърце!
Бяло, бяло брашънце,
ти ще станеш погача,
но аз трябва да плача!*

Старицата обори глава и сълзите ѝ затупкаха в нощвите като пчели. Рамената ѝ се затресоха.

И тя започна да замесва тестото със сълзи наместо с вода.

Гостенинът остана много учуден и я попита:

— Защо плачеш, стара мале, и защо мокриш брашното със сълзи наместо с вода? Няма ли кладенец или чешма в този град?

Бабичката го погледна с блеснали очи:

— Имаше голяма чешма с много хубава студена вода, но преди седем дни великанът Ох я задъни с желязна запушалка. Злодеят е намислил да измори целия град от жажда. Черната чума да го тръшне!

— Защо? — попита най-малкият.

— Защото цар Патаран не рачи да даде дъщеря си на ламята. Трябва да ти кажа, че всяка сутрин от ламската гора в нашия град пристигаше един елен с ей такива рога. Той теглеше колесничка, цялата направена от стъкло, и отнасяше по една девойка. Такъв мирен договор сключи царят с ламята: всеки ден да ѝ даваме по едно момиче. Царят разпореди да предаваме чедата си наред. И ние ги давахме, а сърцата ни се обливаха в кръв. Но когато доде редът на царската дъщеря Вейхайвей, негово величество отказа да я предаде, не била за ядене, в жилите ѝ течала господарска кръв. Стъклената колесничка се върна в гората за първи път празна. Същия ден в града се изтърси великанът Ох, кипнал от гняв, и задъни чучура на чешмата. Седем дни не сме слагали капка вода в уста. Плакахме, простирахме ръце, молихме се на царя да даде Вейхайвей, но той не послуша народната молба. Тогава решихме всички да напуснем Патарана и да го оставим сам — да пукне от глад. Уплаши се Патаран от народа и склони да даде дъщеря си. Днес царедворците отведоха Вейхайвей на чешмата — пременена, нагиздена.

Навън се чуха звънчета; като се приближиха, зачуруликаха силно и се отдалечиха.

— Стъклената колесничка пристига! — рече бабичката. — Чу ли звънчетата й. Тя е дошла за Вейхайвей.

— А твоята дъщеричка къде е сега? — попита гостенинът.

— Моята Златушка замина преди седем дни с тази същата колесничка и вече не се върна, миличката. Взе си и котенцето, дете много си го обичаше. Остана само герданчето й.

Старицата дълбоко въздъхна, погледна мънистеното герданче и продължи:

— Ох, чедо мамино, дали си ми живичка, или те е нагълтала ненаситницата! Заведох я аз сутринта пред чешмата под орловото гнездо. Щом спряхме — зададе се еленьт, който тегли стъклената колесничка...

В МРАЧНИЯ ДВОРЕЦ НА ЛАМЯТА

Ето какво се беше случило през оня тъжен ден, когато старицата се бе разделила с дъщеричката си.

Стъклената колесничка спря. Звънчетата се сборичкаха по шията на елена и изведнъж млъкнаха. Вратичката се отвори. Една дълга костелива ръка се протегна навън, хвана момичето за десницата и го дръпна вътре.

Еленът изви колесничката и се втурна назад към гората, над която припламваха огнени езици. Колесничарят беше нищо и никакво човече: Педя човек — лакът брада. Момичето погледна през рамото му и видя огромна стена, от неравни камъни изградена, ръждива и опушена. Тя заобикаляше кулите на ламята.

Нещо грозно и страшно навяваха тия кули. Почернели комини бълваха къмба от дим и пламъци. Чуваше се тежък грохот на подземни работилници. Звънтяха наковални, сякаш стада с хлопки се прибираха вечерно време в кошарите.

Покрай стената се точеше дълбок ров, напълнен със зелена вода. От водата показваха глава лениви крокодили. Змии приплясваха като камшици.

Щом еленът стигна до стената, една висока порта разтвори крилете си, от вътре се източи на вън скърцащ железен мост, протегна се като изплезен език на чудовищно влечуго и се намести над рова.

Каручката се плъзна по моста и влезе. Мостът се дръпна назад, крилете на портата хлопнаха и се затвориха.

Мрачен дворец се възправи пред очите на Златушка, която показва глава през прозорчето на стъклената колесничка и уплашено запримига.

Напреде ѝ се извисяваха колонади от чер святкащ мрамор, набразден с малахитови нишки. Между колоните нагоре се виеше стълбище от гранит. Двуглаво куче със златен синджир вардеше стълбището.

Наблизо се чуваха човешки гласове и крясъци на кукумявки. Прилепи размахваха криле в мрежи от паяжини. Мяучеха диви котараци.

Великанът Ох слезе бавно по стълбището и застана на най-долната площадка. Той беше висок колкото мраморните колони. На шията му висеше гердан с ключ.

Стъклената каручка спря пред нозете му. Педя човек отвори вратичката и Златушка понечи да скочи. Тогава двуглавото куче налетя стръвно и се опита да я захапне с двете си глави, но великанът го ритна толкова силно, че синджирът му се скъса и разяреното животно отхвъркна в градината.

Ох се наведе, хвана за ръка смъртно изплашената Златушка и я повлече по стълбището.

Отмъкна я в широка задимена стая с катранясапи от сажди греди. Насред стаята клокочеше подкладен казан. Под казана пращяха главни от вековни дървета.

В къта имаше миндер, постлан с червеникави мечи кожи. На миндера някой беше захвърлил една тамбуричка с три жички. Железен светилник с три лоени свещи осветяваше стаята на Ох.

Великанът се обърна към пребледнялата си гостенка:

— Имала си късмет — рече той. — Нощес майка ми се върна с окървавена уста. Някой е пронизал езика ѝ със стрела. Затуй не може да те изяде сега. Седни там! — посочи ѝ миндера и я блъсна.

Златушка покорно седна, сви се и започна да наблюдава великана. Клепките ѝ затрепкаха като крилца на пеперудка, която се върти край пламък.

Ох отвори един долап, извади кръгла старовремска софра и я намести до казана. Посегна и взе от полицата две пръстени паници — едната голяма като корито, другата — бебешка, и ги сложи на софрата. Бръкна в лъжичника и извади две лъжици. Едната — като копаня, а другата — колкото детска шепичка. Малката лъжичка сложи до малката паничка, а с голямата бръкна в казана, загреба цял бут от крокодил и го сипа в голямата паница. В паничето задели едно малко парче месо, колкото пилешко дробче. Грубо блъсна паничето пред Златушка и изръмжа:

— Яж!

Златушка поклати глава с отвращение:

— Не ми е гладно.

Великанът се намръщи и скръцна със зъби:

— Или ще ядеш, или ще те хвърля жива в казана!

Седна на пода разкрачен, гърбом към гостенката. Софрата остана между краката му. Замляска лакомо и неприлично.

Златушка не снемаше от него очи, втрещена и пребледняла. Без да я забележи домакинът, тя бръкна в пазвата си, извади котенцето. Котенцето, което беше много изгладняло, сложи предните си лапички върху Златушкината паничка и ухапа месото. Измъкна го и се мушна с него под миндера.

Ох се обърна към Златушка задавен. В лакомията си беше налапал целия крокодилски бут, който заседна на гърлото му.

— По-по-по-тупай ме по гърба! — едвам проговори великанът и изблещи очи.

Златушка се залови да го думка с два юмрука.

Великанът преглътна с мъка и я спря:

— Стига! Мина ми. Гърбът ми не е барабан. Голямко парче налапах, затуй се задавих. А ти, както виждам, си изяла крокодилското месо. Утре ще ти дам ухо от мечка стръвница.

Остави лъжицата и посегна към тамбурата. Взе я, сложи я на коленете си и започна да дрънка:

*Тамбур-тамбур-тамбуричка
яворова, малка
и звучна дрънкалка!
Ех, че сладка беше,
ех, че сладка беше
крокодилската чорбичка!*

Сетне се обърна към Златушка:

— Знаеш ли да пееш?

Златушка отговори тихо:

— Знам.

— Изпей ми една песен! — заповяда великанът. — Ако ме приспиш — утре ще кажа на ламята да не те яде. Ще живееш при мене и ще подклаждаш казана, когато ме няма тук.

Подаде ѝ тамбурата, Златушка я пое, едвам докосна с пръсти жичките ѝ, въздъхна и запя с ярешки глас:

*Ламята се кани
и мене да хване.
Как ли ще надвия
тая страхотия
с моите слаби сили?
Де сте, братя мили,
да ме отървете
и ме изведете
от тия зандани?*

Ох се прозя, изтегна се на миндера и проговори лениво:

— Пееш, сякаш котенце мърка...

Протегна ръце, намести ги под главата си и заспа. Захвана да хърка.

Златушка се наведе и заразглежда рунтавите му вежди, които приличаха на къдели, страшните му зъби, които бяха глигански, големия ключ на шията му. Посегна към ключа, но тъкмо в туй време някой блъсна вратата.

В стаята се вмъкна ламята. От пламъка на очите ѝ всичко наоколо грейна.

Чудовището с подозрение впи поглед първо в спящия великан, сетне — в момичето. Златушка се сви като врабче, над което се е надвесил котарак. Не можа да издържи погледа на ламята, която пристъпи към нея. Горката Златушка побягна с писък към далечния кът на стаята и се навря под миндера.

Тогава изпод миндера изскочи котенцето на Златушка — цялото настръхнало. Хвърли се срещу ламята изправено на задните си крачка, с нокти, готови да се забият в езика ѝ.

Ламята изненадана се спря и наместо да върви напред — заднишком се повлече към вратата. Котенцето я гони до прага.

Подир малко Златушка си подаде главата, погледна към вратата и като се увери, че страхотията не е вече в стаята, се измъкна и се изправи.

— Трябва да бягам по-скоро — зашепнаха устните ѝ, — защото ламята ще ме изяде. Този ключ, дето го носи на шията си Ох, дали не отключва пътната врата?

Пристъпи на пръсти. Наведе се и с прехапани устни и затаен дъх полекичка откачи ключа от шията на великана.

Ох през сън долови нещо, размърда се, но не отвори очи, защото спеше много дълбоко.

Златушка замръзна намясто. Подир малко великанът се отпусна и отново захърка.

Тогава момичето зашепна на котенцето:

— Мъркай му, какиното, мъркай! Не му давай да се събуди!

Котенцето приближи до главата на великана и започна да преде вретено по котешки. Ох си помисли, че Златушка му пее, и се усмихна.

А в туй време девойката излезе навън и тръгна по един дълъг коридор. Отляво и отдясно бяха изправени воденични камъни — играчките на великана, когато е бил малък. Коридорът завършваше с дървена врата, накована с ковашки гвоздеи.

Златушка изтича към вратата и пъкна ключа в ключалката. Дълго пъшка, додето го превърти. Но ето че вратата се отвори. Девойчето се изправи на прага и що да види? Цялата стая беше пълна с разхвърляни оръжия:

*Мечове,
боздугани,
секири,
копия,
лъкове,
стрели,
ятагани...*

В дъното на оръжейницата се чернееше втора врата. Златушка боязливо и дълго прескача през оръжията, докато стигне до вратата. Отключи и нея. И що да види? —

монет

и — сребърни и златни,

скъпоценни

камъни — купища,

огърлици от бисер,

ковани гривни,

пафти от седеф,

пръстени.

Златушка прескочи и съкровищата. Отключи и третата насрещна врата. Но щом я отвори, се дръпна назад. Тръпки полазиха по гърба ѝ: стаята бе пълна с човешки черепи, нахвърляни един върху друг.

— Ох, майчице! — извика гостенката, закри очи с шепа и се затече към четвъртата врата.

Когато отключи и нея, видя съвсем празна стая. Нищо нямаше вътре — само една кошница, а кошницата — пълна със златни ябълки.

Най-подир Златушка отвори и петата врата. Оглушителен шум я накара да си запуши ушите с пръсти. Пред очите ѝ се ширнаха два реда работилници:

ковачи удряха нажежено желязо с чукове върху звънтящи наковални,

обущари набиваха клечки в подметки на войнишки ботуши,

шивачи режиха платове с ножици и нашиваха копчета,

дърводелци рендосваха дървени греди,

златари слагаха рубини върху кубелии пръстени,

бъчвари стягаха бъчви с железни обръчи,

грънчари шареха паници и делви...

Със звънлив глас се провикна Златушка:

— Кой сте вие?

Работниците отговориха в хор:

— Ние сме роби на великана Ох. От нашия труд той трупа съкровища.

— А познавате ли — попита Златушка — моите братя, шестимата майстори на фенери?

— Познаваме ги — отговориха робите, — тяхната работилница е в дъното на подземие.

Златушка се затече към дъното с протегнати напред ръце и се развика.

— Братя, мили братя, къде сте?

Братята я посрещнаха радостно разтревожени.

— Тука сме, Златушке! Тука сме, сестричке! — сграбчи я първият, дигна я нагоре и я целуна по челото.

А останалите петима протегнаха ръце и почнаха да я милват по главата.

Златушка задъхана им заговори:

— Ах, да знаете що съм изпатила! Отървете ме от ламята! Нали няма да ме дадете на страшното чудовище с огнените очи! Ако не беше котенцето ми, сега нямаше да съм при вас!

Братята се спогледаха. Първият отговори за всичките:

— Ще те отървем, пиленце! Бъди спокойна. Ти си мъничка и можеш да се скриеш в този фенер. Днес Педя човек ще изкара фенера на пазара. Ще те изнесе навън, без да му дойде на ум, че ти си вътре.

Златушка запляска ръце зарадвана.

— Но и ти ще ни помогнеш — обади се шестият брат — да се измъкнем от тук. Нали обещавах?

— Обещавам, мили братя, обещавам! — врече им се Златушка и влезе във фенера.

ЮНАКЪТ СЕ БИЕ С ЛАМЯТА

Всичките корита на градската чешма в столицата на цар Патаран бяха сухи и празни. Чешмата имаше само един чучур, но и от него не течеше вода, защото беше затулен с желязна запушалка. Под запушалката висеше червен печат с изобразена крокодилска глава.

Над площада пред чешмата шумолеше столетно дърво с бели клони. Между два чуковати клона се чернееше орлово гнездо. От гнездото подаваха навън главички голокрили орлета. Те гледаха надолу. Какво ли гледаха?

Под дървото беше спряла стъклената колесничка. През отворената ѝ вратичка тъкмо беше протегнал хищните си ръце ламският лакей Педя човек и се мъчеше да докопа княгиня Вейхайвей, която се дърпаше назад и викаше:

— Не ща! Не ща!

Зад гърба на Вейхайвей се беше изправил царят и блъскаше с усърдие дъщеря си към каручката:

— Не бой се, сладушке, тя е добра ламя! Нищо няма да ти направи, защото си дъщеря на мое величество!

Но в този миг изневиделица се появи най-малкият брат, дигна ръка и викна:

— Стой, къде блъскаш дъщеря си?

Царят се дръпна назад, а Педя човек подаде брадата си от колесницата:

— Да се махаш, чужденецо, или ще те обадя на ламята! Преди да те налага, аз ще ти изпия очите! — закани се малкото човече и брадата му гневно заподскача.

Най-малкият брат, без да каже нищо, пристъпи напред, хвана ламския лакей за брадата, завъртя го няколко пъти във въздуха над главата си и го запокити с всичка сила към гората, където димяха комините на робските работилници.

— Иди ме обади на ламята! — викна гръмогласно юнакът.

Сетне се обърна към царя, който зяпаше, поразен от дързостта на чужденеца:

— А ти прибери дъщеря си в двореца! Веднага!

Царят хвана Вейхайвей за ръката, дръпна я силно и двамата търтиха да бягат, без да се обръщат назад.

Най-малкият брат извади меча си и бързо закрачи към чешмата. Спря до камъка, където стъпват конниците, за да се качат на конете си. Замахна и го удари. Изскочиха искри. Мечът разсече камъка на две.

Юнакът погледна острието на оръжието си — по него не се виждаше никаква следа от удара.

Обърна се към вековното дърво, направи няколко крачки, повторно дигна меча си и го насочи срещу дънера на дървото, но изведнъж долови гласовете на орлетата в гнездото, за миг задържа ръката си и наместо да стовари меча върху дънера, удари най-големия страничен клон.

Клонът изпраця и се строполи на земята.

Но ето че откъм ламската гора се зачуха шумотевица и грохот, сякаш приближаваше градоносен облак.

Светнаха шест прожектора — очите на ламята.

Орлетата, уплашени, се скриха в гнездото и там притихнаха.

Цялата земя затътна. Къщите край площада се раздвижиха и търтиха да бягат като живи. Комините им се заклатиха.

Най-малкият брат дигна ръка над челото си, погледна към далечината и рече:

— Ламята иде! Моят час удари!

Само след миг ламята прелетя над дървото с гръм и трясък. Всичките клони се огънаха и приведоха, сякаш ги беше налегнала страшна стихия. Крилатата страхотия описа три кръга над дървото и кацна наскред площада.

И трите ѝ глави трепереха от ярост. От ноздрите ѝ излизаха пламъци. Опашката ѝ се дигаше и отпускате неспокойно. Ноктите на краката ѝ стръвно деряха земята и къртеха камъните на площада.

А юнакът, застанал прав, леко разкрачен, неподвижен, сякаш беше вкаменен, я гледаше неустрашимо. Десницата му стискаше дръжката на меча, чието острие, отпуснато надолу, леко потреперваше.

Наоколо нямаше жива душа. Само едно от орлетата подаде главичка от гнездото и се ококори. То искаше да бъде свидетел на

историческия бой.

Триглавата ламя извика на три гласа:

— Ти ли си оня, дето ми прониза езика със стрела?

Юнакът кимна с глава:

— Аз съм!

— А сега ще получиш каквото заслужаваш! — с голяма омраза го погледна ламята и тръгна бавно и заплашително към него.

Кривите ѝ нокти се размърдаха, готови да го разкъсат. Разперените ѝ крила се заклатиха. И колкото повече приближаваше, толкова по-широко се разтваряха челюстите на първата ѝ глава. Показаха се дълги заострени зъби.

Щом усети ламския палец дъх, юнакът светкавично отскочи настрана, издигна меча си и със страшна сила го стовари върху проточената шия на чудовището.

Едната ламска глава се търкулна отсечена, удари се в каменните корита на чешмата, отскочи нагоре като футболна топка и падна в най-крайното корито.

Ламята, изтръпнала от болка, нададе страховит рев на два гласа. Цялата земя се раздруса.

Без да се мае, тя разтвори челюстите на втората си глава, грозно зашумя с крилата си, политна слепешката напред, но юнакът повторно отскочи настрана и мечът му блесна още един път като светкавица.

И втората отсечена глава на ламята се бухна в коритото до първата.

Тежко ранената страхотия се завъртя бясно около себе си и ревна само с един глас:

— Олелеее!

Но преди да разтвори челюстите на третата си глава, юнакът налетя върху нея. За трети път светна мечът му.

— Их!

И последната ламска глава отхвъркна към коритото.

Победителят избърса с длан челото си, отиде на чешмата, разкъса червения печат, хвана желязната запушалка, разклати я, напъна се и я изтегли.

Силна водна струя бликна от чучура. Водата забълбука в коритата. Юнакът подложи под чучура меча си, изми го хубаво и пак го прибра в ножницата.

Тогава от всички краища на града се втурнаха жени с кобилици и медници, с бакърени гюмчета и кратунки. Всичките тичаха презглава към чешмата и викаха:

— Вода! Вода!

И почнаха да пълнят съдовете от чучура, гребяха от пълните корита, плискаха си лицата и очите им горяха от радост.

Дотърчаха и малки деца. Те посрещаха майките си, изправяха се на пръсти, протягаха ръчички, хващаха медниците, навеждаха ги надолу и жадно смучеха. Майките им ги гледаха с умиление.

Като видя каква буйна веселба залюля целия град, юнакът се усмихна и се прибра под сянката на орловото дърво. Съблече горната си дреха, постла я до дънера и полегна — да си отдъхне от лютия бой. Сложи ръце под главата си и се загледа към листата, които весело трепкаха, сякаш му ръкопляскаха като зелени ръчички. Погледът му се замрежи. Сънят затвори клепките му.

По едно време го стресна писък на уплашени пилета.

Ламският победител скочи, погледна нагоре към гнездото и видя една змия като копраля — пълзи и съска с отворена уста, приближава гнездото.

— Само змии и лами ли ще срещам на тая Долна земя? — си рече юнакът и подскочи.

Хвана се за най-долния клон и чевръсто почна да се подема. До двата чуковати клона стигна тъкмо когато змията се беше надвесила над гнездото. С немощни крилца пърполеха орлетата и жално-милно пискаха.

Юнакът безшумно измъкна мечата си и без да замахва, чукна лекичко змията с острието през средата и я разсече на две. Двете змийски половини се свлякоха между клоните.

Тъкмо в този миг тъмен облак засенчи целия площад. То не беше тъмен облак, а една орлица със сребристи великански крила. Тя отдалеч беше съзряла човека, наведен над гнездото, и налетя стремглаво — да му изкълве очите.

— Стой, мамо — запищяха и се раздвижиха орленцата. — Какво мислиш да правиш? Този човек ни отърва от змията, а ти искаш да го погубиш!

Орлицата изви глава, погледна с едно око към земята, видя двете змийски половини и разбра всичко. Кацна на земята и отпусна крилата

си успокоена. И юнакът слезе от дървото. Тогава орлицата му проговори с човешки глас:

— Спасителю на малките ми рожби, ти ми направи голяма добрина. Откак съм почнала да мътя — орлета не съм отглеждала, защото всяка година змията ме издебваше и изяждаше рожбите ми, преди да им заякнат крилата. Кажи ми с какво мога да ти се отплатя!

Юнакът отговори:

— Аз отплата не искам, но ако можеш, изнеси ме на Горната земя, защото овенът, дете ме смъкна тук — тръгна по полето и се загуби от очите ми.

— Ще те изнеса, когато поискаш! — рече орлицата. — Всичко ще направя за теб, защото си юнак — и като изви глава, тя отскубна с клюн едно перо от опашката си и му го подаде: — Вземи туй перо и го закичи на калпака си. Когато ти потрябвам — подхвърли го нагоре и кажи: „Да ми дойде орлицата!“ Перото ще литне като стрела и ще ме намери, където и да съм!

Победителят пое перото и го закачи на калпака си.

В ТРОННАТА ЗАЛА

В тронната зала на двореца негово величество седеше на трона си полузатворил очи, отпуснал ръцете си надолу, изпружил крака напред.

Отметнала короната му настрана, Вейхайвей го пощеше с усърдие.

— Ох, таткооо — рече тя, — нали не си се къпал, откак ламтурникът запуши чешмата, главата ти се е превърнала в кошара за мисикомии.

— Какво е туй мисикомии? — попита величеството.

— Не знаеш ли? Ей, че си бил прост! Мисикомите са ония малки животинки, които се развъждат в косата и те карат да се чешеш.

Влезе маршалът на двореца, изкашля се в шепа и съобщи:

— Дошъл е придворният художник Блюдолиз!

Негово величество кимна:

— Да влезе!

— Слушам, ваше величество! — високо извика маршалът, обърна се и изскочи навън.

След малко се върна и въведе художника Блюдолиз в тронната зала.

Художникът мъкнеше голяма картина с позлатено кръжило. С мъка я отнесе до трона и я изправи срещу царя и княгинята.

Като видяха какво е нарисувал придворният художник, царят и Вейхайвей зяпнаха от учудване.

— Ааааа! — извика царят.

— Ооооо! — обади се княгинята.

На картината досетливият художник беше нарисувал самия цар с гол меч в десницата. Надменен и велик. Десният му крак стъпил върху туловището на ламята, а три отсечени ламски глави показваха на какво е способен цар Патаран.

Царят поклати глава и рече:

— Прекалил си го, драги. Победител на ламята не съм аз.

— Все едно, ваше величество — лукаво се усмихна Блюдолиз, — ако оня не беше я убил, вие щяхте да я насечете на парчета. Всички знаят, че по-безстрашен цар не се е раждал на земята.

— Ти каза истината! Заслужаваш двойна награда: първо, защото си придворен художник, и, второ, защото обичаш истината. Дръж!

Негово величество извади от джоба си една кесия с пари и му я хвърли като на куче.

Художникът пое майсторски кесията, поклони се до краката на царя, окачи картината на най-видното място в тронната зала и се изтегли заднишком, с лице към владетеля.

Тогавя Вейхайвей се обърна към баща си и започна глезено:

— Таткооо!

— Кажй, кукло! — рече царят.

— Сега пък искам да се омъжа!

— Тъй ли? — скокна царят. — За кого?

— За оня, дето уби ламята! — тропна с крак княгинята.

— Е — разпери ръце царят, — ти вече прекаляваш! Завчера: „Искам златна ябълка“, днес: „Искам мъж“! Добре, да го приберем в двореца, но защо ни е, когато не е достоен за теб?

— Как да не е достоен? — пресече го Вейхайвей. — Много е хубав!

— В жилите му не тече царска кръв! — натъртено рече цар Патаран.

— Ами кой уби ламята? Кой ми отърва живота? — попита Вейхайвей.

Царят посочи с пръст към картината.

— Героят е нарисуван там!

Вейхайвей подскочи и насмалко щеше да каже нещо неприятно на баща си, но си затули с шепа устата и задържа думите си. От устата й излезе само едно:

— Ауууу!

Царят строго я погледна.

— Защо аукаш?

— Нищо — нацупи се Вейхайвей. — Татко, казвам ти, ако не ми го доведеш, ще ти се разсърдя и вече няма да те пощя!

Най-сетне царят отстъпи, защото не можеше нищо да откаже на дъщеря си, па и главата го сърбеше много. Удари три пъти с жезъла си

по пода. Намести короната си.

Дотърчаха осемнайсет слуги и паднаха на колене пред негово величество. Наведоха си главите до пода и извикаха едногласно:

— Заповядайте, ваше величество!

— Заповядвам ви — викна цар Патаран — да ми доведете оня с орловото перо на калпака. Веднага! Додето преброя до десет — тук да е!

Вейхайвей запляска с ръце, извади от джоба на роклята си кръгло огледалце и захвана да се оглежда, сетне бръкна пак в джоба си, извади едно щипало и се залови с изплезен език да си скубе веждите, за да изглежда по-хубава.

А в туй време слугите тичаха презглава надолу: щяха да си изпочупят краката. А някои се плъзнаха по парапета на стълбището.

Додето царят преброи до десет (а той можеше да брои само до десет!), най-малкият брат влезе в тронната зала. Строен и напет.

Калпакът му беше леко накривен, на калпака — перо орлово, а ризата му — майсторски извезана.

Вейхайвей, като го видя, прехапа устни, скри се зад трона и рече:

— Леле, какъв е хубавец!

Царят викна с важен глас:

— Добре дошъл в моя дворец!

— Благодаря, ваше величество! — поклони се победителят на ламята.

— Знаеш ли защо съм те повикал?

— Вие ще кажете, ваше величество!

— Намислил съм да те ожена.

— За кого? — учуди се най-малкият брат.

— За дъщеря си! — рече царят.

„Сега я наредихме“, помисли си момъкът.

— Къде е тя?

— Тука е, зад гърба ми! — посочи с пръст царят зад гърба си.

Вейхайвей се изправи:

— Тук!

Поразен от нейната грозотия, най-малкият брат се обърка и отстъпи три крачки назад.

Царят изви глава и пошепна на дъщеря си:

— Видя ли го как се зарадва? Дай му пръстена си!

Вейхайвей изтича напред, хвана десницата на гостенина и без да го пита иска ли — наниза на едина му пръст златен пръстен.

— Аз... аз... такава... — почна да си дърпа ръката най-малкият брат.

— Какво? — пресече го царят. — Искаш да кажеш, че не си достоен? Не бери грижа за тая работа, щом като моята дъщеря ти е хвърлила око. Но трябва да знаеш, че аз току-тъй няма да ти я дам. За да я заслужиш, най-напред трябва да убиеш великана Ох, който ме посрами пред очите на цялата ми войска. Хайде, да е честито!

Юнакът смънка две-три думи, от които нищо не се разбра.

— Къде си отседнал? — попита царят.

— Накрай града има една самотна бабичка. В нейния дом съм се настанил.

— Не може! Не позволявам! — разгневи се величеството. — Ще ми бъдеш гост в двореца! Заведете го в готварницата! Гостенин човек най-много се радва, когато го настаниш в кухнята. Пригответе му — обърна се той към слугите, които се бяха струпали на вратата — най-добрия кон! Нека се разходи из града — да види на колко народ заповядвам!

КАКВО СТАНА В ГОТВАРНИЦАТА НА ДВОРЕЦА

Заведоха гостенина в дворцовата готварница. Юнакът надникна вътре и се намръщи: никъде не беше виждал по-голяма бъркотия: тигани, нощви, лопати, метли, немити паници, лъжици, триножници — всичко беше нахвърляно в безредие. До камината имаше миндер, но върху него се бяха изтегнаели две затлъстели котки. Светлина влизаше само през едно дълбоко прозорче. Някой беше забравил нажежената ютия върху масата и покривката димеше.

— Тая готварница на нищо не прилича! — обърна се гостенинът към царските слуги. — Кой е забравил ютията? Угасете покривката, защото ще изгори дворецът на цар Патаран!

— Одеве — отговори главната готвачка — тука беше влязла княгинята, тя е разбъркала всичко и е забравила ютията.

— Наредете готварницата — поръча най-малкият брат, — а пък аз ще се поразходя из града и ще потърся светилник, защото тук е много мрачно.

И като се метна на най-хубавия кон от царската конюшня, излезе на улицата. Подире му се навървиха цяла дружина царедворци.

С голяма почит го посрещнаха столичаните. Старите го сочеха с пръст и казваха на децата си:

— Яжте хляб и пийте вода, за да пораснете и станете като този юнак!

Юнакът свърна в най-близката странична уличка и спря пред един дюкян с разтворени кепенци. Под прозорците бяха изнесени чудесни свещници от ковано желязо, а до вратата стоеше изправен оня същият фенер, в който шестимата братя бяха скрили своята сестричка Златушка.

Юнакът дръпна юздата на коня си, спря го, разгледа фенера и викна:

— Хей, кой е тук продавачът?

От магазина показа брадатата си глава ламският лакей — Педя човек. Като видя кой седи напреде му, Педя човек прежълтя от страх.

— Аха, ти ли си бил търговецът! — навъсено го погледна юнакът и попита сурово: — Колко пари струва този фенер?

Педя човек запелтечи:

— Ф-ф-фенерът с-с-струва... хиляда жълтици!

— Колко? — кресна юнакът толкова силно, че продавачът подскокна и се дръпна в дюкяна. — Ще ти оскубя брадата, задето ме лъжеш! — закани му се с пръст купувачът. — Де се е чуло и видяло един фенер да струва хиляда жълтици? Излез въл!

Педя човек се показва отново:

— Той... с-с-струва... с-с-сто жълтици, но аз ще ти го дам за една жълтица. Вземай го!

Юнакът се обърна към царедворците:

— Дайте му една жълтица и отнесете фенера в готварницата!

Като обиколи целия град и навечер се прибра в готварницата, най-малкият брат завари всяко нещо подредено и сложено на мястото му. Котките ги нямаше, запалената покривка беше сменена с нова — чиста и снежнобяла. Макар че в огнището под камината горяха дебели главни — в готварницата цареше полумрак.

Фенерът стоеше изправен зад вратата.

Юнакът се разположи на миндера и плесна три пъти с ръце. Вратата скръцна и в кухнята влязоха дванайсет готвачки с бели престилки, с червени герданчета и кривнати шапчета на главите. Всяка беше боднала зад ухото си по една латинка, а главната готвачка — две.

Готвачките се наредиха в полукръг и се поклониха.

Главната готвачка рече:

— Заповядай, юначе!

— Запалете фенера! — поръча гостенинът.

— Ей сегинка — фръцна се главната готвачка, затече се към огнището и се наведе за главня, но додето я вземе — фенерът блесна сам с ослепителна светлина и озари цялата покъщнина.

Готвачките до една ахнаха, поразени от туй чудо. Развикаха се:

— Фенерът се запали сам! Фенерът се запали сам!

— Тихо! — накара ги да млъкнат главната готвачка. — Друго какво искаш, юначе?

— Искам да ям, да ям! — отвърна най-малкият брат и отвори устата си, за да видят колко е гладен.

Готвачките се разшетаха. Наредиха трийсет и две паници, търколиха един бял хляб като воденичен камък, донесоха димящи тенджери и почнаха да сипват разни яденета. Като сколасаха, главната готвачка покани гостенина:

— Наздраве, юначе, да ти е сладко!

Сетне направи знак с глава на другите готвачки и всички се измъкнаха от кухнята.

Юнакът седна до масата, хвана големия хляб и започна да тика в устата си големи зальци. Загреба с лъжицата ядене, сръбна и си каза:

— Ох, че сладко! Откога не съм ял топло ядене!

Но в същото време вратичката на фенера скръцна и се откряна полекичка. На прагчето се появи Златушка.

— И аз съм гладна! — каза тихичко момичето.

Юнакът извърна очи и изтърва лъжицата върху покривката:

— Коя си ти?

— Аз съм едно непознато момиче, но ти изцапа покривката.

— Нищо — отговори юнакът, — готвачките ще я изперат. А ти що щеш във фенера?

— Досега бях робиня на великана Ох — почна да разказва Златушка, — после моите братя ме скриха във фенера, после Педя човек ме откара със стъклената каручка в магазина за продан, после ти се появи на кон и ме купи за една жълтица.

— Ти да не си дъщерята на оная, крайната бабичка с шестимата синове? — попита юнакът.

— Аз съм, ами коя! — отвърна Златушка.

— Слизай тогава да ядем!

Златушка посегна да скочи, но момъкът я превари, протегна ръце, пое я от фенера и я сложи да стъпи на краката си.

— Хоп! — извика весело момичето и се намести на масата срещу него.

Грабна една лъжица. Загреба си ядене. Тя държеше хубаво лъжицата и внимаваше да не си окапе роклята.

А юнакът не снемаше очи от нея.

Златушка го попита:

— Защо ме гледаш тъй?

— Защото си най-хубавото момиче на света.

— Не приказвай такива думи — дяволито го заплаши с пръст девойчето, — защото имаш пръстен на ръката.

Юнакът погледна пръстена на Вейхайвей, намръщи се, издърпа го от пръста си и го пусна в кратунката за сол, окачена над камината.

— Този пръстен — рече той — не беше за мен, нито съм го искал. Навря ми го на пръста едно бостанско плашило. Сега вече нямам пръстен! Искаш ли да дойдеш с мен на Горната земя?

Златушка наведе глава. Клепките ѝ паднаха срамежливо. Те бяха като две златни метлички, а очите ѝ приличаха на кюстендилски хрущялки.

— Искам — рече тя, — но не мога да тръгна, преди братята ми да излязат от тъмницата на Ох.

Тогава юнакът отсече:

— Утре ще се разправя с него!

След вечеря момичето седна на миндера, хвана коленете си с две ръце, заклати се напред-назад и запя:

*Аз съм мамина Златушка,
аз съм мека медна крушка,
досега аз бях робинка,
занапред ще съм латинка —
росна, румена, в градинка!*

Най-малкият брат въздъхна от сърце и я погали по главата. Златушка скочи, стъпи върху едно столче, пак влезе във фенера и затвори вратичката му. Фенерът угасна.

ПОСЛЕДНИЯТ ДВУБОЙ

Рано на другата сутрин, преди изгрев-слънце, царските вратари разтвориха железните порти на двореца. Негово величество по нощница и по чехли на бос крак стоеше облеган на балконския парапет, а долу, под балкона, беше застанал юнакът, яхнал кон. По седлото на коня блещукаха златошити коронки. Под сребърните подкови на нетърпеливите му крака изскачаха искри... Царят нареждаше тъй:

— Вземи една главня! Когато стигнеш ламската гора — запали я! Всичките дървета ще пламнат, ще подхванат двореца и Ох ще изгори вътре. Тогава няма да имаме врагове и ще царуваме хиляда години. Нали, Вейхайвей?

Вейхайвей надничаше през рамото на баща си и подсмърчаше. Искаше всички да видят колко тъгува от раздялата с годеника си.

— Всичко да стане на пепел! — извика тя.

Но най-малкият брат поклати глава.

— Дума да не става — рече той, — гората аз не мога да запаля. Какво са ми криви вековните дървета, че да ги изгоря? Ами знаете ли колко лековити билки растат под дърветата и колко птици са измътили пиленца в гнездата между клоните? Пожар в гората няма да направя!

— А как ще се справиш с Ох? — попита царят.

Юнакът хвана дръжката на меча си:

— С този меч! Той може да сече дървета, камъни и желязо.

— Убий го, ако можеш! — извика цар Патаран високо и промърмори под нос: — Ако пък той ти вземе душицата, няма да пророня за тебе нито една сълза. Много си ми притрябвал в двореца... — и започна да пъди конника с ръка: — Заминавай! Заминавай! Какво чакаш?

Вейхайвей се надигна на пръсти и захвана да маха с кърпичката си през рамото на царя.

Една бойна тръба ечна над току-що събудения град и конникът препусна вихром по широкото поле към стените на мрачното ламско

свърталище.

Конят препуска дълго, докато потъна целият в гореща пот, спря се пред опушената стена, изправи се на задните си крака и почна да цвили.

Върхарите на ламската гора се люшнаха едвам-едвам. Гората глухо шумеше. От комините на работилниците излизаха огнени езици, ближеха облаците и сякаш се мъчеха да стигнат до изтънелия рог на месечината. От вътре долитаха задавените гласове на много хора.

Юнакът се дигна върху стремената, направи тръба пред устата си с две ръце и гръмогласно се провикна:

— Ох! Ох! Ох! Излез, дръвнико!

Никой не отвърна нищо, само зелените крокодили в канала, който окръжаваше двореца, избълбукаха и потънаха на дъното.

— Ще те чакам — пак екна гласът на юнака, — додето преброя до петнайсет. Ако не се явиш, конят ми ще прескочи стената и аз ще те измъкна окован в железни вериги. Ще те заключа в една клетка и ще те показвам на децата по панаирите! Едно! Две! Три... — започна да брои конникът, но преди да стигне до десет, ламската врата се разтвори с трясък.

Като чер език напред се проточи подвижният мост и се намести над дълбокия ров. На прага се показва великанът Ох. Измери с очи гостенина си, мина тромаво по моста, разклати го и се изправи — грозен и мрачен, обрасъл с четина, разрошен, с кървясали очи.

— Ти, който погуби майка ми, какво искаш от мен? — попита великанът с продран глас.

— Искам да отключиш подземие то и да пуснеш на свобода робите, които си заключил в работилниците! — изговори най-малкият брат и го погледна с безстрашни очи.

— Друго? — присви очи великанът.

— Искам златните ябълки, които ламята открадна от дървото на баща ми!

Великанът се засмя тъй зловещо, че каменният зид се раздруса от смеха му.

— А не искаш ли да те сваря в моя казан? — ехидно отвърна той.

Юнакът пламна от тая обида. Извади меча от ножницата, смахмузи коня си и връхлетя към Ох, но великанът се престори на страшно изплашен и търти да бяга покрай дълбокия ров към гората.

Той искаше да си поиграе с човека от Горната земя, тъй както котаракът си играе с мишката, преди да я налапа.

— Стой! Стой! — развика се подире му най-малкият брат, размаха сабята си и го подгони между дърветата.

Изведнъж Ох спря на една полянка и замръзна на мястото си. Обърна се срещу коня и скръсти ръце. Конят също спря като закован и извърна очи настрана, защото не можеше да гледа страшилището.

— Ако не изпълниш заповедите ми, ще ти снема главата от раменете! — със затаен дъх изговори юнакът.

— Снеми я! — покорно и насмешливо каза Ох, дори протегна дебелия си врат и наклони чутурата си, готова за сечене.

Юнакът замахна.

Мечът му блесна като мълния и се стовари с нечовешка сила върху великанския врат, но щом се удари в кожата на чудовището, оръжието се строши на парчета и в десницата на най-малкия брат остана само дръжката.

Великанът се озъби с животинска стръв и се задави от още позловещ тържествуващ смях. Направи две крачки към юнака и ревна:

— Слизай от коня!

Конят се стъписа, а юнакът се обърна безпомощно, защото разбра, че с него е свършено.

— Няма ли кой да ми помогне? — за последен път се понесе гласът му в гората — тъжен и отчаян.

Тогава изведнъж се раздвижи цялата гора. Клоните се разклатиха, зашумяха листите, птиците се разхвърчаха. Дърветата отговориха:

— Има кой! Ние ще ти помогнем! Идем!

И стана чудо: всичките дървета тръгнаха.

Заплашително се заклатиха дънерите. Заобиколиха великана от всички страни, буйно се залюляха и почнаха да го млатят. Блъскаха го, ръгаха го в ребрата, шибаха го по лицето.

Закрил очи с шепи, Ох залиташе насам-натам, дори се опита да се измъкне и да побегне от дървения побой, но най-младите дървета го превариха и направиха пред него непоклатима стена. В разгара на битката пристигна запъхтян от полето един тристагодишен дъб — изсъхнал, почернял и погрознял. Той разбута навалищата.

— Оставете го на мен! — мрачно извика този древен старец. — Аз му имам зъб, защото ме изтръгна с корените в деня, когато цар Патаран подписа договор върху барабан. Той насмете с мен един милион войници и ги натика в подземните си работилници. Вижте ми клоните! По тях няма нито един листец. И корените ми изсъхнаха!

Като чува тия думи, всичките дървета се отдръпнаха.

Старият дъб направи гигантски скок, изпраця, изфуча и халоса с дънера си великана по главата.

Ох падна възник и се просна на земята.

Продължителен нестихващ победен вик огласи цялата околност.

Всяко дърво се върна на мястото си.

Птичките, които бяха побягнали, долетяха пак, накацаха по клоните и неудържимо зачуруликаха.

— Благодаря ви, дървета! — извика юнакът и се поклони на всички страни. — Никога няма да забравя добрината ви.

Зададоха се и робите от работилниците на Ох. Те рукнаха като порой навън през отворената желязна порта на ламския дворец. Бягаха по моста, прескачаха трупа на великана, викаха от радост и хвърляха нагоре калпаците си.

Най-подир изскочи еленът със стъклената колесничка и се понесе право към конника. Когато стигна до него, вратичката на колесничката се отвори и навън се появи главата на ламския лакей Педя човек.

— Къде ще заповядаш, господарю — попита с угодническа усмивка брадатото човече, — да откарам кошницата със златните ябълки?

Юнакът го изгледа презрително, поклати глава многозначително и отговори:

— В най-крайната къщурка, където живее майката на Златушка!

ЮНАКЪТ И ЗЛАТУШКА БЯГАТ ОТ ДВОРЕЦА

На връщане от бойното поле най-малкият брат обори глава и дълго премисля кое беше накарало дърветата да се дигнат и да му се притекат на помощ в онзи страшен миг, когато мечът му се строши. Нищо не можа да измисли, а работата беше много проста: нали сутринта царят му бе поръчал да вземе една главня и с нея да запали гората, а юнакът не рачи да изгори нито вековните дървета, нито лековитите билки, нито птиченцата в гнездата. Птиченцата в царската градина, които бяха чули поръката на Патаран и отговора на юнака, бързо бяха отлетели към ламското свърталище и разказали всичко на дърветата. Тъй че гората знаеше кой е нейният закрилник.

Ожаднелият кон неусетно отнесе юнака от бойното поле на чешмата, протегна шия и почна да смуче от първото корито. Орлетата отдалеч видяха своя спасител, подадоха главичките си от гнездото и радостно запляскаха с крилца.

Юнакът ги попита:

— Къде се дяна ламята? Никъде не виждам туловището й!

Орлетата изчуруликаха задружно:

— Глутница вълци я разнесоха през нощта.

Тогавя най-малкият брат си рече: „Ламята е погубена и синът й никога не ще се изправи на краката си. Кошничката със златните ябълки е в мои ръце. Тъй че работата ми на Долната земя е вече свършена. Трябва да си ида у дома“.

И като сне калпака от главата си, взе перото, подхвърли го нагоре и извика:

— Да ми дойде орлицата!

Перото литна като стрела и преди конят да откъсне главата си от ледената вода, тъмен облак забули площада.

Орлицата се спусна стремително и кацна върху най-горната плоча на чешмата.

— Какво искаш, юначе? — попита тя.

— Искам да ме изнесеш на Горната земя, защото няма какво повече да правя тук.

— Ще те изнеса, но за път ще ми трябва девет пещи ръжен хляб, девет печени крави и девет бурета с вода. Яденето и пиенето трябва да наместиш в един ковчег със стоманена гривна на капака. Пътят е дълъг и труден, много ядене ще ми трябва. Когато река „Га!“ — ще ми даваш порязаница хляб и къс кравешко месо, а река ли „Пиу!“ — ще ми даваш вода. До утре всичко да бъде готово!

Юнакът отвърна:

— Ще бъде!

И препусна коня си към царския дворец. Стражите, които вардеха пред високата порта, му сториха път. Той скочи от коня и изтича по стълбите. Влезе в готварницата.

Там го посрещна Златушка:

— Всичко научих — почна да бърбри тя, — братята ми вече са се прибрали вкъщи при мама. Тя, горкичката, се е стопила от радост. А пък аз, докато те чаках, уших една копринена риза.

И като разпери пред момъка ризата, украсена с пъстра шевица, девойката я метна на рамото му.

— За тебе е! Да ти е честита!

— Ръцете ти са златни като името ти! — похвали я юнакът.

Златушка се изчерви и почна да нарежда трапезата. Додето слагаше паниците и лъжиците, един хляб се търкулна сам от полицата, подскокна на масата и спря пред Златушка. Но тъкмо когато момичето посегна да го разреже, някой блъсна силно вратата и на прага се показа Вейхайвей — настръхнала като оса. Тя изгледа юнака и Златушка, които бяха седнали един срещу друг, хвана се за сърцето, строполи се на пода и захвана да рита:

— Ах! Ах! Ах! Той вечеря с друга жена! Пръстенът! Веднага да ми върнеш пръстена!

Юнакът скочи, отиде до солницата, бръкна в нея, извади пръстена на Вейхайвей и го хвърли в очите ѝ:

— НУ ти пръстена! Стига си ревала!

Сетне се обърна към Златушка:

— Хайде да си ходим, пиленце! Този дворец не е за нас. В него ще се задушим.

Хвана я за ръката и я изведе тичешком от двореца.

НАГОРЕ

Настъпи последният ден. Железният ковчег беше майсторски изкован от признателните ковачи само за една нощ. Вътре жените грижливо бяха наредили хлябовете, месото и буретата с вода. Най-отгоре върху хлябовете се мъдреше кошничката със златните ябълки.

Златушкината мама на прощаване прегърна с треперещи ръце дъщеричката си, а Златушка запя:

*Гледай ме, гледай,
стара мале,
нагледай ми се!
Днеска съм тука,
стара мале,
утре ме няма!
Както се дели,
стара мале,
жито от слама,
тъй се отделя,
стара мале,
чедо от мама!*

Бабицката пак я прегърна, защото не можеше да се откъсне от нея.

Колко народ се беше насъбрал да изпроводи юнака, който бе отървал Долната земя от двете страшни чудовища!

Братята на Златушка един след друг се изредиха да му целунат ръка. Орлицата, стъпила върху плочата, търпеливо чакаше на своето място.

Прощаването свърши. Юнакът и Златушка влязоха в ковчега. Седнаха на две трикраки столчета, погледнаха се в очите и се усмигнаха. Вратицата се затвори. Тогава орлицата разпери крила и се дигна.

Описа два-три кръга над дървото и се спусна към ковчега.

Хвана с нокти стоманената гривна.

Издигна железния ковчег в облаците.

И колкото по-нагоре отлиташе, толкова по-малък ставаше ковчегът.

А долу, на земята, един милион мъже размахваха калпаците си, жените нещо викаха, децата крещяха. Орлетата писукаха. Крилцата им трепкаха като ръчички, които се прощават.

Но ето че птицата навлезе в буреносен облак и изчезна. Чуваше се само бученето на вятъра, който носеше облака. Златушка се сгуши страхливо до гърдите на своя другар.

Изведнъж блеснаха лъчите на ослепително слънце.

Златушка погледна през прозорчето на ковчега, подири с очи родния си град, но Долната земя вече я нямаше. Беше останала под облаците завинаги.

Две сълзи се търкулнаха по страните на девойката.

— Пиу! — пропищя орлицата.

Юнакът отвори вратицата и поднесе пред клюна ѝ медник с вода.

— Га! — повторно се обади птицата.

Юнакът ѝ подаде един хляб и къс кравешко месо.

ЗЛОДЕИТЕ ОТ КРЪЧМАТА „ПОСЛЕДЕН ГРОШ“

Коя е тази кръчма, издигната на същото място, където някога имаше чешма с два чучура и четири каменни корита? Над вратата бяха сложили надпис:

Питиепродавница
и гостоприемница
„ПОСЛЕДЕН ГРОШ“
на Братя Върбанови

Един уморен пътник с тояжка на рамо и торбичка на тояжката спря пред вратата, прочете надписа и почука три пъти.

Никой не му отговори. Тогава той отвори вратата, боязливо влезе в кръчмата и спря до вратата. Остави торбичката и тояжката си в къта.

Най-големият брат, застанал зад тезгяха, със запретнати ръкави сплескваше наденици с едно шише и ги нижеше на върлина.

Средният брат броеше жълтици в калпака си и свирукаше.

Като видя пътника, най-големият направи с глава знак на средния — да отнесе жълтиците вътре. Средният влезе в съседната стая. Там между две легла имаше каца, вече пълна догоре с жълтици. Монетите грееха като разровена жар. Средният брат изсипа жълтиците в кацата, излезе пак, затвори след себе си вратата и завъртя ключа.

— Какво искаш, дядо? — обърна се той към пътника.

— Аз ли? От дълъг път ида, затуй ожаднях. Доколкото си спомням — тука имаше една чешма, която...

— Имаше — прекъсна го средният брат, — но вече я няма.

— Моля ти се — приближи се към тезгяха пътникът. — Налей ми чашка вода!

— Ние вода не продаваме! — обади се оня, който мачкаше надениците.

— А какво продавате?

— Винце.

— Как го давате, може ли да попитам?

— Жълтичка за паничка!

— Ами като нямам пукната пара! — завайка се пътникът.

— Щом като нямаш пари — няма и да пиеш вино! — викна сърдито най-големият, а средният приближи до пътника, подаде му торбичката и тояжката и го изтика навън:

— Хайде, махай се от тук!

— Къде ще ида? — попита пътникът. — Вече мръкна.

— Иди в гората. Там има вода, колкото щеш!

— А вълците? Нали ще ме изядат!

— Нека те изядат. С тебе няма да се свърши светът. Един сиромах по-малко!

Изхвърленият пътник, който беше същият оня странник, дето бе превърнал водата във вино, поклати замислено глава, обърна се, дигна десница и бавно изговори:

— От чешмата да потече пак вода, а в кацата всичките жълтици нека се превърнат на трици.

И бързо навлезе в гората.

Подир малко над горските върхари се зададе орлицата с железния ковчег. Тя беше много уморена и едвам размахваше крила. Като наближи кръчмата, птицата се спусна надолу и кацна на поляната. Ковчегът тупна в меката трева. Вратицата му се отвори и от вътре излезе най-малкият брат. Подире му скочи Златушка с кошничката.

Юнакът се изправи пред орлицата, стори дълбок поклон и рече:

— От сърце ти благодаря, птицо крилата! По-нататък аз знам пътя за бащината къща.

А Златушка сне от шията си мънистеното герданче и го наниза върху шията на орлицата.

— От мен за спомен! — извика тя.

— Бъдете честити до края на живота си! — благослови ги орлицата и раздвижи крилата си.

— А как ще се върнеш до Долната земя, когато всичката вода и всичките хлябове се свършиха? — попита я най-малкият брат.

— Не ми трябват вече — отговори птицата — нито вода, нито хляб, нито месо! Надолу пътят е лек. Додето на небето изгреят първите звезди — ще бъда при орленцата си. Прощавайте!

И тя потегли назад по същия път.

Най-малкият брат влезе в кръчмата.

Като го видяха, двамата големи си глътнаха езиците.

— Откъде идеш? — попита най-големият.

— От Долната земя, ей сега пристигнах.

— Какво направи?

— Убих ламята, а вие?

— Ние... ние... те чакаме — отвърна средният.

На прага стъпи и Златушка. Като слънце грейна лицето ѝ.

— А туй момиче отдека е? — загледа се най-големият брат в момичето.

— То е долноземка. Годеничка ми е! — усмихна се най-малкият и се обърна към Златушка: — Пристъпи, Златушке, да те видят моите по-големи братя.

Златушка нерешително направи две-три крачки, а най-големият сръга средния:

— Наточи вино да почерпим гостите!

Средният грабна една дамаджана и затрополи надолу по стълбата, която слизаше в зимника. Само след два-три мига изпод земята се чу гласът му:

— Батеее! От чешмата тече водааа! — крещеше той, сякаш го беше ухапало бясно куче.

— Водааа!?! — развика се и най-големият. — Я опитай дали е вода!

— Опитах, два пъти опитах! — пак екна долният глас.

— Ами сега какво ще правим? — удари се по челото най-големият.

— Нищо — рече най-малкият, — ще си идем у дома, да зарадваме стария.

През същата нощ, когато месечината се появи над гората и посребри керемидите на кръчмата, двамата по-големи братя се измъкнаха крадешком. Най-големият носеше на гърба си чувал. В чувала пъшкаше нещо тежко.

Средният заключи вратата на „Последен грош“ и пусна ключа в джоба си, но ключът неусетно се изхлузи от съдрания джоб и падна пред прага.

Мълчаливо закрачиха двамата между дърветата.

Щом изчезнаха в пуцинака, пред кръчмата изневиделица се появи странникът. Остави тояжката и торбата си на прага, наведе се, взе от земята ключа, дето го беше изтърсил средният брат, и отключи кръчмата. Пристъпи вътре.

Тогава от зимника се чу приглушеният писък на Златушка:

— Помощ!

Странникът отмести големия камък, с който беше затиснат капакът на зимника, и отвори подземие. От тъмнината се показва главата на Златушка. Странникът попита девойката:

— Къде ти е годеникът?

— Братята му го вързаха, натъпкаха го в един чувал, затъкнаха с кърпа устата му — да не вика, и го отведоха някъде, а мен затвориха в зимника.

Странникът я хвана за ръката, изтегли я горе и рече:

— Върви подире ми! И недей се плаши! Всичко ще се нареди тъй, както трябва.

В същото време двамата тъмни братя вървяха по една светла горска пътека. Дърветата, притаили дъх, се давеха в безмълвие. Нито един лист не шумолеше. Като стигнаха до едно кухо дърво, поломено от гръмотевица, средният прошепна:

— Бате, тук е вълчото вървище. Пуцвай чувала! Щом месечината се потули зад облак — от пещерите ще изскочат гладните вълци и ще го намерят.

Най-големият изръмжа на най-малкия си брат:

— Сега вече ще се отървем от теб! Вълците ще те разкъсат!

А средният се наведе, извади кърпата от устата му и добави:

— Дишай, не искам да се задушиш и да издъхнеш, преди да дойдат вълците.

И двамата злодеи поеха назад тичешком.

— Какво зло съм ви сторил, мили братя, че ме оставяте на вълците? — викна най-малкият брат.

Никой не му отговори.

Месечината, потресена от престъплението, бързо потъна зад един облак. Наблизо зави глутница вълци. Между дърветата се появиха святкащи алчни очи.

— Свърши се с мен! — простена най-малкият брат, захвана да се гърчи и направи отчаяни усилия да се отвърже, но въжетата бяха

стегнати донемайкъде.

Вълците приближиха. Но тъкмо когато един грамаден звяр направи скок към вързания, измежду дърветата се втурна странникът. Той замахна с тояжката си, удари вълка по главата и викна:

— Циба!

Вълкът заскимтя като куче, укроти се бързо, обърна се назад и подви опашка. Тръгна към пещерите. Подире му се повлече цялата глутница.

Златушка се наведе над годеника си и чевръсто развърза ръцете и краката му.

Потресен от злодеянието, най-малкият погледна с безкрайна благодарност странника и го попита:

— Защо ме оставиха моите братя на зверовете?

— Твоите братя не са добри хора. Искаха да откраднат кошничката със златните ябълки и годеничката ти. А като се върнат къщи — смятаха да излъжат баща ти, че те са убили ламята, за да получат имота му. Но който копае яма за ближния си, сам пада в нея.

— А какво ли стана с магарето ми? — досети се изведнъж най-малкият.

— Нищо му няма. За да не му дават овес, кръчмарите го натикаха в гората, да го изядат вълците, но то не се предаде, а захвана да троши зъбите на зверовете с подковите на задните си крака. И стана тъй, че наместо магарето да бяга от зверовете — те офейкват, щом го зърнат в гората. Скитори из храсталаците, сутрин яде малини, а вечер — боровинки. Като се сети за тебе, захваща да рече тъй, че цялата гора кънти от гласа му.

Най-малкият се хвана за главата и се замисли дълбоко. Магаре клепоухо, а пък у него има повече човещина, отколкото у братята му.

Странникът съблече абичката си и я постла на тревата.

— Легнете си — покани той и двамата — да поспите, защото сте много уморени. Виждам, че очите на Златушка се затварят за сън.

Най-малкият и Златушка се търкулнаха върху постланата дрешка и заспаха като заклани.

Тогава странникът извади от торбичката крилете, намести ги на раменете си, хвана тихичко юнака с дясната ръка, Златушка — с лявата и полетя:

*над горските върхари, позлатени от лунната
светлина,
над реките, заглъхнали в нощен покой,
над езерата и моретата,
над най-високите планински върхове —
към родното село на тримата братя.*

След потайна доба крилатият старец се върна, намери магарето
заспало пред самите бърлоги на вълците, хвана го за ушите и го
издигна към месечината.

Пренесе и него.

У ДОМА

Русата глава на слънцето се окъпа в каменните корита на чешмата.

Настъпило беше светло и радостно утро. Юнакът и Златушка още спяха върху постланата дрешка на странника. Магарето се въртеше край заспалите, душкаше краката им и мърмореше:

— Тези крака са бацьовите, а тези — какините!

Първа отвори очи Златушка. Разшава се, поседна и почна да оправя косите си. Най-малкият брат я усети, прозя се сладко, скочи на крака и се обърна към странника, който плискаше лицето си на чешмата с вода:

— Къде сме?

Странникът се понадигна:

— На същото място, където спяхте с братята ти през оная далечна нощ, когато потеглихме по следите на ламята. От тук до бащината ти къща има само един ден път.

Най-малкият брат приближи до странника, разгледа го от главата до петите, втренчи се в очите му и попита:

— Кой си ти, дете ме отърва нощес от вълците, и защо вървиш подире ми?

Чудна усмивка озари очите на странника:

— Аз съм твоята добра воля.

— А къде останаха братята ми?

— И братята ти потеглиха насам, но те никога няма да стигнат до бащината си къща.

— Защо?

— Защото от оная къща, където ги оставихме, до бащиния ти дом има сто години път.

Като изрече тия думи, странникът мигом изчезна, сякаш никога не го е имало.

Най-малкият брат и Златушка се наместиха върху гърба на магарето. То наостри уши, изрева и се понесе вихром към родното

село.

Ето го бащиния дом! Тежката дъбова порта скръцна и се отвори, но магарето не мина през портата, а прескочи по стар обичай през оградата.

Дядо Върбан се показва на прага и сложи ръка над очите си — да види кой му е дошъл на гости. И като зърна най-малкия си син, непознатото момиче и магарето, старият баща протегна към тях ръце. Устните му прошепнаха:

— Добре сте ми дошли! Честит съм, че ви дочаках!

Най-малкият се наведе и му целуна десницата, а Златушка му се поклони до земята.

В клоните на сенчестия орех зачуруликаха славеи. Златушка огледа новия си дом и ахна:

— Колко хубаво е тук!

— Аз, тате — рече най-малкият, — довърших ламята и ти донесох всичките ябълки, които беше откъснала.

И му подаде кошничката.

Старецът я пое и дигна нагоре десницата си:

— Бъди ми жив и здрав, сине! Двамата с теб ще развъдим тия чудни плодове. От всяка семка ще поникне дръвце. Не е далеч времето, когато по цялата земя ще зашумят ябълкови градини и за всяко дете ще има сочни златисти ябълки. А поколенията ще казват: „Колко сладки са Дядо-Върбановите плодове!“

Петелът плесна с крила, силно изкукурига и приказката свърши.

ЯРЕБИЦАТА И ЛЕНИВИЯТ

Една яребица си направила гнездо сред нивата на най-мързеливия селянин. Снесла яйца и измътила три яребичета. Расли пиленцата и порасли. Започнали да излизат от гнездото, разтваряли крилца, но още не можели да летят, защото били немощни. Лятото обагрило нивата с жълта боя. Натезжалите класове почнали да ронят зърно. Една сутрин стопанинът пристигнал на нивата, погледнал и се почесал по врата.

— Време е да прибера зърното. Утре ще повикам приятелите си да пожънем. Когато продам житото, ще им се отплатя.

Едно от яребичетата, което било наблизо, чуло тия думи на стопанина и се затекло при майка си:

— Мамо, да бягаме по-скоро, защото стопанинът отиде да вика приятелите си. Утре ще жънат нивата. Отиде ни гнездото!

— Не бойте се, деца — изчуруликала яребицата, — ние от тука няма да мръднем, докато стопанинът не се запретне сам да си пожъне нивата. Бъдете спокойни, щом очаква други да му свършат работата.

На другия ден селянинът пак пристигнал и пак се почесал по врата.

— Моите приятели не дойдоха, но аз ще повикам роднините си да пожънат житото.

Яребицата пак рекла:

— И тоя път, деца, бъдете спокойни.

Подир три дни ленивият селянин пристигнал ядосан и се заканил:

— Брей, никой не идва да пожъне тая нива, ама аз ще взема да я запаля, че каквото ще да става.

Като чула тая закана, яребицата припнала и извикала на малките яребичета:

— Бягайте, рожби, да бягаме, защото тоя мързелив човек може да го направи!

МАГЪОСНИКЪТ И ПТИЦИТЕ

Старият магьосник излезе на полето. Захвана да маха с ръце. Докато махаше, от ръкавите му почнаха да излизат птици. Те излитаха заедно по три. Всяка птица има свое име. Когато излязоха първите три птици, почна да вали сняг. Той затрупа нивята, селата и градовете. Когато из ръкавите на магьосника излезе втората тройка, снегът се стопи, орачите излязоха да орат, а ябълките цъфнаха. Когато и тия птици изчезнаха, от ръкавите излязоха нови три. Тогава ябълките и житните класове узряха. Най-сетне магьосникът пусна от ръкавите си последните три птици. Заваля дребен дъжд, листата бързо окапаха.

Тия птици не са като другите птици. Всяка птица има по четири крила, а на всяко крило има по седем пера. Перата имат различни имена. Всяко перо до половината е бяло, а оттам нататък е черно.

Кажете имената на магьосника, птиците, крилата и перата!

ДЯДО-ТОДОРАНОВИЯТ СИН

Дядо Тодоран събуди една сутрин сина си Койча и му рече:

— Ставай, Койчо, да вървим!

— Къде ще ме водиш, тате? — попита Койчо.

— В града, сине, в големия град.

Стегнаха си двамата цървулите и тръгнаха. Вървяха, вървяха, вървяха — стигнаха до дълбок пресъхнал кладенец. Старецът посегна да седне на тревата до кладенеца и изпухтя:

— Пух!

В този миг от сухия кладенец изскочи малко човече с рядка заострена брадица, с кожена престилка и златен чук в десницата.

— Аз съм Пух — рече човечето, — защо ме викаш?

— Аз тебе не викам — отвърна дядо Тодоран, — само изпухках, защото се уморих от дългия път.

— А къде си повел туй момче?

— Ще го дам в града, занаят да учи.

— Я ми го остави да ми стане ратай. Ако е паметливо — от мене ще научи големи дяволии.

— Какъв си ти? — попита дядо Тодоран.

— Аз съм майстор над майсторите. В този кладенец ми е работилницата.

— А как слизаш долу?

— Имам си въжена стълба, усукана от пясък. По нея слизам и се качвам. Ще ми оставиш ли сина си?

— Да ти го оставя — съгласи се дядо Тодоран, — ами кога да дойда да си го прибера?

— Ела подир три години — отвърна брадатият майстор, хвана Койча за ръката и го намъкна в кладенеца.

Дядо Тодоран се прибра вкъщи. Като минаха три години, той отново потегли към сухия кладенец. Щом пристигна, надникна в тъмнината долу и се провикна силно:

— Пух! Тука ли си, ей, Пух!

Изведнъж в тъмния кладенец скръцна някаква врата и по възената стълба чевръсто изскочи майстор Пух.

— Какво искаш? — попита майсторът.

— Искам си момчето — отвърна дядо Тодоран. — Трите години изтекоха и дойдох да си го прибера.

— Дошъл си, но няма да ти го дам — поклати глава брадатият Пух.

— Хубава работа. Защо няма да ми го дадеш? — замига изплашено дядо Тодоран.

— Защото нищо не е научило. Трябва да остане още три години.

— То за оставането — може да остане, но аз какво ще правя без него, като съм запрял и не мога да си работя нивите! Ще умра от глад.

— Почакай малко, аз ще ти дам нещо за прехрана — рече брадатото човече и се хопна в кладенеца. Подир малко изскочи пак и подаде на стареца една шарена кърпа и една пъпчива тиква.

Дядо Тодоран пое кърпата и тиквата и попита:

— Защо ми са?

— Носи ги вкъщи — поръча Пух, — аз съм ги измайсторил. Щом постелеш кърпата на земята — върху нея мигом ще се наредят паници с топло ядене, а в тиквата стоят скрити петстотин юнаци на коне. Ако някой ти стори зло — ще почукаш три пъти върху тиквата и ще видиш какво ще стане.

Старецът прибра тиквата и кърпата в торбичката, прости се с Пух и си тръгна. Като стигна в къщурката си, бръкна в торбичката, извади кърпата, постла я върху земята и що да види? Изневиделица се появиха четири паници: едната пълна с топла чорбица, в другата се мъдри варено пиленце, в третата — зачервена баница, а в четвъртата — жълто грозде. Дядо Тодоран се видя в чудо. Излапа набърже всичкото ядене и цяла нощ не можа да заспи от вълнение.

„Гледай го ти, мислеше си старецът, онова брадато човече каква кърпа е измислило! Дано моят Койчо се пребори със занаята“.

На другия ден по пладне доволният старец отиде в къщата на селския чорбаджия да се похвали с кърпата. Чорбаджийската жена го пусна да влезе вкъщи и му рече:

— Дошъл си тъкмо на обед, но аз нямам с какво да те нагостя, защото днес не съм готвила нищо!

— Не бери грижа за тая работа — отвърна старецът и се усмихна, — дядо ти Тодоран си носи обяда, ами повикай мъжа си!

Додето пристигне чорбаджията, гостенинът постла чудната кърпа на земята и тозчас върху нея се наредиха две печени пуйки, три бъклицы и една бяла, пребяла погача. Седнаха тримата на трапезата, почнаха да ядат и да пият.

Чорбаджийката хвърли око на кърпата и все канеше гостенина:

— Пий, дядо Тодоране, сръбни си още.

Дядо Тодоран надига бъклицата, надига я, додето направи главата. Тогава чорбаджийката неусетно издърпа вълшебната кърпа и я подмени с друга, същата като нея. На тръгване старецът прибра лъжливата кърпа, мушна я в пазвата си и се заклати към къщи. Търкулна се в леглото и цяла нощ спа като заклан. Пробуди се на другия ден и най-напред потърси кърпата си, защото беше изгладнял здравата. Постла я, но изведнъж прехапа устни: върху кърпата не се появиха никакви паници. Вторачи се, почна да разглежда кърпата и разбра, че е подменена.

— Ще ви науча аз вас как се подменя Дядо-Тодорановата кърпа! — закани се старецът и почука три пъти с пръст по кората на тиквата.

Тогава се разтвори една тиквена вратичка, от нея изскочиха петстотин човечета на коне с дряновици в десниците. Те се строиха пред стареца, размахаха дряновиците и извикаха в един глас:

— Какво ще заповядаш, дядо Тодоране?

— Аз ли? — отвърна старецът. — Аз ви заповядвам да идете в къщата на чорбаджията и да му ударите сто хубави тояги по гърбеца, а чорбаджийката ще налагате, додето ви даде моята кърпа хранителка.

Малките конници препуснаха стремглаво към чорбаджийската къща. Подир час се върнаха с изпотрошени дряновици. Предадоха кърпата на дядо Тодорана и му рекоха:

— Лоша чорбаджийка, брей! Изпотрошихме си дряновиците, додето я накараме да върне откраднатата кърпа.

Дядо Тодоран пое кърпата и я постла на двора. Тогава се появили паници с ядене за петстотин уморени и гладни юнаци, а за конете им — петстотин торби с ечемик. Като се нахраниха хубаво юнаците, един след друг се намъкнаха през вратичката в тиквата и там притихнаха.

Заживя си дядо Тодоран безгрижен живот. Като изтекоха още три години, той пак отиде при сухия кладенец и почна да вика:

— Пух! Излез, майсторе!

Но наместо Пух от кладенеца изскочи самият Койчо.

— Бре, сине, ти ли си? — прегърна го дядо Тодоран. — А къде е майстор Пух?

— Той отиде на пазара да продава дяволиите си, а пък мене заключи в работилницата, но аз, тате, като ти чух гласа, мигом се превърнах на мишле, измъкнах се през ключалката, пак станах човек и изскочих.

— А защо не се прибираш в бащиния си дом?

— Как да се прибера, като не ме пуска майсторът.

— Защо не те пуска?

— Защото се извдих по-голям майстор от него. Той не може да се побере в кожата си, откак разбра, че съм го надминал, и е решил да ме погуби. Но аз не се давам!

— Я го гледай ти него, брадатото! — поклати глава дядо Тодоран. — Наместо да се радва, че има способен ученик — седнало да му завижда. Хайде да си вървим!

Койчо слезе още един път в кладенеца, прибра си чуковете от работилницата и тръгна подир баща си. Вървяха, що вървяха — стигнаха в едно село. Там чуха тъпани и гъдулки.

— Сватба има — рече дядо Тодоран, — я да се отбием за малко.

Отбиха се. Сватбарите посрещнаха чужденците с радост и почнаха да ги черпят. Не щеш ли, тъкмо в туй време се появи майстор Пух, престорен на гайдар. Койчо го позна по жълтите очи и додето майсторът надуе гайдата си — ученикът му удари челото си в земята, превърна се на трендафил и тупна на трапезата. Пръстите на майстор Пух заиграха по ручилото. Свирнята му омагьоса всичките сватбари.

— Много хубаво свириш! — въздъхна младоженецът. — Какво да те дарим?

— Нищо не искам — отвърна гайдарят, — ако ви е воля, дайте ми оня трендафил да се накича.

— На драго сърце! — извика младоженецът, грабна трендафила от трапезата и го подаде на гайдаря.

Гайдарят стисна с десницата си цветето, но наместо да го помирише, започна гневно да го мачка. Тогава трендафилът мигом се превърна в шепа просени зрънца, които се пръснаха по трапезата.

Гайдарят скръцна със зъби, захвърли гайдата си и без да губи време, удари чело в земята и се престори на квачка с десет пиленца.

— Бре, толкова чудо не сме виждали! — развикаха се сватбарите и се струпаха да видят какво ще стане по-нататък.

Пиленцата лакомо започнаха да кълват просените зрънца. Изкълваха ги всичките. Само едничко се беше търкулнало под една паница и когато квачката захвана да кътка пиленцата си, туй зрънце подскокна нагоре и се превърна в лисица. Лисицата изврещя и подгони пиленцата. Разтреперана, квачката изхвъркна през прозореца и стремглаво полетя към сухия кладенец. Лисицата я гони донякъде, сетне удари челото си в земята и се превърна отново в човек.

— Да ми живееш, Койчо! — провикна се дядо Тодоран. — Няма що, надминал си майстора си — и постла кърпата си.

Тогава от небето паднаха върху кърпата три ябълки: едната — за този, който разказва приказката, другата — за този, който я слуша, а третата — за дядо Тодорана.

ХИТЪР ПЕТЪР КМЕТ

Събрали се селяните от Хитър-Петровото село на площада да избират кмет. Излязъл и Хитър Петър. Наложил си новия калпак, защото знаел, че има хора, които съдят за човека по калпака, а не по главата. Ето че пристигнал и селският чорбаджия: с голям корем, с дълга лула и броеница.

— Хей, Петре, този калпак, дето си го наложил, мяза на чорбаджийския. Я дай да го видя!

Хитър Петър му подал калпака си. Чорбаджията го поел и за да разсмее селяните, ударил калпака в земята.

— Чакай да опитам гърми ли!

Хитър Петър се навел, взел си калпака от земята, изтупал го и рекъл:

— Слушайте, хора селяни, да ви разкажа една приказка!

Селяните знаели, че той умеел духовито да разказва, и се натрупали около него. Хитър Петър почнал:

— Вие сте чували за някогашния еврейски цар Соломон. Казват, че той познавал миналото на хората, гадаел бъдещето и проумявал езика на всяка жива гадинка. Веднъж Соломон поканил в градината си всички животни: лъвове, мечки, вълци, зайци, сърни, биволи, коне, магарета. Ще попитате защо ги е поканил? Нали разбирал езиците им, искал да ги послуша и да се посмее, защото много смешни работи си приказвали помежду си. Напълнила се царската градина. Най-сетне дошло и магарето. Като видяло толкова зверове на едно място, навирило уши, изтъпанчило се пред Соломона и почнало да реве, колкото му глас държи. Всичките зверове се спогледали, а Соломон си запушил ушите. Като млъкнало магарето, лъвът се приближил до него и му рекъл:

— Абе, ти какво правиш?

— Рева — отвърнало магарето.

— Защо реवेश?

— Че аз — отвърнало магарето, — пред такова голямо събрание ако не си покажа магарията, къде ще я покажа?

— Тази е приказката — завършил Хитър Петър, — разбрахте ли я?

— Разбрахме я хубаво — прихнали да се смеят селяните.

Селският чорбаджия се измъкнал и побягнал. Тогава селяните избрали за кмет Хитър Петра.

ВЪЛКЪТ СИ Е ВЪЛК

Две ловни кучета подгонили един вълк в гората. Вълкът бягал, прескачал трапищата, мушкал се в храсталаците и кучетата хвърчали подире му, аха-аха — ще го хванат за опашката. По едно време вълкът се мушна в шумака на една долчинка и търтил надолу. Кучетата загубили дирите му. Додето души по земята да разберат къде се е дянал звярът, той излязъл от гората, затекъл се през една нива и право към орача.

— Скрый ме, братко! — замолил се вълкът. — Подгонили са ме две ловни кучета, а след тях иде и самият ловец с пушка. Отърви ми живота! Аз, макар че съм вълк, ще ти се отплатя.

— Къде да те скрия? — попитал орачът.

— Дето можеш! Ти си по-хитър, намисли!

Орачът се почесал по врата, поогледал се и протегнал ръка към колата, взел чувала, в който се гласял да събира круши, и рекъл:

— Влизай в тоя чувал!

Вълкът се намърдал в чувала, а орачът го завързал. Пристигнали кучетата, минали и заминали. Дошъл ловецът и попитал:

— Хей, побратиме, не видя ли един вълк?

— Не съм виждал — отговорил орачът, а в туй време вълкът сечел гвоздеи от страх и не смеел да шавне в чувала.

— Чудно — рекъл ловецът, — сякаш в земята потъна тоя звяр!

И заминал подир кучетата. Орачът развързал чувала и пуснал вълка да си ходи. Но старият вълк, щом изскокнал, озъбил се и захапал ръката на спасителя си.

— Какво правиш? — изненадал се орачът.

— Ще те ям!

— Защо! Нали те отървах от кучетата и от сачмите на ловеца?

— Глупав си бил — отървал си ме, а пък аз ще те изям, защото съм гладен.

Не щеш ли — тъкмо в туй време от гората излязла лисицата.

— Изяж го, Кумчо Вълчо — викнала тя, — нищичко да не остане от него! И цървулите му да изядеш!

— Защо да ме яде? — попитал орачът в недоумение. — Нали аз му спасих живота.

— Как си му спасил живота? — попитала хитрата лисица.

— Скрих го в чувала, додето отминат кучетата и ловецът.

Лисицата прихнала и захванала да се друса — ще умре от смях.

— В чувала? Не вярвам. Такъв голям вълк да влезе в чувал? Лъжеш, орачо!

— Не лъжа — рекъл орачът и се обърнал към вълка: — Тъй ли беше?

— Тъй беше — обадил се вълкът.

— Как? Не, не мога да хвана вяра. Я да видя!

— Гледай — ядосал се вълкът и се намъкнал в чувала, за да покаже на лисицата, че може да влезе целият.

— А ти — обърнала се лисицата към орача — какво направи, когато вълкът влезе в чувала?

— Вързах чувала с въжетото.

— Как?

— Ей тъй.

Орачът здраво вързал чувала.

— Какво чакаш? Вземи сега секирата и удрай! — каза лисицата на орача и си тръгнала към гората. Преди да влезе в гъсталака, се обърнала и заръчала: — Довечера искам от теб една патица!

— Ела, Кумичке, две ще ти дам! — весело викнал орачът и почнал да бие тъпана.

ЧОВЕКЪТ И ЛЪВЪТ

Тръгнал лъвът гордо между зверовете горски.

— От мене по-голям юнак няма на земята! — провикнал се той.

— Не се хвали — обадила се една стара куца мечка, която била някога ударена с дърварска секира, — има и от тебе по-голям юнак.

Лъвът скокнал и се озъбил:

— Казвай кой!

— Човекът — отвърнала мечката.

— Къде е той? Искам да го срещна и да премеря сили с него — извикал лъвът.

— Иди в полето — там ще го намериш.

Лъвът излязъл от гората и тръгнал през нивите, през градините. В една ливада видял да пасе кон, спънат с железни вериги. Приближил се до него и се провикнал:

— Хей, ти, дето пасеш трева, що си?

— Не виждаш ли що съм — отговорил конят, — кон съм!

— Ами кой те върза с тая верига?

— Човекът! — отвърнал конят. — Той ми е господар!

— Къде е човекът?

— Преди малко влезе в гората за дърва.

Лъвът се обърнал и тръгнал към гората. В една нива съгледал два вола, впрегнати в рало — стоят сред нивата и почиват. „Тези трябва да са човеци“, помислил си господарят на гората и се обърнал към тях:

— Хей, вие, дето теглите ралото, какви сте?

— Волове сме.

— Ами какво правите сега?

— Почиваме. От заранта сме впрегнати.

— Кой ви впрегна в този дървен хомот?

— Човекът — отговорили воловете.

„Брей, помислил си лъвът, не е шега да имаш работа с човека!“, и продължил пътя си. Влязъл в гората. Вървял, вървял — стигнал една

полянка. На полянката видял кола с дърва, а пред колата — два големи черни бивола.

— Какво сте вие? — попитал лъвът.

— Биволи сме.

— Кого чакате?

— Човека чакаме да дойде и да ни впрегне в колата, че да му откараме дървата.

— А той?

— Той ще седне на колата и додето ние теглим тежките дърва, ще свири със свирка.

— Къде е човекът? — попитал лъвът.

— Ей го хе, зад ония дървета — копае яма, за да падат в нея зверовете горски.

Лъвът се упътил към човека. Човекът в туй време тъкмо бил привършил ямата и я засипвал с шума. Силният звяр изръмжал зад него. Човекът трепнал, обърнал се и изтръпнал от страх: „Лъв? Ами сега?“ Озърнал се наоколо за помощ — няма никого. Веднага му се мърнала в главата щастливата мисъл: „Със сила не мога надви това страшилище, но ще опитам с ум“.

— Защо си дошъл при мен? — попитал човекът.

— Дошъл съм да си премерим силите — отвърнал лъвът.

— Как ще ги мерим?

— Ще се преборим.

— Добре — казал човекът, — но преди да се преборим, хайде да се надскачаме — да видим кой ще скочи по-далеч.

— Съгласен съм — отвърнал лъвът, — почвай ти първи!

Човекът се отдалечил десетина разкрача, засилил се към ямата и скочил тъкмо пред нея. Отбелязал с камък мястото, дето скокнал, и се дръпнал настрана.

— Скачай сега ти! — обърнал се той към лъва.

Лъвът се отдалечил дващсетина разкрача, засилил се и нали е много по-пъргав от човека, надскочил го, но бухнал право в дълбоката яма.

Тогава човекът утрепал царя на зверовете със секирата си и от кожата му си направил дебели цървули.

КРАЛИ МАРКО

През една ранна лятна утрин Крали Марко се дигна от леглото, облече се, наложи самурения си калпак, препаса сабята си и викна на невестата си:

— Невесто Ангелино, оседлай ми кончето Шарколията, че съм решил да потегля на дълъг път.

— Къде ще идеш, сине? — попита старата му майка.

— В Солун града ще ида, майко. Искам да навестя моя побратим Секула. Натъжи ми се сърцето за него. Отколе не сме се виждали.

— А защо си препасал сабята и защо си нарамил боздугана? Нали не отиваш бой да се биеш, а отиваш стар познайник да спходиш. Остави си тука оръжието, Марко, да ти не тегне по пътя!

Послуша Марко майка си, разпаса сабята дипленица, окачи я на стената и захвърли в къта тежкия си боздуган, влезе в малката стая, където спеше малкият му син, и се наведе да го целуне по челото.

Марковата млада невеста, нали беше хитра и досетлива, докато той оседлаваше коня, тайно потули под седлото му сабята дипленица, а боздугана скъта в кожените дисаги.

Яхна Крали Марко своя крилат кон и потегли по широкия солунски път, пресече Битолското поле, по което пасяха белоруни стада, и навлезе в една гъста дъбова гора, погледна дърветата и що да види: шумата им жълта пожълтяла посред лято, като попарени от люта есенна слана клюмнали надолу дъбовите листа. Никога посред лято не е бивало такова чудо.

Крали Марко попита гората:

— Кажи ми, горо, защо си посърнала? Пожар ли те изгори, или слана попари листето ти?

Гората никога не хортува, но на Марка отговори:

— Ще ти кажа, незнайни юнако: нито ме е пожар опожарил, нито ме е слана попарила. Тая сутрин през мене минаха народни поробители — черни арапи с криви ятагани. Те караха три синджира роби — твои братя славяни. С първия синджир бяха навързани млади

невести с бели забрадки и червени гerdани. Невестите вървяха покрусени и ронеха сълзи за невръстните си дечица, останали без майки в люлките. С втория синджир бяха навързани румени девойки, измъкнати от станове им тъкмо когато тъчели сватбените си дарове. Очите им бяха зачервени от плач. С третия синджир бяха навързани най-личните момци на твоя роден край. Те пристъпваха мълчаливи, със стиснати юмруци и сподавена мъка. Всичките се влачеха боси по прашния друм и тяхната мъка попари шумата на моите дървета. Затуй съм, юнако, без време посърнала и повехнала.

Пришпори Крали Марко коня си и викна:

— Бързай, Шарколия, да ги настигнем! Ако настигнем робите, ще те подкова със сребърни подкови и със златни клинци.

Втурна се бързоногият кон между дърветата като птица лекокрила, прегазил буйните води на Вардара, прехвърлил дълбоките долища, стъпка зелената трева на ливадите.

Накрай полето, при високите стени на Солунската крепост, Крали Марко настигна трите синджира роби. Те крачеха отмалели от жегата и умора, обръщаха очи нагоре към небето и поръчваха на птиците:

— Мили птички, когато стигнете нашия роден край, отнесете много здраве от поробените на нашите скъпи майки, бащи и невръстни дечица. Кажете им, че ние никога няма да ги забравим.

Горещи сълзи капеха върху прашния път, а поробителите шибаха навързаните хора с камшиците си.

Нажали се Крали Марко, като видя толкоз хора, и се провикна:

— Черни арапи, народни изедници! Развържете робите и ги пуснете на свобода. Ако ги освободите, ще ви даря голям дар — всекиму жълтица, а на командира ви — десет!

Обърнаха се арапите, погледнаха под вежди юнака и отвърнаха:

— Карай си по пътя, невернико, защото и за тебе имаме един синджир.

Кипна юнашката Маркова кръв. Наведе се от коня, грабна един камък — цяла канара — и го захвърли към поробителите с такава сила, че камъкът прехвърли трите робски вериги, прехвърли Солунската крепост и падна отвъд в Бялото море. Попипа Марко кръста си, за да изкара сабята дипленица, но не я намери. Потърси боздугана си, но и него го нямаше. Горчиво въздъхна:

— Ах, майко, защо ме накара да си оставя оръжието вкъщи! Сега какво да правя с голи ръце? Как ще помогна на своите клетки братя?

Като чу тия думи, Шарколията изцвили:

— Не тъгувай, Марко, добър юнак! Бръкни в дисагите и повдигни седлото ми, да видиш какво е скрила там твоята досетлива невеста.

Повдигна Крали Марко коженото седло и измъкна сабята дипленица. Бръкна в дисагите и намери тежкия си боздуган. Очите му светнаха от радост. Надигна се и замахна.

Най-напред хвърли боздугана към черните арапи, но конете на арапите бяха хитри. Щом видяха, че тежкия боздуган полетя към тях, мигом коленичиха и боздуганът профуча над арапските глави.

Тогавя Крали Марко стисна дръжката на сабята дипленица. Острото оръжие изпищя като люта змия. Провикна се Марко добър юнак:

— Пазете се, черни души арапски!

Арапите мигом измъкнаха кривите си ятагани, обърнаха конете си към Марка и белите им зъби блеснаха.

Крали Марко препусна върху им и замахна надясно. Доде се обърне наляво, нито един арапин не остана жив. Повали ги, както косата поваля натежала трева. Помете ги, както есенният вятър мете нападалата шума. Само навързаните роби останаха живи и здрави.

Че скочи Крали Марко от Шарколията, развърза трите синджира роби.

И на всичките даде по една жълтица — да си купят обувки от Солунския пазар, боси да не ходят.

Освободените хора целунаха десницата на своя спасител. Накупиха много армагани от солунския пазар и си тръгнаха честити към своя роден край.

А Крали Марко потегли към високия дом на своя стар побратим Секул. Преди да стигне Секуловия дом, той се отби в ковачницата на най-изкусния ковач и подкова Шарколията със сребърни подкови и златни клинци.

СЪНЯТ НА ВРАБЧЕТО

Заспало сивото врабче в гнездото си сред посърналата есенна шума на дърветата и сънувало чуден сън.

Пролетна градина. Високи тихи дървета ронят цвят. По белите клони на дърветата кацат дивни птички. Пъстрокрили, с жълти коремчета, с червени крачка, със зелени шийки, златни главици и очи, бистри като елмази. Въздъхнало сиромашкото врабче и си рекло наум:

— Ех, колко несправедлив е този свят! Тия птички носят дивна премяна, да им се ненагледаш, а пък аз ходя в сива просяшка перушина. И аз искам да мязам на шарените птички. Нали съм като тях — и крилца си имам, и човка, и крачета...

Додето изрече тия думи, една невидима ръка нашарила и него.

Полетяло врабчето към кладенчето, кацнало на едно клонче и се огледало. Сърцето му трепнало от радост, като видяло, че и то е писано и шарено като хубавите птички в градината. Но додето се нарадва, над главата му надвиснала страшна беда. Една змия извила глава и отворила уста да го налапа. Изтръпнало от ужас врабчето, подхвъркнало нагоре и кацнало на най-високото клонче. Додето се опомни, дошла друга напаст и писък огласил хубавата градина. Всичките птици се пръснали в гората. Врабчето погледнало надолу и видяло, че под дървото стои ловец с пушка и се гласи да гръмне.

— Майчице — изпищяло то, — защо ми беше тая шарена премяна! Всеки враг ме вижда отдалеч. Що ми трябваше да се перча? Ако си бях с врабешкото кожухче, никой нямаше да ме забележи в шумака.

Вдигнало се да отлети и се стреснало. Като видяло, че всичко е било само сън, подскокнало и разтворило крилца. Отишло в дола, окъпало се, кацнало на един лешник да се изсуши и зачуруликало весело:

— Чик-чирик! Чик-чирик!

СМЕТКА

Един шоп с бял кожух и свински цървули отивал в града на пазар. На рамо той носел тояга, а на тоягата — кошница с яйца. Вървял по пътя и си приказвал високо:

— В кошницата има сто яйца. Ако ги продам по лев, ще получа сто лева. Ако ги продам по два лева, ще ми се съберат двеста. От пазара за тези пари ще си купя едно женско прасе. Ще го храня, ще си го гледам като писано яйце. То ще ми опраси дванайсет прасета. Като пораснат и те, ще почнат да се прасят, додето дворът ми се напълни с големи-големи свине. Ще ги откарам на пазара и ще ги продам. С получените пари ще си купя един хранен кон и нови дрехи — не ти е работа. Ще се пременя, ще яхна коня и все край къщата на Гана хубавицата ще се разхождам. Ще ме види Гана хубавица и ще рече: „Искам оня, дето е на коня“. Ще се оженим и тя ще ми роди едно момче — Богданчо. Ще отида на пазар, ще му купя ябълки и като се върна вкъщи, Богданчо ще се затече да ме посрещне: „Тате, какво ми носиш?“ Аз ще протегна ръка да го прегърна: „Ела ми, сине, ела, Богданчо, тате да ти даде една ябълка!“

И както се бил отнесъл, шопът протегнал ръце, изпуснал тоягата и кошницата с яйцата паднала на земята. Яйцата се строшили до едно. Навел се злочестият шоп над кошницата и почнал да търси здрави яйца. Край него минал един пътник.

— Побратиме — попитал шопът, — откога вървиш подире ми?

— Откакто почна да печелиш, додето загуби всичко, все подире ти съм вървял — отвърнал пътникът.

ЖЕЛЕЗНИЯТ ЧОВЕК

Един баща имал троица синове. Като пораснали, той повикал зидари, поръчал им да измайсторят три къщи и рекъл на синовете си:

— Чеда мои, настана време да се задомите. Къщите, в които ще живеете, са готови. Няма ги само невестите. Трябва да ги доведете.

— Откъде? — попитал най-големият.

— Ще ви кажа — вдигнал се бащата и излязъл на двора, където растяло едно старо ябълково дърво.

Посегнал с десницата си нагоре и откъснал три зачервени ябълки.

— На ви — рекъл — тези ябълки. Хвърлете ги на три страни. Където паднат ябълките, там ще намерите невестите си.

Братята поели ябълките от бащината си ръка. Най-големият се изправил срещу изгрев слънце, замахнал силно и хвърлил ябълката. Тя улучила поповата къща и паднала в градинката, където попската дъщеря седяла под едно бадемово дърво и шиела на гергеф. Щом видяла ябълката, която паднала от небето, девойката, я грабнала и я мушнала в пазвата си. Вторият брат замахнал срещу залез слънце и ябълката му паднала до прага на кметовата къща. Дъщерята на кмета мигом изскочила от къщи и я грабнала. Най-малкият въздъхнал:

— Ех, за мене богати къщи не останаха! — и хвърлил своята ябълка към гората. Тя се понесла като малка месечина над горските върхари и тупнала в най-големия пущинак, до дънера на един стогодишен дъб, където кротичко си пълзяла една костенурка. Като зърнала ябълката, костенурката протегнала едното си краче, примъкнала румения плод до главата си и зачакала.

— Тръгвайте сега — поръчал бащата на синовете си — да доведете невестите си.

Най-големият закрачил към къщата на попа и подир малко се върнал с попската дъщеря.

Средният довел дъщерята на кмета, а най-малкият дълго се щурал из гората, додето намерил ябълката си, и като видял пред кого се

е търкулнала, горчиво се усмихнал:

— Ех, няма що, такъв ми е бил късметът.

И като се навел, той взел костенурката и ябълката, пуснал ги в торбичката си и се прибрал в новата си къща. Повъртял се насам-нататък, захлупил костенурката под коритото и понечил да излезе, но се досетил, че обречената за него горска жителка може да е гладна, затуй подигнал коритото и сложил ябълката до главата на костенурката.

Заклучил вратата и отишъл на нивата, Цял ден орал. Вечерта се върнал уморен и гладен. Отворил вратата и що да види: цялата къща светнала — преметена и подредена. Всяко нещо сложено на мястото му, а край огъня наредени тенджери с яденета, едно от друго по-хубави.

— Бре! — зачудил се орачът, — Кой ли ми е подредил къщата и ми е сготвил такава богата вечеря?

Преди да седне на трапезата, той се досетил за костенурката и повдигнал коритото. Нищо. Костенурката си дремела в костените си захлупци. Само ябълката била малко нахапана.

Нахранил се най-малкият брат, изтегнал се в мекото легло, наспал се и на другия ден пак заключил вратата и отишъл да оре. Вечерта заварил къщата още по-хубаво наредена, а тенджерите два пъти по-много.

— Чудна работа! — озадачил се орачът. — Кой влиза в къщата ми и шета, когато вратата е заключена? Трябва да узная тая работа!

На другата сутрин той станал в зори и впрегнал колата. Заминал уж да оре на нивата, но щом излязъл от селото, разпрегнал воловете, пуснал ги да пасат и се върнал у дома си. Скрил се зад къщата, където имало едно малко прозорче, и вторачил очи към стаята. Не щеш ли, по едно време коритото, под което лежала костенурката, се повдигнало. Изпод него се подала костенурката и бутнала с краче ябълката напреде си. Ябълката се търкулнала под полицата, но костенурката запълзяла припряно, източила шия навън и ухапала сладкия плод. Щом преглътнала отхапаното парче — тя мигом се превърнала на девойка, по-хубава от месечината. Запретнала ръкави, измела къщата, наклала огъня, сложила три-четири тенджери с ядене и се заловила да меси хляб. Чевръсто затепкала струйката в ръцете ѝ, а под нея се сипело

меко и бяло брашънце. Като замесила хляба, шътачката насякла дърва на дръвника и опалила пещта.

— Ама че късмет съм имал с тази костенурка! — се улюбнал най-малкият брат и захванал да си свирука, но като си помислил, че щом ошета, хубавицата пак ще се навре в костената черупка, посърнал и решил да изгори черупката. По едно време девойката нарамила кобилицата с празните менци и отишла на кладенеца за вода. Додето се върне, оня влязъл в къщи, взел черупката и я хвърлил на двора. В същия миг от небето към облаците се спуснал един сокол, грабнал с нокти черупката и я отнесъл.

— Какво си направил? — викнала девойката, като разбрала, че нейното костено облекло е отнесено от грабливата птица. — Ще има много да патиш!

— За тебе съм готов на всичко — отвърнал момъкът и се захласнал в нея.

До вечерта цялото село научило, че костенурката се е превърнала на девойка, по-хубава от попската и от кметската дъщеря и от всичките други момичета в страната. Вестта за нейната хубост стигнала до ушите и на стария цар. Дигнал се той, разположил се в една златна кочия и отишъл право в къщата на най-малкия брат. Домакинята изскочила да го посрещне, както му е редът. Царят сложил очилата си, изгледал я от главата до петите и изломотил, като се обърнал към момъка:

— Тази девойка не е за тебе. Тя ще дойде в двореца ми, защото е достойна да стане царица!

— Не си давам аз невестата! — отсякъл най-малкият брат.

— Ще я дадеш, сине майчин, и песен ще пееш! — креснал царят й заповядал на слугите си да ударят на упорития момък сто дряновици.

Озверените царедворци прострели невинния човек на земята и почнали да го налагат, а невестата му си чупела ръцете и викала:

— Ах, защо ми хвърли черупката? Ако ми беше тука, щях да се смаля, да се скрия вътре и да не гледам как те бият тези побеснели хора.

Подир стоте дряновици царят попитал момъка:

— А сега даваш ли я?

— И на кол да ме набиеш — пак не си я давам! — изпъшкар пребитият.

Царят скръцнал със зъби и заповядал на слугите си бързо да докарат девет козлени чували, пълни догоре — три с просо, три с жито и три с ориз.

Слугите докарали чувалите.

— Изсипете ги на земята и разбъркайте зърното! — повторно заповядал царят.

Слугите натрупали една голяма камара с разбъркано зърно.

— Хайде сега, давам ти срок една нощ — обърнал се царят към най-малкия брат, — залавяй се да отделиш житото от просото и ориза.

Ако свършиш тая работа, додето пропеят първи петли — ще ти оставя невестата. Ако не сколасаш — ще я откарам в двореца си!

— Изгубих си невестицата! — проговорил клетникът и сълзи потекли от очите му.

Но девойката му избърсала очите с кърпичката си и рекла:

— Не плачи, а тичай по-скоро в горския пущинак, там където е стогодишният дъб. Вземи един камък, почукай до три пъти върху дънера на дъба и речи тъй:

*„Стара горо осенова,
осенова, росенова,
поръча ми най-милото —
да му пратиш гъмжилото!“*

Щом изречеш тези думи, тръгвай пак насам и тичай, без да се обърнеш.

Отишъл най-малкият брат в горския пущинак и с един камък почукал до три пъти върху кората на стогодишния дъб. Изрекъл думите, които невестата му поръчала да каже, и си тръгнал. Тогава подире му се навървили девет милиона мравки. Като чер ручей зашумели към Неговия дом. Сигнали до купчината със зърното и се заловили за работа. Додето пропеят първи петли, мравките отделили смесените зърна и направили три купчини: едната само от житени зърна, втората — само от просени, а третата — от оризови.

Рано в зори се домъкнал царят и като видял, че работата е свършена — прехапал устни и рекъл на момъка:

— Още едно нещо искам от тебе!

— Какво? — попитал момъкът.

— Искам да ми направиш един железен човек, който да може да ходи и да говори. Щом пристигна утре заран, железният човек трябва да излезе пред мене и да ми се поклони.

Повторно посърнал най-малкият брат, но невестата му го утешила;

— Не се съкрущавай, а тичай в гората пак на същото място и речи тъй:

*„Стара горо осенова,
осенова, росенова,
поръча ми най-милото —
да изпратиш страшилото!“*

Най-малкият брат свършил всичко тъй, както му поръчала невестата, и си тръгнал. Вървял към дома си, без да се обръща, а онова ми ти страшило трополяло, дрънчало, скърцало и ломяло гората. Като стигнал у дома си, най-малкият брат извикал на царя:

— Ей го железния човек!

Царят се облецил и зъбите му затракали от страх. Такъв човек той не бил виждал никога. Ръцете му — стоманени, главата му — бакърена, ботушите — от желязо. Искри изскачали изпод краката му. Щом зърнал царят, железникът тръгнал срещу него и наместо да му се поклони, дигнал десницата си и замахнал. Зашлевил му една желязна плесница.

Царят се олюлял, паднал на земята и не се дигнал вече.

Тогава царските слуги се разбягали, железният човек се върнал пак в гората, а най-малкият брат заживял честито с хубавата си невеста.

ЯЙЦАТА НА ВЛАДИКАТА

Веднъж Хитър Петър тръгнал из пазара, да погледа какво продават и какво купуват хората.

— Хей, Петре, ела тук! — викнал му владиката и го помамил с пръст.

— Какво има, дядо владико? — приближил се Хитър Петър.

— Тази кошница — рекъл владиката — е пълна с яйца. Отнеси я в митрополията, защото не е прилично дядо ти владика да се натовари като родопски катър.

— А какво ще ми платиш? — попитал Хитър Петър.

— Пари няма да ти дам, защото владиката знае само да взема, а не да дава, но ще ти се отплатя с три големи мъдрости.

— Може — съгласил се Хитър Петър и нарамил владишката кошница.

Като наближили митрополията, Хитър Петър се обърнал назад към владиката, който крачел важно подире му:

— Казвай, дядо владико, мъдростите! Владиката се поизкашлял и проговорил натъртено:

— Ако някой ти каже, че в колиба се живее по-хубаво, отколкото в дворец — не му вярвай!

— Бива си я тая! А втората? — попитал Хитър Петър.

— Ще ти разкрия и нея: ако някой захване да ти разправя, че една глава лук струва повече от едно печено агне — не му вярвай!

Стигнали прага на митрополията.

— Кажи, дядо владико, и третата си мъдрост! — подканил носачът владиката.

— Третата е такава: ако някой ти каже, че има по-гламав носач от тебе — не му вярвай!

И владиката почнал да се тресе от смях.

Тогавя пред очите на Хитър Петра причерняло, той стиснал с две ръце кошницата, ударил я върху плочите и викнал:

— Ако пък на тебе някой каже, че в кошницата е останало поне едно здраво яйце — съветвам те да не му вярваш!
И си заминал.

ОРАЧЪТ И ГЪСКИТЕ

Вървял един цар през нивите. В близката долчина видял старец, прегърбен и немощен — крачи подир ралото и пъшка. Спрял се царят, погледал как дървеното рало кърти едри сухи буци, и рекъл:

— Абе, дядо, ти защо се мъчиш като грешен дявол? Нямах ли си челяд да ти помага, ами си се прегърбил подир ралото?

Старецът спрял воловците си и отвърнал:

— Имам челяд, човече, но тя помага на други хора. Чуждите ниви работи.

„Не е глупав този старец“, помислил си царят и продължил да пита:

— Ами с двете как си — далеч или близо?

— С двете ли? Много съм близо.

— А с трийсет и двата?

— Хич ме няма. Останаха ми трийсет и два без дваисет и осем.

— Ами носят ли те двата коня? Вървят ли бърже и могат ли да теглят старата кола?

— Не ме питай за конете — отвърнал старецът, — те запряха. Мислих, мислих какво да правя, най-сетне реших да си намеря в гората още един кон. Сега три коня ми теглят колата, но тя скърца ли, скърца.

— Още едно нещо ще те попитам — зинал учуден царят от умните отговори на стареца, — вкъщи имам девет охранени гъски. Ако ти ги проводя, можеш ли ги оскуба?

— Охохооо! — поклатил глава старецът. — За тая работа ме бива. И десет да ми проводиш — няма да се посрамя.

Простил се царят с орача, тръгнал да си ходи, но след като направил две-три крачки, се обърнал назад и викнал:

— Каж ми, дядо, от какво имаш най-голяма нужда?

Старецът погледнал любопитния чужденец, мълчаливо дигнал нагоре двете си ръце, отпуснал им пръстите надолу и почнал да ги

тръска над сухата земя. Сетне замахнал с десницата си, описал едно голямо колело и подкарал воловците си.

Царят отминал и додето се прибере в двореца си, напругал ум да разгадае последния мълчалив отговор на стареца, но нищо не могъл да отгатне.

Щом влязъл в двореца, поръчал веднага да повикат деветимата му съветници, които били един от друг по-мъдри. Събрали се царските съветници.

— Водих — рекъл им царят — днес разговор с един прост човек — орач. Питах го за различни работи и той ми отговори. Искам да ми разтълкувате какво означават моите въпроси и отговорите на орача.

И царят разказал на съветниците целия разговор с орача. Замислили се царските съветници. Мислили, мислили, бяхтели си мъдрите глави, но нищо не могли да отгатнат. Тогавя царят се ядосал, стрелнал ги с очи изпод вежди и рекъл:

— Един ден срок ви давам. Ако до утре не ми разтълкувате думите на стареца, ще ви натикам в тъмницата, а на вашето място ще сложа него!

Уплашили се съветниците. Глътнали си езиците. Дигнали се и деветимата, отишли при стареца на нивата. Почнали да му се молят:

— Разтълкувай ни царските въпроси и твоите отговори.

— Ще ви ги разтълкувам — отвърнал старецът, — но за всяка дума трябва да ми броите по една жълтица. За по-малко не си отварям устата, защото ме е страх да не ми паднат и последните четири зъба. И още едно: ако някой от вас ме пресече, ще млъкна.

Няма що — съветниците склонили и развързали кесиите си.

А умният старец започнал да им разказва надълго и нашироко, как си орач нивата, как пъшкал и проклинал ония, дето трупат сиромашията с тежки данъци, как се спрял непознатият пътник и почнал да го разпитва. Един от съветниците бележел всяка дума на стареца с чертичка. Съветниците стояли на тръне, като гледали как се умножават чертичките, но не смеели нищо да кажат на умния старец, защото се бояли да не млъкне.

Най-сетне орачът започнал да тълкува въпросите и отговорите:

— Отначало царят ме попита нямам ли челяд да ми помага, ами се трепа като грешен дявол. Отговорих му, че моята челяд помага на други хора, чуждите ниви работи. А то значи: имам дъщери само,

които са женени и работят нивите на мъжете си. След туй царят ме попита как съм с двете. Как съм, искаше да каже, с двете очи. Отговорих му, че съм близо, значи не виждам надалеч, късоглед съм. Как съм с трийсет и двата беше третият въпрос. Със зъбите как съм, питаше царят. Отговорих му, че имам трийсет и два без двайсет и осем. Само четири са ми останали. Ами как съм с двата коня — могат ли да теглят колата ми. Туй питане означаваше как съм с двата крака. Отговорих, че са запрели, но съм намерил в гората трети кон. Третият кон е тоягата, с която се подпирам. На тръгване величеството благоволи да ме попита от какво имам най-голяма нужда. Аз вдигнах нагоре ръцете си, провесих пръсти надолу и ги изтърсих, сетне описах с десницата едно голямо колело. Исках да му кажа, че имам нужда от пороен дъжд, който да напои земята, за да се роди ей такава голяма погача, но царят нищо не проумя и си отиде озадачен. Колкото до деветте гъски, които царят обеща да ми изпрати за скубане — трябва вече да сте се досетили, — гъските сте вие! Но защо не дойде и десетата, която също не можа да отгатне последния ми отговор?

Съветниците потънали в земята от срам, платили за всяка дума жълтица и си тръгнали с наведени глави. А старецът разпрегнал воловете и до вечерта броил жълтиците.

ВРАБЧЕТО СИ ИСКА ЗЪРНОТО

Сивото врабче кацнало върху един плет и почнало да си ниже герданче от мънистени зрънца. Както нижело, изтървало едно зърно. Зърното паднало в тръните, търколило се някъде и се загубило.

— Хей, плет — изчуруликало врабчето, — дай ми мънистеното зърно или ще кажа на огъня да те изгори!

— Кажи му де! — отвърнал плетът.

— Огънчо — хвъркнало врабчето над огъня, — изгори плета!

— Не ща — отвърнал огънят. — Докато си имам сухи букови дървета, много ми е притрябвало да горя трънливия плет и да се бода на тръните му.

— Ще кажа на реката да те угаси!

— Кажи ѝ де! — отвърнал огънят.

Врабчето литнало над реката и зачуруликало.

— Речице, моля ти се, угаси огъня!

— Ами — отговорила реката, — много ми е притрябвало да гася огън. Додето си имам тия гладки камъчета, които сега броя, що ми трябва да се паря с огън?

— Ще кажа на бивола да те изпие! — заканило се врабчето.

— Кажи му де!

— Биволчо, изпий реката! — кацнало врабчето върху единия рог на бивола.

— Как не — отвърнал биволът, — аз се напасох с такава росна трева, че ако сръбна и вода — ще ми се надуе коремът и ще се пукне.

— Тогава ще кажа на вълка да те изяде.

— Кажи му де! — рекъл биволът.

Врабчето отишло при вълка в гората.

— Вълчо — помолило го то, — ела да изядеш бивола.

— Какво приказваш — отговорил вълкът, — додето има такива крехки агънца, що ми трябва жилаво биволско месо!

— Ще кажа на овчаря да насъска кучетата и те ще ти разкъсат кожата!

— Кажи му де! — обърнал се вълкът.

— Овчарко — викнало отдалече врабчето, — проводи кучетата да изядат вълка!

— Дордето имам в торбата си мек хляб, защо ми трябва да провождам кучетата да си трошат зъбите с кораво вълче месо — отговорил овчарят.

— Но аз ще кажа на мишките да ти изгризат торбата!

— Кажи им де!

— Мишки — надникнало врабчето в една миша дупка, — излезте да изгризете кожената торба на овчаря!

— Додето си имаме зърно в житницата, торба няма да гризем — отговорили мишките.

Тогава врабчето заплакало. Видяла го една котка и го попитала:

— Защо плачеш, врабченце? Я млъкни! Недей натъжава котешкото ми сърце.

— Ще млъкна, ако изядеш мишките.

Изведнъж котката се хвърлила върху мишките, мишките — върху торбата на овчаря, овчарят насъскал кучетата си подир вълка, вълкът подгонил бивола, биволът се навел да изпие реката, реката потекла към огъня, огънят запалил единия край на трънения плет, плетът се уплашил и за да не изгори, намерил мънистеното зърно и го дал на врабчето. Врабчето се зарадвало много, кацнало на едно клонче, весело зачуруликало и всички се укротили.

ПЕДЯ ЧОВЕК

Живеели двамина старци — мъж и жена. Те си имали сламена колибка с щъркелово гнездо на покрива, имали си и два вола: единият бил сляп, а другият — куц, имали си една нива, три години неорана. Само дете си нямали, затуй им било криво и мъчно.

Една сутрин старецът рекъл на жена си:

— Бабо, днес отивам да изора нивата. Смятам да пръсна малко просо, че като порасте и узрее — ще дойдат птички да го клъвнат. Щом накачат и почнат да го кълват, ще хвърля рибарската си мрежа отгоре им, ще хвана десетина-петнайсет, ще им направя клетки и ще ги занеса на пазара да ги продам. Какво мислиш — добре ли съм решил?

— Много добре си решил, само че за обяд няма какво да ти наготвя. Я иди по-напред да хванеш малко рибица, пък сетне ще вървиш да ореш.

Слязъл старецът към реката и хвърлил мрежата си в един дълбок вир. Изтеглил я: цяла торба рибки златоперки. Хвърлил повторно и що да види: в мрежата шава едно малко момче — педя високо, с цървулки и мустачки.

— Добро утро, тате! — викнало момчето.

— Кое си ти? — попитал старецът.

— Аз съм твоят син. Стоях под един камък и чаках някоя бабичка да ме измъкне и да ме отнесе в твоята колиба. Чаках, чаках, мустаци ми пораснаха — но никой не дойде. Излязох да се поразходя във водата и ти ме хвана в мрежата. Хайде да ме водиш у дома, че не зная пътя!

Навел се старецът, взел мустакатото момче от мрежата, мушна го в торбата при рибата и го отнесъл. Бабичката, като го видяла, много се зарадвала.

— Ох, на мама — викнала тя, — то си ми има вече мустачки! Ще го наречем Педя човек.

Дядото се порадвал на сина си, помилвал го по главичката и заминал на оран. На обед Педя човек тръгнал да носи на баща си

чорбица в едно менче. Като стигнал на нивата — бащата го съзрял, спрял воловете и седнал в браздата да сърба топла чорбица. Педя човек се повъртял малко насам-нататък, сетне се хванал за опашката на единия вол, покатерил се на гърба му, пропъзлял към ухото му и влязъл вътре. Викнал силно:

— Дий!

Волът потеглил. Тръгнал и другият. Захванал Педя човек да оре наместо баща си. Теглил една бразда, права като свещ, теглил втора, почнал да свирука.

— Тате — викнал той на стареца, — ти си полегни под крушата, пък аз ще изора нивата. Ако някой мине и поиска да ме купи — ти ме продай, не се бой. Вземи парите, а сетне аз пак ще се върна.

Легнал старецът и задрямал. По едно време се задал един богат търговец и се смаял: орачът спи под крушата, а воловете сами вървят и орат. Де се е видяло такова нещо!

— Хей — викнал той, — какво е туй чудо?

Старецът се надигнал и попитал:

— Какво има?

— Не мога да се начудя как могат воловете сами да орат! — отвърнал търговецът.

— Ако си отвориш хубаво очите, ще видиш, че воловете не орат сами, а син ми ги кара.

— Де го? — още повече се смаял търговецът.

— Ей го там в ухото на вола.

Търговецът приближил до воловете, втренчил се, разгледал мустакатото момче и почнал да се моли:

— Продай ми го!

— Колко даваш? — попитал старецът.

— Сто жълтици.

— Дай парите.

Начел търговецът парите и прибрал Педя човек. Мушнал го във външния джоб на палтото си и тръгнал. По пътя Педя човек прогризал като мишка широка дупка в джоба, спуснал се неусетно на земята и се мушнал в храсталака. А търговецът отминал. Педя човек прекосил гората и излязъл навън. Стигнал до един мост. Нощта била вече настъпила. Прибрал се Педя човек под моста да спи, като решил на

другия ден да си продължи пътя. Тъкмо затворил очи, ето че пристигнали под същия мост трима разбойници.

— Тая нощ — рекъл първият — ще откраднем единия от двата вола на оня, дето живее накрай село, съгласни ли сте?

— Съгласни сме! — отговорили другите двама.

— Вземете и мен, братя! — обадил се Педя човек в тъмнината.

— Кой си ти? — трепнали крадците и втренчили очи. Като видели малкото човече, плеснали с ръце и викнали: — Тъкмо ти ни трябваш! Ние за такъв мъничък човек земята дерем. Ще влезеш през ключалката в обора на къщата, дето е накрай село, ще отключиш вратата и ще изведеш единия вол, а ние ще те чакаме вън.

Речено — сторено. Отишли разбойниците в къщата накрай село, помогнали на Педя човек да влезе през ключалката и притихнали в тъмнината. По едно време Педя човек надал вик от вътре, колкото му глас държи:

— Братя разбойници, кой вол да открадна — белия или черния?

— Мълчи, дребосьче мустакато — зашепнали разбойниците, — изведи черния!

Педя човек извел черния вол. Крадците го подкарали към гората, заклали го, одрали му кожата и си го разделили. На Педя човек дали шкембето. Дигнали се бърже и си отишли. Педя човек слязъл в близката долчинка, измил хубаво шкембето, мушнал се вътре на топло и заспал. Същата нощ в долчинката пристигнал гладен вълк. Като съзрял шкембето, той подскокнал, отворил уста и го налапал. Педя човек се събудил в корема на вълка. Потъркал очи и почнал да се разхожда. Мръднал към устата на вълка и погледнал през зъбите. Било пладне. Насреща, под една орехова сянка, пладнувало цяло стадо овце, а овчарят и кучетата спели. Вълкът тихо приближил към едно крехко агънце. Тъкмо когато посегнал да го удуши, Педя човек се развикал:

— Овчарко, ставай, че вълкът грабна агнето ти!

Овчарят скокнал и насъскал кучетата си. Те връхлетели върху вълка. Вълкът се втурнал към гората и едва се отървал от силните овчарски кучета. Когато стигнал в храсталаците, почнал да дебне един заек, но щом го наближил, Педя човек пак се развикал:

— Зайко, бягай! Отиде ти кожухчето!

Заекът побягнал. Тогава вълкът продумал:

— Кой си ти, дето се разхождаш в корема ми и ми плашиш плячката?

— Аз съм Педя човек.

— Какво искаш от мен?

— Искам да ме заведеш у дома при майка ми и при баща ми.

— Къде живеят те?

— Хе там, в долното село.

Вълкът подвил опашка и се спуснал надолу. Пристигнал в селото, прескочил плета и влязъл в двора на колибата, гдето живеели бащата и майката на Педя човек.

Педя човек си подал главата през вълчата уста и викнал:

— Тате, мале, удряйте вълка, ама гледайте корема да не биете, защото ще ми строшите кокалите!

Дядото грабнал секирата и се втурнал. Подире му изскочила и бабичката с кобилищата. Тупа-лупа — убили вълка. Разпрали му корема и извадили Педя човек.

— Как сте? — попитал Педя човек и си засукал мустака.

— Добре сме — отвърнали старците. — Тебе чакахме.

— Вие сте добре — рекъл Педя човек, — но аз не съм, защото нямам топла дрешка. А иде зима.

— Лесна работа! — рекъл старецът и одрал кожата на вълка.

А бабичката взела една губерка и му ушила хубаво меко кожухче.

МОМИЧЕТО, КОЕТО БИЛО НАПРАВЕНО ОТ ВАР

Живели някога двама стари хора, които си нямали рожби и много тъгували. Веднъж бабичката рекла:

— Дядо, щом настане зима, ще си направим едно момиче от сняг. Не мога повече да трая без рожба.

— Да си направим, но снежното девойче ще се разтопи, когато времето се затопли.

— Тогава вземи теслата и издялай едно момиченце от дърво!

— Може — съгласил се старецът, — но трябва да ти кажа, че сложим ли го край огъня и падне ли някоя искра върху него, то ще се запали и ще изгори.

Бабичката, като чула тия думи, се натъжила много и очите ѝ се напълнили със сълзи.

— Не плачи — утешил я старецът, — аз съм човек варджия. Утре ще угася вар и ще направя едно момиченце от вар.

Бабичката се зарадвала, като чула тия думи, и легнала да спи успокоена. Заспала дълбоко и през сън чула един глас, който ѝ рекъл:

— Момиченцето ще бъде много бяло и много хубаво, но ако искате да остане живо, щом проговори, трябва да го изведете на пътната врата и да го дадете на оня, който мине първи покрай вас. Ще му поръчате, като си намери годеник, да не му продумва дума, докато той не познае от какво е направено, защото, ако проговори, ще се превърне на бял прах.

На другия ден старецът се запретнал, угасил вар в един трап, измайсторил едно момиченце — по-бяло от сняг — и щом рязнал с една пръчица мястото под носа му и му направил уста, то проговорило:

— Добро утро, тате! Как си, мамо?

На старците им било много мъчно да се разделят с бялата си дъщеричка, но нямало какво да правят — трябвало да изпълнят поръчката на оня, който се обадил през нощта. Излезли на пътя, за да

видят кой ще мине първи, че да му я предадат. Не щеш ли, най-напред се задал един крантав кон. Старците се спогледали, отворили портата, вкарали коня в двора, вчесали го с един гребен, поставили му юзда, оседдали го с меко седло, наместили бялото момиче на коня и му поръчали да мълчи пред годеника си, додето той не изговори думите „от вар момиче“.

Трябва да ви кажа, деца, че крантавият кон идед направо от яхърите на тогавашния войвода. Докато конят бил млад и буен, го хранили с ориз и го решели със златен гребен, но когато остарял и краката му почнали да се преплитат, войводските прислужници го изкарвали от къщи и го натирили в гората, да го ядат вълците. Ала конят бил прекарал целия си живот при хората, затуй не останал в гората, а се върнал пак в града и минал покрай къщата на двамата старци. Щом усетил момичето на гърба си, той се посъживил и тръгнал право към войводския дом. Синът на войводата, като видял момичето, много се зарадвал.

— Кое си ти и откъде идеш? — попитал той.

Момичето мълчало.

— Защо не отговаряш, да не си няма?

Момичето пак нищо не казало. Войводският син му помогнал да слезе от коня, хванал го за ръчицата и го отвел вкъщи при майка си и баща си.

— Вижте — рекъл той — какво бяло момиче ми донесе крантавият кон.

Старият войвода и жена му ахнали, като видели колко хубаво е момичето, и почнали да го разпитват защо е толкова бяло, но момичето не отворило уста.

Синът на войводата отишъл през деня на лов и се върнал с празни ръце, защото пред очите му се мержелеело все бялото момиче. Като се прибрал вкъщи, рекъл на майка си:

— Майко, решил съм да върна пръстена на царската дъщеря.

— Как тъй ще го върнеш, нали ти е годеница?

— Не искам да се женя за нея. Ще се оженя за момичето, което ми донесе крантавият кон.

— Какво приказваш? — извикала тя. — Не разбра ли, че момичето е няма?

— Нищо, че е няма. Искам си го — и туйто.

— Прави каквото щеш — рекла майката.

Върнал войводският син пръстена на царската дъщеря и се сгодил за бялото момиче. Но нали никога не се сещал да му каже, че е направено от вар, момичето упорито мълчало. Три месеца време войводският син водил годеницата си, разхождал я с една позлатена кочия, облякъл я в сърма и злато, молил я да му продума, но тя не си отваряла устата.

— Тая девойка е наистина няма — рекъл той и решил да я напусне. Заключил я в една малка стаичка на тавана и пратил за царската дъщеря.

Като се настанила във войводския дом, царската дъщеря най-напред попитала къде е бялото момиче. Прислужничките ѝ съобщили, че е заключено в една стаичка на тавана.

— Идете да видите през ключалката какво прави — заповядала царската дъщеря.

Прислужничките тихо, на пръсти, се приближили до вратата, погледнали през ключалката и видели бялото момиче — седи на едно столче до прозореца, а на коленете му жълта копринена риза.

— Тая риза ще бъде за моя годеник — войводския син. Вдени се, игличке! — рекло момичето.

Изведнъж иглата, която била забодена на игленика, скочила на масата, отишла при златния конец, подала си ухото и конецът се надянал. Момичето взело иглата и почнало да шиє копчетата на ръкавите. Както шиєло, без да ще, си боднало големия пръст и викнало гневно на иглата:

— Ох! Защо ми убодє големия пръст? Ти си лоша игла! — и я захвърлило на пода.

Когато преминала болката, бялото момиче се обърнало кротко към иглата:

— Прощавай, игличке. Ела да си продължим работата.

Но иглата била много сърдита и не рачила да иде при момичето. Тогава то грабнало ножиците, отрязало си носа и му заповядало:

— Иди да ми донесеш тая непослушна игла!

Отрязаният нос скочил върху масата, от масата тупнал на пода, грабнал иглата и я подал на бялото момиче. Момичето поело иглата с лявата ръка, а с дясната хванало отрязания нос и го сложило пак там, дето му е мястото.

Прислужничките на царската дъщеря се втурнали надолу и си изпотрошили краката по стълбите. Задъхани, разказали на господарката си какво са видели.

— Голяма работа — рекла царската дъщеря, — и аз мога тъй. Донесете ми платно за риза, игла, златен конец и ножици — като ѝ донесли всичко, тя се обърнала към иглата и рекла: — Заповядвам ти, иглице, да отидеш при конца и да му подадеш ухото си, за да се вдене! Хайде!

Но иглата не мръднала.

Княгинята тропнала с крак.

— Знаеш ли коя съм? Ако не изпълниш веднага заповедта ми, ще повикам един ковач и ще го накарам да те натроши с чука си върху наковалнята.

Но иглата пак не мръднала.

Тогава княгинята я грабнала, захвърлила я на пода и креснала:

— Ти си ръждива игла! Ела сега при мен!

Но иглата не я послушала и този път.

Пламнала от яд, княгинята грабнала ножиците, отрязала си носа и изпищяла:

— Олеле, страшно боли! Хей, нос, по-скоро ми донеси иглата, защото умирам от болка!

Носът паднал на земята и не мръднал. Княгинята се навела, взела го, поставила го там, където бил по-рано, натиснала го, но щом си махнала ръката, отрязаният нос пак тупнал на земята.

— Ами сега какво ще правя, мамичко? — викнала княгинята и се мушнала в леглото.

Като се върнал войводският син и видял, че жена му няма нос, поклатил глава:

— Не мога да живея с жена, която няма нос! — рекъл той. — Заведете я в двореца и ми доведете втората дъщеря на царя. Тя поне има дълъг нос.

Довели му дългоносата княгиня. Направили сватбата. И заживял войводският син с новата си жена. Дългоносата княгиня още на другия ден след сватбата проводила своите прислужнички да видят какво прави на тавана заключеното момиче. Прислужничките пак надникнали през ключалката и ето що видели:

Бялото момиче стояло наред стаята и гледало към пещта, която зеела под камината.

— Опали се, пещ! — викнало то.

Пещта мигом пламнала.

След това девойчето се обърнало към нощвите, в които имало бяло брашно:

— Отсей се, брашно!

Брашното влязло само в едно сито и се отсяло.

— Замеси се, хляб! — извикало момичето.

Хлябът се замесил и бързо втасал. След това момичето разплело дългите си коси и измело въглените от пещта. Суровите хлябове сами се наместили в пещта, изпекли се, излезли навън и се наредили на полицата. Сетне момичето подигнало тигана и му поръчало да се настани върху железния триножник над въглените. Тиганът мигом изпълнил поръчката.

— Налей се, масло! — обърнало се момичето към шишето с дървеното масло. Шишето подскочило от полицата към огнището и се изляло в тигана. Щом маслото завряло, бялото момиче си потопило ръцете в тигана и като ги извадило, в тигана останали две големи риби и почнали да се пържат.

Прислужничките пак затрополили надолу по стълбата към дългоносата княгиня. Разказали ѝ какво били видели.

— Голяма работа! — рекла княгинята. — И аз мога тъй.

Накарала прислужничките да напаят хубаво пещта, разплела си косата и си мушнала главата в огнената пещ, за да измете жарта. Косата ѝ пламнала, изгоряла и дългоносата княгиня заприличала на пърлено прасе.

— Налейте масло в тигана! — провикнала се княгинята.

Когато маслото завряло, тя си потопила ръцете и запищяла от болка:

— Олеле, майчице, изгоряха ми ръцете!

Никакви риби не се появили в тигана.

Войводският син се показал на прага.

— Какво става тука? — попитал той.

И като видял жена си, поклатил глава и рекъл:

— Не мога да живея с опърлена жена! Върнете я в двореца!

Минало, що минало, дошло време войводският син да замине на бой. Повел той войниците си, които били много весели, защото знаели, че ще победят и ще се върнат при своите невести и дечицата си. Копията им лъщели, сабите им звънтели, а конете цвилели. Само войводският син вървял замислен и натъжен. Вечерта войската спряла в едно равно поле. Войниците разпънали шатри, наклали огньове, навечеряли се и се хванали да играят хоро. Само войводският син седял на трапезата, подпрял главата си с длан, и гледал навън. По едно време две бъклицы се чукнали и си заговорили тихичко. Войводският син чул разговора им. Едната попитала:

— Кой те напълни отзарана?

— Момичето, което е направено от вар. А тебе?

— И мене то ме напълни. Да ще войводският син да сръбне една глътка от мен, веднага ще му се развесели сърцето.

— Ако пък сръбне от мен, сърцето му ще стане лъвско — добавила втората бъклица.

Войводският син веднага повикал помощника си и го попитал кое момиче е направено от вар.

— Не го ли знаеш? — учудил се помощникът. — То е същото, дето стои заключено в таванската стаичка.

— Тъй ли? — рекъл войводският син и надигнал едната бъклица.

Сърцето му бързо се развеселило. Когато опитал втората, усетил пък, че сърцето му е лъвско. Няма нужда да ви казвам, че никой не може да надвие оня човек, който има лъвско сърце в гърдите си. Войводският син победил враговете си още в първия бой и обърнал войската си назад. Като се прибрал вкъщи, той изтичал по стълбите към таванската стаичка, отключил вратата и викнал:

— Благодаря ти, годеничке, дето направи сърцето ми лъвско. Не мога да разбера как можеш да вършиш такива чудеса, когато си направена от вар?

Щом чуло тия думи, девойчето навело очи и проговорило:

— Ах, колко съм щастлива! Сега вече мога да говоря.

Войводският син зяпнал от учудване.

— Я — рекъл той, — ти значи не си няма?

Девойката му разказала откъде е дошла и защо е била принудена да мълчи досега. Като изслушал разказа ѝ, войводският син се зарадвал, хванал я за ръката, отвел я долу при родителите си и вдигнал

голяма сватба. На сватбата поканили и двамата старци — варджията и неговата бабичка. Три дни и три нощи свирили цигуларите. Подир сватбата бедният варджия и бабичката му останали да живеят във войводския дом. Но вие ще попитате какво стана с крантавия кон? Конят, деца, до края на живота си получавал по едно кринче ориз на ден и го решели със златен гребен.

ГАЛЕНАТА ДЪЩЕРЯ

В едно село живееха мъж и жена. Те си имаха само една щерка, много я обичаха и не даваха пращинка да падне отгоре ѝ. На ръце я дигаха и слагаха. Съседите я наричаха „галената дъщеря“. Майката и бащата се трепеха от сутрин до вечер да изкарат за хляб и кат дрехи, а дъщерята нищо не вършеше. Сутрин се излежаваше до късно. Когато ѝ омръзнеше лежането, майката отиваше при нея, обличаше я, сресваше ѝ косата и я хранеше като бебе: слагаше ѝ ядене в устата с една лъжица. Сетне ѝ постилаше някоя мекичка дреха до огнището. Галената дъщеря седеше там, почваше да клати глава и да дреме. Когато ѝ ставаше студено, само казваше:

— Примък!

Чуеха ли тая дума, бащата и майката се втурваха, хващаха я под мишниците и я примъкваха по-близо до огъня. Когато пък ѝ станеше горещо, девойката изговаряше лениво втора дума:

— Отмък!

И старците я дърпаха назад.

Днес тъй, утре тъй, докато галената дъщеря порасна и стана мома за женене. Почнаха да тропат на вратнята годежари. Майката ги посрещаше и ги предупреждаваше:

— Ще ви го дадем нашето момиче, защо не, но трябва да ви кажа, че то е галено. Дали ще можете да му шетате тъй, както ние му шетаме?

И тя разказваше как девойката обича да се излежава край огъня, как я примъкват и отмъкват и как ѝ слагат яденето в устата.

— Не е за нас! — клатеха глава годежарите и си отиваха.

Много свят се извървя, но никой не се реши да вземе галената дъщеря за невеста. Най-сетне пристигна един момък с напукани от работа ръце, изкалян, изморен, с корясала от пот риза. Той идеше направо от нивата.

Когато майката разказа каква е дъщеря ѝ, момъкът рече:

— Тъкмо за мене жена. Ще си живеем като гълъб и гълъбица. На ръце ще я нося. Дайте ми я.

— Вземи я — рекоха старците, извлякоха галената си дъщеря от огнището, съблякоха ѝ напращените дрехи, облякоха ѝ булчината премяна и я натовариха на колата.

Момъкът я откара у дома си, намести я върху постелка до огнището, отиде на дръвника, насече наръч дърва, донесе ги и накладе буен огън. Щом главните запрячиха и напекоха невестата, тя извика:

— Отмък!

Но младоженецът се почеса по врата, престори се, че нищо не чува, и излезе на двора.

Главните се разгоряха още по-силно.

— Отмък! — изпищя галената дъщеря, защото пламъците подхванаха ходилото на чорапа ѝ и като видя, че няма кой да я дръпне назад, отскочи сама и побягна към вратата. Сети се да натопи запаления чорап в копанята с вода за кучето. Инак кракът ѝ щеше да изгори.

Беше късна есен. Навън духаше студен вятър. Невестата поседя, поседя и зъбите ѝ почнаха да тракат от студ.

— Примък — извика тя веднъж. — Примък! — рече повторно и щом разбра, че няма кой да я отнесе, стана сама и се повлече към огнището.

И нали нямаше кой да сготви ядене, вечерта двамата младоженци си легнаха гладни.

На другия ден младият мъж се вдигна в зори и почна да поръчва на постелката, върху която лежеше гладната му невеста:

— Слушай, постелко — рече той, — аз отивам да ора, а ти наготви обяд, половината остави на жена ми, а другата половина донеси на нивата. Само гледай да не закъснееш, защото ще играе тояга по гърба ти.

Замина орачът на работа, а жена му си остана да лежи там, където я беше оставил. Като наближи обяд, тя се обърна към постелката:

— Ставай мари, постелко, не чу ли какво заръча мъжът ми? Наготви ядене, защото умирам от глад.

Постелката мълчеше.

— Мисли му, ако не сготвиш! — закани се невестата и се примъкна към огъня.

Вечерта орачът се върна намръзнал и гладен.

— Ти, постелко — викна той, — защо не ми донесе днес ядене? Трябваше да й напомниш! — обърна се той с укор към жена си.

— Думах й, мъжо, но тя си прави оглушки и не ме слуша — почна да се оправдава невестата.

Тогава гладният орач сграби постелката, метна я на гърба на невестата си и почна да я налага с тоягата.

— Олеле, мъжо — развика се невестата, — ти биеш постелката, а пък мене ме боли!

— Търпи, жено, търпи, аз я бия, за да те слуша — каза орачът и хубаво наложи постелката.

Пак си легнаха гладни. На третия ден се случи същото. На четвъртия ден галената дъщеря, като видя, че постелката пет пари не дава и не ще да сготви нищо на мъжа й, стана сама, запретна си ръкавите, разтреби къщата, свари едно гърне боб, сипа го в менчето, изпече една топла питка, премени се, бодна едно цвете зад ухо и отнесе яденето на нивата. Седнаха двамата младоженци и се нахраниха хубаво.

— Най-сетне постелката ме послуша и се залови за работа — рече мъжът, като свършиха яденето.

— Ами, послушала те е. Не се е мръднала. Само се въргаля край огнището.

— Ами кой наготви яденето?

— Аз.

— Тогава изхвърли постелката навън, когато си идеш вкъщи. Не искам очите ми да я виждат.

Вечерта младият орач, като видя, че къщата е разтребена и преметена, рече на жена си:

— Няма да позволяваш на постелката да се излежава край огнището, защото ще играе дървен господ.

— Да не съм луда да я пусна — отвърна невестата. — Ако влезе вкъщи, пак ще ме боли гърбът. Не искам да се мъча аз заради една мързелива постелка.

Заживяха си младите. Орачът работеше нивите, а невестата гледаше къщата. Не щеш ли, по едно време пристигна невестината

майка и се развика отдалеч:

— Дойдох, дъще, да видя как си поминувате. Добре ли си, носи ли те твоят мъж на ръце, дава ли ти ядене в устата, примъква ли те до огъня, отмъква ли те, когато ти стане горещо?

— Ах, майко, да знаеш какво се случи — почна да разказва невестата. — Тук имаше една проклета постелка, мързеливо нещо, ти казвам. Всеки ден мъжът ми я налагаше с една тояга и тя пак не разбираше от дума, ти казвам.

И невестата разправи всичко на майка си.

Майката кипна.

— Аха — рече тя, — значи той те кара да му готвиш и да метеш къщата му. Ами че тия ръчички за метла ли са, мамино чедо галено? Брей, на какъв човек попаднахме! Ти не бива да седиш повече в тая къща. Къде ти е прикята, дъще? По-скоро прибери всичко, що е твое, че да бягаме от тук.

— Къде ще идем, майко? — попита дъщерята.

— У дома. Аз ще се грижа за тебе тъй, както съм се грижила по-рано. Не съм съгласна да се трепеш тук.

Невестата, която беше свикнала да слуша майка си, прибра прикята си, направи голям вързоп, метна го върху гърба на майка си и потеглиха. Тъкмо излязоха навън, ей го насреща орача — връща се от нивата.

— Къде я водиш? — изправи се той срещу старата жена.

— Прибирам си я. Защо я караш да се трепе, тя не е научена да работи.

— Връщайте се по-скоро вкъщи, докато не съм дигнал тоягата — извика орачът и накара двете жени да се върнат назад.

Влязоха вкъщи.

— Слагай трапезата, че съм гладен като вълк! — обърна се младият мъж към жена си. — Сипи яденето в две паници и дай погачата!

Невестата покорно сипа яденето в две паници и търкулна една бяла погача. Мъжът пое погачата, разчупи я на две, подаде половината на жена си и рече:

— Яж!

— А на мене? — попита майката.

— На тебе ли? — обърна се към нея зетят. — За твоята златна уста, която учи дъщеря си да не работи, аз ще донеса нещо златно.

И като изскочи навън, орачът отиде в плевнята, напълни една торбичка със слама, отнесе я на майката, окачи я на шията ѝ, па викна:

— Яж!

Майката позеленя от обида, скочи, захвърли торбата и извика:

— Няма да ви стъпя вече! Тъй да знаете! — блъсна вратата и се втурна тичешком към своето село.

Когато се върна у дома, се провикна към мъжа си:

— Вземи дряновицата и върви да докараш тук дъщеря ми. Аз съм я учила живот да живее, а не да робува. По-скоро тръгвай!

Дигна се бащата и отиде при галената дъщеря. Разпита я как си поминува, и като разбра каква е работата, рече:

— Аз, дъще, дойдох да те прибера, но виждам, че ще бъде по-добре да останеш при мъжа си. Гледай си работата. Не се връщай у дома, защото ние с майка ти почнахме вече да стареем. Скоро ще умрем. Няма да има кой да те отмъкне от огнището и ще изгориш. Тежи ли ти работата?

— Не ми тежи, тате, нали съм здрава и млада.

— Тогава работи, чедо, шетай на работния орач и не слушай майка си. Иди сега да посрещнеш мъжа си, кажи му добър вечер и му помогни, додето разпрегне воловете и ги настани в обора.

Рипна невестата и изскочи навън. Орачът, като я видя, че е дошла да го посрещне, учудено я попита:

— Кой те научи да правиш тъй? Досега не си го правила.

— Баща ми — отвърна невестата, — той ни дойде на гости.

Орачът влезе вкъщи зарадван, здрависа се с гостенина, подаде му възглавница да седне, нахрани го хубаво, почерпи го, настани го в меко легло, а на сутринта метна на рамото му един кожух от лисичи кожи и го изпроводи сърдечно.

Старицата излезе да го посрещне на вратника и като видя кожуха, отдалече почна да се вайка.

— Леле, старче, какво е направил проклетият наш зет! На мене ми даде да ям слама, а тебе те е налагал тъй, че кожата ти е одрал!

ХИТРАТА ЛИСИЦА

Петелът с червения гребен си ровел на торището и там си изкарвал прехраната. Веднъж, като пъпрел, той намерил една парица и тръгнал към пазара да си купи нещо за кълване. Срещнала го мечката:

— Къде, Петльо?

— На пазар съм тръгнал.

— Заведи и мене.

— Да те заведа, но трябва да ти кажа, че на пътя има дълбок трап — не можеш го прескочи, защото си много тежка.

— Ами, не мога. Какви големи трапове съм прескачала, кога ме подгонят ловците!

— Тръгвай тогава.

Упътили се двамата. Ето насреща им един вълк.

— Къде отивате? — попитал вълкът.

— На пазар отиваме — отговорил петелът.

— Вземете и мене — почнал да се моли вълкът.

— Да те вземем, Вълчо, но ей там на пътя има трап. Не можеш го прескочи.

— Ами, не мога. Колко съм ги прескачал, когато ме подгонят овчарските кучета.

Взели и вълка. Продължили пътя си. Срещнала ги лисицата, наредила се и тя подире им.

Вървели, вървели, стигнали до трапа. Петелът разперил криле, полетял и прехвъркнал отвъд. Засилила се подире му мечката и — туп! — в трапа. Втори се засилил да прескочи вълкът, но и той се строполил долу. Паднала и лисицата.

Петлето отишло самичко на пазар, а другарите му останали в трапа. Минал ден, минали два, налегнал ги глад.

Най-напред се обадила лисицата:

— Гладни ли сте?

— Иска ли питане! — отговорила мечката.

— Тогава, хайде да си баем-който е най-сладък, него ще изядем.

— Хайде! — изръмжали вълкът и мечката. — Почни ти да баеш!
Лисицата клекнала, повдигнала нагоре предните си крака и
почнала да бае:

*„Лиса опашатка —
никак не е сладка,
Кумчо Вълчо див —
много е горчив.*

*Меца медунка —
ех, че е сладунка!
Дръж, кумчо,
да я изядем!“*

Хвърлили се двамата върху мечката, започнали да я давичкат, додето ѝ видели работата. Свършили я за два-три дни. Полежали, полежали, пак огладнели. Но лисицата, нали е хитра, скрила едно от мечите черва под мишницата и като огладняла, извадила червото и започнала да го яде.

— Какво ядеш, кумичке? — попитал вълкът.

— Пробих си кожата и си вадя черва.

— Дай и на мен от тях!

— Не ти давам, защото и ти си имаш. Пробий си кожата и вади!

Вълкът захванал да си дера кожата с нокти, но спрял, защото го заболяло.

— Не мога — рекъл, — пробий я ти!

Лисицата почнала да го дера стръвно.

— Ох, боли! — развикал се вълкът.

— И мене ме болеше, но търпях.

Пробила лисицата кожата на вълка и той умрял. Изяла и него. Полежала, полежала и пак почнала да огладнява. Стой в трапа, гладува и гледа нагоре. По едно време видяла, че едно косе лети над трапа.

— Косенце-босенце, помогни ми да изляза от трапа. Ако ми помогнеш, ще те заведа в една гора. Там има едно хубаво дърво. На него ще свиеш гнездо и ще си измътиш пиленца.

— Как да ти помогна? — попитало косето.

— Хвърляй камъчета, додето се напълни трапът, и аз ще изскоча навън.

Косето почнало да кълве с човката си камъчета и да ги пуска в трапа. Хвърляло, хвърляло, хвърляло и най-сетне напълнило трапа с камъчета. Когато лисицата се измъкнала, завела косето в гората и му показала дървото. Косето си свило гнездо, снесло си яйца, измътило си пиленца и запяло. Чурулика и весели рожбите си. Лисицата, като подушила пилетата, клекнала под дървото и се замолила:

— Косе, братче, я ми пусни едно пиле, че е дошла на гости майчицата ми — да я нагостя.

— Как тъй? — рекло косето. — Аз не си давам рожбите!

— Тогава ще отсека дървото и като падне гнездото, ще ти изям всичките косенца! — заканила се лисицата и замахнала с опашката си, както дърварят замахва със секирата си.

Косето се уплашило и пуснало долу едно пиле.

На другия ден лисицата дошла пак, излъгала косето, че пристигнал кумът ѝ на гости, и му взела още едно пиле. На третия му взела третото пиленце. В гнездото останало само едно. Косето викнало да плаче. Плаче, та се дере, цялата гора намокрило със сълзи. Дошъл един гарван и го попитал защо плаче. Косето му разправило какво се е случило.

— Не бой се — рекъл гарванът, — не си давай пилето, защото лисицата не може нищо лошо да ти стори. Тя замахва да отсече дървото с опашката си, а опашката ѝ не е секира!

Отлетял гарванът, дошла пак лисицата.

— Косе-босе, дойде ми на гости вуйчо лъв, пусни последното пиленце да го нагостя.

— Няма да го пусна!

— Тогава ще отсека дървото!

— С какво?

— Ще видиш с какво!

И лисицата замахнала с опашката си.

— То не е секира, а опашка! — изчуруликало косенцето.

— Кой ти каза, че не е секира? — ядосала се лисицата.

— Гарванът.

— Аз ще го науча него — заканила се лисицата и отишла на един кръстопът. Легнала, престорила се на мъртва. Дошъл гарванът да кълве

леш. Приближил до лисицата, протегнал шия и клъвнал най-напред
окоето ѝ. Лисицата примряла от болка, почнала да врещи, а гарванът
отлетял.

МЕЧКАТА И ДЪРВАРЯТ

Един дървар, като минавал край някакъв голям трънлив храст, чул шумолене. Надникнал в клонака и що да види — едно малко рунтаво мече се заплело в тръните, напъра сили, скимти, ръмжи, но не може да се измъкне. Дърварят посегнал, откачил тръните, освободил уплашеното мече, помилвал го по главата и го пуснал да си ходи. А мечката била наблизко върху съседната канара. Тя видяла всичко, свлякла се от канарата — и право при дърваря. Като я видял, оня си глътнал езика от страх, но Мецана дигнала нагоре предната си лапа, успокоила го и проговорила с човешки глас:

— Не се бой, нищо лошо няма да ти сторя. Аз видях как помогна на мечето ми, разбрах, че си добър човек, и реших да се побратимя с тебе. Искаш ли?

— Как да не искам — отвърнал дърварят, — кой бяга от посестрима като тебе!

Тогава мечката се изправила на задните си крака, разтворила предните си лапи и братски прегърнала дърваря. Според обичая дърварят трябвало да я целуне по муцуната, ала щом си доближил устата, лъхнала го тежка миризма и той се стъписал.

— Какво? Защо се дърпаш? — учудено го попитала мечката.

— Много на лошаво ти миришат устата, на мечовина — отвърнал дърварят.

Мечката се докачила от тези думи, отпуснала се на земята, помълчала малко и викнала:

— Удари ме, побратиме, по врата с острието на секирата си!

Дърварят се слисал:

— Що думаш — рекъл, — де се е чуло и видяло побратим да дига секира срещу посестримата си!

— Удряй! — грозно изръмжала мечката. — Или ще те одера!

Дърварят нямало що да прави. Дигнал секирата и ударил мечката. Рукнала кръв от раната. Без да погледне човека в очите, мечката се обърнала назад и се мушна в гъсталака. Изчезнала.

Минали години. Дърварят много пъти ходил из гората, но никъде не срещнал посестримата си. Веднъж, като се въртял под дърветата, изведнъж отнякъде изскочила мечката. Познали се двамата, поздравили се и заприказвали. От дума на дума стигнали до удара със секирата.

— Разгеле, побратиме — рекла мечката, — я виж какво е останало от раната, дето ми отвори.

Дърварят поразровил козината на врата ѝ, но не намерил дори белег.

— Нищо не е останало! — рекъл той.

— Видиш ли, побратиме, раната отколе заздравя и я забравих, но лошата дума, дето ми я каза тогава, няма да я забравя, докле съм жива.

И като поклатила тъжно глава, мечката си тръгнала.

МАГАРЕ И КОН

Магарето и конят тръгнаха на воденица. Магарето се влачело едвам-едвам, защото на гърба му били натоварени два чувала жито, а охраненият кон препускал празен и бодро цвилел.

— Ох! — изпъшкало магарето. — Колко много тежат пустите му чували! Задъхвам се. Ако падна — ще умра. Моля ти се, кончо, помогни ми! Кажи на стопанина да прехвърли единия чувал на твоя гръб.

Но конят си правел углушки и пет пари не давал за своя претоварен другар.

На едно каменисто място магарето се препънало, строполило се на земята и издъхнало под чувалите.

Тогаво стопанинът на двете животни наместил магарешкия самар и чувалите върху конския гръб, шибнал коня с камшика си и го подкарал напред.

Конят се превил под тежкия товар, въздъхнал, извил глава към магарето и рекъл:

— Ех, братко, ако бях послушал молбата ти, сега щях да нося само един чувал жито.

И захванал да преплита краката си.

ЧЕТИРИЙСЕТТЕ МОМЧЕТА И ТЯХНАТА СЕСТРИЧКА

Един баща имал четирийсет синове и едно сляпо момиченце. В къщата били наредени четирийсет и две легла. Всяка сутрин сляпото девойче подреждало леглата и подклаждало един голям казан, в който вряло яденето на многолюдната дружина. Четирийсет и две паници нареждало на трапезата сляпото момиче. От зори до мрак бащата се трудел за своята челяд. Той орял една голяма нива, която раждала жито като дренки. Сред нивата се издигало младо ябълково дръвче с бели клони, а под дръвчето шумоляло прохладно кладенче.

Било есен. Пожълтели ябълковите листа. Зачервили се първите плодове, които родило дръвчето. Старецът подгонил конете, бързо овършал житните снопи, пренесъл зърното в житницата с един голям платник и впрегнал четирийсет рала волове. Появила се бяла пара над браздите, които заредили синовете му. С кринче в ръка бащата крачел по лехите и пръскал семената. Те падали върху черната земя като златна градушка. За три дни цялата нива почерняла. Объхтан от черния труд, старият се прибрал вкъщи и паднал болен. Сляпото момиче му сварило горчиви корени, но те не донесли здраве на болния човек. Като усетил, че краят приближава, бащата повикал синовете си и рекъл:

— Скъпи мои чеда, аз отивам в едно далечно място, откъдето няма връщане. Минете покрай мене един след друг, да ви помилвам по главите.

И когато всичките синове се простили с баща си, той се надигнал:

— Помнете — рекъл им, — че най-сладък хляб ражда нашата нива. Орете я задружно и живеете като братя. Не се карайте помежду си. А сега кой от вас ще ми донесе една стомничка вода от кладенчето сред нивата? На сетния си час искам да си намокря устните с оная вода, която са пили дедите ми.

Четирийсет братя грабнали четирийсет стомни и търтили към нивата. Но когато стигнали, наместо да наляят вода, оставили

стомните под ябълката, откършили по една тояга и започнали да мерят нивата.

— Братя, защо я мерите? — попитало най-малкото братче.

— Ще я делим! — извикали в хор трийсет и девет гласа.

Започнали да я делят и се скарали. Дигнали тоягите, надали грозни викове, почнали да се бият, изпотрошили стомните.

— Какво правят синовете ми? — попитал с немощен глас старецът, като чул олелията.

— Бият се на нивата — отвърнало сляпото момиче.

— А водица донесоха ли ми?

— Не са, татенце.

Тогав старецът тежко въздъхнал, надигнал се и тъй проклет синовете си:

— Проклинам ви да се превърнете на къртове и цял живот да ровите земята, защото сте лакоми за пръст!

На зъл час прокълнал болният синовете си и те се превърнали мигом на къртове. Разбягали се по всичките краища на нивата, изровили четирийсет къртичини и потънали в земята. Провалили се на долния свят.

Сляпото момиче, като изпроводило баща си на гробището, слязло към нивата да дири братята си. Започнало да вика. Четирийсет имена изредило, ала никой не се обадил. Клетото сираче седнало под ябълката и заплакало. Тогав се смилило над него едно студенче — малко водно гущерче, което пъплело по дъното на кладенчето. То изпълзяло от водата и рекло:

— Не плачи, момиченце! Братята ти са живи.

— Защо не се обаждат, като са живи? Къде са?

— На долната земя.

— Кой ти каза, че са на долната земя?

— Водата. Тя извира от голяма дълбочина.

— Как да ида при тях?

— Ще ти кажа. Под долния синор на нивата има един сух кладенец. Стъпи в кофата и слез долу. Не бой се, вътре няма вода. На дъното ще намериш една плоча. Като я дигнеш, ще се открие голяма каменна стълба, която води за долния свят. Слизай надолу по тая стълба, додето стигнеш.

Сляпото момиче се върнало вкъщи, взело една кошница и отърсило от ябълковото дърво всичкия плод. Преброило ябълките — тъкмо четирийсет. По една за всеки брат. Напълнило кошницата. Намерило сухия кладенец, стъпило в кофата и почнало да се спуща надолу. Слязло на дъното. Дигнало плочата и поело надолу по стълбата. Двайсет недели слизало към долния свят. Капнало от умора и глад, ала не посегнало към ябълките, защото искало за всеки брат да има по една ябълка от бащиното дърво.

В понеделника на двајсет и първата неделя девойчето стъпило на долния свят и спряло.

— Кого дириш? — попитал един глас на стара жена.

— Моите четирийсет братя. Знаеш ли къде са?

— Тука са. Държа ги затворени в една малка къщичка. По три пъти на ден им давам да ядат солена пръст и когато почнат да пицят от жажда, на всички наливам по една чашка вода. Те хвацат чашките с предните крачета, но щом ги вдигнат към устата си, дъната на чашките падат и водата се разлива. Никога не могат да утолят жаждата си. Не зная какъв грях изкупват!

— Заведи ме, бабичко, при тях! — помолило се сляпото.

И когато влязло в къщичката, къртовете жално заскимтели.

— Разрешаваш ли да им дам по една ябълка? — попитало гостенчето.

— Дай им! — съгласила се бабичката.

Момичето тръгнало с кошницата и на всеки кърт подало по една румена ябълка. Къртовете жадно загризали сочните ябълки и щом преглътнали първите хапки, превърнали се пак на хора. Сляпото не ги видяло, но чуло гласовете им и заплакало от радост. Най-малкото братче изяло само половината ябълка. Другата половина дало на сляпата си сестричка. Девойчето ухапало ябълката и щом глътнало първата хапка — очите му прогледнали.

Радостта на братята нямала край, като видели, че вече не са къртове, а сестричката ги гледала и не можела да им се нагледа.

Навървили се по стълбата. Тръгнали към горния свят. Най-напред вървяла сестричката и ги водела. Вървели още двајсет недели. В понеделника на двајсет и първата неделя излезли от сухия кладенец и що да видят: бащината им нива се дигнала, вързала едри класове, пожълтяла. Грабнали братята четирийсет сърпа и я пожънали

задружно. Прибрали житото в бащината житница. Девойчето омесило една пещ хлябове от новото брашно и ги раздало на сиромасите, за да си спомнят за покойния им баща. Втората пещ хлябове излапали братята и заживели в мир и съгласие, както трябва да живеят истинските братя.

СПРАВЕДЛИВА ПОДЯЛБА

Лъвът, магарето и лисицата тръгнаха на лов. Подгонили зверовете горски. Лисицата си пъхала носа в гъсталаците, откривала изплашените животни, лъвът ги събарял с тежки удари, а магарето мъкнело поваления дивеч на гърба си. Вечерта тримата ловци спрели пред пещерата на лъва. Горският цар погледнал лакомо натрупания дивеч и заповядал на магарето да направи подялбата. Добродушното магаре разпределило най-добросъвестно плячката на три еднакви купчини и рекло:

— Господарю, избирай сега оная купчина, която ти хареса. И трите са еднакви.

Лъвът изгледал магарето с ярост, скочил, хвърлил се върху него и го разкъсал.

— Направи нова подялба! — обърнал се той към лисицата. Хитрата лисица, като видяла какво се случило след първата подялба, събрала трите купчини дивеч на едно място, откъснала едно крилце от врабче, отнесла го настрана и рекла:

— Господарю, смятам, че най-справедливата подялба е тази, която направих: за тебе всичкия дивеч, а за мене — крилцето на врабчето.

— Кой те научи да постъпиш тъй хитро? — попитал лъвът.

— Тъжният край на магарето! — поклонила се лисицата, захапала крилцето и побягнала.

ВЪЛКЪТ И КУЧЕТО

Остаряло кучето, което вардело стадото на овчарите в планината. Отслабнали му очите, изпопадали му зъбите, запрели му краката.

— Туй куче — рекъл единият от овчарите — вече не е за нас. Не може да се опре на вълците. Някоя нощ зверовете ще се вмъкнат в кошарата и ще ни издушат овцете.

— Какво да го правим? — попитал вторият овчар.

— Ще му вържа аз утре заран един камък на шията — заканил се първият — и ще го бутна в дълбокия вир над воденицата. Сетне ще сляза в село и ще намеря друго — по-младо и по-яко.

А кучето в туй време подслушвало. Като разбрало какво го чака, то изтръпнало, повъртяло се насам-натам като щуроглаво и решило да побегне. Изоставило стадото и хукнало към гората. В най-големия пущинак го срещнал сивият вълк.

— Къде бягаш, братовчеде? — спрял го вълкът. Овчарското куче му разказало неволята си. Като го изслушал, вълкът поклатил глава:

— Неблагодарни хора са твоите стопани — рекъл той, — но аз ще ти помогна да останеш в кошарата. Чувай какво ще направиме. Ти се върни пак при овчарите и легни под кърмилото. Довечера като притъмнее, аз ще пристигна, ще прескоча оградата, ще грабна една овца, ще се спусна към гората, но няма да бягам презглава, а ще потичвам едвам-едвам. Ти пък почни да лаеш, колкото глас имаш, дигни олелия, додето изскочат навън овчарите. Сетне бягай подире ми. Накрай гората аз ще ти дам овцата непокътната. И да видиш какво ще стане.

Вечерта, щом овчарите се прибрали и легнали да спят — вълкът грабнал виторогия овен на стадото и го помъкнал към гората. Бре, че като лавнало старото куче, всичко живо събудило и — беж подир вълка. Сивият горски звяр на два-три пъти се поспирал, додето го настигне немощното куче. По едно време овчарите чули давичкане, ръмжене, тракане на зъби и когато стигнали до гората, заварили своето

старо куче — запъхтяно, овена — непокътнат, а вълка го нямало — побягнал.

По-големият брат помилвал кучето по главата и рекъл на по-малкия:

— Видя ли каква юначина излезе! А пък ти искаше да го давиш...

— Аз го гледай как се влачи й ей мислех, че с него е свършено — замислено отвърнал по-малкият и подкарал напреде си овена.

Като стигнали в кошарата, овчарите дали на кучето за награда цяла копаня суроватка.

Минало лятото. Рукнали есенните дъждове, задухали зимните виелици. През една тъмна нощ кучето усетило, че някой дращи по вратата. Отворило я с предния си крак и що да види? Напреде му седи клекнал сивият вълк — измършавял, грохнал, само кожа и кокали.

— Тука ли са овчарите? — попитал вълкът.

— Няма ги. Отидоха на сватба. Ще женят по-младия.

— Моля ти се, дай ми едно агне, защото умирам от глад.

— Дума да не става — отвърнало кучето. — Ако ти отнесеш тая нощ агне от стадото, знаеш утре какво ме чака: камък на шията. Но аз не съм забравило добрината, която ми стори, и за да ти се отплатя — ще те заведа в селото на сватбата. В готварницата има седем печени агнета. Тая вечер им теглиха ножа. Което щеш — него изяж!

— А как ще вляза? — попитал вълкът и сладко преглътнал.

— Лесна работа. Готварницата е затворена с дървено мандало. Натиснеш ли с крак Дръжката му — вратата сама се отваря. Само че трябва да ти кажа още едно нещо: под полицата има две дървени ведра, пълни с вино. Не пий вино, защото може да те сполети беда. Хайде сега слизай в село!

Затекъл се гладният вълк надолу и — право в къщата на овчарите. Лесно я намерил, защото там свирели гайди и тумкали тъпани. Приближил се крадешком до готварницата, изправил се на задните си крака, погледнал през прозорчето: вътре няма никой. Само печените агнета наредени в големи тави — едно до друго. Бутнал с крак мандалото, открял вратата, влязъл вътре и на бърза ръка опердашил две агнета. След като си засолил, сивият вълк, наместо да бяга, клекнал над едното ведро — да опита виното. Смръкнал малко —

уследило му се. Захванал да лочи, додето направил главата. Станало му весело. Олюлял се назад—напред и надал силен вълчи вой.

Сватбарите, които били вътре в къщата, наскочили от трапезата, грабявали кой каквото намери и хубаво наложили гърба на опопения гостенин. Смазан от бой, сивият вълк едвам се завлякъл в планината при кучето и му рекъл:

— Аз те отървах от камъка, дето щяха да го нахлузят на шията ти, а ти ме проводи в село, да ме пребият. Но аз няма да оставя тая работа току-тъй. Ще се бия с тебе. Отивам да повикам съюзниците си.

— Щом като не можем да се спогодим — ще се бием! — отвърнало кучето.

На другия ден вълкът събрал всичките горски зверове: мечки, лисици, зайци, таралежи, и ги повел срещу противника си, а кучето изкарало на бойното поле само една котка и една гъска, защото други домашни животни в кошарата нямало.

Вълчите съюзници се наредили в боен строй накрай гората и вперили очи. Вълкът поръчал на заека да се покатери на едно дърво и да гледа идат ли враговете. По едно време заекът се развикал от върха на дървото:

— Идат! Идат!

— Кой води войската им? — попитал вълкът.

— Най-напред крачи едно мустакато чудовище със светнали очи.

То си размахва сабята и вика:

— Ей така ще ги сечем! Ей така! Ей така!

(То било котката, която си мяткала опашката наляво и надясно.)

— А подир чудовището — попитала мечката.

— Подир него тича нещо по-страшно и само вика: така, така, така! (А то било гъската, която винаги си грачи: ка, ка, ка!)

— А най-подир? — извикала лисицата към заека.

— Най-подир тича един опитомен лъв.

— Бягайте, като е тъй, да бягаме, защото косъм няма да остане от нас! — ревнола мечката и се врътна на назад.

Подире ѝ се навървили и другите горски зверове. А заекът се хвърлил от дървото, дигнал лапичките си и се предал.

Мечката навлязла в една нива с висока ръж, току-що изкласила. Както бягала, класовете я удряли отзад и горката мецана, додето излезе от нивата, изгубила ума и дума. Вълкът кривнал настрани и се сринал

по един сипей, подгонен от съборените камъни, които го удряли по кълките. Преекундил се презглава. Насмалко щяло да му се пукне сърцето.

Най-сетне съюзниците спрели, да отдъхнат на една тиха горска полянка.

— Страшна работа — рекла мецана. — Едвам отървах кожата. По едно време, като зачаткаха подире ми ония ми ти куршуми— същинска градушка. Добре, че кожата ми е яка, не можах да я пробият.

— Ами аз какво изпатих! — въздъхнал вълкът. — Кучето ме настигна на един сипей и почна да събаря цели канари отгоре ми. Изпотроши ми кокалите. Хей, братя, да знаете, че отсега нататък няма да мина край кошарата му!

ТОРБАТА С ЛЪЖИТЕ

Турският хитрец Настрадаин Ходжа дошъл от Анадола в българската земя да лъже народа. Тук лъгал, там лъгал, най-сетне стигнал в Хитър-Петровото село. Срецнали се двамината хитреци на улицата до плета на поповата къща. Настрадаин Ходжа попитал:

— Ти ли си Хитър Петър?

— Аз съм — отговорил Хитър Петър.

— За тебе съм чувал, че умееш майсторски да лъжеш.

— Тъй приказват хората — навел скромно глава Хитър Петър, — и за тебе съм чувал същото.

— Ами какво правиш тука? — попитал ходжата.

— Подпирам плета да не падне.

— Искаш ли да се надлъгваме? — предложил ходжата.

— Защо не. Само че сега не мога, защото съм забравил лъжите си вкъщи. Нося ги в една торба и когато не ми трябват, ги държа окачени на стената. Ако подложиш гърба си да подпираш плета, додето изтичам до вкъщи и си взема торбата с лъжите, ще се надлъгваме.

— Иди — казал ходжата, — ама бързай!

Хитър Петър кривнал надолу, влязъл в едно кафене и си поръчал кафе, а ходжата подложил гръб, подпирал поповия плет и чакал Хитър Петра. Чакал, чакал, додето мръкнало и притъмняло. Прибрал се ядосан.

На другия ден ходжата пак срещнал Хитър Петра и се развикал:

— Абе, Петре, ти защо не дойде вчера да се надлъгваме? Нали уж отиде да си вземеш торбата с лъжите, а не се вести никакъв. Ти май че се уплаши.

— Ходжа — отвърна Хитър Петър, — каква по-голяма лъжа искаш от тая, да те накарам цял ден да подпираш дядо-поповия плет и да чакаш торбата ми с лъжите?

Ходжата си прехапал устните. Кипнал, но нищо не казал.

— Да не си се разсърдил? — продължил Хитър Петър. — Хайде да се поразходим из гората, под сенчестите дървета, покрай мечите

медарници, додето ти мине, че тогава ще се надлъгваме.

Ходжата се съгласил и тръгнали. Излезли от село. Влезли в гората. Вървели полека и си приказвали.

— У нас — започнал да говори ходжата — греят две слънца. Имаме крилати магарета, а зайците снасят яйца в гнездата си по най-високите дървета.

— Хубаво лъжеш, ходжа — думал Хитър Петър, — но не ти вярвам.

— Нашата вода е суха — продължавал ходжата, — не я пием, а я режем с ножове.

— Тъй, ходжа, само че не ти вярвам!

Навлезли още навътре в гората. Превалило пладне. Огладнели.

— Да бяхме хапнали нещо — рекъл Хитър Петър.

— Какво да хапнем? — погледнал го ходжата.

— Не зная, наоколо нищо не виждам за хапване — озърнал се Хитър Петър.

В туй време се задал един чорбаджия с младо агънце на рамо.

— Вярваш ли, че мога да отнема туй агне? — попитал Хитър Петър.

— Не ми се вярва — отвърнал ходжата, — чорбаджията е едър мъж, не можеш го надви.

— Почакай малко — гледай и мълчи!

Хитър Петър се мушнал в шубраците, преварил чорбаджията и оставил едната си обувка на сред пътя. След туй се завтекъл бърже напред и на стотина метра оставил другата. Чорбаджията с агнето, като стигнал до първата обувка, ритнал я с крак и си рекъл:

— Добра обувка, здрава, но защо ми е само една!

Отминал нататък. Стигнал другата обувка.

— Я, още една обувка, ще се върна да взема първата — рекъл той, снел агнето от гърба си, оставил го на полянката и тръгнал назад.

В туй време Хитър Петър, който си бил прибрал първата обувка, изскочил от шубраците, грабнал агнето и другата си обувка и пак се върнал при ходжата. Ходжата се пукнал от яд, като гледал как майсторски лъже Хитър Петър. Както и да е, заклали агнето, наръшкали огън, опекли го и седнали да ядат.

— Ходжа — проговорил Хитър Петър, — искаш ли с лъжа да те прогоня от тук, преди да си хапнал една мръвка от агнето?

— Не можеш.

— Мога.

— Хайде да видим!

— Ей сега, почакай само да посолим печеното агне. Ей там, в долчината, има солена пръст — ще ида да донеса една шепа, ще поръсим с нея агнето и сетне ще те излъжа.

— Иди, но бързай, защото съм много гладен — отвърнал ходжата и почнал да си точи зъбите за печено агне.

Хитър Петър слязъл в долчината, потулил се и подир малко се развикал:

— Олеле! Не ме бий! Не съм аз! Олеле! Ходжата ти открадна агнето! Ей го хе, горе! Иди с него да се разправяш...

Ходжата, като чул тия викове, скокнал и си рекъл:

— Оня чорбаджия с дебелия врат ще ми строши кокалите, ами я да бягам, додето не е дошъл!

Плюл си на петите и побягнал.

Хитър Петър излязъл от долчината и сам изял печеното агне.

ХИТРИЯТ ПЕТЕЛ

Гащатият петел разперил криле, дигнал се, кацнал на плета и почнал да кукурига с цяло гърло. От съседната горичка подаде муцуната си Кума Лиса.

— Добър ден! — викнала тя. — Чух те, като кукуригаше. Чудно пееш. Само не зная дали можеш да пееш тъй, както пееше някога баща ти.

— Че как пееше баща ми? — попитал петелът.

— Той стъпваше на плета на единия си крак, затваряше едното си око и почваше много силно да кукурига. Чуден певец беше.

— И аз мога тъй! — рекъл петелът и като се изправил на един крак, затворил едното си око и изкукуригал.

— Ами можеш ли — попитала го хитро лисицата, — като стоиш на един крак, да затвориш и двете си очи и тъй да пееш?

— Мога — отговорил петелът и затворил очите си, но щом ги затворил, лисицата подскокнала и го сграбчила.

Отнесла го в горичката, стъпила върху него и се нагласила да го яде.

— Ех — въздъхнал петелът, — едно време майка ти не правеше тъй.

— Ами как правеше? — попитала лисицата.

— Тя, кога хванеше петел, преди да го разкъса, имаше обичай да си прочете молитвата. Набожна лисица беше тя.

— Аз съм също като майка си! — рекла лисицата и веднага наумила да си прочете една молитва. Дигнала набожно двата си крака нагоре, затворила си очите и зашепнала.

Петелът тъкмо туй чакал. Щом лисицата го пуснала, той пръпнал, подхвъркнал бърже и кацнал на съседното дърво.

— Гръм да те убие, надхитри ме! — рекла лисицата, облизала се, преглътнала и заминала гладна в гората.

ПРИКАЗКА ЗА БЪЧВАТА

Като наближи последният му час, старият баща повика петимата си синове и рече:

— Чеда мои, аз вече си отивам. Моят земен път свърши. Чуйте каква приказка ще ви разкажа, преди да склопя очи. Добре слушайте, защото искам сетне да ми я разтълкувате.

Синовете втренчиха очи в баща си. Старият ги изгледа един след друг и почна:

— Израснал беше в гората един дъб. Голямо дърво. Жълди като дъжд падаха от яките му клони. Корените му смучеха сок дълбоко от земните недра. Бурята го клатеше, но не можеше нищо да му стори. Веднъж в гората пристигна дървар. Той премери с поглед дъба, запретна ръкави, замахна със секирата си и започна да го сече. До вечерта го събори на земята. Окастри му клоните, а дънера откара в дърводелната си. Наряза го на хубави дъски. През есента в дърводелната пристигна един бъчвар. Той натовари дъските в каруцата си и ги откара. В работилницата си бъчварят издяла от дъските дъги, направи обръчи и дъна и сглоби голяма бъчва. В тая бъчва всяка есен той наливаше младо кипящо вино и го продаваше на селяните за сватби, именни дни и помени. Тъй вървеше, докато бъчвата беше здрава. Но, не щеш ли, веднъж един от обръчите се скъса и дъгите се раздалечиха. Виното изтече и бъчвата се разсърхна. Докато бъчварят се досети да сложи нов обръч, дъгите се разпаднаха. Децата грабнаха обръчите и ги затъркаляха по улицата, а стопанката изгори дъгите и дъната на хубавата бъчва. Изтълкувайте ми сега тази приказка!

Замислиха се петимата братя, но никой не можа да отгатне бащината приказка. Тогава старецът поклати глава и рече:

— Млади сте още, затуй не се досещате. Аз ще ви изтълкувам какво искам да кажа с тая приказка: гората с големите дървета е нашата държава. Яка гора е тя. Нейните дървета растат нагоре. Бъчвата е семейството, дъгите сме ние, обръчите са съгласието, а виното е радостта и честитият живот. Додето има съгласие в семейството, ще

има и честит живот. Къща, в която няма съгласие — огън да я гори.
Пазете обръчите на бъчвата, чеда мои!

Най-големият син се наведе, целуна десницата на стария си баща
и отвърна:

— Благодарим ти, тате, за мъдрия съвет. Няма да го забравим,
докато сме живи.

ДАР ОТ СЪРЦЕ

Тръгнали трима братя за чужбина — пари да печелят. Стигнали на един кръстопът. Най-големият казал:

— Тук ще се разделим. Аз ще поема нагоре по десния път, ти — обърнал се към средния брат — тръгни по левия, а пък ти — обърнал се към най-малкия — ще държиш средния път. Подир три години на Димитровден ще се намерим пак тук, на този кръстопът, и ще видим тогава кой какво е спечелил. Бива ли?

— Бива, бате — рекли двамата по-малки братя, целунали му ръка и се простили.

Най-големият брат слязъл в един град, станал хлебар и спечелил за три години пълна кесия с жълтици. Средният брат отворил кръчма до един мост. Запретнал ръкави и почнал да продава вино. Продавал вино и вода, продавал, докато си напълнил джобовете. А най-малкият се пазарил у един добър човек — стар овчар. Като минали трите години, момчето отишло при овчаря за сметката. Овчарят му наброил припечелените пари, натрупал ги на купчина, извадил от пояса си три ореха и рекъл:

— Аз съм човек стар и болен. Запрых вече и не мога да тичам подир овцете. Добре, че се намери ти, иначе стадото ми щеше да пропадне. Много съм ти благодарен. Падат ти се толкова и толкова пари или тези три ореха, дето съм ги сложил напреде ти. Парите давам без сърце, защото са като огъня: човек лесно може да изгори ръцете си с тях. А орехите давам от сърце. Ако щещ, вземи парите, ако щещ — орехите.

Момчето помислило, помислило и посегнало към орехите.

— Ще взема орехите, защото ги даваш от сърце.

Взело орехите, целунало ръка на стария овчар и си тръгнало.

Тъкмо на Димитровден тримата братя се срещнали на кръстопътя. Големият ги попитал:

— Какви са ви печалбите?

— Добри са — отговорил средният брат.

— Дайте да ги видим! Ето, най-напред вижте аз какво спечелих!
Той развързал кесията си. Средният брат също извадил от пазвата си една торбичка с пари.

— Не си лапал мухите в кръчмата — казал му големият.

Последен бръкнал в джоба си най-малкият и извадил трите ореха.

— Туй ли ти е печалбата за три години? — попитал го най-големият брат.

— Туй е — три ореха, но са дадени от сърце — отвърнал малкият. — Даде ми ги един стар човек — овчар, задето му пасох стадото. Като баща се грижеше за мен.

Другите двама избухнали:

— Все бяхме виждали прости хора, но по-глупав мъж от тебе не ще се намери по целия свят. За три ореха — три години ратай, де се е чуло и видяло такова чудо! Върни се да поискаш пари от овчаря, инак да не си посмял да влезеш в бащината ни къща! — развикал се най-старият брат.

Момчето се нажалило и тръгнало назад. Тежко му било на душата.

— Аз мислех — думало си то, — че дар от сърце е най-хубавото нещо на земята, а то какво излезе!

Стигнало една чешма. Навело се да пие вода, но преглътнало само две глътки, защото било гладно. Бръкнало в торбата си — нямало трошица хляб. „Я да счупя орехите, че да залъжа глада си!“, помислило си момчето. Счупило първия орех. Тогава станало чудо. Изведнъж счупеният орех пораснал, станал голям колкото столитрова бъчва и от черупката почнали да излизат овце, овни със звънци, млади агнета — цяло стадо излязло от ореха. От радост момчето не знаело какво да стори. Подбрало стадото и го подкарало към бащината си къща.

Вървяло, що вървяло, приближило родното си село.

„Я да счупя и втория орех, да видя какво има в него“, рекло си то и го счупило. Щом пукнало черупката, от ореха излезли два млади вола с големи рога. Подир воловете — кола, а на колата — желязно рало.

— Бре! — ударило се момчето по челото, хванало синджирите на воловете и ги повело след стадото.

Преди да влезе в селото, решило да счупи и третия орех. Тогава от черупката излязло едно момиче — толкова хубаво, че не може да се опише с перо.

— Води ме — продумало момичето — в бащината си къща; аз съм неродена мома и съм отредена да ти бъда невеста.

Качило момчето девойката на колата, повело воловете, звъннали звънците на стадото. Прибрало се в дома на баща си. Като видели братята стадото, новата кола и девойката — езиците си глътнали. Тогава им станало ясно какво значи дар от сърце!

СТРАШНИ ЗВЕРОВЕ

Втурнало се магарето да бяга към гората. По пътя го срещнал старият овен и го попитал:

— Къде бягаш, приятелю?

— Бягам от хората.

— Защо бягаш?

— Защото не мога да трая повече — спряло се пред овена дългоухото. — До гуша ми дойде. Есен ли се зададе — хайде магарето ще прекарва кошове с ябълки от градината до вкъщи. Зима ли дойде — магарето да върви в гората за дърва. Пролет ли се запролети — пак магарето ще носи яйца в сандъци. А храна каква ми дават — знаеш ли? — магарешки бодили. Хвърлят ми ги и ми думат: „Яж, дано пукнеш!“ Тези мъки не са за мен. Реших да побягна някъде, където магаретата живеят без труд, и там да прекарам старините си. А ти накъде си тръгнал?

— Ох, братко, братко, и мен същата треска ме тресе — отвърнал овенът. — Сватба ли се зададе: „Дръжте да заколим овена, че да нагостим сватовете“. Гътне ли се някой да умре: „Овена ще заколим, за да направим помен за покойния“. Пристигне ли отнякъде приятел — пак към мен поглеждат: „Хайде да му теглим ножа, че да посрещнем нашия приятел“. Търпях, търпях, най-сетне викнах: „Стига вече съм брал страховете!“ — и се дигнах да бягам. Искаш ли да бягаме заедно?

— Защо не? Ще бягаме заедно и ще се браним един друг, ако някой ни нападне — с радост продумало магарето и потеглило подир овена.

Вървели, що вървели, срещнали в една долчинка лисицата.

— Къде тъй, приятели? — попитала ги тя.

— Бягаме.

— От кого бягате? — пак попитала хитрата любителка на кокошките.

Магарето и овенът ѝ разказали.

— Ох — въздъхнала лисицата, — ами и аз тъкмо от туй бягам, я. Щом чуя някъде сватбарски тъпан, сърцето ми изтръпва, защото зная, че сватбарите мислят само за едно: как да ми смъкнат от гърба хубавата кожица, та да ушият кожух на невестата. Искате ли ме с вас?

— Искаме те, Кумице — отвърнали двамата бегълци и лисицата се навървила подире им.

Вървели, що вървели, навлезли дълбоко в гората. Там срещнали едно петле. Крачи самъ под дърветата и се озърта.

— Брей — зарадвало се петлето, — най-послед жива душа в тая пуста гора. Къде сте тръгнали, приятели?

Магарето, овенът и лисицата му разказали откъде идат и защо бягат.

— А ти — попитали го те, — какво бродиш насам-натам в тая пуста гора!

— И аз като вас бягам — отговорило им петлето. — Бягам от къщи. И как да не бягам? Дете ли се роди: „Хванете петела да го заколим!“ Имен ден ли се зададе: „Хайде да сварим петела в тенджерата“. Кумът ли пристигне, пак: „Петела дръжете!“ Дали си отраснало, дали си пропяло, дали си зачервило гребена, никой не гледа — трябваш за трапезата. Вземете ме с вас! — помолило се то на тримата бегълци.

Станали четворица и потеглили нататък.

Вървели, вървели, стигнали до един кръстопът. На кръстопътя гледат вълча кожа.

Стъписали се и четворицата, но подир малко се престрашили, помирисали кожата, прескочили я и пак се върнали.

— Да я вземем! — рекъл овенът. — Тая кожа ни е късмет.

— Да я вземем, защо не, само че кой ще я носи?

— Аз ще я нося — обадило се магарето, — метнете я на гърба ми!

Метнали я на магарешкия гръб и продължили пътя си. Цял ден се лутали из гората. Надвечер стигнали до една пещера. Погледнали вътре — няма никой. Влезли. А в пещерата що да видят — в средата гори огън, над огъня върху железен триножник сложена голяма тенджера. В тенджерата къкри ядене. Насядали нашите пътници край огъня. Напекли се. Втренчили очи в тенджерата.

— Тука сме добре — рекли си те. — Като се върнат стопаните на пещерата, ако са добри хора, ще ни нагостят, ще преспим при тях и утре пак ще продължим пътя си.

Магарето натъпкало вълчата кожа със слама, изнесло я вън и я провесило под дървото пред входа на пещерата.

Но да видим сега кои са били стопаните на пещерата? Там живеели две семейства от вълци и мечки. Като наклали огън и сложили яденето да ври, те излезли малко на лов, додето гозбата им втаса. И не се минало ни много, ни малко — ето че се озовали пред дома си. Гостите, като видели що за домакини стоят напреде им — глътнали си езиците, вдървили се от страх.

— Добре дошли, скъпи гости! — изръмжали мечките и вълците.

— Добре заварили — отвърнали гостите с разтреперани гласове.

Най-старата мечка се разшетала — свалила тенджерата от огъня, сложила я на земята, донесла лъжица и поканила гостите:

— Вземайте лъжиците и почвайте да сърбате, не се срамувайте.

Гостите наобиколили тенджерата. Всички почнали да сърбат. Яли каквото яли, изпразнили я. Подир вечеря най-старата мечка се обадила:

— Вие, като идете откъм селата, трябва да знаете много хубави песни. Там стават чудни сватби и хора. Я хайде да ни попеете малко.

— Защо не — отвърнало магарето, — но според обичая най-напред трябва да попее старата домакиня.

— Да попея — отвърнала мечката, седнала на задните си крака, разперила нагоре предните си лапи и започнала с дебелия си глас:

*Само месо вкъщи дошло —
негонено, неканено —
охранено,
само влязло в тенджерата!...*

Бегълците, като чули тая песен, се спогледали и зъбите им затракали. Те разбрали за какво месо става дума в мечката песен. Поканили след това магарето и то да изкара една песен. Клетото магаре, никак не му било до песни, но нямало що да прави. Запяло и то:

*Я излез на двор, да видиш
що виси пред пещерата!
А излез на двор, да видиш
що виси пред пещерата!*

Като чули тия думи, мечките и вълците също се спогледали помежду си и накарали едно мече да излезе и да види какво има пред пещерата. Поръчали му — ако види нещо добро, да се върне и да им обади. Ако види нещо лошо, да бяга, да се не връща.

Мечето излязло боязливо и щом дигнало нагоре глава — облещило очи: под дървото пред пещерата виси обесен вълк. Изревало от ужас и търтило да бяга в тъмнината. Покачило се чак наврѣх планината. Вътре домакините почакали, почакали и проводили второ мече, но и то не се върнало. Почакали още малко домакините и бутнали едно вълче:

— Я излез ти да видиш що виси пред пещерата!

Вълчето също пропаднало. Така едно след друго излезли всичките мечета и вълчета и се загубили в тъмнината. Най-сетне старият вълк и старата мечка се дигнали да разберат къде се губят децата им. Гостите помислили, че вълкът и мечката искат да ги ядат. Скокнали и те. Овенът се затекъл да излезе вън и наместо да отвори вратата, затиснал я, без да ще, с рогата си. Мечката грозно заревала. Магарето почнало да си дере гърлото по магарешки, а петелът хвъркнал нагоре, кацнал на полицата и закукуригал с цяло гърло. Лисицата заскимтяла и се мушнала в една делва. Само опашката ѝ останала навън.

Най-подир овенът извил глава назад, да види що става, и освободил вратата, която се отворила, и домакините изхвъркнали навън. Когато зърнали обесения вълк, те се уплашили толкова много, че побягнали през девет гори в десета. Там спрели и почнали да си приказват:

— Брей — рекла мечката, — много страшно беше! Още не мога да дойда на себе си. Видя ли, Кумчо Вълчо, онова с червения гребен, като се хвърли на полицата и изкрещя: „Дайте ми въже и двамата да ги обеса на гредите!“

— А в туй време, Бабо Мецо — добавил вълкът, — видя ли как малкото с дългата опашка тичаше из пещерата да търси въже. По едно време се навря в делвата, да види дали въжето не е скрито там.

— Слава Богу, че отървахме кожата, опасни зверове ни бяха дошли на гости! — въздъхнала мечката и старите зверове тръгнаха към планината, да дирят челядта си в драките и хралупите.

А магарето, овенът и петелът разбрали, че в гората е по-страшно, отколкото в селото, и се прибрали пак при хората.

Лисицата пък останала в делвата.

МЕЛНИЦА ЗА ЗМИИ И ГУЩЕРИ

В къщата на една богата жена живеели две момичета. По-голямото било нейно, а по-малкото — ратайкинче. Майката гледала своето като писано яйце: хранела го с бял като сняг хляб, обличала го в най-хубави дрехи, купувала му от пазара мънистени герданчета, жълти чехли и гривни. А ратайкинчето само си въздишало. То, клетото, ходело босо, бодяло краката си в трънките, ядяло чер ръжен хляб и наместо герданче от мъниста носело наниз от ситни охлювчета. Само си ги било събрало по трънките и само си ги нанизало. Голямото момиче спяло до права пладния и щом се пробудело — почвало да бръмчи като зла оса. Малкото пък ставало в зори, грабвало метлата, премитало вкъщи и отивало с менците за вода от кладенеца под старите тополи. Този кладенец бил дълбок и бистър. В потайна доба там пристигали дванайсетте месеца. Те се нареждали, един след друг гребели с шепа вода, измивали си очите, сядали на тревата под тополите и почвали да си хортуват, додето пропеят първи петли. Щом се обадели първи петли, месеците ставали и поемали пътеката нагоре към Тилилейските гори.

Веднъж господарката събудила ратайкинчето посред нощ, подала му стомната и викнала:

— Тичай за вода на кладенеца, защото умирам от жажда!

Момичето изскочило навън. Улиците на селото били глухи. Под тополите то видяло хора. Насядали на колело — единайсет мъже и една жена, седят и нещо си хортуват. Гласовете им били тихи като шумоленето на листата. Момичето загребало вода от кладенеца и тръгнало да си ходи. Тогава се дигнала жената — стара, понабръчкана — и го попитала:

— Кое си ти, бабиното?

— Ратайкинче съм.

— Ами защо си дошло толкова късно за вода?

— Господарката ме проводи.

— Сухи дренки ядеш ли?

— Всичко ям, бабичко.

— Вземи, бабиното! — старата жена извадила от торбата си кривачка сухи дренки и ги подала на момичето.

— Благодаря — рекло момичето, — ами вие кои сте?

— Ние сме месеците, чедо. Аз съм Баба Марта, а тези са братята ми. Всяка нощ си мием очите в кладенеца. Ако някой мине насам — благославяме го. И тебе ще благословим, но първом ще те питам нещо.

— Питай — рекло момичето.

— Ще ми кажеш право кой месец е най-добър и кой най-зъл?

Замислило се момичето и отвърнало:

— Всичките вие сте добри. През зимните месеци има дълбок сняг. Той пази житните стръкчета да не помръзнат. Тогава немирните врабчета влизат вкъщи през отворените врати и прозорци. През твоя месец, бабо, цъфтят кокичетата, през пролетните месеци пеят птички, житото расте, през летните месеци жънем, а настане ли есен, почват да зреят крушите, ябълките и гроздето.

Тогава Баба Марта дигнала ръка и тъй благословила момичето с доброто сърце:

— Да си ми живо, бабиното! Когато продумаш, жълтици да капят от устата ти, а когато се засмееш — трендафил да цъфти.

Момичето целунало ръката на Баба Марта и се затекло към къщи. Още не било влязло вътре — и господарката се разфучала:

— Защо се забави толкова мари, проклетнице?

Момичето отворило уста и рекло:

— Приказвах с месеците — и додето изрече тия думи, на земята се търкулнала една жълтица.

Господарката се навела, взела жълтицата и замръзнала на мястото си от учудване. Разпитала ратайкинчето какво се е случило, и то ѝ разказало за чудната благословия на Баба Марта. Додето приказвало, жълтиците капели една подир друга от устата му. Цяла паница събрала господарката.

На другата нощ господарката решила да проводи своето дете — и него да благослови Баба Марта. Събудила го в потайна доба, измила му косата, гладко го вчесала, сложила му мънистено герданче, дала му да обуе жълтите чехли, изпроводила го със стомната. Стигнало момичето под тополите при кладенеца и заварило пак дванайсетте

месеца — приказват си тихо, сякаш бръмчат пчели. Навело се да гребне вода и додето гребяло, се обърнало към месеците:

— Какво сте си събрали носовете и шушнете като стари клюкари — шушу-мушу къща разваля. Приказвайте високо. И аз искам да чуя какво си приказвате.

Баба Марта се навъсила и рекла:

— Ние тъй си приказваме, ами ти кое си, бабиното?

— Не е твоя работа.

— Защо си дошло в потайна доба за вода?

— Проводи ме майка ми.

— Ами сухи дренки ядеш ли? — попитала старата жена.

— Дай ги! — отговорило момичето.

Бабата нагребала шепа сухи дренки от торбата и му ги подала. Момичето грабнало дренките, хвърлило ги в очите ѝ и почнало да се кикоти високо. Едно заспало врабче се стреснало и паднало от гнездото си. Старата жена прехапала устни, но нищо не казала. Помълчала малко и попитала:

— Нещо ще те питам, баби, право ще ми кажеш!

— Питай — отвърнало момичето.

— Кой месец е най-добър и кой е най-лош?

— Всичките са лоши. През зимните месеци — мраз и студ, носа си не можеш да покажеш навън, през лудата Баба Марта пада лапавица, през лятото е горещо и мухите хапят, а през есента пада шумата на дърветата и замърсява градините.

— Тъй ли? — продумала Баба Марта. — Слушай сега благословията ми: щом проговориш — отсега нататък змии и гуцери да капят от устата ти, а когато се смееш — коприва да цъфти на устните ти!

Момичето грабнало стомната и побягнало към къщи. На вратата го посрещнала майката, прегърнала го и му рекла:

— Приказвай, мамино, приказвай, капчице, пък аз ще събирам в полата си жълтиците.

— Какво да ти приказвам? — нацупило се момичето и щом отворило уста, почнали да падат змии и гуцери в майчината му пола.

Майката се разтреперила от яд, грабнала една тояга и почнала да бие ратайкинчето.

— Защо, проклетнице, не обади на момичето ми какво да приказва на месеците, че да я благословят като тебе?

Ратайкинчето побягнало от къщи. Седнало на един камък и заплакало. На сутринта минал един хубав момък, видял го, почнал да го разпитва и като разбрал каква чудна дарба има — взел си го за невеста. А господарското момиче се превърнало в мелница за змии, гущери и коприва. Дотогава на земята нямало люти гадини — всичките змии и гущери по света са излезли от неговата уста. Затуй хората го нарекли мелница за змии и гущери.

МАЛКИЯТ ОРАЧ

Живяло някога едно момче — сиромашко чедо. То си нямало баща, имало само майка, която с голям труд и пот на челото изкарвала пари колкото за хляб. Момчето ходело на училище. В торбичката си носело една пукната плоча, а буквар нямало. Когато се родило туй сиромашко дете, неговата заможна кръстница му подарила едно женско теле. Минали седем години, телето пораснало, станало крава, но излязла безплодна.

Веднъж момчето се върнало от училище насълзено.

— Защо плачеш, маминото? — попитала майката.

— Мъчно ми е — отвърнало момчето, — моите другари си имат буквари, знаят вече да четат, а пък аз нямам. Дай ми пари да си купя!

— Нямам, чедо — отвърнала майката, — всичката ми надежда беше в тази пуста крава. Аз се надявах, че когато кравата порасне и се отели, ще доя всяка заран и вечер по едно менче мляко, ще продавам млякото и ще вземам добри пари. А то какво стана: кравата излезе яловица! Няма откъде да взема пукната пара. Не ми стига умът къде ще се денем утре, когато падне дълбокият сняг. Ами кравата какво ще яде? Нито сено имаме, нито слама. Я, чедо, закарай кравата в гората! Намери едно по-дебело дърво и я вържи под него. Дано мине някой вълк и я изяде, че да ни отърве от нея.

Момчето било послушно и не прекършило майчината си воля.

Подкарало кравата, закарало я вдън гората, вързало я под едно дърво и се върнало. Щом слязло в селото, край дървото минала една бабичка — знахарка, която ходела по гората и се грижела за птичките и за другите горски гадина. Тя отвързала кравата и си я прибрала в колибата.

Момчето, както вървяло по пътя към село, видяло на земята едно врабче със счупено краче. Малкото птиче се влачело в коловоза, потрепвало с крилца, но не можело да литне.

„Какво ще стане с туй клето пиленце, помислило си момчето, ако мине някоя кола? Колелата ще го смажат“.

Навело се момчето, взело врабчето внимателно и го мушнало в пазвата си. Като се върнало вкъщи, разказало на майка си какво е направило с кравата, и показало врабчето.

— Хвърли го на котката! — викнала майка му.

— Не, мамо, ще го храня с трошици, додето му оздравее крачето и додето му пораснат перца на оскубаното крило. Тогава ще го пусна.

Взело една вехта кошница, постлало я със суха тревица и сложило вътре врабчето. Всеки ден му давало шепа трохи и водичка в паничка. А когато вкъщи нямало хляб за майката и детето — и врабчето гладувало.

Тъй минала зимата. Врабчето оздравяло. Почнало да подскача. През един топъл пролетен ден то излетяло навън през отворения прозорец и отишло в гората право при знахарката. Кацнало на рамото ѝ. Бабичката тъкмо решила със златен гребен две малки пъргави теленца.

— Къде беше през зимата, бабина душице? — попитала старицата.

Врабчето почнало да чирика: еди-къде си бях.

— Ами — попитало то накрая — тези теленца на кого са?

— Те са на оная крава, дето лежи пред колибата.

— Откъде е дошла?

— Найдох я вързана под едно дърво. Дойде ми на ум, че може някой вълк да я изяде, затуй я прибрах тук, додето я подири стопанинът ѝ. Но до ден-днешен никой не дойде да я прибере. През зимата я храних с горски треви и шума. На Връбница тя отели тези две чудни телета.

Врабчето пръпнало над теленцата и почнало да ги гъделичка с крилцата си, а те навирили опашки и заподскачали. Кравата гледала и теленцата, и врабчето с овлажнели очи. Не можела да им се нарадва.

В туй време момчето рекло на майка си:

— Мамо, ще ида в гората да видя какво е станало с кравата. Мъчно ми е за нея.

— Иди, щом като ти е толкова домъчняло! — склонила майката.

Отишло момчето в гората. Цял ден дирило кравата, но не я намерило. Замръкнало в горските дебри. Уплашило се от тъмнината и се загубило. По едно време видяло, че някъде между дърветата мъждука светлина. Затекло се към нея. Стигнало и що да види —

колиба, пред колибата двор, в двора лежи неговата крава, а до нея две теленца.

— Бабо, излез бърже — зачирикало врабчето, — пристигнал е моят спасител.

— Какъв спасител? — попитала бабата.

— Абе момчето, дете ме намери в коловоза.

Бабата посрещнала момчето, нагостила го с попара, постлала му да спи в колибата и заранта го събудила рано.

— Иди — рекла му тя — на пазара! Откарай кравата и теленцата. Кравата продай, а теленцата не давай. С парите си купи желязна кола и желязно рало. Впрегни теленцата, те са малки, но са много яки и ще теглят колата.

Както поръчала бабичката, тъй направило момчето. Върнало се вкъщи с желязната кола и ралото на колата. А теленцата вървели безгрижно по пътя, сякаш на колата нямало желязно рало, а била кацнала муха.

Тъкмо когато влязло в двора и разпрегнало теленцата, чуло селския глашатай:

— Слушайте, хора селяни — викал глашатаят, — царят има една нива, която ражда просо, зърното му чисто злато. Ако се наеме някой да изоре царската нива за един ден, додето залезе слънцето, царят ще му даде каквото поиска, ако не смогне до залез да я изоре — царският палач ще му вземе главата!

На другата сутрин момчето впрегнало теленцата си и потеглило.

— Къде? — попитала го майка му.

— Отивам да изора царската нива.

— Не ходи, чедо, теленцата са малки, не можеш изора нивата, царската земя е корава като камък. А царят е зъл човек. Той нарочно мами хората, за да ги погубва.

— Не бой се, мамо, на мене пък ралото ми е желязно — рекло момчето и заминало.

Щом стигнало на нивата, то смъкнало от колата желязното рало и впрегнало телетата. Почнало да оре. Заредили се бразда подир бразда. По едно време се задал и самият цар.

— Какво правиш тука, момче? — викнал той отдалеч.

— Нивата ора! — отговорило момчето.

— Я да се махаш от тук. Тая работа не е нито за тебе, нито за твоите слаби теленца!

— Ще видиш — отвърнало момчето и подкарало теленцата.

А желязното рало пращяло и цепело коравата земя. Теленцата вървели леко и весело махали опашки. Момчето си свирукало. По-голямата част от нивата изорало. Останала само една леха. Царят си прехапал устните — видял, че момчето ще изоре нивата. Веднага изпратил една магьосница да омагьоса момчето. Магьосницата отишла на нивата и спряла малкия орач.

— Постой, бабиното момче, хайде почини си малко! Я виж колко високо е слънцето, останала ти е само една леха, има време да я изореш. Седни да ти разкажа една приказка.

Момчето спряло теленцата и седнало в браздата. То много обичало приказките. Магьосницата почнала да разказва. Додето разправяла, неусетно поръсила със сънен прах очите на момчето и то заспало. Като го приспала, си отишла.

А слънцето слизало все по-надолу. Дошло време да залезе. Тогава едното теленце рекло на другарчето си:

— Слънцето вече захожда, а ние още не сме довършили нивата. Ще загине нашият стопанин. Какво да правим?

— Какво ли? — отговорило другото теленце. — Аз ще ида на оная планина, ще замахна с рог, ще ударя слънцето, ще го върна на пладне, а ти събуди момчето.

Счупили жеглите малките теленца и първото поело към планината, а второто почнало да ближе ръката на заспалото момче. Момчето се пробудило и погледнало към слънцето. Изтръпнало от страх, като видяло, че слънцето клони на залез. Но тъкмо в туй време теленцето, което се било изкачило на планината, ударило с малкия си рог слънцето и то се върнало пак на пладне. След туй юначното теленце слязло долу на нивата.

Момчето скочило, впрегнало отново теленцата, изорало последната леха и отишло в царския дворец. Попитало злия цар:

— Царю, държиш ли на думата си?

— Искай — отвърнал разтреперан от яд царят, — каквото поискаш, ще ти го дам!

— Искам — отговорило хитрото момче — да напуснеш своя трон и да се махнеш, а каквото роди нивата — то ще бъде за целия

народ, защото земята не е твоя, тя е народна земя.

Царят пожълтял от гняв, но нямало що да прави, слязъл от трона и заминал към пустата гора Тилилейска, а момчето отишло при най-добрия ковач и му поръчало да изкове стоманен сърп, за да бъде пожъната народната нива със златните класове.

СТАРИЯТ ЕЛЕН И МАЛКОТО ЕЛЕНЧЕ

Старият елен поведе стадото си към високата планинска поляна, където растеше мека зелена трева. Той вървеше с уверени стъпки през старата букова гора, защото познаваше всичките долчинки и скатове, знаеше къде извеждат козите пътеки и по кои места ловците поставят засади и копаят дълбоки ями, за да падат в тях елените и сърните. Старият елен познаваше и всяка бука в гората, и гнездата на птичките беше запомнил, но той не знаеше, че на двайсет разкрача от бистрото кладенче вчера ловците бяха изкопали дълбока яма, покрили я бяха с клонки, треволяк и шума, така че, щом отгоре ѝ стъпи някое по-тежко животно, да се строполи в ямата. Той не знаеше още, че сред клонките на старата бука до кладенчето ловците бяха поставили засада и само цевите на пушките им се виждаха, насочени към ямата. Безгрижно и спокойно старият елен вървеше по пътеката, която водеше тъкмо към покритата яма, а подире му се беше навървило цяло стадо от елени, сърни и малки еленчета.

Когато стадото наближи кладенчето, най-малкото еленче, което ситнеше пъргаво най-отзад, превари другите, отиде при водача и викна:

— Стой, дядо, стой! Не води стадото по тая пътека.

— Защо? — изви глава към него старият елен.

— Защото тук някъде има прикрита яма и ловна засада.

— Откъде знаеш, мъниче недорасло? — с досада рече старият елен.

— Вчера, когато дойдох да си сръбна водичка от кладенчето, видях под разклонената бука захвърлени четири остри лопати, с които скоро беше копано.

— По какво разбра, че с тях е било копано?

— По влажната пръст, полепнала върху лопатите. Видях и четири пушки, изправени до дънера. Пушките бяха с по две цеви. А всички знаете, че пушките на ловците имат по две цеви. Ах, дядо, да

знаеш как се изплаших! Търтих да бягам към стадото. Сърцето ми щеше да се пукне от страх.

Старият елен поклати глава и рече:

— Дядо ти познава в тая гора всяка пътечка и всяка буболечка. Твоята уста още мирише на мляко, а искаш да учиш дядо си. Друг път да не си посмяло да ми даваш съвети, накъде да водя стадото, защото ще те бодна с рогата си. Ти навярно си сънувало нощес някакви пушки и влажни лопати. Върви на опашката — там ти е мястото!

И като вирна глава, старецът потегли важно напред, поклати рога и дори се затича право към скритата яма. Цялото стадо се втурна подире му.

Но щом наближи ручея, който изтичаше от кладенчето, се случи нещо страшно. Леката маскировка на ямата не издържа и старият елен се сгромоляса заедно с три тежки сърни в дълбокия трап. Цялото стадо се стъписа. И тъкмо в тоя миг запукаха пушки и още две сърни паднаха простреляни.

— Бягайте назад! — извика малкото еленче и се втурна между буките. Оцелелите сърни се обърнаха и полетяха подире му като хвърковати.

А в дълбокия трап старият елен си блъскаше главата и думаше:

— Главо моя горделива, от тебе тегля. Ако бях послушал умното еленче, сега нямаше да бъда в ямата.

Източник: znam.bg

Издание:

Ангел Каралийчев

Български народни приказки

Издадена: 2006

Кн. 15 от поредица „Златни детски книги“

Размери: 12×21

Брой страници: 496

Корица: твърда

Националност: Българска

Цена: 14.99 лв.

ISBN: 9545286253

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.